

อิทธิพลวรรณกรรมของ คาลิด ยิบรานที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล

นางสาวอังสนา สมบุญ

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2544

ISBN 974-03-0452-4

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE INFLUENCE OF KHLIL GIBRAN'S LITERARY WORKS ON RAWI BHAVILAI'S

MISS ANGSANA SOMBOON

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Comparative Literature

Department of Comparative Literature

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2001

ISBN 974-03-0452-4

หัวข้อวิทยานิพนธ์ อิทธิพลวรรณกรรมของ คาลิล ยิบรานที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล
โดย นางสาวอังสนา สมบุญ
ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วน
หนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ม.ร.ว. กัลยา ติงศภัทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตริศศิลป์ บุญขจร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. วารุณี อุดมศิลป์)

บทคัดย่อวิทยานิพนธ์

อังกฤษ สมบุญ : อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล (The Influence of Kahlil Gibran's Literary Works on Ravi Bhavilai) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.อนงค์นาฏ เถกิงวิทย์, 143 หน้า. ISBN 974-03-0452-4.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล ในด้านปรัชญา ศาสนา และกลวิธีการประพันธ์

ผลการวิจัยพบว่า ระวี ภาวิไล ใช้วรรณกรรมเพื่อเป็นสื่อในการถ่ายทอดความคิดที่ได้สั่งสมมาทั้งหมด ทั้งจากการแปลวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน 3 เรื่อง ได้แก่ The Prophet, The Broken Wings และ Sand and Foam หลักคำสอนในพุทธศาสนา และความรู้ความเชี่ยวชาญทางวิทยาศาสตร์ นำมาผสมผสานกันได้อย่างลงตัว วรรณกรรมของระวี ภาวิไลจึงมีอิทธิพลของวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาที่ได้รับอิทธิพลจากคาลิล ยิบราน กล่าวคือ ด้านเนื้อหาเน้นแนวคิดเรื่องโลก ชีวิต และสรรพสิ่ง โดยผนวกเข้ากับแนวความคิดทางพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ ทางด้านรูปแบบนั้นมักมีการแบ่งเป็นหัวข้ออย่างชัดเจน และเน้นการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ตรงไปตรงมา ส่งผลให้วรรณกรรมของระวี ภาวิไล มีจึงเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ
สาขาวิชา วรรณคดีเปรียบเทียบ
ปีการศึกษา 2544

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

4180219522 : MAJOR Comparative Literature

KEY WORD: Kahlil Gibran / Rawi Bhavilai / Literary Works / Literature / Philosophy

ANGSANA SOMBOON : THE INFLUENCE OF KAHLIL GIBRAN'S LITERARY WORKS ON

RAWI BHAVILAI'S.THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. ANONGNAT THAKOENGWIT, Ph.D.,

143 pp. ISBN 974-03-0452-4

This thesis is aimed at studying the influence of Kahlil Gibran's literary works on Rawi Bhavilai's works in philosophy, religion and style.

The study shows that Rawi Bhavilai uses literature as the medium for conveying his ideologies, crystallized from his broad and profound knowledge of Kahlil Gibran's works, namely *The Prophet*, *The Broken Wings* and *Sand and Foam*, Buddhist principles, and science. Rawi Bhavilai's works were influenced by Kahlil Gibran's in terms of both form and subject matter. Regarding his subject matter, Rawi focusses his works on the theme of the world, life and all beings, which are products of his combined interests in Gibran's works, Buddhism and science. In terms of form, most of Rawi's works have concrete division of chapters and are written in simple and straightforward language. All these characteristics contribute to the uniqueness of his writings.

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Department.....Comparative...Literature... Student's signature.....

Field of study ...Comparative...Literature... Advisor's signature.....

Academic year.....2001..... Co-advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

ความสำเร็จในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยซาบซึ้งในพระคุณของ รองศาสตราจารย์ ดร. อนงค์นาฏ เกกิงวิทย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศรีศิลป์ บุญขจร ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร. วรุณี อุดมศิลป์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ร.ว. กอังกาญจน์ ตะเวทีกุล อาจารย์ประจำภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ ที่ได้ทุ่มเทกำลังกาย กำลังใจในการประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ผู้วิจัยได้สั่งสมความรู้ จนทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงในที่สุด

ผู้วิจัยขอระลึกในพระคุณของอาจารย์เอมอร ชิตะโสภณ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่เป็นผู้จุดประกายความคิดให้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสมาชิกในครอบครัว บิดา มารดา พี่ชาย พี่สาว และหลานสาวที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

ท้ายนี้ขอขอบคุณเอื้อผู้คอยให้กำลังใจและช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดตลอดมา อาจารย์ถนอมนวล หิรัญเทพ และพี่สุนิสา ศรีเจริญที่คอยให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือด้วยดีมาโดยตลอด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาของปัญหา

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล เป็นทั้งอาจารย์ นักแปลและนักเขียนที่มี ความรู้ ความสามารถทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์ และศิลปศาสตร์ ผลงานต่าง ๆ ได้รับความนิยมน และเป็นที่ยอมรับของผู้อ่านในวงกว้าง ผลงานแต่ละเล่มได้รับการตีพิมพ์หลายครั้งด้วยกัน ในปัจจุบันมีผลงานทั้งสิ้นประมาณ 15 เล่ม มีทั้งผลงานแปล และผลงานของอาจารย์ระวีเอง ส่วนใหญ่มักจะสอดแทรกแนวความคิดและหลักธรรมในพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางให้แก่สังคม

อาจารย์ระวีได้นำเสนอผลงานที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะตัว คือ การหยิบยกเอาเรื่องใกล้ตัว และยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สามารถพบเห็นได้บ่อยในชีวิตประจำวันมานำเสนอ ทางด้านรูปแบบการเขียนนั้น อาจารย์ระวีได้ใช้ภาษาที่เรียบง่าย และสละสลวย โดยแบ่งแนวคิดหลักเป็นประเด็นต่าง ๆ สามารถทำความเข้าใจได้อย่างชัดเจน ผู้อ่านสามารถนำสารที่สื่อจากผู้ประพันธ์มาพิจารณาและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งนับว่าผลงานของอาจารย์ระวีเป็นวรรณกรรมที่ส่งเสริมความรู้ด้านพุทธศาสนา และสร้างสรรค์สังคมไทยได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ผลงานทางด้านวรรณกรรมแล้ว อาจารย์ระวียังเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักดาราศาสตร์ นักปราชญ์ผู้มีความรู้ด้านศาสนาอย่างกว้างขวาง เป็นผู้ริเริ่มการก่อตั้งธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้เป็นศูนย์กลางของทุกศาสนา ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมและคุณภาพชีวิตให้แก่บุคคลทั่วไป

สิ่งที่ผู้วิจัยได้พบจากการอ่านวรรณกรรมของอาจารย์ระวี คือแนวทางการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งมุ่งเน้นที่ความเป็นไปของโลก และชีวิตของมนุษย์ ด้วยการอธิบายตามแนวคิดของอาจารย์ระวีที่ได้รับจากการสั่งสมความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และพุทธศาสนา รวมทั้งปรัชญา ซึ่งได้มาจากนักเขียนท่านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรพินทรนาถ ฐากูร หลวงวิจิตรวาทการ กฤษณมูรติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คาลิล ยิบราน ผู้ซึ่งเป็นนักปราชญ์สร้างสรรค์ผลงานที่เป็นแนวทางให้แก่การสร้างสรรค์งานของอาจารย์ระวีในเวลาต่อมา ผลงานของท่านและยิบรานทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้ความเข้าใจในแง่มุมที่เกี่ยวกับการมองโลกและชีวิตต่างไปจากที่เคยเรียนรู้มา ด้วยลักษณะเฉพาะตัวในการวิเคราะห์และแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ของทั้งอาจารย์ระวีและคาลิล ยิบราน ทำให้ผู้วิจัย

สนใจศึกษาผลงานของท่านทั้งสอง โดยมุ่งประเด็นไปที่การศึกษาอิทธิพลวรรณกรรมที่คาลิล ยิบราน มีต่อระวี ภาวิไล และศึกษาวรรณคดี ปรัชญา ศาสนาและวิทยาศาสตร์ที่นำมาผสมผสานใน เนื้อหาวรรณกรรมได้อย่างกลมกลืน ซึ่งวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองท่านนี้ ผู้วิจัยคิดว่าจะเป็น ประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาความสัมพันธ์ของวรรณคดี ปรัชญา และศาสนาต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล ใน ด้านปรัชญา ศาสนา และกลวิธีการประพันธ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

เนื่องจากศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล เป็นผู้แปลผลงานของคาลิล ยิบรานจำนวนสาม เรื่อง ได้แก่ *The Prophet* (ปรัชญาชีวิต) *The Broken Wings* (ปีกหัก) และ *Sand and Foam* (ทรายกับฟองคลื่น) ซึ่งการแปลนั้นถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการได้รับอิทธิพลจากผลงานของ คาลิล ยิบรานและส่งผลต่องานเขียนจำนวนมากของอาจารย์ระวีที่นำมาศึกษาในงานวิจัยนี้

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ผลงานของศาสตราจารย์ ดร.ระวี ที่นำมาศึกษาวิเคราะห์มีจำนวนทั้งหมด 7 เล่ม ได้แก่

1. เรื่อง *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* (2527) สำนักพิมพ์เคล็ดไทย
2. เรื่อง *รู้สึกรู้จักคิด* (2540) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ
3. เรื่อง *ความสงบ* (2541) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ
4. เรื่อง *ชีวิตดั่งลม* (2541) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ
5. เรื่อง *บุปผชาติแห่งชีวิต* (2541) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ
6. เรื่อง *ความสุขในโลก* (2542) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ
7. เรื่อง *คุณค่าชีวิต* (2542) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ

ผลงานของอาจารย์ระวีแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ บทความวิชาการ ที่พบในหนังสือเรื่อง *ความสงบ* ซึ่งจะไม่นำมาวิเคราะห์ เพราะเป็นบทความที่รวบรวมข้อมูลมาเรียบเรียงเพื่อให้ความรู้

แก่ผู้อ่านเพียงอย่างเดียว มีเพียงความเรียงชื่อ “*ในความสงบ*” ที่นำมาใช้ศึกษาวิเคราะห์ เนื่องจากจากบทอื่น ๆ เป็นบทความเชิงวิชาการทั้งหมด ซึ่งจะนำมาเป็นส่วนประกอบในการศึกษาวิจัยแทน ส่วนวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ที่นำมาศึกษาจำนวน 3 เล่ม คือ

ปรัชญานิพนธ์เรื่อง *The Prophet* (1883) สำนักพิมพ์ Alfred A. Knopf
 นวนิยายเรื่อง *The Broken Wings* (1992) สำนักพิมพ์ Arrow Books
 กวีนิพนธ์เรื่อง *Sand and Foam* (2536) สำนักพิมพ์ผีเสื้อ

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

1. สืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ นิตยสารต่าง ๆ ที่ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไลเคยให้สัมภาษณ์ เอกสาร บทสัมภาษณ์ เทปบรรยายธรรมะในหัวข้อต่าง ๆ ซึ่งบรรยายที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากการที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ด้วยตนเอง เมื่อวันที่ 26 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543

2. วิเคราะห์ข้อมูล

3. สรุปผลการวิเคราะห์และเรียบเรียงงานวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

งานวิจัยนี้เป็นแนวทางในการศึกษาอิทธิพลของนักเขียนคนหนึ่งที่มีต่อนักเขียนคนอื่น ๆ

1.7 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยจะใช้คำว่า “อาจารย์ระวี” แทนศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล ส่วนคาลิล ยิบราน นั้นผู้วิจัยใช้ว่า “ยิบราน” ในเวลาที่กล่าวถึงนักประพันธ์ผู้นี้

2. ผลงานของอาจารย์ระวี จะใช้ปีพุทธศักราช (พ.ศ.) และผลงานของยิบรานจะใช้ปีคริสต์ศักราช (ค.ศ.) ยกเว้นเรื่อง *ทรายกับฟองคลื่น* (*Sand and Foam*) ใช้ฉบับที่ตีพิมพ์ในประเทศไทยจึงใช้ปีพุทธศักราชแทน

บทที่ 2

ระวี ภาวิไล กับปัจจัยในการสร้างสรรค์วรรณกรรม

การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมนั้น ต้องอาศัยบริบททางสังคมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่นักเขียนได้อาศัยอยู่ เนื่องจากภูมิหลังของนักเขียนย่อมมีผลต่อแนวความคิดและความเชื่อที่นักเขียนแสดงออกมาด้วยการสร้างวรรณกรรม การอธิบายภูมิหลังชีวิตของนักเขียนช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจผลงานได้ง่ายขึ้น งานเขียนของอาจารย์ระวีเป็นผลงานที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ ส่วนของคาลิล ยิบรานเป็นผลงานที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาและศาสนาคริสต์เช่นกัน การศึกษาวิเคราะห์นั้นมุ่งประเด็นไปที่องค์ประกอบในวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสองได้แก่นิเวศแนวความคิดเรื่องโลกและชีวิต รูปแบบการใช้ภาษา เป็นต้น ก่อนการศึกษาเนื้อหาจำเป็นต้องพิจารณาถึงชีวประวัติและบริบททางสังคมที่เกิดขึ้นกับนักเขียน เพื่อเป็นข้อมูลที่ช่วยให้เข้าใจถึงอิทธิพลของสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรม

2.1 ชีวประวัติและผลงานโดยสังเขป

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล ผู้แปลวรรณกรรมเรื่อง *ปรัชญาชีวิต (The Prophet)* ของ ยิบราน เกิดเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2468 ที่ตึกแถวบนถนนบ้านหม้อ เป็นบุตรคนที่สอง ชีวิตวัยเด็กเริ่มการเรียนชั้นอนุบาลที่โรงเรียนหฤตะวณิชยกุลที่บ้าน ได้รับการศึกษาต่อโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย บิดามีอาชีพรับซ่อมเครื่องพิมพ์ดีด รับพิมพ์และอัดโรเนียว ต่อมาเลิกกิจการไปประกอบอาชีพอื่นและย้ายบ้านไปอยู่ข้างวัดสังข์กระจาย คลองบางกอกใหญ่ ฐานะการเงินของครอบครัวยังอยู่ระหว่างการสร้างเนื้อสร้างตัว ทำให้ช่วงวัยเด็กมีสภาพที่ต้องดิ้นรนพอสมควร แม้ครอบครัวยังลำบากมีลูกถึง 8 คน แต่บิดาสับสนุนการศึกษาของลูกทุกคน ลูกกล่าวถึงบิดาว่า “พ่อสนับสนุนให้ลูกทั้ง 8 คน ได้รับการศึกษาเป็นอย่างดีที่สุด ทั้งที่มีฐานะล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด พ่อไม่เคยบ่นเรื่องการหมดเปลืองในการเล่าเรียนของลูก ไม่เคยขัดขวางในการใช้จ่ายหาความรู้ของลูก”¹ สิ่งนี้เองที่ทำให้อาจารย์ระวีมีได้เติบโตขึ้นอย่างมีคุณค่า ประสบความสำเร็จในชีวิต

* ประวัติของศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล ที่ปรากฏในงานวิจัยนี้เรียบเรียงจากผู้วิจัยได้ไปสัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2543 ณ ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และจากงานวิจัยของ ชัชวาล บุญปิ่น, *เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล*, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2538-เดือนเมษายน พ.ศ.2539

¹ชัชวาล บุญปิ่น, *เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล*, หน้า 3.

ครอบครัวของอาจารย์ระวี เป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อ แม่ และพี่น้องอีก 8 คน อาจารย์ระวีเป็นลูกคนที่สองของครอบครัว มารดาทำหน้าที่แม่บ้าน ดูแลบ้านและลูก ๆ ได้เป็นอย่างดี เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของอาจารย์วัฒนา ภาวิไล น้องชายของอาจารย์ระวีว่า “คุณแม่เอาใจใส่ลูกมาตลอด รักลูกเสมอหน้ากันหมด แม่จะร้องเพลงกล่อมลูก กลับมาบ้านจะเห็นแม่ทำกับข้าวเตรียมพร้อมไว้ ใครหิวก็ทานก่อน แม่ตัดเสื้อผ้าให้ลูกทุกคน ก่อนลูกจะนอนแม่จะเล่านิทานให้ลูกฟัง แม่ไม่เคยทำโทษลูก มีแต่พ่อ พ่อดุมาก อาจารย์ระวีเคยโดนพ่อตี แม่เคยเล่าว่า อาจารย์ระวี เก พ่อจับแขวนตี ผมก็โดนตีแล้วไม่ให้อ่านหนังสือด้วย ร้องแล้วตีใหญ่เลย แม่คอยไปปลอบใจ แม่เป็นคนไม่ค่อยพูด ชอบอ่านหนังสือ หนังสือเท่าที่มีอยู่ในบ้าน แม่พยายามอ่านเพิ่มความรู้ เอา dictionary ของลูก ๆ มาเปิดคำแปลต่าง ๆ เห็นแม่ทำอยู่เสมอ”²

การอบรมเลี้ยงดูและการสั่งสอนส่วนใหญ่จะอยู่ที่แม่ ถึงจะมีลูกหลายคน แต่มารดาก็เป็นคนเดียวที่ดูแลลูกและความเรียบร้อยต่าง ๆ ภายในบ้าน ทุกครั้งที่กลับบ้านจากโรงเรียน จะเห็นมารดาเลี้ยงน้อง และเห็นกับข้าวที่มารดาเตรียมไว้แล้ว เมื่อลูกทำผิดมารดาไม่เคยตีลูกเลย มีแต่คอยห้ามเมื่อบิดาทำโทษลูก ถึงแม้ว่าบิดาจะต้องเดินทางไปทำงานตามต่างจังหวัดเป็นเวลานาน เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว มารดาก็สามารถรับมือกับดูแลบ้านและลูก ๆ ได้เป็นอย่างดี เห็นได้ชัดเจนจากที่พี่น้องแต่ละคนของอาจารย์ระวีต่างก็ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน เช่น ศาสตราจารย์ ดร.พะยอม สิงห์เสน่ห์ อาจารย์วัฒนา ภาวิไล รองศาสตราจารย์ ดร.ดำรง ภาวิไล เป็นต้น ถึงแม้ครอบครัวจะมีปัญหาทางการเงิน แต่บิดามารดาของอาจารย์ระวีก็ให้การศึกษากับลูกทุกคนตามกำลังความสามารถอย่างเต็มที่ โดยตระหนักในคุณค่าของการศึกษาและการอบรมจริยธรรมที่สอดแทรกอยู่ในชีวิตประจำวันของคนในยุคสมัยนั้น เป็นการดูแลลูกอย่างใกล้ชิดตามแบบครอบครัวดั้งเดิม

สิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนสำคัญในชีวิตมนุษย์ทุกคน ตั้งแต่วัยเยาว์ครอบครัว ภาวิไล อาศัยอยู่ในบริเวณถนนบ้านหม้อ ซึ่งในยุคนั้น มีโรงงานผลิตหลอดนีออนแห่งแรกของประเทศไทย เมื่อทางโรงงานทิ้งหลอดไฟแล้ว อาจารย์ระวีก็จะไปเก็บปรอทที่อยู่ในหลอดไฟนั้นมาเล่นตามประสาเด็ก ด้านหลังบ้านอยู่ติดกับสนามกีฬาของโรงเรียนสวนกุหลาบ ซึ่งใช้เป็นที่เล่นเทนนิสและซ้อมตีกอล์ฟ บ่อยครั้งที่ลูกกอล์ฟลอยตกเข้ามาในบ้าน อาจารย์ระวีก็จะแกะดูว่ามีอะไรอยู่ข้างใน

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 84.

แม้ว่าบิดาของอาจารย์ระวีจะเป็นคนดูเพียงใด แต่ทุกครั้งที่ทดลองงานทางวิทยาศาสตร์ที่ อาจก่อให้เกิดอันตรายและอุบัติเหตุได้ บิดามารดาก็ไม่เคยห้ามปราม และเมื่อได้รับอุบัติเหตุ ต้อง เจ็บตัวหลายครั้ง บิดาไม่เคยดุหรือทำโทษเลยแม้แต่ครั้งเดียว มารดาก็เช่นกัน ทั้งสองต่างเข้าใจ ความสนใจใฝ่หาความรู้ และความชื่นชอบในกิจกรรมด้านนี้ ภายในครอบครัวจึงไม่มีใครขัดขวาง หรือห้ามปรามอาจารย์ระวี เพียงแต่มองว่าเป็นคนที่มีนิสัยค่อนข้างเกรงพอสมควร มีอยู่ครั้งหนึ่งได้ รับบาดเจ็บจากการโดนขวดบรรจุสารเคมีระเบิดใส่ และเศษแก้วกระเด็นเข้าไปฝังอยู่ในร่างกาย มารดาช่วยคีบเศษแก้วออกมาและทำแผลให้ โดยที่บิดาก็ไม่ได้ทำโทษ การทดลองวิทยาศาสตร์ จำเป็นต้องอาศัยอุปกรณ์ต่าง ๆ มากมาย รวมทั้งสารเคมี อุปกรณ์เหล่านี้จะเก็บไว้บนชั้นสองของ บ้าน จะไม่มีใครขึ้นไปยุ่งเกี่ยวกับอุปกรณ์นั้นเลย เนื่องจากบันไดที่จะขึ้นนั้น ยังทำไม่เสร็จเรียบร้อย มีเพียงบันไดแบบพาด มีอาจารย์ระวีใช้เพียงคนเดียว บันไดชั้นบนจึงเป็นอาณาจักรของอาจารย์ระวี เพียงผู้เดียว

นอกจากสิ่งแวดล้อมใกล้กับที่อยู่อาศัยแล้ว สิ่งที่เป็นแบบอย่างให้แก่อาจารย์ระวีเป็นอย่างดี ก็คือ บิดาของอาจารย์ระวีเป็นคนหาเลี้ยงครอบครัวเพียงคนเดียว จึงทำให้ทุกคนในบ้านต้อง ประหยัด โดยเฉพาะในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ความเป็นอยู่ขาดแคลน ไม่ว่าจะเป็ นน้ำมันก๊าด ผ้า บิดาของอาจารย์ระวีจะคิดค้นประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ ขึ้นใช้ทดแทนสิ่งที่ขาดแคลน เช่น การขาดแคลนอะไหล่ของเครื่องพิมพ์ในช่วงสงคราม การนำเศษเหล็กมาดัดแปลงจนเป็น อะไหล่ที่ทำให้เครื่องพิมพ์ใช้งานได้ ด้วยความสามารถในการประดิษฐ์ และการประยุกต์ใช้วัสดุ จากธรรมชาติรอบตัวมาดัดแปลงเป็นสิ่งของต่าง ๆ ใช้ทดแทนในยามสงคราม ทำให้ลูก ๆ ได้มี โอกาสช่วยเหลือการงานของพ่อ เช่น การการนำเมล็ดละหุ่งมาคั้นเอาน้ำมันเพื่อทำน้ำมันหล่อลื่น เครื่องยนต์ การทำหมวกจากฝักบวบที่แห้งแล้ว ทำหมวกจากใบลาน การทำดินสอหินจากหิน ชนวน การทำสะดึงสำหรับปักผ้าจากไม้พุระหง สร้างหูกทอผ้าใช้ในครัวเรือนจากวัสดุที่หาได้ง่าย สร้างเครื่องปั่นฝ้าย ปลูกฝ้ายและทอผ้าจนกระทั่งนำมาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าที่ใช้ภายในครอบครัว และยังมีเหลือไว้ขายเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวด้วย ซึ่งงานชิ้นนี้ลูก ๆ และแม่มีส่วนช่วยด้วย

บิดาของอาจารย์ระวีเป็นคนหนักแน่น มั่นคง เนื่องจากเป็นหัวหน้าครอบครัวและเป็นคน เดียวที่หารายได้มาจุนเจือครอบครัว ท่านต้องเดินทางไปต่างจังหวัดบ่อย ๆ และครั้งละนาน ๆ การ เดินทางในสมัยนั้นค่อนข้างลำบาก มีอยู่ครั้งหนึ่งที่ท่านกำลังเดินทางกลับบ้าน และต้องโดยสารเรือ เกิดพายุทำให้เรือโดยสารนั้นคว่ำ แต่ท่านก็เอาชีวิตรอดกลับบ้านมาได้ หน้าที่การงานที่รับผิดชอบ นั้น แสดงให้เห็นลักษณะของพ่อที่เป็นหัวหน้าครอบครัวอย่างแท้จริง เป็นคนขยัน อดทน มีมานะ

พยายาม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก นอกจากความรับผิดชอบต่อครอบครัวแล้ว ความซื่อสัตย์ต่อตนเองของพ่อเป็นที่ประจักษ์ต่อทุกคนในครอบครัว มีอยู่ครั้งหนึ่งที่พ่อป่วยจากการตกต้นไม้ ญาติข้างบ้านได้นำยามาให้รับประทาน พ่อปฏิเสธอย่างเด็ดขาดที่จะดื่มนั้น เพราะท่านบอกมาก่อนสักออกมา พระอุปัชฌาย์ของพ่อได้ให้พ่อรับศีลข้อใดข้อหนึ่ง ซึ่งต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตลอดชีวิต พ่อก็เลือกข้อห้ามการดื่มสุรา จากเหตุการณ์นี้ เห็นได้ว่าพ่อเป็นตัวอย่างของการยึดมั่นในพุทธศาสนา การปฏิเสธที่จะรับประทานยาที่มีส่วนผสมของเหล้าเมื่อป่วย แสดงให้เห็นแบบอย่างที่ดีของพุทธศาสนิกชน ซึ่งเป็นผู้รักษาคำมั่นสัญญาต่อตนเองและพุทธศาสนา

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาฟิสิกส์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จบการศึกษาระดับปริญญาโททางฟิสิกส์จาก University of Adelaide ประเทศออสเตรเลีย และปริญญาเอกทางดาราศาสตร์จากมหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย เป็นอาจารย์ประจำภาควิชาฟิสิกส์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ.2488 จนกระทั่งเกษียณอายุราชการในปี พ.ศ.2529 นอกจากตำแหน่งหน้าที่การเป็นอาจารย์แล้ว ยังเคยเป็นกรรมการบริหารโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปัจจุบันเป็นราชบัณฑิตแห่งราชบัณฑิตยสถาน เป็นผู้ก่อตั้งและดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธรรมสถานของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นนายกสมาคมดาราศาสตร์แห่งประเทศไทย และยังมีบทบาทในสังคมหลายด้าน ทั้งด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เช่น

สมาชิกของสมาคม Astronomical Society, London (พ.ศ. 2505)

สมาชิกของสมาคมทางวิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ American Association for the Advancement of Science (พ.ศ. 2511)

สมาชิกสภานิติบัญญัติ ทำหน้าที่รัฐสภา (พ.ศ. 2517-2518)

ประธานกรรมการจัดตั้งสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2516)

กรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ (พ.ศ. 2516-2529)

กรรมการสภามหาวิทยาลัยศิลปากร (พ.ศ. 2517-2518)

กรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2517-2518)

ประธานคณะกรรมการพิจารณาสภาพแวดล้อมทางสังคมและกายภาพที่มีผลต่อการ
ศึกษา (พ.ศ. 2517-2518)

กรรมการบัญญัติศัพท์วิทยาศาสตร์ของราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2519)

ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นราชบัณฑิต ในประเภทวิชาวิทยาศาสตร์
กายภาพ สาขาวิชาดาราศาสตร์ สำนักวิทยาศาสตร์ (พ.ศ. 2521) เป็นต้น

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล มีผลงานการศึกษาค้นคว้าทางดาราศาสตร์เป็นที่ยอมรับใน
ต่างประเทศ ผลงานค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างละเอียดของโครโมสเฟียร์ดวงอาทิตย์ของท่าน
ได้ลงพิมพ์ในวารสารต่างประเทศ และเป็นที่อ้างอิงของนักดาราศาสตร์สำคัญของโลก นอกจากนี้
ความสามารถในทางวิทยาศาสตร์แล้ว ความสามารถในเชิงวรรณศิลป์ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดจากผล
งานเล่มแรก คือการแปลปรัชญานิพนธ์เรื่อง *The Prophet* ยิบราน และผลงานอื่น ๆ ดังนี้

สาธนา (2507) แปลจากผลงานเรื่อง *Sadhana, The Realization of Life* ของรพินทร
นาถ ฐากูร นักเขียนชาวอินเดียที่ได้รับรางวัลโนเบล ผลงานชิ้นนี้เป็นผลงานเขียนทางปรัชญาที่มีชื่อ
เสียงทั่วโลก

ปีกหัก (2515) เป็นผลงานแปลและเรียบเรียงจากวรรณกรรมของคาลิด ยิบราน เรื่อง *The
Broken Wings* เป็นนวนิยายขนาดสั้นซึ่งกล่าวถึงเรื่องราวความรักในชีวิตจริงของยิบราน ที่ผิดหวัง
จากการที่คนรักต้องไปแต่งงานกับหลานชายของบาทหลวง เป็นการแสดงทัศนคติ และความรู้สึก
นึกคิดของนักเขียนที่ถ่ายทอดประสบการณ์ความรักอันเจ็บปวด การใช้ภาษาที่แสดงความรู้สึก
อ่อนไหว ลึกซึ้ง และรุนแรงของกวี

หิ่งห้อย (2517) เป็นผลงานแปลและเรียบเรียงจากวรรณกรรมของรพินทรนาถ ฐากูร เรื่อง
Fireflies ซึ่งเรื่องนี้ได้ร่วมกันแปลกับประคิดน ชุมสาย ณ อยุธยา อาจารย์ระวีคิดว่าแสงสว่างวาบ
ของหิ่งห้อยในความมืดนั้น ถือเป็นประกายศรัทธาอย่างเต็มเปี่ยมในสัจธรรม ความงาม และ
คุณธรรม

ความสงบ (2520) ผลงานการประพันธ์ด้านศาสนาและปรัชญาเล่มแรกของอาจารย์ระวี
เป็นการรวบรวมความคิดและทัศนะที่ผู้เขียนแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่มีต่อศาสนา ปรัชญา วิทยา
ศาสตร์และสังคมไทย มีความเรียงเชิงปรัชญาคือ “ในความสงบ” และบทความทางวิชาการ เช่น

“พุทธศาสนาในประเทศไทยและในทัศนะของคนไทยในปัจจุบันคนหนึ่ง” ซึ่งได้รับการยอมรับในวงกว้างและแปลเป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้ชื่อว่า “Buddhism in Thailand” และบทความเรื่อง “วิทยาศาสตร์กับปรัชญาทางพุทธศาสนา” เป็นต้น

เพ่งพินิจเรื่องชีวิต (2527) เป็นหนังสือรวมความเรียงจากการออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษา เมื่อปี พ.ศ.2527 ในรายการ “นัดพบ” เช่นเดียวกับ *บุปผชาติแห่งชีวิต* มีลักษณะเป็นกลอนเปล่า

บุปผชาติแห่งชีวิต (ดอกไม้ในสวน) (2530) ส่วนใหญ่เขียนในปี พ.ศ.2517 เพื่อออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษาในรายการ “นัดพบ” เช่นเดียวกับ *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* เนื้อหาเป็นการแสดงความคิด แนะนำสั่งสอนการดำเนินชีวิตที่มีเหตุผลโดยสอดแทรกเนื้อหาของธรรมะในด้านต่าง ๆ ประกอบ การกล่าวถึงเนื้อหาแต่ละประเด็นถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน เช่น การศึกษา การทำงาน วัฒนธรรม และศาสนา

ทรายกับฟองคลื่น (2532) เป็นผลงานแปลและเรียบเรียงจากวรรณกรรมของยิบรานเรื่อง *Sand and Foam* ในหนังสือเล่มนี้ทางสำนักพิมพ์คงต้นฉบับเดิมในภาษาอังกฤษกำกับไว้ทุกบท เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านที่สนใจศึกษาให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ผลงานชิ้นนี้เป็นข้อความขนาดสั้น อาจถือได้ว่าเป็นบทราฟิ่งรำพันทางความคิดของกวีเอง

ผู้สืบทอด (2535) เป็นการรวมผลงานด้านศาสนาและปรัชญาที่กระจัดกระจายเข้าไว้ด้วยกัน ผลงานเล่มนี้ถือได้ว่าเป็นช่วงที่ผู้เขียนได้ผ่านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมาโดยตลอด ประกอบกับประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานแนวนี้มาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้ว จึงทำให้เห็นโลกทัศน์ของอาจารย์ระวีได้เป็นอย่างดี

ชีวิตดั่งลม (2536) เป็นความเรียงที่เขียนขึ้นสำหรับอ่านออกอากาศทางสถานีวิทยุของกระทรวงศึกษาธิการ ในปี พ.ศ.2527 ซึ่งอยู่ในช่วงเดียวกับเรื่อง *บุปผชาติแห่งชีวิต* และ *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* จึงมีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน

อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่ (2536) เป็นการเสนอหลักวิชาทางพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบ เรียบเรียงขึ้นโดยนำหลักอภิธรรมของพุทธศาสนามาผสมผสานกับการตีความด้วยโลกทัศน์สมัยใหม่

ตามความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่อาจารย์ระวีศึกษามามีการแบ่งหัวข้ออย่างเป็นระบบ เช่น จิตเจตสิก แบบจำลองจิตเจตสิก และอรรถของเจตสิก โดยมีเนื้อหาถึง 45 บท

ความสุขในโลก (2542) เป็นการแสดงข้อคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อให้สังคมเป็นสุข มีการแสดงทัศนะ มุมมองเกี่ยวกับเพื่อน สังคมปัจจุบัน ผู้เขียนปรารถนาให้อ่านสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้ดังชื่อของหนังสือเล่มนี้

ผลงานแปลของอาจารย์ระวี เป็นผลงานที่ทำให้คาลิล ยิบราน นักเขียนชาวเลบานอนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในประเทศไทย เป็นการบุกเบิกการแปลวรรณกรรมเชิงปรัชญาเพื่อเป็นแนวทางให้แก่เยาวชนรุ่นหลังได้แปลผลงานแนวนี้ของนักประพันธ์ท่านอื่น อีกทั้งเป็นการเพิ่มพูนข้อมูลความรู้ให้แก่วงการการศึกษาวรรณกรรมและปรัชญาต่อไป นอกจากผลงานแปลด้านนี้แล้ว ท่านยังได้แปลวรรณกรรมเด็กของอังกฤษเรื่อง *Alice's Adventures in Wonderland* ของ Lewis Carroll และเป็นผู้ร่วมในคณะจัดทำสารานุกรมวิทยาศาสตร์ เขียนเรื่อง “ดวงอาทิตย์และท้องฟ้ากลางคืน” ใน *สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน* ความรู้ความสามารถในภาษาอังกฤษของท่านได้แสดงให้เห็นชัดเจนในหนังสือเรื่อง *Buddhism in Thailand* ซึ่งเขียนเป็นภาษาอังกฤษและแปลเป็นภาษาไทยว่า “พุทธศาสนาในประเทศไทย”

นอกจากผลงานด้านวิชาการแล้ว กิจกรรมทางด้านศาสนาก็เป็นบทบาททางสังคมที่ท่านมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา เช่น การบรรยายและอภิปรายในการประชุมสัมมนาต่าง ๆ เช่น การสนทนาเรื่อง “พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย” ร่วมกับพระธรรมปิฎก เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2532 การแสดงปาฐกถาเรื่อง “นิเวศวิทยาตามหลักพระพุทธศาสนา” เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 เป็นต้น อาจารย์ระวีเข้าใจอย่างถ่องแท้ว่าสถาบันทางศาสนานั้น มีส่วนต่อการพัฒนาทางความคิดของท่านเป็นอย่างมาก ความเข้าใจนี้ทำให้ท่านพยายามที่จะปลูกฝังจิตสำนึกให้สังคมเกิดการตื่นตัวเห็นคุณค่าของศาสนธรรม เห็นสาเหตุที่ทำให้เกิดความเสื่อมถอย ดังวิกฤตการณ์ทางสังคมและศาสนา กรณีสันติอโศกในช่วงปี พ.ศ. 2531-2532 และกรณียันตระในปี พ.ศ. 2537 เกิดการระดมธรรมซึ่งท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งทำหน้าที่สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้น ถึงแม้ท่านจะเกษียณอายุราชการมานานแล้ว ท่านก็ยังทำงานให้กับสังคมอย่างสม่ำเสมอ ท่านเป็นผู้ร่วมก่อตั้งและดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521จนกระทั่งปัจจุบัน

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล ถือเป็นปูชนียบุคคลของประเทศไทย ท่านเป็นตัวอย่างของบุคคลที่ได้รับการหล่อหลอมจากพื้นฐานทางสังคมที่แน่นแฟ้นระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน ความรู้ด้านดาราศาสตร์และวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีตะวันตกที่ท่านได้รับจากการศึกษาในระบบของรัฐนั้น พัฒนาควบคู่ไปกับจริยธรรม คุณธรรมที่ท่านได้รับจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ใกล้ชิดกับสถาบันศาสนา มีผลต่อพัฒนาการทางความคิดและการแสวงหาความรู้ตั้งแต่วัยเยาว์ ปัจจัยเหล่านี้ได้หล่อหลอมให้อาจารย์มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีความจำดีเยี่ยม สามารถจดจำเหตุการณ์ต่าง ๆ ชื่อบุคคล และเรื่องราวได้อย่างแม่นยำ เช่น ภาพยนตร์ที่ประทับใจในวัยเด็ก วรรณคดีไม่ว่าจะเป็น *ภาพพระไชยสุริยา กลอนดอกสร้อย* หนังสือต่าง ๆ ที่ท่านชื่นชอบและสูตรสมการทางเคมี

2. เป็นคนมีความอ่อนไหว เกิดจากความประทับใจในงานวรรณกรรมที่ใช้ภาษาอันอ่อนหวานไพเราะของต้นฉบับเดิม เมื่อท่านแปลเรื่อง *The Broken Wings* ของคาลิล ยิบรานที่สวนโมกขพลารามนั้น ด้วยความสงบเงียบของสถานที่ ประกอบกับความไพเราะ ลึกซึ้งของภาษาที่ท่านแปลถึงกับทำให้ท่านร้องไห้ออกมาด้วยความซาบซึ้งจริงใจ อาจารย์ระวีได้กล่าววิจารณ์ตนเองไว้ว่า

“ผมเป็นคนเซนติเมนทัล เป็นคนมีความอ่อนไหว แต่เซนติเมนทัลของผมเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว ความรู้สึกโรแมนติกในแง่ที่เป็นส่วนตัวของผมมันไม่มากนักหรอก เซนติเมนทัลของผมมันไปในทางไอดีมากกว่า คือถ้าจะถามว่า เคยออกหักไหมนี่ผมไม่เคย อาจจะเป็นการไอ้จ๊อด แต่ผมไม่เคยร้องไห้ด้วยความเสียใจ แต่หากเป็นไปด้วยความตื่นตันเวลาผมเสียผู้ที่รักไป ผมไม่มีความรู้สึกในแง่เสียใจ เช่น คุณแม่เสีย ถ้าย้อนกลับไปมันเป็นเพราะผมทำมรณานุสติมาตั้งแต่ผมเริ่มทำกรรมฐาน ทำสมาธิแล้ว และในสมาธิอันหนึ่งก็คือ การพิจารณาเรื่องของการตาย เพราะฉะนั้นผมมีภูมิกุ้มกันมาตั้งแต่เด็ก แล้วในเรื่องความเสียใจมันเป็นของมันเอง คล้ายกับเป็นปกติวิสัย แล้วผมอยู่ใกล้ป่าช้า อยู่ใกล้ความตายได้เห็นได้รับรู้มาก่อน”³

3. มีศักยภาพในการพัฒนาความคิด จากการอ่านหนังสือมากมาย ได้เห็นตัวอย่างของนักวิทยาศาสตร์ต่างประเทศ เช่นเอ็ดดิงตัน หนังสือของหลวงวิจิตรวาทการมีอยู่หลายเล่มที่เดียวที่

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

แนะนำวิธีการส่งเสริมศักยภาพของบุคคลไว้ เช่นเรื่อง *มันสมอง ผู้นำที่ยิ่งใหญ่* *สมาธิและวิชา* *แปดประการ* ผลงานด้านปรัชญานิพนธ์ของยิปราน และรพินทรนาถ ฐาคุร หนังสือเหล่านี้เป็นตัว อย่างที่ทำให้ท่านเข้าใจชีวิตและมีความคิดในแง่มุมที่กว้างขวางขึ้น ส่วนคัมภีร์ต่าง ๆ ทางพุทธ ศาสนานั้นท่านก็นำไปฝึกฝน ปฏิบัติสมาธิจนเกิดปัญญา ซึ่งสิ่งที่ท่านศึกษาค้นคว้านั้นล้วนมี ประโยชน์อันนับต่อผู้ศึกษาอย่างยิ่ง ทำให้ท่านเป็นนักคิดที่น่ายกย่องคนหนึ่งของไทย

4. ความมั่นใจในศาสนธรรมกับการพัฒนา อาจารย์ระวีเป็นผู้ที่ยอมรับในความแตกต่าง ของแต่ละศาสนา เห็นได้จากธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ท่านเป็นผู้ก่อตั้ง ที่นี้เป็นศูนย์ กลางในการประชุมร่วมกันของศาสนิกชนทุกศาสนา ทุกปีจะมีกิจกรรมทางศาสนาและการประชุม วิชาการต่าง ๆ การรับฟังความคิดเห็น และให้โอกาสแก่บุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เช่น การบรรยายของกลุ่มสันติอโศก กลุ่มธรรมกาย อาจารย์ระวียอมรับในทุกศาสนาอย่างเปิดกว้าง โดยกล่าวถึงศาสดาของทุกศาสนาว่า

“พระศาสดาทุกพระองค์ประกาศคุณค่าชีวิตประเสริฐอันอิสระจากอำนาจเนื้อหนัง ประกาศความรัก ความกรุณา ขำระล้างความเคียดแค้นขุ่นเคือง ย่อมสรรเสริญพลังสติ และปัญญาอันรู้เท่าทันชีวิตและสังคม

พระศาสดาทุกพระองค์ประกาศยืนยันความหวังให้ความรักจะแทนความเกลียดชัง สว่างจะแทนมืด สะอาดบริสุทธิ์จะแทนความสกปรกโสมม และสันติภาพจะแทน สงคราม

พระศาสดาทุกพระองค์นั้นได้ยอมรับทุกขัทรมานแสนสาหัส ได้ยอมสละแม่ชีวิต พิสูจน์ความเชื่อมั่นเด็ดเดี่ยวในความรักต่อมวลมนุษย์

พระศาสดาทุกพระองค์ชี้ชวนผู้มีจิตศรัทธาในชีวิตเพื่อร่วมพลังสามัคคีเกื้อกูล สร้างสรรค์คุณธรรม ลดละความขัดแย้ง ทั้งในตนเองและระหว่างกัน เพื่อจะสามารถร่วม จิตร่วมใจแก้ไขทุกข์ภัยในโลกได้”⁴

5. ความไม่เชื่อถือสิ่งใดโดยง่าย ถ้าไม่มีการทดลอง พิสูจน์ก่อน ด้วยความที่ท่านเป็นนัก วิทยาศาสตร์ย่อมไม่เชื่อสิ่งใดโดยไม่ผ่านการคิดตรองอยู่แล้ว ท่านกล่าวว่า “รากฐานอันสำคัญ ยิ่งของการวิจัย อยู่ในจิตใจของนักวิจัยเอง สิ่งนี้ คือ ความปรารถนาแรงกล้าที่จะเรียนรู้จากต้นตอ

⁴ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, พิมพ์ครั้งที่ 1, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2542), หน้า 138.

ของความรู้ธรรมชาติโดยตนเอง โดยไม่ยอมพึ่งใจเพียงรับทราบจากผลงานและข้อสรุปของผู้อื่น ไม่ว่าจะน่าเชื่อถือสักเพียงใด”⁵ ท่านคิดว่าการตัดสินใจที่จะเชื่อถือเรื่องใดนั้น ต้องพิสูจน์ได้ด้วยตนเองก่อน

2.2 ปัจจัยในการสร้างสรรค์วรรณกรรม

การกล่าวถึงอิทธิพลและสิ่งแวดล้อมด้านต่าง ๆ ที่มีบทบาทต่อนักเขียนนั้น เป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งต่อการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ผลงานของนักประพันธ์ เห็นได้ชัดเจนว่าอิทธิพลด้านศาสนา การศึกษาและสังคมวัฒนธรรมนั้นมีผลต่อผลงานของอาจารย์ระวีเป็นอย่างมาก เพราะอิทธิพลเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เป็นทั้งประสบการณ์โดยตรงและโดยอ้อม ผลงานนั้นได้รับการหล่อหลอมจากการอ่านและสิ่งต่าง ๆ รอบตัว หากปราศจากปัจจัยเหล่านี้ เช่น สิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัย คือ บ้าน ถ้าไม่ได้ย้ายไปอยู่ใกล้วัดสังข์กระจายแล้วอาจจะไม่มีโอกาสสัมผัสกับพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด และหากไม่มีเหตุการณ์ต่างๆ รอบตัวรวมทั้งบุคคลใกล้ชิดตามที่กล่าวถึงแล้ว ก็คงจะไม่เกิดการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าแก่วงวรรณกรรมไทย

2.2.1 ศาสนา

ในชีวิตของทุกคน ย่อมเคยตั้งคำถามกับตนเองว่า “ชีวิต” คืออะไร ในการศึกษาตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับมหาวิทยาลัย ความรู้เรื่องความหมายที่แท้จริงของชีวิตนั้นไม่ได้มีการสอนกันในระดับเรียนใด เพราะเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ด้วยตนเอง แต่ละคนย่อมมีคำตอบของชีวิตที่แตกต่างกันออกไป แล้วแต่มุมมอง สิ่งแวดล้อม ปัจจัยต่าง ๆ รอบด้านของแต่ละคน ซึ่งทำให้การดำเนินชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ศาสนาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการดำเนินชีวิต แต่ละศาสนาล้วนมีหลักคำสอนที่แตกต่างกันในรายละเอียด แต่หลักสำคัญของทุกศาสนา คือ การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ทั้งในส่วนของตัวบุคคล และต่อสังคม ประเทศชาติ ดังนั้นศาสนาทุกศาสนาจึงได้รับการยอมรับนับถืออย่างเสมอภาคกัน นักเขียนแต่ละคนย่อมมีศาสนาที่ตนเองศรัทธา และในผลงานของตนสอดแทรกข้อคิด หรือหลักคำสอนในศาสนาที่ออกมาเล็กน้อยต่างกัน อาจารย์ระวี และยิปราน ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งของนักเขียนที่มีศาสนาอยู่ในจิตวิญญาณ โดยกล่าวว่า “ผมหาความหมายสูงสุดในชีวิตได้จากวรรณกรรมของพระพุทธศาสนา” สิ่งนี้ย่อมบ่งบอกถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทศาสนาของนักเขียนท่านนี้ได้เป็นอย่างดี เห็นได้ว่าผลงานทุกชิ้น มักกล่าวถึงหลักคำสอน หลัก

⁵ ชัชวาล บุญบัน, *เมืองไทยในความฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร. ระวี ภาวิไล*, หน้า 53.

ปรัชญาต่าง ๆ ในพุทธศาสนาอยู่เสมอ ส่วนยิปหรานั้น ความรัก ความศรัทธาในพระผู้เป็นเจ้าของเจ้า เป็นสิ่งที่เขาเทิดทูนบูชา จึงสรุปได้ว่านักเขียนทั้งสองมีศาสนาเป็นจุดศูนย์กลางของศรัทธาที่เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตมาโดยตลอดเช่นกัน

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่า บ้านของอาจารย์ระวีอยู่ใกล้วัด เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ใกล้ชิดกับพุทธศาสนามาก ประกอบกับบิดาของอาจารย์ระวีเคยบวชเป็นภิกษุที่วัดราชบูรณราชวิหาร (วัดเลียบ) มาก่อน จึงทำให้ผูกพันกับวัดเลียบและหลวงปู่สีพ หลวงปู่โต๊ะมาก เมื่อลาสิกขาบทจากการเป็นพระและแต่งงานมีครอบครัวแล้วก็ยังอาศัยอยู่แถวบ้านหม้อซึ่งอยู่ไม่ไกลจากวัดมากนัก ยามว่างก็จะพาลูก ๆ ไปเดินเล่นที่วัดเสมอ เมื่อลูก ๆ มีการสอบครั้งสำคัญ ก่อนวันสอบ บิดาของท่านจะพาลูกทุกคนไปรดน้ำมนต์จากหลวงปู่สีพและหลวงปู่โต๊ะที่วัดเพื่อเป็นสิริมงคลเสมอ และกิจวัตรประจำวันของแม่และยาย คือ ทุกเช้าก็จะทำบุญตักบาตร ตั้งแต่เล็กเด็กชายระวีจึงคุ้นเคยกับชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนามาโดยตลอด และเมื่อครอบครัวย้ายบ้านมาอยู่ที่ข้างวัดสังข์กระจายฝั่งธนบุรีแล้ว ความใกล้ชิดระหว่างบ้านกับวัดก็ยิ่งทวีมากขึ้น เมื่อมีเวลาว่างเด็กชายระวีจะเข้าไปในวัด เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจที่มีเพื่อนทั้งที่เป็นเด็กวัด และสามเณร ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในวัดหลายอย่าง เช่น ซ้อมมวย เล่นกล้ำม รวมทั้งไหว้พระสวดมนต์ ฟังสมาธิทั้งที่ในวัดและในป่าช้า การฟังสมาธินั้นเป็นบทบาทของพุทธศาสนาที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในชีวิตของอาจารย์ระวีด้วย

การเริ่มต้นฟังสมาธิ เกิดขึ้นในช่วงที่ญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทยในปี พ.ศ. 2484 ทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องปิดการเรียนการสอนชั่วคราวเป็นเวลาสองเดือน ระหว่างนี้อาจารย์ระวีอาศัยอยู่ที่บ้านจึงมีเวลาว่างมากพอที่จะไปยืมหนังสืออ่านจากวัดที่อยู่ใกล้บ้าน และได้ยืมหนังสือธรรมะต่าง ๆ จากพระมหาเกษียร เช่น หนังสือของหลวงวิจิตรวาทการ หนังสือ*คัมภีร์วิสุทธิมรรค สมาธินิเทศ* หนังสือเหล่านี้ก่อให้เกิดความสนใจศึกษาทดลองอย่างจริงจังด้วยตนเองเพียงลำพัง จึงไปหาที่สงบ ๆ นั่งสมาธิ เมื่อจบปริญญาตรีจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแล้ว ได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดสังข์กระจายประมาณหนึ่งเดือน ระหว่างหนึ่งเดือนนี้ได้ไปงานศพของปู่อินที่จังหวัดสุพรรณบุรี ครั้งนี้ได้ปลื้มใจไปกับนั่งสมาธิที่บริเวณชายทุ่ง และเกิดความประทับใจปลื้มปิติในใจ และเก็บไว้ในความทรงจำตลอดมา

ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับวัดมีอิทธิพลต่ออาจารย์ระวี เป็นอย่างมาก ความสนใจและความประทับใจต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนมาจากความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่ครอบครัวมีต่อสถาบัน

ศาสนา ชีวิตประจำวันและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นล้วนเกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนาทั้งสิ้น ตั้งแต่เข้ามีการทำบุญตักบาตรถวายพระสงฆ์ เมื่อมีการสอบก็ไปรดน้ำมนต์ เมื่อเรียนจบปริญญาตรีก็บวชเป็นสามเณร ณ วัดสังข์กระจาย หลังจากจบการศึกษาปริญญาโทได้สามปี ก็อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดสังข์กระจายเช่นเดิม การอุปสมบทครั้งนี้ทำให้มีโอกาสศึกษาปฏิบัติ วิปัสสนาตามแบบของหลวงพ่อด เป็นระยะเวลาประมาณหนึ่งเดือน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้กระทำมาตลอดตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่แสดงข้อพิสูจน์ได้ชัดเจนถึงความผูกพันในศาสนา

นอกจากอิทธิพลของวัดแล้ว ยังมีอิทธิพลของพระภิกษุสงฆ์ นอกจากการปฏิบัติภารกิจของภิกษุ ผู้มีหน้าที่สืบทอดพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว การสร้างผลงานเพื่อเผยแพร่ธรรมะให้แก่พุทธศาสนิกชนได้เรียนรู้ นั่นถือเป็นการสร้างคุณประโยชน์อย่างหนึ่งแก่สังคมไทย ทำให้พระสงฆ์มีบทบาทมากขึ้น ดังเช่น ปุชนิยบุคคลทางพุทธศาสนาอย่างท่านพุทธทาสภิกขุ ผู้ที่ได้รับการยอมรับในสังคมและมีผู้นับถือเป็นจำนวนมาก อาจารย์ระวี เริ่มรู้จักท่านพุทธทาสช่วงประมาณปี พ.ศ. 2507 ในขณะที่พนักวิชาการจากออสเตรเลียไปศึกษาเรื่องทางพุทธศาสนากับท่านพุทธทาส ด้วยบรรยากาศที่เรียบง่ายเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม จึงมักพาครอบครัวไปพำนักที่สวนโมกข์ในช่วงพักร้อนประจำปี และที่สวนโมกข์นี้เป็นสถานที่ซึ่งได้อาศัยความสงบร่มรื่นเพื่อแปลผลงานของคาลิล ยิบราน อีกเล่มหนึ่ง คือเรื่อง *The Broken Wings (ปีกหัก)* จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์ ผลงานของท่านพุทธทาส เช่น *โศภาเรตัพพธรรม* เป็นงานหนึ่งที่น่าสนใจมาอ่านเพื่อศึกษาทำความเข้าใจ อาจารย์ระวีติดตามผลงานของท่านพุทธทาสมาโดยตลอด แนวความคิดจากคัมภีร์พระอภิธรรมที่สอดแทรกอยู่ในผลงานของท่านพุทธทาส อาจเป็นแรงกระตุ้นส่วนหนึ่งที่ทำให้ อาจารย์ระวีหันมาให้ความสนใจศึกษาพระอภิธรรมอย่างจริงจัง ในขณะเดียวกัน พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) เป็นพระภิกษุอีกรูปหนึ่งที่อาจารย์ระวีสนใจ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ จากองค์การยูเนสโก เนื่องจากท่านมีงานนิพนธ์ด้านเอกสารวิชาการและตำราต่าง ๆ จำนวนกว่า 150 เรื่อง ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ท่านได้เดินทางไปบรรยายเรื่องเกี่ยวกับพุทธศาสนาในต่างประเทศหลายครั้ง ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางระทึ อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลงานที่เป็นที่รู้จัก ได้แก่ *พุทธธรรม ธรรมานุชีวิต เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา* ฯลฯ

ปัจจัยด้านพุทธศาสนามีบทบาทต่ออาจารย์ระวีมากที่สุด มีส่วนต่อพัฒนาการทางความคิด ตั้งแต่การก่อตั้งธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเพื่อเป็นจุดศูนย์กลางของทุกศาสนา มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ทั้งศาสนาพุทธ ศาสนาคริสต์ และอิสลาม เช่น จัดค่ายศึกษาและปฏิบัติธรรมที่สวนโมกข์ จัดงานคริสต์มาส งานวันแห่งความรัก

การจัดพิมพ์พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2525
การนิมนต์พระธรรมปิฎกมาแสดงสัมโมทนียกถาในพิธีเปิดอาคารธรรมสถาน
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การสนทนาเรื่อง “พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย” ที่แสดงหลักการสำคัญของ
ธรรมวินัยและหน้าที่ของพุทธบริษัทในช่วงที่กำลังเกิดวิกฤติการณ์กรณีสันติอโศก เมื่อวันที่
12 มิถุนายน พ.ศ. 2532

การแสดงปาฐกถาเรื่อง “นิเวศวิทยาตามหลักพระพุทธศาสนา” เมื่อวันที่ 28
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535

การระดมธรรมกรณีสันติอโศกในช่วงปี พ.ศ. 2531-2532

การระดมธรรมกรณียันตระ ในปี พ.ศ. 2537 เป็นต้น

2.2.2 การศึกษา

ในช่วงวัยเด็ก อาจารย์ระวีอาศัยอยู่กับบิดามารดา โดยอยู่ในความดูแลของมารดา ซึ่งอ่านกลอนต่าง ๆ ให้ฟังเสมอ เช่น บทกลอนดอกสร้อย ตอน “รำพึงในป่าช้า” ของพระยาอุปกิตศิลปสาร มีใจความว่า

“วังเฮ้ยวังเวง

ฝูงวัวควายผ่ายลาทิวากาล

ชาวนาเหนื่อยอ่อนต่างจรกลับ

ทิ้งทุ่งให้มีดีมัวท่วมฉนวน

หง่างเหง่ง ! ย่ำค่ำระฆังฆาน

ค่อยค่อยผ่านท้องทุ่งมุ่งถิ่นตน

ตะวันลับอับแสงทุกแห่งหน

และทิ้งตนตูเปลี่ยวเดียวดายเอย”

และกาพย์พระไชยสุริยา ของสุนทรภู่ ความว่า

ขึ้นกบต้อศจรรย

เสียงครื้นครื้นทั้งเขาหลวง

นกกตกรังรวง

สัตว์ทั้งปวงวังงุนงุน”

และ

“พระสงฆ์ลงจากภูฏี

วังอุตุตุตุมือเณร

หลวงชีหนีหลวงเณร

ลงโคลนเลนแผ่นผาดเฝืน”

จากการศึกษา พบว่าช่วงวัยเด็กของอาจารย์ระวีมีความคล้ายคลึงกับช่วงวัยเด็กของยิบราน คือ ในวัยเด็กนั้น ยิบรานมีแม่เป็นผู้ที่เล่านิทาน ตำนานวีรบุรุษของชาติอาหรับให้ฟังเช่นกัน ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าครอบครัวในสมัยก่อนอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานอย่างใกล้ชิด และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้แก่ลูกหลานตั้งแต่เด็ก ซึ่งเป็นพื้นฐานที่ดีในการศึกษาในภายภาคหน้า ดังเห็นได้จากความสามารถและความสำเร็จในชีวิตของนักเขียนทั้งสอง

ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาอย่างดีเมื่อเปรียบเทียบกับเยาวชนรุ่นราวคราวเดียวกันในสมัยนั้น บิดามารดาของท่านให้เข้าเรียนตั้งแต่อายุน้อย เมื่ออายุได้สามขวบก็เริ่มเรียนหนังสือแล้ว และด้วยความฉลาดท่านก็สามารถข้ามชั้นไปเรียนชั้นประถมปีที่ 3 ได้เลย ต่อมาเมื่อเข้าเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันการศึกษาที่เก่าแก่ เป็นที่ยอมรับว่ามีคุณภาพมากที่สุดโรงเรียนหนึ่งของประเทศไทยในขณะนั้น เนื่องจากมีการจัดระบบการเรียนการสอนแบบอังกฤษ มีผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นชาวต่างชาติ อุปกรณ์การเรียนการสอนต่าง ๆ มาจากต่างประเทศ เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ทำการทดลองวิทยาศาสตร์ ซึ่งจัดโต๊ะไว้ให้นักเรียนได้ทำการทดลองด้วยตนเอง รวมทั้งห้องสมุดที่เป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ นั้น ก็มีหนังสือที่มาจากต่างประเทศด้วยเช่นกัน องค์ประกอบต่าง ๆ ในโรงเรียนนี้มีอิทธิพลมากพอที่จะกระตุ้นอาจารย์ระวี ให้สนใจศึกษาค้นคว้าในสิ่งต่าง ๆ รอบตัวมากขึ้น ท่านกล่าวถึงโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยว่า “ความใฝ่รู้ของพ่อเกิดขึ้นจากการเข้าไปอยู่ในโรงเรียนสวนกุหลาบตั้ง 6 ปี ตั้งแต่ ม.1 ปี พ.ศ.2475 อายุ 8 ปี (...) สิ่งที่ทำให้เกิดความประทับใจ จรรโลงใจ คือผู้ที่เขาเก็บอุปกรณ์วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ที่เราเคยเห็นแต่ในตำรา (...)”⁶

ในสมัยที่อาจารย์ระวีศึกษาอยู่นั้น โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยเป็นศูนย์รวมของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น เป็นที่จัดงานศิลปหัตถกรรมของกรมพลศึกษา การจัดฟุตบอลประเพณีระหว่างจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยกับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง การแข่งขัน

⁶ ชัชวาล บุญปั้น, ความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล, หน้า 4 ภาคผนวกพิเศษ.

ชกมวยรุ่นต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อจบจากโรงเรียนสวนกุหลาบ ก็มาเรียนต่อที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 7 และมัธยมศึกษาปีที่ 8 ที่โรงเรียนนี้ อาจารย์ระวีได้มีเพื่อนที่สนใจในด้านต่าง ๆ หลายคน เช่น วิชัย รัชตะนาวิณ เป็นเพื่อนที่ชอบเล่นเครื่องวิทยุ และเล่นเปียโนฟังเพลงคลาสสิกด้วยกัน จนกระทั่งอาจารย์ระวีเข้าศึกษาต่อที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อนที่ชื่อวิชัยก็ยังเข้าร่วมกลุ่มเสวนาเกี่ยวกับดนตรีและเพลงคลาสสิกอีก เขาเป็นผู้ที่มีส่วนกระตุ้นให้สนใจฟังเพลงคลาสสิกอย่างจริงจัง เพื่อนอีกคนหนึ่งชื่อจักษ์สมัยเรียนเตรียมก็คือ รัชฎ กาญจนะวานิชย์ เป็นเพื่อนเล่นทดลองระเบิดด้วยกัน และ นัสดา ศรียาภัย เป็นผู้นำหนังสือนวนิยายวิทยาศาสตร์มาให้อ่านเป็นประจำ ทำให้อาจารย์ระวีได้ฝึกฝนภาษาอังกฤษและสร้างสรรค์จินตนาการทางวิทยาศาสตร์ เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่สองขึ้น นัสดาก็มาค้างคืนที่บ้านของอาจารย์ระวีและฟังเพลงคลาสสิกด้วยกันเป็นประจำ

ในสมัยอยู่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ได้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษมากขึ้น เช่น *Thinking in English* หนังสือนวนิยายวิทยาศาสตร์ที่เพื่อนให้ยืม เช่น *In Memorium* ของ Tennyson หนังสืออัตชีวประวัติของโทมัส อัลวา เอดิสัน เป็นหนังสือที่ชื่นชอบ หนังสือประวัตินักวิทยาศาสตร์และความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ที่ได้อ่านเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยกระตุ้นความสนใจ ขณะเดียวกันช่วยทำให้ตัดสินใจเลือกเรียนด้านวิทยาศาสตร์ต่อในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมประสบการณ์ ความรู้ด้านนี้ให้เพิ่มมากขึ้น

เมื่อเข้าสู่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษานี้ได้เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าของอาจารย์ระวีให้กว้างขึ้น เพราะมีจำนวนนิสิตมากมายหลายคน แต่ละคนจะมีความสนใจต่อความรู้และกิจกรรมด้านต่าง ๆ แตกต่างกันไป ผู้ที่มีความสนใจด้านเดียวกัน จะมารวมกันเป็นกลุ่มเพื่อเสวนาหรือพูดคุยเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ เป็นประจำ ดังนั้นเพื่อนจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัย ในสมัยนั้น อาจารย์ระวีมีกลุ่มเสวนาหลายกลุ่มที่ท่านให้ความสนใจเข้าร่วม เช่น กลุ่มฟังดนตรีคลาสสิก มีเพื่อนที่ชอบฟังเพลงคลาสสิกของศิลปินต่าง ๆ อาทิ บีโธเฟิน ได้ร่วมกันตั้งกลุ่มเสวนาเกี่ยวกับศิลปะ วรรณกรรม และปรัชญาเกี่ยวกับเพื่อนชื่อ แสงอรุณ รัตกลีกร ซึ่งเป็นเพื่อนรักตั้งแต่สมัยเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบ และได้มาเรียนที่คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ นอกจากเพื่อน ๆ ที่มาร่วมกลุ่มเสวนาแล้วก็มีอาจารย์บางท่าน อย่างเช่น อาจารย์ประคิด ชุมสาย ณ อยุธยา ตลอดจนรุ่นน้องไปจนถึงรุ่นลูกศิษย์ กลุ่มเสวนานี้ได้เปลี่ยนเป็นชมรมวันเสาร์ในภายหลังที่สำเร็จการศึกษาแล้ว หนังสือ *The Prophet* ที่ได้รู้จักก็มาจากรุ่นน้องที่ชื่อ ศิริชัย นิมิตร เรขการ ได้อ่าน และนำมาเล่าให้กลุ่มเสวนาฟัง และเมื่อได้อ่านแล้ว อาจารย์ระวีประทับใจในผล

งานของคาลิล ยิบราน มากจนกระทั่งคัดลอกเนื้อความทั้งหมดไว้เป็นสมุดส่วนตัว เวลาไปที่ยอร์ก นำติดตัวไปด้วยเสมอ อาจารย์ระวีกล่าวถึงจุดเริ่มต้นของการแปลว่า

“ในช่วงปี พ.ศ. 2490 นั้นเอง ขณะเมื่ออ่านบทกวีในเล่มซ้ำแล้วซ้ำอีกนั้น มีถ้อยคำภาษาไทยผุดขึ้นมาในใจของข้าพเจ้าตรงกับภาษาอังกฤษประโยคต่อประโยค ในที่หลายแห่ง ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้เขียนลงในด้านซ้ายของสมุดให้ตรงกับเนื้อความภาษาอังกฤษ กระแสความคิดเช่นนี้เองทำให้ข้าพเจ้าลงมือแปลบางบทเป็นภาษาไทย โดยเฉพาะบทที่ดึงดูดความสนใจและจินตนาการของคนหนุ่มเช่น ตอน ความรัก การแต่งงาน เป็นต้น”⁷

เพื่อนที่กล่าวถึงมาแล้วก็ยังเรียนอยู่ในสถาบันเดียวกัน ยังคงมีการติดต่อกันและทำกิจกรรมร่วมกันตามความสนใจของแต่ละคน โดยแบ่งเป็นกลุ่มเสวนาต่าง ๆ เช่น กลุ่มเสวนาเรื่องเพลงคลาสสิก กลุ่มเสวนาด้านปรัชญา การศึกษาในคณะวิทยาศาสตร์ เมื่อขึ้นปีที่ 3 จะมีการเลือกวิชาเอก อาจารย์ระวีเลือกเรียนสาขาฟิสิกส์ ในตอนนั้นถ้าไม่มีเพื่อนที่ชื่อบำเพ็ญ ชูประวัติ คงจะไม่ได้เรียนเพราะอาจารย์ระวีเป็นนิสิตเพียงคนเดียวที่เลือกเรียนสาขานี้ ซึ่งทางคณะจะไม่เปิดสอนเพื่อนคนนี้จะเปลี่ยนใจมาเลือกเรียนฟิสิกส์ร่วมกับท่าน

เห็นได้ว่า เพื่อน ๆ มีส่วนสำคัญในแต่ละขั้นตอนในชีวิตของอาจารย์ระวี ตั้งแต่วัยเด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ มีเพื่อนที่ทำให้สนใจในสิ่งต่าง ๆ มาโดยตลอด เพื่อนที่คบหาสมาคมด้วยทุกคนจะมีสิ่งที่ตนสนใจแตกต่างกันออกไป เช่น เพื่อนฟังดนตรีคลาสสิก เพื่อนเล่นทดลองวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อนเล่นวิทยุ เพื่อนกลุ่มเสวนา เพื่อนที่สอนวาดรูป เป็นต้น การมีเพื่อนที่มีรสนิยม ความชอบส่วนตัวที่เหมือนกัน และได้ใช้เวลาสร้างประสบการณ์หรือเพิ่มพูนความรู้ด้วยกันถึงแม้บางครั้งจะทดลองสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นอันตราย แต่การทดลองนั้นก็นำความรู้ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการกระตุ้นความสนใจในงานวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้นเรื่อย ๆ เพราะเป็นการตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นที่ท้าทาย และต้องการจะพิสูจน์ความคิด สมมติฐานต่าง ๆ ที่ตนตั้งไว้จากการทดลองนั้น ๆ เมื่อการทดลองประสบผลสำเร็จ ย่อมนำความภาคภูมิใจมาสู่ผู้นั้น และยังเป็นแรงจูงใจให้พัฒนาการทดลองครั้งต่อไปอีก ดังที่ท่านได้เล่าถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทดลองครั้งแล้วครั้งเล่า เช่น การทำระเบิด ประทัดลม การทดลองดมอีเธอร์ สิ่งเหล่านี้แสดงถึงความสนใจกระตือรือร้นในงานวิทยาศาสตร์อย่างจริงจัง ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยที่บ่งบอกถึงอนาคตของนัก

⁷ คาลิล ยิบราน, *ปรัชญาชีวิต*, แปลโดยระวี ภาวิไล, พิมพ์ครั้งที่ 12 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2539), หน้าหมายเหตุผู้แปล.

วิทยาศาสตร์ในตัวอาจารย์ระวีได้อย่างชัดเจน

นอกจากสถาบันการศึกษาและเพื่อน ๆ แล้ว ครู อาจารย์ผู้มีส่วนสำคัญต่อการศึกษาของ อาจารย์ระวี พลโทพระยาศัลยวิธานนิเทศ (แอบ รักตประจิต) เป็นนักเรียนไทยคนแรกที่ได้รับทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาต่อยังประเทศสหรัฐอเมริกา ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ด้านแผนที่ คณิตศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ เป็นผู้ส่งเสริมสนับสนุนให้อาจารย์ระวีมาทำงานให้กับสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้ร่วมเป็นประธานจัดประชุมทางวิชาการครั้งที่ 6 และชักชวนให้ท่านสมัครเข้าเป็นภาคีสมาชิก ราชบัณฑิตยสถาน สำนักวิทยาศาสตร์ สาขาฟิสิกส์ อาจารย์ระวีมีความเคารพยกย่องครูท่านนี้มาก เพราะท่านให้ความเมตตาต่อศิษย์เสมือนลูกคนหนึ่ง

นอกจากครูอาจารย์ที่อบรมสั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แล้ว การอ่านหนังสือต่างๆ สามารถทำหน้าที่เป็นครูให้ความรู้ความบันเทิงใจ และสร้างแรงบันดาลใจแก่ท่านด้วยเช่นกัน การอ่านหนังสือนั้นสามารถเปิดโลกทัศน์ได้อย่างกว้างไกล สามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น ความท้าทายใหม่ ๆ ในแต่ละช่วงของการเติบโตของเด็กชายระวีได้เป็นอย่างดี เพราะในสมัยนั้นสื่อการสอนประเภทอื่น ๆ ที่เป็นเทคโนโลยีอย่างโทรทัศน์ วีดีทัศน์ และคอมพิวเตอร์ยังไม่มี อิทธิพลต่อท่านเหมือนเด็กในสมัยนี้ มีเพียงหนังสือเท่านั้นที่สามารถหาอ่านได้สะดวกที่สุดและประหยัด หนังสือด้านต่างๆ ที่ท่านสนใจเป็นพิเศษมีอยู่โดยตลอดเสมอมาจนกระทั่งเข้าสู่วัยหนุ่ม ความสนใจและกระแสดความนิยมของหนังสือบางเล่มมีส่วนในการตัดสินใจเลือกอ่านหนังสือด้วย เช่นหนังสือของหลวงวิจิตรวาทการ ซึ่งเป็นที่นิยมและรู้จักกันในวงกว้าง นอกจากความนิยมแล้ว ความสะดวกในการสรรหาหนังสือบางประเภทนั้นได้รับการเอื้อเฟื้อให้ยืมจากเพื่อน เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทำให้ได้อ่านหนังสือดี ๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย เมื่อการศึกษาก้าวหน้าไปถึงการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทที่ประเทศออสเตรเลีย ท่านก็ได้มีโอกาสอ่านหนังสือเพิ่มมากขึ้นอีก เมื่อพบหนังสือราคาย่อมเยา เช่น หนังสือของสำนักพิมพ์ Penguin และสำนักพิมพ์ Peligan ซึ่งเทียบเป็นเงินบาทแล้วราคาประมาณ 10 บาท ท่านก็ซื้อมาอ่านเป็นจำนวนมาก มีทั้งด้านวรรณกรรม ศาสนา ปรัชญา รวมทั้งปรัชญาตะวันออกของยิบราน รพินทรนาถ ฐากูร และกฤษณมูรติ ด้วย ในสมัยนั้นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงเริ่มมีมากขึ้นในแต่ละสาขาวิชา เช่น ฟรอยด์ จุง ทำให้ท่านได้อ่านหนังสือของสาขาวิชาต่าง ๆ มากมายนอกเหนือจากวิทยาศาสตร์

ในช่วงเวลาของการศึกษาเล่าเรียนในระดับมหาวิทยาลัย การอ่านเป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่ง ที่ช่วยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เป็นเรื่องที่

ต้องศึกษาอยู่ตลอดเวลา เห็นได้ว่าในช่วงนั้น อาจารย์ระวีอ่านงานด้านวิทยาศาสตร์มากเป็นพิเศษ เช่น ผลงานของ Eddington เรื่อง *Space Time and Gravitation* และ *Nature of the Physical World* หนังสือทั้งสองเล่มทำให้เปลี่ยนความตั้งใจจากเดิมที่จะศึกษาด้านเคมีมาเป็นด้านฟิสิกส์แทน อาจารย์ระวี กล่าวว่า “ผมได้อ่านทบทวนหนังสือสองเล่มนี้ ตลอดช่วงปี พ.ศ. 2484-2485 ตั้งแต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ จนเริ่มจับความสำคัญได้ ผลจากการอ่านนั้นก็คือ ผมเบนเข็มจากความมุ่งหมายเดิมที่จะทำปริญญาทางเคมีเป็นฟิสิกส์ เพราะเกิดความประทับใจเป็นอย่างมากในความงดงามลึกซึ้งของโลกกายภาพที่เอ็ดดิงตันชี้แนะอย่างลุ่มลึก กว้างขวาง ในรูปแบบที่ไม่ใช้คณิตศาสตร์ชั้นสูงของผู้ชำนาญพิเศษเฉพาะเรื่อง”⁸ และในช่วงเวลาเดียวกันในปี พ.ศ.2484 เมื่อกองทัพบุกเข้าประเทศไทยแล้ว ทางมหาวิทยาลัยต้องปิดการเรียนการสอนชั่วคราวเป็นเวลาหลายเดือน ท่านอยู่บ้านที่ใกล้กับวัดสังข์กระจาย ภายในวัดมีหนังสือผลงานของหลวงวิจิตรวาทการเป็นจำนวนมาก หนังสือที่อาจารย์ระวียืมมาอ่าน ได้แก่

พุทธานุกรภาพ หมายถึง อานุกรภาพของพระพุทธเจ้า เป็นเรื่องราวอธิบายถึงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ผู้เขียนอ้างอิงจากความคิดเห็นในพระนิพนธ์ของกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ที่ได้กล่าวไว้บ้าง อ้างอิงจากพุทธประวัติในคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่าง ๆ บ้าง เป็นการอธิบายอย่างมีหลักการโดยไม่กล่าวว่าเป็นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ใด ๆ ของพระพุทธเจ้า แต่ให้เหตุผลว่ามาจากการบำเพ็ญทาน บารมี ของพระองค์ และเป็นผู้ตรัสรู้ได้ด้วยตนเองแล้ว

จิตตานุกรภาพ หมายถึง อานุกรภาพของจิต ผู้เขียนได้อธิบายวิธีการพัฒนาดวงจิตให้แข็งแรงอย่างเป็นขั้นตอน เช่น การวางความคิดให้เป็นระเบียบ หัดหัวใจให้กล้าแข็ง บำรุงร่างกาย เพิ่มความแข็งแรงของลมหายใจ บำรุงเส้นประสาท หัดใจให้เป็นสมาธิ เป็นต้น

มหานุกรษ เป็นการรวบรวมเรื่องราวของบุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ ว่าแต่ละท่านนั้นสามารถประสบความสำเร็จในการทำงานและชีวิตอย่างไร การอ่านหนังสือแบบนี้จะช่วยให้ผู้อ่านสามารถเลือกสิ่งที่ดีในหนังสือมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาศักยภาพของตนเองได้

มันสมอง เป็นความรู้เกี่ยวกับการทำงานของสมอง ผู้เขียนได้แปลมาจากหนังสือต่างประเทศทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส มีเนื้อหาทันสมัย นำเสนอเรื่องราวการทำงานของระบบ

⁸ ชัชวาล บุญบัน, *เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล*, หน้า 10.

ประสาธและสมองซึ่งเป็นเรื่องที่ซับซ้อน มีการแนะนำวิธีการพัฒนาสมองในด้านต่างๆ เช่น ด้านความจำ การมองเห็น การคำนวณ เป็นเรื่องที่มีประโยชน์ทั้งสิ้น

ในการอ่านของอาจารย์ระวี ถึงแม้บางเรื่องจะเป็นปรัชญาและศาสนาที่เข้าใจยาก หรือเป็นวรรณกรรมต่างประเทศที่มีอุปสรรคด้านความไม่แตกฉานในภาษาอังกฤษ ก็มุ่งมานะพยายามอ่านซ้ำจนเข้าใจภาษาและเนื้อหาอย่างละเอียด ถึงแม้จะใช้เวลาเป็นปีก็ตาม ด้วยความประทับใจในวรรณกรรมต่างประเทศบางเล่ม ท่านก็แปลวรรณกรรมนั้นออกมาเป็นภาษาไทยที่สละสลวยได้ใจความครบถ้วน พยายามที่จะถ่ายทอดวรรณกรรมที่มีอยู่ในภาษาเดิมออกมาในภาษาไทยด้วย เห็นได้ว่าผลงานทุกเล่มที่แปลเสร็จสมบูรณ์จะถูกนำไปตีพิมพ์และได้รับการต้อนรับจากผู้อ่านทุกเล่ม เช่น ผลงานของยิบราน เรื่อง *ปรัชญาชีวิต* เรื่อง *ปีกหัก* และเรื่อง *ทรายกับฟองคลื่น* ผลงานของรพินทรนาถ ฐากูร เรื่อง *สาธนา* เรื่อง *หิ่งห้อย* และวรรณกรรมของอังกฤษเรื่อง *อลิซผจญภัยในแดนมหัศจรรย์* (Alice in Wonderland) นอกจากการแปลและเรียบเรียงปรัชญานิพนธ์และวรรณคดีแล้ว อาจารย์ระวียังได้เขียนหนังสือเรื่อง *Buddhism in Thailand* เป็นภาษาอังกฤษ และแปลเป็นภาษาไทยชื่อ *พุทธศาสนาในประเทศไทย* เป็นต้น

เห็นได้ว่าผลงานของอาจารย์ระวีที่ออกสู่สายตาประชาชนนั้น เป็นผลงานที่มีความหลากหลาย มีทั้งด้านปรัชญา ด้านศาสนา และวรรณกรรม ผลงานของคาลิล ยิบราน นั้น เป็นเรื่องแนวปรัชญาซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในสมัยนั้น เพราะวิชาการด้านนี้ยังจำกัดอยู่ในแวดวงของนักศึกษาเท่านั้น การเริ่มต้นแปลผลงานของยิบรานจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ เป็นก้าวแรกของการแปลในชีวิตของอาจารย์ระวี ถึงแม้ว่าจะยังไม่เป็นที่นิยมแพร่หลายนักในการตีพิมพ์ครั้งแรก ก็ไม่เคยทอดทิ้ง เพราะการแปลครั้งนี้เริ่มต้นจากความชื่นชอบส่วนตัวในผลงาน และปรารถนาให้ผู้อื่นซึ่งอาจไม่มีความสามารถในการอ่านภาษาต่างประเทศได้มีโอกาสสัมผัสคุณค่าของวรรณกรรมเชิงปรัชญา ซึ่งในเวลาต่อมา หมู่นักศึกษาหนุ่มสาวเริ่มหันมาให้ความสนใจในการหาความหมายของชีวิตมากขึ้น ผลงานด้านนี้จึงเริ่มเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายจนกระทั่งปัจจุบัน จัดได้ว่าอาจารย์ระวีเป็นผู้หนึ่งที่ริเริ่มการแปลวรรณกรรมเชิงปรัชญาสู่สาธารณชน ช่วยให้การแปลวรรณกรรมและหนังสือต่างประเทศแพร่หลายมากขึ้น และช่วยเปิดโลกทัศน์ของการอ่านให้แก่วงการหนังสือไทยได้เป็นอย่างดี

การศึกษาต่อต่างประเทศในระดับปริญญาโทหลังจากทำงานเป็นอาจารย์อยู่ 5 ปี เป็นการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ที่ประเทศออสเตรเลีย และต่อมาได้ทุนไปอบรมที่

ซิกาโกในโครงการที่เรียกว่า Atom for Peace เป็นโครงการการใช้ประโยชน์จากพลังงานปรมาณูเพื่อสันติ ทุกประเทศจะส่งนักวิชาการไปเป็นตัวแทน อาจารย์ระวีได้รับเลือกเพราะมีความรู้ด้านอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งจำเป็นในการเรียนรู้ด้านการสร้างปฏิกรณ์ปรมาณู การไปอบรมครั้งนี้ได้มีส่วนช่วยให้ความสนใจด้านดาราศาสตร์ได้ขยายขอบเขตออกไป เมื่อมีเวลาว่างในวันเสาร์ อาทิตย์ อาจารย์ระวีได้มีโอกาสไปเที่ยวที่ Alder Planetarium ได้ฝนเลนส์ทำกล้องดูดาว เริ่มซื้อหนังสือดาราศาสตร์มาสะสม มีห้องสมุด และตำราดาราศาสตร์มากมายได้ทั้งความรู้และอุปกรณ์ดูดาวกลับมาด้วย จากความชอบส่วนตัวในด้านนี้ ทำให้มีโอกาสศึกษาต่อด้านดาราศาสตร์ในระดับปริญญาเอก ด้วยทุนโคลัมโบ ณ มหาวิทยาลัยแห่งชาติออสเตรเลีย เป็นเวลา 2 ปี

2.2.3 ชีวิตประวัติและวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน

การแปลผลงานของคาลิล ยิบราน เป็นส่วนหนึ่งสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์วรรณกรรมให้แก่อาจารย์ระวี ผลงานด้านปรัชญาของยิบรานนั้น กล่าวถึงความหมายแห่งชีวิตที่กระทบใจผู้อ่านอย่างลึกซึ้ง เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้อาจารย์ระวีสนใจในการแสวงหาคำตอบของชีวิตด้วยตนเอง และถ่ายทอดความรู้ที่นึกคิดนั้นออกสู่สาธารณชน ผลงานทั้งสามเล่มของยิบรานที่อาจารย์ระวีเป็นผู้ถอดความนั้น ล้วนเป็นงานที่สอดคล้องกัน เป็นการแสดงทัศนคติและแนวคิดของยิบราน ในการแสวงหาคำหมายของชีวิตในด้านต่าง ๆ อาจารย์ระวีได้กล่าวชื่นชมผลงานของยิบรานไว้ว่า “เขาไปไกลไม่น้อยนะครับ ผมถือว่า *สาธนา* ก็ดี *คาลิล ยิบราน* ก็ดี เป็นขั้นตอนหนึ่งในชีวิตที่ผมได้มี คล้าย ๆ กับเป็นโชค เป็นโอกาสที่ผมได้มารับรู้ความคิดของท่านเหล่านี้และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในระยะหนึ่ง แต่ในที่สุดแล้วผมต้องมาสรุปว่า ผมจะหาความหมายที่สูงที่สุดในชีวิตได้ก็ในวรรณกรรมของพระพุทธศาสนา”⁹ จากคำกล่าวนี้ เห็นได้ว่าจากจุดเริ่มต้นในการแสวงหาคำหมายของชีวิตที่เริ่มจากการอ่านผลงานของยิบรานนั้น พัฒนามาสู่การศึกษาค้นคว้าพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจารย์ระวีได้ยึดถือและนำมาปฏิบัติในเวลาต่อมา

ในการศึกษาอิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบราน ที่มีต่ออาจารย์ระวีนั้น จำเป็นต้องศึกษาชีวประวัติของคาลิล ยิบรานด้วยเช่นกัน คาลิล ยิบราน เกิดเมื่อวันที่ 6 เดือนมกราคม ค.ศ. 1883 ที่เมืองเบซารี (Basherry) ประเทศเลบานอน ชีวิตในวัยเด็กของเขาเหมือนเด็กอื่น ๆ ในวัยเดียวกัน คือ ศึกษาเล่าเรียนที่โรงเรียนของหมู่บ้าน ทุกคนจะต้องเรียนภาษาอารบิก และภาษาซีเรีย การร้องเพลงสวดและคู่มือหลักทางศาสนา แม่ของเขาอ่านตำรานานเกี่ยวกับวีรบุรุษของอาหรับให้

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 12.

เขาฟัง เขาเป็นคนที่ชอบพายุกและฝน มีบางครั้งที่เขาถูกดุเพราะออกไปเล่นน้ำฝน เขาชอบแยกตัวเองออกไปอยู่เงียบ ๆ คนเดียวเป็นชั่วโมง เพื่อที่จะได้ชื่นชมรูปวาดของลีโอนาร์โด ดา วินชี (Leonardo da Vinci) เมืองเบซารี สถานที่ที่เขาเกิดเป็นเมืองที่ตั้งอยู่บนยอดเขาที่สูงที่สุดของเลบานอน และใกล้กับต้นซีดาร์ศักดิ์สิทธิ์ (The Holy Cedar) ซึ่งต้นซีดาร์แห่งเลบานอนนี้มีชื่อเสียงมาก ยิบรานได้พรรณาถึงบ้านเกิดของเขาและต้นซีดาร์แห่งเลบานอนไว้ในเรื่อง *The Broken Wings* ด้วย

Spring is beautiful everywhere, but it is most beautiful in Lebanon. It is a spirit that roams round the earth but hovers over Lebanon, conversing with kings and prophets, singing with the rivers the songs of Solomon, and repeating with the Holy Cedars of Lebanon the memory of ancient glory. Beirut, free from the mud of winter and the dust of summer, is like a bride in the spring, or like a mermaid sitting by the side of a brook drying her smooth skin in the rays of the sun.¹⁰

ในปี ค.ศ. 1896 เศรษฐกิจในประเทศเลบานอนตกต่ำมาก ครอบครัวของยิบรานจึงอพยพไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเหมือนกับครอบครัวอื่น ๆ ในเลบานอน เขาอาศัยอยู่กับแม่ พี่ชาย พี่สาว และน้องสาวในบอสตันที่ถนนฮัดสัน ซึ่งใกล้กับไชน่าทาวน์ ยิบรานซึ่งขณะนั้นยังเด็กถูกส่งเข้าโรงเรียนแบบเดียวกับเด็กอเมริกัน ในปี ค.ศ. 1898 เขากลับไปยังเลบานอน และเข้าเรียนที่ Beirut School ที่นั่นเขาได้รับการศึกษาทั้งด้านกฎหมาย การแพทย์ ประวัติศาสตร์และดนตรี ต่อมาเขาก็เริ่มงานเขียนครั้งแรกซึ่งตีพิมพ์ในวารสารของโรงเรียน เมื่อเขาอายุได้สิบหกปี เขาก็เริ่มวาดภาพของกวีโบราณของอิสลาม ในปี ค.ศ. 1901 เขาเรียนวาดภาพถึงสามปี และเขียนผลงานที่เป็นรูปเล่มครั้งแรก คือ *The Spirits Rebellious* ผลงานนี้ได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์และถูกเผากลางตลาดในกรุงเบรุต ในปี ค.ศ. 1903 เขาเดินทางกลับบอสตันเพราะพี่ชายและน้องสาวของเขาเสียชีวิต ขณะเดียวกัน แม่ของเขาก็กำลังป่วย เขายังคงวาดรูปและเขียนงานเป็นภาษาอาหรับ ซึ่งทำให้เขาได้พบกับ Mary Haskell ผู้ที่สนับสนุนด้านการเงิน ทำให้เขาได้เดินทางไปศึกษาต่อด้านศิลปะที่ปารีส ใน The Academie Julien และ The Beaux Arts ขณะที่ศึกษาอยู่เขาได้วาดภาพของคนที่เขารู้จักเป็นจำนวนมาก รวมทั้ง Auguste Rodin และ Henry de Rochefort และคนอื่น ๆ ในปี ค.ศ. 1910

¹⁰ Anthony R Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran* (The United Kingdom : Arrow Books, 1997), p 24.

เขากลับไปบอสตัน และย้ายไปอยู่ที่นิวยอร์กเขาพำนักอยู่ที่ตึกซึ่งเป็นที่ทำงานศิลปะของเขา จนกระทั่งป่วย ยิบรานเสียชีวิตที่โรงพยาบาล เมื่อวันที่ 10 เดือนเมษายน ค.ศ. 1931 ขณะมีอายุได้ 48 ปี

นอกจากแม่และพี่สาวน้องสาวของเขาแล้ว ยิบรานมีคนรักอีกหลายคน เป็นที่น่าสังเกตว่าแต่ละช่วงชีวิตนั้น มีผู้หญิงเข้ามามีอิทธิพลต่อจิตใจและการสร้างงานของเขาหลายคนด้วยกัน เช่นความรักครั้งแรกในวัยหนุ่มที่ไม่สมหวังกับผู้หญิงที่ชื่อ Hala Dahir ยิบรานสร้างตัวละครจากหญิงที่เขารักโดยให้ชื่อว่า Selma Karamy การเล่าเรื่องราวโดยใช้สรรพนาม“ข้าพเจ้า” ทำให้รู้ว่าเขาเล่าเรื่องราวประสบการณ์ความรักครั้งแรกที่ผิดหวังและเจ็บปวด เนื่องจากฝ่ายหญิงถูกบังคับให้แต่งงานกับผู้ชายอื่น โดยที่ยิบรานไม่สามารถขัดขวางได้ เขาจึงถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกที่สะเทือนใจออกมาเป็นผลงานเรื่อง *The Broken Wings*

ในปี ค.ศ.1912 ยิบรานได้รู้จักกับเมย์ ไชเดห์ (May Ziadeh) นักเขียนสตรีชาวเลบานอนที่มีชื่อเสียงซึ่งอพยพไปอยู่ที่ประเทศอียิปต์ เธอเป็นคนแรกที่แนะนำตนเองกับยิบรานและเขียนชื่นชมผลงานของเขาโดยส่งมาทางจดหมาย เธอเป็นผู้หญิงอีกคนหนึ่งที่เขาตกหลุมรักตั้งแต่นั้นเห็นเพียงจดหมาย ความรักระหว่างเขาทั้งสองอาศัยเพียงการติดต่อกันทางจดหมายเท่านั้น โดยที่เขาและเธอไม่เคยพบหน้ากันแม้แต่ครั้งเดียวเลย เธอเขียนจดหมายฉบับแรกไปหาเขาเพื่อแสดงความประทับใจในงานเขียนเรื่อง *The Broken Wings* ในประเด็นความรักและการแต่งงาน ก่อนที่เขาจะตายสองสามปี เขาเคยพูดว่า "ฉันอยากจะล้มป่วยในอียิปต์ หรือในประเทศของฉัน เพื่อจะได้อยู่ใกล้คนที่ฉันรัก เมย์ เธอรู้หรือไม่ว่าทุกเช้าและเย็น ฉันพบตนเองในบ้านแห่งหนึ่งในนครไคโร มีเธอนั่งอยู่ตรงหน้า อ่านบทเพลงสุดท้ายที่ฉันเขียนหรือเธอเขียน ซึ่งยังไม่ได้ตีพิมพ์"¹¹ นับว่าเป็นความรักความผูกพันในรูปแบบที่แปลกและแตกต่างจากคนทั่วไป

นอกจากเมย์ ไชเดห์ที่ยิบรานติดต่อทางจดหมายแล้ว เขายังรู้จักกับผู้หญิงอีกคนหนึ่งชื่อ บาร์บารา ยัง (Barbara Young) ในปี ค.ศ. 1923 เธอเป็นนักวิชาการที่สนใจผลงานของเขา และได้พบปะกันที่สตูดิโอของยิบราน บางครั้งเขาก็ให้เธอช่วยเป็นเลขานุการของเขา เธอเป็นผู้ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับตัวยิบรานไว้ในหนังสือ *This Man from Lebanon*

¹¹ คาลิล ยิบราน, *ปีกหัก*, แปลโดย ระวี ภาวิไล, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541), หน้า 134.

เมื่อยิวรานและครอบครัวอพยพมาอยู่ที่บอสตัน เขาได้รู้จักกับแม่รี แฮสเกิล (Mary Haskel) ซึ่งต่อมาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือทางการเงินให้เขาไปศึกษาต่อด้านศิลปะยังปารีสในปี ค.ศ. 1908 ซึ่งอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาตัดสินใจไปศึกษาต่อก็คือ เขาต้องการลิ้มผู้หญิงอีกคนที่ชื่อ เอมีล มิเชล (Emile Michel) ซึ่งเป็นครูสอนภาษาฝรั่งเศสในโรงเรียนของแม่รี ในเวลานั้นยิวรานรู้สึกผิดในความรักที่มีต่อเอมีล ซึ่งเป็นความรักในแบบหนุ่มสาว ส่วนความรักที่เขามีต่อแม่รีนั้นเป็นความรักที่บริสุทธิ์ใจ และเมื่อเอมีลไปหาเขาที่ปารีส เขาขอรับรองเธอให้เป็นภรรยาลับของเขา ถึงแม้เธอจะรักยิวรานมาก ดูแลปรนนิบัติเขาทุกอย่าง แต่เธอก็ปฏิเสธเนื่องจากเธอต้องการการแต่งงานอย่างถูกต้อง หลังจากนั้นเธอก็เลิกกับเขา เมื่อยิวรานเดินทางกลับมายังนิวยอร์ก เขาติดต่อพบกับแม่รีโดยตลอด เขาและเธอเขียนจดหมายติดต่อกันสม่ำเสมอ จำนวนจดหมายที่ทั้งสองเขียนถึงกันถูกตีพิมพ์เผยแพร่ในปี ค.ศ. 1972 หลังจากที่เขาเสียชีวิตแล้ว หนังสือนั้นชื่อว่า *Beloved the Prophet (รักเร้นลับของคาลิล ยิวราน)* ซึ่งทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ของทั้งสองและชีวิตความเป็นอยู่ของยิวรานมากขึ้น รวมทั้งความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวของยิวรานที่มีต่อประเทศเลบานอนที่เขารัก และผลงานของเขาเอง เช่น จดหมายลงวันที่ 11 เดือนกรกฎาคม ปี ค.ศ. 1918 มีใจความว่า “ระยะนี้ผมวาดรูปได้อีกหลายรูป รูปชื่อ *คนเสียสติ* ได้ส่งไปพิมพ์แล้ว ตั้งใจจะใช้เป็นรูปปะหน้าหนังสือชื่อเดียวกันนี้ อีกสองรูปจะส่งมาให้คุณดูก่อนส่งไปโรงพิมพ์ รวมทั้งหมดสิบรูป ผมเขียนขึ้นจากบทกวีอาหรับ ตั้งใจว่าจะให้คุณดูรูปแล้วเห็นภาพดังคำบรรยายว่า “สุรียาเยียมฟ้าลงมาจุมพิตไบหน้าของเขาเป็นคราวแรก (...)” ซึ่งคือบทหนึ่งจากกลอนที่เราเคยอ่านด้วยกัน”¹²

ความรักที่ยิวรานมีต่อแม่รีตลอดยี่สิบปีไม่เคยเปลี่ยนแปลง ทั้ง ๆ ที่ทั้งสองทำงานและอาศัยอยู่คนละเมือง ยิวรานอยู่ในนิวยอร์ก ส่วนแม่รีนั้นเป็นเจ้าของโรงเรียนสตรีอยู่ที่บอสตัน เมื่อฝ่ายใดว่างก็จะมาพบกัน ดังนั้นการเขียนจดหมายโต้ตอบกันจึงเป็นวิธีการสื่อสารที่สะดวกที่สุด จดหมายของทั้งสองที่มีการค้นพบหลังจากยิวรานได้เสียชีวิตแล้วมีจำนวนมากเป็นพันฉบับ เนื้อความแต่ละฉบับแสดงความรู้สึกที่เขามีต่อแม่รีได้อย่างชัดเจน ดังจดหมายลงวันที่ 8 พฤศจิกายน ค.ศ. 1908 เขาขึ้นต้นจดหมายว่า

“เมื่อใดที่ใจระทมเศร้า จดหมายของคุณปลอบผมได้เสมอ ผมมักจะหยิบออกมาส่องสามฉบับ อ่านทวนซ้ำแล้วซ้ำเล่า เพื่อให้เมฆหมอกที่มันครอบคลุมใจจางหายไปจดหมายของคุณเตือนให้ผมรู้ว่า แท้จริงนั้นผมเป็นใครกันแน่ ? คุณช่วยให้ผมมองข้ามสิ่งที่ไม่สูงส่งและไม่สวยงามแห่ง

¹² เวนริจเนีย ฮิลล์, *รักเร้นลับของคาลิล ยิวราน*, แปลโดย สุทธิ โสภา, พิมพ์ครั้งแรก (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อาร์ต แอนด์ ซายซ์, 2525), หน้า 153.

ชีวิต ผมหรือคุณหรือใครก็ตาม จำต้องมีที่ปักใจสักแห่งหนึ่ง ที่ปักใจของผมอยู่ ณ แหล่งดงามที่มีคุณ ไม่ว่าจะหนแห่งใดก็ตาม”¹³

จากหนังสือเรื่อง *รักเร้นลับของคาลิล ยิบราน* จะพบจดหมายที่ทั้งสองเขียนโต้ตอบกัน และบันทึกประจำวันของแมรีด้วย แมรีได้บรรยายความรู้สึกที่เธอมีต่อยิบรานไว้ในบันทึกเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน ปี ค.ศ. 1912 ว่า “คาลิลทำให้ฉันเต็มตื่นไปด้วยความรู้สึกสดใส เราได้อยู่ใกล้กันได้ หัวเราะพร้อมกันเมื่อเราอ่านคำใดผิด เราไม่เคยหัวเราะด้วยความรักเช่นนี้กับใครมาก่อน เพื่อนเราที่ชื่อ นีตซ์ซึ่ ถ้ามาเห็นเข้า คงร้องดัง ๆ ว่า ผมอยากเห็นภาพหนุ่มสาวนั่งอ่านบทกวี หัวเราะด้วยกันอย่างสดใสเช่นนี้อีก ไซ้แล้ว เราเองก็ยังรู้สึกซัดถึงความอ่อนโยน ความรักดูดีเต็ม ความยิ่งใหญ่และอารมณ์ละเอียด”¹⁴

ยิบรานเคยเขียนจดหมายถึงเพื่อนสนิทคนหนึ่งว่า “คุณก็รู้เรื่องผมเกือบตลอดแล้ว คงรู้ด้วยว่า การที่ผมอยู่บอสตันมิใช่เพราะชอบที่นี่ หรือเกลียดนิวยอร์ก แต่เพราะนางฟ้าองค์หนึ่งกำลังอยู่ใกล้ผม กำลังพาผมสู่ทางอนาคตที่งามวิเศษ เพื่อเป็นคนฉลาด คนเก่งและคนรวย”¹⁵

จากผู้หญิงทั้งหมดที่ยิบรานสนิทสนม พบว่าเขามีความรักความผูกพันกับแมรีมากและยาวนานที่สุด และการศึกษาวิเคราะห์ที่ได้อาศัยเรื่องราวที่ปรากฏในจดหมายโต้ตอบของทั้งสอง แมรีนั้นมีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานของยิบรานเป็นอย่างมาก นอกจากยิบรานจะวาดรูปเธอแล้ว ยังนำชื่อของเธอมาเป็นชื่อชุดภาพวาดของเขาด้วย ชื่อภาพวาดในชุดนี้ได้แก่ ภาพ “ลุกขึ้นพร้อมกัน” ภาพ “เมล็ดพืชพันธุ์ผู้เฝ้ามอง” ภาพ “เปลือย” ภาพ “แขนเสื้อสีกุหลาบ” ภาพ “อำนาจลับ” ภาพ “หัวใจทะเลทราย” และภาพ “ลูกคนแรก” เป็นต้น¹⁶ ในบันทึกของแมรีที่นิวยอร์ก เดือนเมษายน ปี ค.ศ. 1913 เธอกล่าวถึงคำพูดของยิบรานที่มีต่อเธอว่า “ผมคุยให้คุณฟังได้ แต่ผมเขียนไม่ได้ เวลาเขียนผมต้องแปลจากภาษาอาหรับก่อน เวลาคุยผมคุยได้แม้เมื่อคุณอยู่ไกล ผมวาดรูป ผมก็บอกตัวเองว่าแมรีจะชอบอย่างนี้ ไม่ชอบอย่างนั้น ถ้าผมรู้สึกว่า你不ชอบ ผมจะฉีกรูปทิ้งทำลายรูป ทำลายบทกวี ผมจึงเริ่มใหม่อยู่เสมอ”¹⁷

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

¹⁶ เวนริจเนีย ฮิลล์, *รักเร้นลับของคาลิล ยิบราน*, หน้า 76.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 78.

ความสัมพันธ์ที่ยิบรานมีต่อผู้หญิงแต่ละคนนั้นดูแตกต่างกัน ผู้หญิงเหล่านี้แต่ละคนล้วนมีบทบาทต่อความคิดที่ปรากฏในผลงานและเป็นแรงบันดาลใจให้แก่งานของเขาโดยตลอด เขาให้ความสำคัญและให้เกียรติผู้หญิงทุกคนที่เขาเกี่ยวข้องกับมาตลอดชีวิต ดังที่ยิบรานกล่าวไว้ในจดหมายที่เขียนถึงเมย์ ไชเดห์ว่า “ฉันเป็นหนี้ต่อเพศหญิง สำหรับทั้งหมดที่ฉันเรียกว่า ‘ฉัน’ นับตั้งแต่เด็กก่อน เพศหญิงเป็นผู้เปิดบัญชีแห่งจักขุของฉัน และเปิดทวารแห่งวิญญาณของฉัน ถ้ามิใช่เป็นเพราะแม่-หญิง น้อง-หญิง และเพื่อน-หญิง แล้ว ฉันก็คงจะหลับสนิทอยู่กับพวกที่เสาะหาความสงบเย็นของโลกด้วยการหลับกรน”¹⁸

จากจดหมายโต้ตอบระหว่างยิบรานกับแม่รี ทำให้ทราบว่า ยิบรานใช้เวลาอยู่ลำพังคนเดียวเป็นส่วนใหญ่ เขากล่าวว่า “การอยู่คนเดียวเอื้ออำนวยต่อการเขียนบทกวีและการวาดรูปของเขามากกว่าการพบปะผู้คน” เขามักจะนั่งทำงานเงียบ ๆ ในสตูดิโอของเขาที่นิวยอร์กมาโดยตลอด จนกระทั่งเขาล้มป่วยและร่างกายไม่ค่อยแข็งแรง แม่รีและหมอดต่างก็แนะนำให้เขาไปพักผ่อนตากอากาศที่ชนบทบ้าง ในช่วงที่เขียนเรื่อง *The Prophet* เขาได้ไปพักผ่อนที่ฟาร์ม หลังจากเที่ยวชนบทในครั้งนั้นเขาก็ไม่ไปไหนอีกเลย ทั้ง ๆ ที่หมอแนะนำให้เขาพักผ่อนและทำงานให้น้อยลง เขามักจะกล่าวว่า “ความคิดที่โลดแล่นอยู่ในวิญญาณของเขานั้น ทำให้เขาต้องการทำงานมากกว่าอย่างอื่น และร่างกายนั้นเขาไม่ได้สนใจเท่าใดนัก” เขาไม่ได้แต่งงานหรืออยู่กับใครจริงจังเลย จนกระทั่งตาย

นอกจากเรื่องราวความสัมพันธ์กับผู้หญิงแล้ว ชีวิตของยิบรานดูจะเรียบง่ายมาก การเป็นกวีและศิลปินดูจะเป็นงานเพียงอย่างเดียวที่เขารักและผูกพันมาก จนกระทั่งป่วยเขาก็ยังไม่ยอมหยุดทำงานทั้ง ๆ ที่หมอสั่งห้ามเขาก็ไม่ฟัง เวลาทำงานเขาจะชอบดื่มกาแฟและสูบบุหรี่หรือซิการ์ ชีวิตของเขาดูเหมือนจะมีการวาดภาพและงานเขียนเท่านั้นที่สามารถทำให้เขารู้สึกกระตือรือร้นต่อการมีชีวิตอยู่ เนื่องจากเขาไม่เคยให้ความสำคัญต่อสิ่งใดเลยนอกจากจิตวิญญาณ ดังนั้นเขาจึงมีชีวิตที่เรียบง่าย ปฏิบัติตนเหมือนฤาษีในถ้ำ ดังที่เขาได้แสดงความคิดเห็นต่อที่อยู่อาศัยใน *The Prophet* ว่า

Have you peace, the quiet urge that reveals your power?

¹⁸ คาลิล ยิบราน, *ปีกหัก*, หน้า 133.

Have you remembrances, the glimmering arches that span the
summits of the mind?

Have you beauty, that leads the heart from things fashioned of wood and
stone to the holy mountain?

Tell me, have you these in your houses?

Or have you only comfort, and the lust for comfort, that stealthy thing that
enters the house a guest, and then becomes a host, and then a master?

Ay, and it becomes a tamer, and with hook and scourge makes puppets
of your larger desires.

Though its hands are silken, its heart is of iron.

It lulls you to sleep only to stand by your bed and jeer at the dignity of
the flesh.

It makes mock of your sound senses, and lays them in thistledown like
fragile vessels.

Verily the lust for comfort murders the passion of soul, and then walks
grinning in the funeral.¹⁹

ยิบรานเห็นว่ามนุษย์ควรให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณของตน ถึงแม้บ้านจะเป็นหนึ่งใน
ความจำเป็นสี่ประการของมนุษย์ จุดประสงค์หลักของการสร้างบ้านที่มีมาแต่อดีตคือเพื่อใช้เป็นที่พัก
อยู่อาศัยคุ้มครองมนุษย์จากสัตว์ดุร้าย และเป็นที่พักบังแดดและฝน แต่ก็ไม่ควรให้ความสำคัญแก่
บ้านมากจนเกินไป การให้ความสำคัญโดยคำนึงถึงแต่ความสะดวกสบายของร่างกายนั้น จะเป็น
แหล่งสร้างกิเลสตัณหาและความอยากอันไม่รู้สิ้นสุดของมนุษย์ ในขณะที่เดียวกันมันจะทำลายจิต
วิญญาณที่บริสุทธิ์ไป เขาเห็นว่า ความสะดวกสบายเป็นสิ่งชั่วร้ายที่สร้างความอยากให้แก่มนุษย์
และเมื่อความอยากหรือกิเลสมีอยู่ในจิตใจมนุษย์มาก มันจะทำลายจิตวิญญาณที่งดงามและ
ครอบครองจิตวิญญาณของคน ๆ นั้นตั้งบ้านของมันเอง

¹⁹ Kalil Gibran, *The Prophet* (New York : Alfred A. Knopf), pp.32-33.

ผลงานที่ยิบรานได้สร้างสรรค์มีทั้งภาพวาด ปรัชญา นิพนธ์ และวรรณกรรม ผลงานด้านวรรณกรรมที่ได้รับการตีพิมพ์มีทั้งหมด 17 เล่ม เล่มแรกคือ *The Spirit Rebellious* (1908) ซึ่งเป็นรวมเรื่องสั้นจำนวน 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง *Vardeh Al Haneh* เป็นเรื่องราวของผู้หญิงที่ไม่มีความสุขที่แต่งงานกับชายที่ตนไม่ได้อีกเรื่อง *The Bridal Couch* กล่าวถึงผู้หญิงที่ถูกบังคับให้แต่งงานโดยประเพณี แต่เธอหนีจากงานแต่งงานเพื่อมาหาชายคนรัก ชายที่เธอรักได้ปฏิเสธ เธอจึงฆ่าเขาและฆ่าตัวตายตาม เรื่อง *Kahlil the Heretic* เล่าถึงนักบวชรูปหนึ่งที่ถูกขับไล่ออกจากสำนักเพราะความคิดเห็นที่เป็นขบถ เรื่อง *The Cry of the Graves* เป็นเรื่องราวที่กล่าวถึงผู้กระทำความผิดที่ถูกตัดสินลงโทษ ผู้แต่งแสดงความคิดเห็นว่าความยุติธรรมของสังคมหรือกฎหมายที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นนั้นมีความถูกต้องยุติธรรมดีแล้วหรือ

ผลงานเล่มที่สองคือ *The Broken Wings* (1912) ซึ่งเป็นเรื่องที่น่ามาศึกษาวิเคราะห์ในครั้งนี้ด้วย เนื่องจากเป็นเรื่องที่มีชื่อเสียงมาก อาจารย์ระวีได้แปลผลงานเล่มนี้ออกมาเป็นภาษาไทย งานเขียนชิ้นนี้เป็นประสบการณ์ชีวิตรักครั้งแรกของยิบรานในวัยหนุ่มที่ได้ประสบกับความผิดหวังจากหญิงอันเป็นที่รักของเขา เนื่องจากเธอถูกบังคับให้แต่งงานกับหลานชายของบาทหลวง ความเจ็บปวดจากความรักในครั้งนี้ สร้างความสะเทือนใจแก่ยิบรานเป็นอย่างยิ่ง จนกระทั่งเขาสามารถสร้างสรรค์และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นผลงานที่มีคุณค่าอย่างยิ่งในด้านความรัก

ผลงานลำดับที่ 3 คือ *A Tear and a Smile* (1914) เป็นงานที่ได้แรงบันดาลใจจากนิทเช่ (Nietzsche) กล่าวถึงความรักและความเจ็บปวดที่ย่อมมีอยู่ด้วยกันเสมอ เป็นงานที่ได้รับแรงบันดาลใจจากคำพูดของฮาลา ดาเฮอร์ (Hala Dhaher) หญิงคนรักคนแรกของยิบรานที่เขานำมาเป็นตัวละครเสดมาในเรื่อง *The Broken Wings* ยิบรานได้เห็นเธอร้องไห้ และเมื่อเธอหยุดร้องไห้ เธอได้กล่าวกับเขาว่า "It's a tear and a smile."

ผลงานลำดับที่ 4 คือ *A Madman* (1918) เป็นเรื่องที่เขาใช้เป็นกระบอกเสียงให้เขากล่าวถึงมนุษย์ พระเจ้า และโลกซึ่งเป็นหนึ่งเดียวกัน

ผลงานลำดับที่ 5 คือ *The Procession* (1918) เป็นบทสนทนาระหว่างคนสองคน คนแรกบรรยายความโกรธที่มีต่อชีวิต มองโลกในแง่ร้าย ตำหนิคนที่ทำตัวเป็นเหมือนทาส คนที่สองกล่าวชื่นชมชีวิตชนบทที่ไม่มีความเศร้าโศก ความกังวล และการลงโทษ

ผลงานลำดับที่ 6 คือ *The Tempests* (1920) เป็นการรวบรวมบทความ เรื่องราวในแบบนิซเช่ (Nietzsche) แสดงความคิดต่อชีวิต โลก และมนุษย์ กล่าวสรรเสริญความเข้มแข็ง ขณะเดียวกันก็ช่วยให้กำลังใจผู้อ่อนแอมีความเข้มแข็งขึ้น

ผลงานลำดับที่ 7 คือ *The Forerunner* (1920) ยิบรานกล่าวเหยียดหยันผู้ซึ่งคิดว่าตนเองเป็นผู้เดียวที่รู้จักจะของโลก เขาใช้แนวคิดแบบตะวันออกของนักเขียนอาหรับให้เห็นว่าทุกคนต้องรับผิดชอบต่อชะตากรรมของตนเอง

ผลงานลำดับที่ 8 คือ *The Prophet* (1923) ซึ่งเป็นผลงานเล่มแรกของยิบรานที่เขียนเป็นภาษาอังกฤษ และเป็นผลงานแปลเล่มแรกที่ทำให้อาจารย์ระวีหันมาสนใจการแปลและเรียบเรียงวรรณกรรมเชิงปรัชญา ทั้ง ๆ ที่ได้อ่านหนังสือภาษาอังกฤษมาเป็นจำนวนหลายเล่มและหลายประเภทแล้ว ทั้งนิยายวิทยาศาสตร์ หนังสือชีวประวัติของนักวิทยาศาสตร์โลก หนังสือความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ ดาราศาสตร์ต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่รู้สึกชื่นชอบประทับใจถึงขนาดคัดลอกไว้อ่านยามว่างและค่อย ๆ แปลจนจบเล่ม อาจารย์ระวีให้ชื่อหนังสือเล่มนี้ว่า *ปรัชญาชีวิต* ซึ่งเป็นชื่อที่ตั้งเอง และไม่ได้แปลคำว่า “*The Prophet*” โดยตรง ด้วยความประทับใจเป็นอย่างมากในผลงานของยิบราน จึงทำให้อาจารย์ระวีอ่านและเลือกแปลผลงานของนักเขียนคนเดียวกันนี้อีกสองเล่มในเวลาต่อมา คือ *The Broken Wings* และ *Sand and Foam* ท่านไม่ได้แปลผลงานของนักเขียนคนใดมากถึงสามเล่มเลย

ผลงานลำดับที่ 9 คือ *Sand and Foam* (1926) ในภาษาไทยมีชื่อว่า *ทรายกับฟองคลื่น* หนังสือเล่มนี้เป็นปรัชญานิพนธ์ในรูปของบทกวีขนาดสั้น บทกวีแต่ละบทมีความยาวไม่ถึงหนึ่งหน้า บางครั้งมีความยาวเพียงประโยคเดียว หากพิจารณาจากช่วงระยะเวลาที่ยิบรานเขียนงานชิ้นนี้แล้ว งานเขียนเล่มนี้เป็นการเชื่อมโยงระหว่าง *The Prophet* และ *Jesus, The Son of man*

ผลงานลำดับที่ 10 คือ *Jesus, The Son of Man* (1928) ยิบรานเขียนเรื่องนี้ในวาระสุดท้ายของชีวิต เขากล่าวถึงพระเจ้าในมุมมองมนุษย์ โดยให้คน 77 คนออกมากล่าวถึงพระเยซูว่าเป็นบุคคลพิเศษ แต่คนสุดท้ายซึ่งมาจากเลบานอนและมีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 20 ก็คือตัวยิบรานเองได้กล่าวถึงพระเยซูว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่เคยสละชีวิตบนไม้กางเขน และวิจารณ์ว่าพิธีกรรมทางศาสนาที่เกิดขึ้นในภายหลังโดยพวกพระนั้นถือว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการทำให้ตนเองดูศักดิ์สิทธิ์ และน่ายกย่องนับถือ

ผลงานลำดับที่ 11 คือ *The Earth Gods* (1931) เป็นปรัชญาอย่างย่อของยิบราน เขาเห็นว่ามนุษย์คืออาหารของพระเจ้า

ผลงานลำดับที่ 12 คือ *The Wanderer* (1932) เป็นรวมเรื่องสั้น 50 เรื่อง

ผลงานลำดับที่ 13 คือ *The Garden of the Prophet* (1933) เป็นเรื่องที่บรรยายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

ผลงานลำดับที่ 14 คือ *The Nymphs of the Valley* (1948) เป็นเรื่องราวที่คล้ายกับเรื่อง *The Spirit Rebellious* ยิบรานต่อต้านอำนาจรัฐ การออกกฎหมาย และชนบทรอบเนินมประเพณีต่าง ๆ ที่สังคมกำหนด

ผลงานลำดับที่ 15 คือ *The Voice of Master* (1959) รวบรวมบทความ ข้อเขียนในหลายหัวข้อ ส่วนใหญ่เกี่ยวกับชีวิต ความรัก และเรื่องอื่น ๆ

ผลงานลำดับที่ 16 คือ *Thoughts and Meditation* (1961)

ผลงานลำดับที่ 17 คือ *Spiritual Sayings* (1963) หนังสือสองเล่มนี้เป็นการรวบรวมความคิดเกี่ยวกับการพิจารณาจิตวิญญาณ

ผลงานลำดับที่ 18 คือ *Self-Portrait* (1960) เป็นการรวบรวมจดหมายส่วนตัวที่มาจากเพื่อน ๆ ของยิบรานทั่วโลก

จากวรรณกรรมที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น เห็นได้ว่าจำนวนงานวรรณกรรมของยิบรานนั้นมีมากพอที่ทำให้เห็นถึงความศรัทธาในศาสนาและพระเจ้า รวมถึงประสบการณ์ในชีวิตที่ยิบรานได้ประสบกับตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อมนั้น มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสรรค์วรรณกรรมทั้งสิ้น ยิ่งไปกว่านั้นการถ่ายทอดความนึกคิด ทศนคติ ความรักที่ยิบรานมีต่อมวลมนุษยชาติอย่างลุ่มลึกยังได้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้อาจารย์ระวีเกิดความสนใจ และริเริ่มสร้างสรรค์งานวรรณกรรมโดยผนวกเอาความรู้ความเข้าใจในหลักศาสนาพุทธ รวมถึงความรู้ความ

เข้าใจในหลักวิทยาศาสตร์ วรรณคดีผลงานเชิงปรัชญาเช่นเดียวกับคาลิด ยิบราน และในขณะเดียวกันก็เป็นผลงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ดังจะได้อภิปรายในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบรานที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไล

เนื่องจากอุปสรรคทางภาษาทำให้มนุษย์ไม่สามารถรับรู้ข้อมูลทุกอย่างที่ตนต้องการ การแปลเป็นวิธีการหนึ่งในการศึกษาที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเข้าใจความรู้ ความคิด และวิชาการ ด้านต่าง ๆ ของแต่ละชนชาติได้เป็นอย่างดีนั้น เป็นวิถีทางหนึ่งซึ่งทำให้ความรู้แขนงต่าง ๆ ได้เผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง การแปลจึงมีบทบาทสำคัญต่อการศึกษาและชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก การแปลคือการถ่ายทอดความเข้าใจของผู้แปลจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องมีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ถ่องแท้ การเรียบเรียงเป็นภาษาที่เข้าใจได้ตรงตามความหมายดั้งเดิม และมีภาษาที่ถูกต้องสละสลวยนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้แปลต้องเอาใจใส่เป็นอย่างมาก เพื่อให้ผลงานนั้นมีคุณภาพ ถึงแม้ว่าอาจารย์ระวี จะไม่ได้เป็นนักแปลอาชีพ และไม่ได้ศึกษาร่ำเรียนมาทางอักษรศาสตร์โดยตรง แต่ก็จัดเป็นผู้ที่มีความสามารถในทางภาษาไม่น้อย ผลงานแปลวรรณกรรมของคาลิล ยิบรานทั้งสามเล่มของท่านเกิดจากความประทับใจ ความชื่นชมและซาบซึ้งในงานนั้นอย่างแท้จริง ดังที่ท่านเล่าไว้ในหนังสือ *ปรัชญาชีวิต* หน้าหมายเหตุผู้แปล ว่า “วันที่ไปยี่มนั้นดูเหมือนจะเป็นวันศุกร์ พอได้มาเปิดอ่านได้ไม่กี่หน้า ก็เกิดความประทับใจอย่างมากมาย อยากได้เก็บเอาไว้ อ่านพลิกดูไปมาเห็นว่าจำนวนเนื้อความไม่มากนัก ก็เกิดความคิดที่จะลอกเอาไว้”¹

จากความประทับใจในวันนั้น อาจารย์ระวีจึงซื้อสมุดมาลงมือคัดลอกเนื้อความจากหนังสือ *The Prophet* ไว้ทั้งหมด โดยคัดภาษาอังกฤษลงบนหน้าขวามือ ส่วนหน้าซ้ายได้เว้นว่างไว้เมื่อเดินทางไปท่องเที่ยวต่างจังหวัดครั้งใด ท่านก็นำสมุดที่คัดลอกไว้นี้ติดตัวไปอ่านเสมอ ๆ และในช่วงปี พ.ศ.2490 ขณะที่อ่านบทกวีในเล่มซ้ำแล้วซ้ำอีก จนเกิดคำพูดภาษาไทยผุดขึ้นในใจของท่านตรงกับเนื้อความภาษาอังกฤษ ท่านก็บันทึกไว้ในสมุด นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ท่านคิดจะลงมือแปลกวีนิพนธ์เรื่อง *The Prophet* บางบทก็ดึงดูดความสนใจของท่านเป็นพิเศษ เช่น ตอน Love (ความรัก) และตอน Marriage (การแต่งงาน) ท่านได้ส่งบทแปลไปลงในหนังสือพิมพ์รายวัน *นครสาร* หลังจากนั้นมีการรวบรวม ปรับปรุง แก้ไขผลงานแปลอยู่หลายปี จนกระทั่งได้มีโอกาสพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งแรกในปี พ.ศ.2504 ซึ่งนับเป็นเวลานานถึง 14 ปีจากการเริ่มต้นแปลครั้งแรก

¹ คาลิล ยิบราน, *ปรัชญาชีวิต*, หมายเหตุผู้แปล.

เมื่ออาจารย์ระวีเกิดความประทับใจในงานวรรณกรรมของยิบรานเป็นพิเศษ ท่านก็เริ่มให้ความสนใจในตัวผู้ประพันธ์และชีวประวัติของคาลิล ยิบราน อีกทั้งยังให้ความสนใจผลงานเล่มอื่น ๆ อีกด้วย เมื่อท่านได้แปลกวีนิพนธ์เรื่อง *The Prophet* แล้ว ในปี พ.ศ. 2515 ก็ได้แปลเรื่อง *The Broken Wings* ออกมาเป็นผลงานชิ้นที่สอง ตามด้วย *Sand and Foam* เป็นผลงานชิ้นที่สามในปี พ.ศ. 2532 ผลงานทั้งสามเล่มเป็นเพียงส่วนหนึ่งของวรรณกรรมทั้งหมดที่ยิบรานได้ประพันธ์ขึ้น แต่เล่มที่มีชื่อเสียงและได้รับการกล่าวขานถึงมากที่สุดทั่วโลกก็คือเรื่อง *The Prophet* นับตั้งแต่ที่อาจารย์ระวีได้แปลผลงานเล่มนี้ออกสู่สาธารณชนเป็นครั้งแรกโดยใช้ชื่อว่า *ปรัชญาชีวิต* ปัจจุบันนี้หนังสือเล่มนี้ก็ยังคงประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ได้รับการตีพิมพ์ถึง 12 ครั้งในประเทศไทยจากหลายสำนักพิมพ์ เช่น สำนักพิมพ์เคล็ดไทย สำนักพิมพ์กะรัต และสำนักพิมพ์ผีเสื้อ การแปลที่เกิดจากความประทับใจส่วนตัวในครั้งนั้น ได้จุดประกายความสนใจในการหาแสวงความหมายและคำตอบแห่งชีวิต อาจารย์ระวีจึงหันมาศึกษาทางด้านปรัชญาและศาสนาอย่างจริงจัง หลังจากศึกษาของคาลิล ยิบรานแล้ว ก็ได้ศึกษาของรพินทรนาถ ฐากูร กวีชาวอินเดีย และมีผลงานแปลเรื่อง *ศาสนา* และเรื่อง *หิ่งห้อย* เป็นภาษาไทยร่วมกับ ประคิด ชุมสาย ณ อยุธยา

การศึกษาค้นคว้าด้วยความสนใจนี้แสดงถึงจุดมุ่งหมายในการแสวงหาความหมายและแง่มุมของชีวิตอย่างจริงจัง ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักที่เหมือนกันของนักเขียนทั้งสอง จากการศึกษาผลงานของอาจารย์ระวี พบว่าท่านได้เขียนงานในแนวปรัชญาและศาสนาขึ้นหลังจากที่แปลผลงานของยิบรานแล้ว ผลงานชิ้นแรกของอาจารย์ระวีที่ตีพิมพ์เป็นรูปเล่มก็คือความเรียงเรื่อง “ในความสงบ” จากหนังสือ *ความสงบ* ที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2512 ถือเป็นงานชิ้นแรกที่กล่าวถึงความหมายของชีวิตที่ชัดเจน

ความเรียงดังกล่าวนี้แบ่งออกเป็นตอน ๆ รวมทั้งสิ้น 8 ตอน ในตอนแรก กล่าวบรรยายถึงบรรยากาศรอบตัว ความงดงามของธรรมชาติในยามเช้าบนที่ราบสูงเชิงเทือกเขาหรือคอกี้ที่สงบร่มรื่น ปรางค์การณ์ทางธรรมชาติต่าง ๆ เช่น หิมะที่กำลังละลายไหลลงจากเทือกเขา

ตอนที่สองกล่าวถึงความสงบในจิตใจ อาจารย์ระวีให้ความสำคัญแก่จิตที่บริสุทธิ์ ไม่ยึดติดชื่อเสียงหรือวัตถุ

สถานสงบในโลกลดลงทุกวันแต่ยังพอค้นพบ ความสงบในจิตเกิดได้ยากกว่านัก แม้สำเนียงภายนอกเงียบลง แต่เสียงภายในยังกึกก้องฟุ้งซ่านเต็มที่²

เมื่อไม่มีการกำหนดวันเวลา ทุกลมหายใจที่เกิดขึ้นและหายไป จึงมีการเกิด การดำรงอยู่ และดับสลายไปดุจเดียวกับชีวิตและความตาย เป็นความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

ตอนที่สามกล่าวถึงลักษณะของจิตว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนี้ล้วนมาจากจิต ไม่ว่าจะ เป็นศาสนา ความคิดต่าง ๆ ทั้งดีและชั่ว จิตเป็นสิ่งที่ไม่อยู่นิ่ง “จิตถือเอาซากแห่งอดีตเป็นอาหาร สร้างอนาคตขึ้นจากภูตแห่งอดีต”³ อย่างไรก็ตามสิ่งที่จิตสร้างขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ไม่จีรัง ผู้เขียนต้องการเน้นให้เห็นถึงอิทธิพลของจิต สิ่งใดที่เกิดจากความคิดถือเป็นเรื่องที่ไม่มีตัวตน เนื่องจากความมีชีวิตนั้นคือธรรมชาติรู้ มนุษย์ต้องรู้ถึงปัจจุบัน อยู่กับปัจจุบัน ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่จริง⁴

ตอนที่สี่ ผู้เขียนกล่าวถึงพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันที่ไม่เปลี่ยนแปลงนั่นคือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน มนุษย์พยายามทำทุกวิถีทางไม่ว่าจะเป็นการทำสงคราม การหลอกลวงผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองสิ่งที่ตนเองต้องการ อาจารย์ระวีได้กระตุ้นจิตสำนึกของผู้อ่านให้เห็นว่าการกระทำเช่นนั้นไม่ก่อให้เกิดผลประโยชน์อันใดแก่ผู้ใดเลย

จงพิจารณาหยดน้ำบนใบบัว
ไม่เกาะเกี่ยว ไม่ผูกพัน ไม่ยึดถือ
เมื่ออาทิตย์ขึ้นสูง สาดแสงจ้า
หยดน้ำก็ระเหยหายไป⁵

ผู้เขียนใช้ธรรมชาติรอบตัวชี้ให้เห็นว่า ในที่สุดแล้วทุกสิ่งก็ดับสลายไปตามกาล ดังนั้นมนุษย์ช่วงชิงเพื่อให้ได้มา เพื่อให้ขึ้นชื่อว่าเป็นผู้ชนะ หากแต่ชัยชนะนั้นก็ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ตลอดกาล ย่อมมีวันดับสูญไปอย่างแน่นอน

² ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541), หน้า 17.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁴ ระวี ภาวิไล, *เทพบรรยายเรื่อง ชีวิตคืออะไร*

⁵ ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 19.

ตอนที่ห้า กล่าวถึงการหลอกหลวงตนเองว่า มีมนุษย์บางประเภทที่ไม่กล้าจะอยู่เงียบ ๆ เพื่อสำรวจจิตใจของตนอย่างละเอียด เนื่องจากกลัวว่าจะพบความโง่ของตนเอง มนุษย์ประเภทนี้กลัวความจริงที่ว่าทุกวันนี้เราดำรงชีวิตอยู่ในความเสื่อมและความไร้ค่า พวกเขาจึงมุ่งบำรุงความสุขของตนด้วยวิธีการต่าง ๆ ทั้งการสร้างชื่อเสียง เกียรติยศ ตำแหน่งหน้าที่ทางการงาน สิ่งนี้เองที่เป็นการหลอกหลวงจิตใจที่มีมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อรองรับความมั่นคงทางจิตใจว่าตนเองเป็นคนมีคุณค่าต่อสังคม และประเทศชาติ ทั้ง ๆ ที่การหลอกหลวงดังกล่าวนี้ได้บดบังคุณค่าที่แท้จริงแห่งชีวิตอย่างสิ้นเชิง

ตอนที่หก อาจารย์ระวี ได้ให้คำตอบว่าแท้จริงแล้วมนุษย์ควรดำเนินชีวิตอยู่อย่างไร จึงจะเรียกได้ว่าเป็นคนมีคุณค่าอย่างแท้จริง ท่านยกตัวอย่างดอกหญ้าที่อยู่ริมถนน ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งไร้ค่า หากแต่ดอกหญ้าเล็ก ๆ เหล่านี้มีความงดงามและคุณค่าที่แท้จริงซ่อนอยู่ภายใน กล่าวคือ ดอกหญ้าได้เสียสละตนเองเพื่อส่งกลิ่นหอมและให้น้ำหวานแก่ผึ้ง แม้จะไม่มีสีสดึงดูดใจ แต่ดอกหญ้าก็ได้ทำหน้าที่ของตนโดยสมบูรณ์ มนุษย์เองก็เช่นกัน ควรดำรงชีวิตอยู่และทำประโยชน์ให้เต็มที่ ไม่ควรหลงมกมายอยู่กับเปลือกที่จอมปลอมภายนอกเท่านั้น

ตัวอย่างตอนที่หกของความเรียงว่า “ดอกหญ้ากระจัดที่บานสะพรั่งอยู่มากมายริมถนน ดูไม่มีความสำคัญอันผู้หนึ่งผู้ใดจะต้องเอาใจใส่ บางครั้งมันจะถูกบดขยี้โดยเท้ามนุษย์และล้อรถยนต์ ในบางฤดูมันแห้งเหี่ยวตายไป แต่บัดนี้ มันกลับมาชูก้านขยายกลีบเกสรรับแสงแดดอีก เมื่อเข้าพิจารณาใกล้ชิด เราก็ได้เห็นความปราณีตและวิจิตรพิสดารของมันอันฝีมือมนุษย์ไม่อาจทำเทียมได้ ดอกหญ้าเหล่านี้ มีความงามอันไม่โอ้อวด มันเผยให้เห็นโลกอันบริสุทธิ์ มันอุทิศตนเองชูช่อส่งกลิ่นไปในอากาศ มันหวงก้นน้ำหวานจากแมลงผึ้ง มันไม่สะสมเพราะมันดำรงอยู่ในโลกอันไร้ความกังวล อันมีปัจจุบันดำรงอยู่ในวินาที

จงเรียนรู้การดำรงชีวิตแห่งความจริง
จากดอกหญ้าริมถนนเหล่านั้น !⁶

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าผลงานของอาจารย์ระวีมีความคล้ายคลึงกับงานของยิบรานในเรื่อง *The Prophet* ที่กล่าวถึงต้นไม้และสัตว์ที่อุทิศตนเองเพื่อการดำรงอยู่เช่นเดียวกับดอกหญ้า

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-20.

ข้อความจากตัวอย่างของยิบรานชี้ให้เห็นความสำคัญของการให้ไม่ว่าจะเป็นคน หรือสัตว์ เราไม่อาจเลือกที่จะให้ได้แต่เฉพาะมนุษย์ หรือผู้ที่เราคิดว่าเป็นผู้สมควรได้รับเท่านั้น เพราะแม้แต่ต้นไม้หรือสัตว์ก็เป็นผู้ให้ได้ ดังนั้นสัตว์และต้นไม้สามารถเป็นฝ่ายรับได้เช่นกัน สรรพสิ่งเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ทุกชีวิตจึงสามารถดำรงอยู่ได้

You often say, "I would give, but only to the deserving."

The tree in your orchard say not so, nor the flocks in your pasture.

They give that they may live, for to withhold is to perish.⁷

ตอนที่เจ็ด อาจารย์ระวีมุ่งเน้นให้ผู้อ่านมีชีวิตอยู่เหนือการควบคุมของเวลา “จงสลัดหลุดจากพันธนาการแห่งเวลา”⁸ ต้องการให้ผู้อ่านมีชีวิตอยู่กับปัจจุบัน การคิดถึงอดีตอาจเป็นตัวทำลายปัจจุบัน จิตที่ยังยึดมั่นอยู่กับอดีตเท่ากับเป็นการหันหลังให้กับการมีชีวิต การไฝ่ฝันถึงอนาคตทำให้มนุษย์ฟุ้งซ่าน ดังนั้นมนุษย์จึงต้องมีชีวิตอยู่กับปัจจุบันเท่านั้น

ตอนที่แปด เป็นช่วงสุดท้ายของความเรียงนี้ เป็นการสรุปแนวคิดโดยรวมทั้งหมดของท่านที่อธิบายเกี่ยวกับวัฏจักรของสรรพสิ่งที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่ชั่วขณะหนึ่ง และสูญสลายไป เป็นสังขารธรรมที่อาจารย์ระวีได้สรุปในความเรียงชิ้นนี้ ซึ่งคล้ายคลึงกับตอนจบในเรื่อง *The Prophet* ของยิบราน เมื่อคนเราตายไป วิญญาณของคนจะเปลี่ยนสภาพไปหรือเดินทางไปโดยเรือดังที่ยิบรานได้ใช้รูปแบบการตายเชิงสัญลักษณ์ โดยให้อัลมุस्ताฟาหลงเรือเพื่อออกเดินทางจากเมืองฮอร์ฟาลีสไปยังทิศตะวันออก การเดินทางไปยังทิศตะวันออก ทิศนี้ถือเป็นสัญลักษณ์ของการเริ่มต้นวันใหม่ และหมายถึงการเริ่มต้นชีวิตใหม่เช่นกัน

So saying he made a signal to the seaman, and straightway they weighed anchor and cast the ship loose from its moorings, and they moved eastward.⁹

⁷ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p.21.

⁸ ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 21.

⁹ Ibid., p.96.

ส่วนอาจารย์ระวี กล่าวว่า “วันหนึ่งข้างหน้า ลมหายใจจะหยุดเข้าออก จิตจะเลื่อนเข้าสู่สภาพที่ไม่อาจรู้มืดหรือสว่าง กายนี้จะแตกสลาย ดินกลับเป็นดิน น้ำกลับคืนสู่ลำธารและห้วงสมุทร ลมหายใจลอยขึ้นสู่บรรยากาศ ความร้อนซาบซึ่มแผ่ไปในเวหา แต่ดาวเดือนก็ยังปรากฏในราตรี และเมื่อรุ่งอรุณ กลีบเกสรของดอกหญ้าก็จะคลี่ขยายรับแสงแดด รากของมันจะหยั่งลึกลงสู่ความหล่อเลี้ยงจากซากผุพังเบื้องล่าง บทบาทแห่งชีวิตทั้งหลายก็ยังดำเนินไปในเวทีมหิมาแห่งโลกภพ”¹⁰

อาจารย์ระวีกล่าวถึงการกลับสู่แหล่งกำเนิดหรือจุดเริ่มต้น คือเมื่อชีวิตได้จากไปแล้ว ทุกสิ่งย่อมต้องกลับไปเริ่มต้นใหม่อีกครั้ง เป็นแนวความคิดที่ถือว่าทุกสิ่งจะกลับไปยังจุดเริ่มต้นเดิม แล้วกลับมาใช้ชีวิตใหม่อีกครั้ง หมุนเวียนเปลี่ยนไปเช่นนี้ตลอดเวลา ดังที่ยิบรานพูดในตอนท้ายของเรื่อง *The Prophet*

A little while, my longing shall gather dust and foam for another body.

A little while, a moment of rest upon the wind, and another woman shall bear me. ¹¹

ประโยคที่สองเป็นประโยคที่ผู้แต่งกล่าวเน้นถึงสองครั้ง และเป็นประโยคสุดท้ายของเรื่อง ซึ่งหมายถึง อัลมุสตาฟาจะกลับมาเกิดในครรภ์ของสตรีคนใดคนหนึ่งอีกครั้ง ทั้งสองประโยคนี้ของยิบราน คล้ายคลึงกับประโยคของอาจารย์ระวีที่กล่าวว่า “ดินกลับเป็นดิน น้ำกลับคืนสู่ลำธารห้วงสมุทร ลมหายใจลอยขึ้นสู่บรรยากาศ ความร้อนซาบซึ่มแผ่ไปในเวหา” แสดงแนวความคิดที่เหมือนกันของนักเขียนทั้งสองในเรื่องการเกิดใหม่ ซึ่งปรากฏอยู่ในตอนท้ายของเรื่องเหมือนกัน นอกจากนี้ในตอนท้ายของความเรียงนี้ อาจารย์ระวีกล่าวว่า “สรรพสิ่ง จะเป็นวัตถุหรือจิต หยาบหรือละอองดีหรือชั่ว หากมีปัจจัยให้เกิด ย่อมแปรเปลี่ยนดับสลายไปตามกาลเวลา

สิ่งใด	ดำรงอยู่เอง
ไร้ปัจจัย	ไม่เป็นของบุคคล
ไม่เป็นบุคคล	พ้นกาลเวลา
ย่อมดำรงอยู่นิรันดร ¹²	

¹⁰ ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 21-22.

¹¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 95.

ถึงแม้ความเรียงนี้จะป็นงานชิ้นแรกของท่าน ก็จัดว่าเป็นความเรียงที่มีการนำเสนอเนื้อหาด้านปรัชญาที่เข้มข้น การใช้ภาษาที่สละสลวย มีการเริ่มต้นโดยการบรรยายธรรมชาติอันงดงามที่เกิดขึ้นรอบตัวของผู้เขียนในขณะนั้น เช่น ลำธาร ภูเขา ดวงดาว ฝึ่เสื่อ ต้นไม้ ดอกหญ้า ดิน และน้ำ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์และความรู้สึกคล้อยตามความรู้สึกของผู้เขียนได้เป็นอย่างดี วิธีการนี้จะนำไปสู่ความเข้าใจในสัจธรรมที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอได้ง่ายยิ่งขึ้น ผู้เขียนสามารถนำธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมดังเช่นดอกหญ้า มาอธิบายปรัชญาที่เกี่ยวกับชีวิตได้อย่างสอดคล้องกลมกลืนระหว่างสาระที่ต้องการนำเสนอและความสวยงามของธรรมชาติ ทำให้เห็นคุณค่าของชีวิตเล็ก ๆ หรือของสิ่งที่ผู้คนส่วนใหญ่ละเลย ความเรียงนี้แสดงเอกลักษณ์เฉพาะตัวในผลงานช่วงแรกของอาจารย์ระวีได้เป็นอย่างดี

ในความสงบอันยิ่ง ชีวิตและความตายกลมกลืนกัน
โลกและธรรมแยกไม่ออกจากกัน
ชั่วขณะจิตปรากฏเป็นนิรันดร¹³

สำหรับอาจารย์ระวี ความสงบเป็นสิ่งที่มีค่าที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจตนเองได้มากขึ้น ความหมายของชีวิตนั้นไม่สามารถแยกออกจากความตายได้ เพราะความตายเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่ในขณะเดียวกับชีวิต

ส่วนยิบราน เห็นว่า ความสงบเป็นสิ่งที่มีคุณค่าเช่นกัน ความสงบเป็นเหมือนพายุเงียบที่ จะหักกิ่งก้านที่ตายแล้วออกไป และให้ต้นไม้เปรียบเป็นมนุษย์ พายุส่งผลให้รากเจาะลึกลงไปสู่พื้นโลกมากขึ้น ทำให้ต้นไม้แข็งแรงมากยิ่งขึ้น

Solitude is a silent storm
That breaks down all dead branches ;
Yet it sends our living heart
Of the living earth.¹⁴

¹² ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 22.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

¹⁴ คาลิล ยิบราน, *ทวายเป็นพองคลื่น*, แปลโดย ระวี ภาวิไล, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ฝึ่เสื่อ, 2536), หน้า 99.

เมื่อนำความคิดของนักเขียนทั้งสองมาเปรียบเทียบกัน พบว่ายิบรานและอาจารย์ระวี คิดว่าความสัจสามารถทำให้มนุษย์ค้นพบความหมายของชีวิตได้มากขึ้น ความสัจช่วยทำลายความคิดที่ฟุ้งซ่านของคนทิ้งไป เหมือนพายุที่หักกิ่งแห้งตายทิ้งไป เมื่อพายุสงบ ต้นไม้ที่อ่อนแอ แข็งแกร่งขึ้น ความสัจช่วยให้นักเขียนพัฒนาความคิดของตนได้ ช่วยให้นักเขียนชำระล้างหรือตัดความคิดชั่วร้ายที่ไม่เป็นประโยชน์ทิ้งเสีย ขณะเดียวกันความสัจก็ช่วยส่งเสริมให้จิตใจเข้มแข็ง มีความสงบมากขึ้น และแลเห็นคุณค่าที่แท้จริงของชีวิต เหมือนยามที่มีเรื่องไม่สบายใจ ถ้าได้มีเวลาอยู่เงียบ ๆ ตามลำพังก็จะค้นพบคำตอบหรือทางออกได้

3.1 แนวความคิดเกี่ยวกับโลก ชีวิต และสรรพสิ่ง

แม้ว่าโลก ชีวิต และสรรพสิ่งจะเป็นเรื่องของสิ่งใกล้ตัว หากแต่การพิจารณาเหล่านี้ด้วยสายตาที่ลึกซึ้งและเข้าใจอย่างถ่องแท้ ก็จะช่วยจรรโลงสังคมให้มีความน่ารื่นรมย์มากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับนักปราชญ์ นักเขียนทั้งสองท่าน คือ ยิบรานและอาจารย์ระวี ที่มีมุมมองในเรื่องโลกและชีวิตในอีกมุมมองหนึ่ง และได้สร้างสรรคงานเขียนที่แสดงทัศนะดังกล่าวออกมา ทำให้ผู้อ่านเข้าถึงแก่นแท้ของความหมายแห่งชีวิต เข้าใจความเป็นไปของสรรพสิ่งทั้งหลาย สิ่งนี้เองที่จะเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้อ่าน สาระในงานเขียนทั้งหมดนี้ได้รับการถ่ายทอดมาจากแนวความคิด ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหมดของนักเขียนนั่นเอง เนื้อหาในเรื่องโลก ชีวิต และสรรพสิ่ง สามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้โดยการพิจารณาจากทัศนะของผู้เขียน ดังนี้

3.1.1 โลก ชีวิต และสรรพสิ่งมีความเป็นเอกภาพ

แนวคิดเรื่องความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่งนั้น ได้มีผู้กล่าวถึงมาก่อนแล้ว เช่น จางจื้อ นักปราชญ์จีนกล่าวว่า “ความเกี่ยวพันของข้าพเจ้ากับร่างกายและส่วนต่าง ๆ สลายลง อวัยวะในการรับรู้ของข้าพเจ้าถูกละทิ้ง ปล่อยให้วัตถุธาตุก่อรูปและกล่าวคำอำลาต่อความรู้ของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ากลายเป็นหนึ่งเดียวกับสิ่งที่แผ่ไพศาลอันยิ่งใหญ่ นั่น สิ่งที่เราเรียกว่าข้าพเจ้านี้ กำลังนั่งอยู่และลืมสรรพสิ่ง” นอกจากแนวคิดที่เป็นแนวทางของศาสนาทางตะวันออกแล้ว ฟิสิกส์สมัยใหม่ได้ค้นพบว่า จักรวาลเป็นข่ายใยแห่งความสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งด้านกายและจิตใจ ที่พยายามอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งหมด ข่ายใยแห่งความสัมพันธ์ของสรรพสิ่ง มีทั้งความขัดแย้งและความแตกต่างในขณะเดียวกัน ดำรงอยู่ภายใต้ความเป็นเอกภาพ เห็นได้ว่าศาสตร์ทั้งสองแขนงซึ่งดูเหมือนจะแตกต่างและตรงข้ามกัน แต่เมื่อทดลองศึกษาค้นคว้าแล้ว ต่างก็มีแนวความ

คิดที่สอดคล้องกัน นักคิดทั้งหลายไม่ว่านักวิทยาศาสตร์หรือนักบวชทุกยุคสมัย ทุกชนชาติต่างก็แสวงหาความจริงเชิงปรัชญารวมทั้งนักเขียนอย่างยิบรานและอาจารย์ระวีด้วย

จากการศึกษาตามแนวคิดของยิบรานนั้น สรรพสิ่งต่าง ๆ บนโลกดำรงอยู่อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทุกสิ่งล้วนมีความสัมพันธ์ต่อกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกัน ในผลงานเรื่อง *Sand and Foam* เขาเห็นว่า สรรพสิ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันเป็นระบบ ดังเช่นวัฏจักรของธรรมชาติ ต้นไม้ถือว่าเป็นห่วงโซ่หนึ่งในการดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย คนและสัตว์กินพืชเป็นอาหาร ส่วนพืชและต้นไม้ก็เกิดจากดิน ซึ่งมีซากพืชซากสัตว์ทับถมอยู่ ต้นไม้อาศัยดิน น้ำ และแสงอาทิตย์ในการเจริญเติบโต เมื่อสัตว์ดำรงชีพด้วยการกินพืชเหล่านี้ มนุษย์และสัตว์ก็ได้พึ่งพาแต่ต้นไม้เท่านั้น แต่พึ่งพาธรรมชาติทั้งหมด ทั้งมนุษย์ สัตว์ ต้นไม้ ดิน น้ำ แสงแดด ล้วนดำรงอยู่โดยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถือได้ว่ามีบุญคุณต่อกัน ดังเช่นในโคลงบทนี้ ยิบรานกล่าวว่า มนุษย์เป็นหนี้ทุกสิ่งทุกอย่าง เพราะสรรพสิ่งนั้นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

In truth you owe naught to any man .

You owe all to all men .¹⁵

ในงานเขียนเล่มเดียวกัน ยิบรานยังคงแสดงความคิดเห็นว่า เมื่อใดก็ตามที่เราเห็นคุณค่าของสิ่งมีชีวิต เราก็จะพบความงามของทุกสิ่ง รวมทั้งการมีชีวิตอยู่ รูปลักษณ์ภายนอกไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะเรารู้คุณค่าของสรรพสิ่งได้ด้วยจิตใจ ไม่ได้มองเห็นด้วยดวงตาหรือได้ยินด้วยหู การค้นพบความงามที่แท้จริงนั้นมาจากจิตวิญญาณส่วนลึกภายในจิตใจ ไม่ใช่สิ่งปรุงแต่งภายนอกที่คนในสังคมปัจจุบันยึดเป็นมาตรฐานของชีวิต เช่น การแต่งกายที่ดูดีทันสมัย การใช้ของราคาแพง การเลือกรับประทานในร้านที่มีคนนิยมหรือตกแต่งสวยงาม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณค่าจอมปลอมที่คนในปัจจุบันหลงใหล การกล่าวถึงคุณค่าและความงามของชีวิตในมุมมองของยิบราน ไม่ได้หมายถึงชีวิตมนุษย์เท่านั้น แต่รวมถึงคุณค่าในชีวิตของสรรพสิ่งทั้งหลายด้วย

When you reach the heart of life

You shall find beauty in all things,

even in the eyes that ears blind to beauty¹⁶

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 121.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

แนวคิดเรื่องเอกภาพนี้รวมไปถึงเรื่องของเวลาด้วย ยิบรานกล่าวถึงเวลาในอดีต ปัจจุบันและอนาคต โดยเปรียบเทียบกับการได้เห็นใบหน้าของผู้หญิงคนหนึ่ง ทำให้เขามองเห็นลูกของเธอที่จะเกิดในอนาคต เมื่อผู้หญิงคนนั้นมองมาที่เขา ก็จะมองเห็นบรรพบุรุษของเขาด้วยเช่นกัน การเปรียบเทียบจากการมองเห็นนี้ แสดงความคิดที่แยบยลของผู้แต่งที่ต้องการนำเสนอความคิดว่า เวลาทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ล้วนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีความสัมพันธ์ต่อกัน คือถ้าไม่มีอดีตก็ย่อมไม่มีปัจจุบัน และถ้าไม่มีปัจจุบันย่อมไม่มีอนาคต เวลาทั้งสามช่วงมีความสำคัญเท่าเทียมกัน จะขาดช่วงใดช่วงหนึ่งไม่ได้

Once I saw the face of a woman,
and I beheld all her children not yet born.
And a woman looked upon my face
and she knew all my forefathers.
Dead before she was born.¹⁷

นอกจากนี้ยิบรานยังได้เสนอแนวคิดเรื่องเอกภาพ จากตัวอย่างของเม็ดทราย เม็ดทรายแม้เพียงเม็ดเดียวก็มีค่าเท่ากับทะเลทรายอันยิ่งใหญ่ เพราะทะเลทรายอันยิ่งใหญ่ นั้นจะเกิดมีได้ ต้องประกอบด้วยเม็ดทรายแต่ละเม็ดจำนวนมากมาหลอมรวมกัน ดังนั้น แต่ละเม็ดทรายย่อมมีค่าทัดเทียมกับทะเลทรายเช่นกัน เปรียบเหมือนสิ่งมีชีวิตเล็ก ๆ เช่น หนอน มด และแมลงต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศวิทยา ช่วยทำให้ป่าไม้และธรรมชาติสมดุลย์กัน เพราะฉะนั้นเราไม่ควรมองข้ามสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะทุกสิ่งย่อมสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

The Sphinx spoke only once, and the Sphinx said,
“ A grain of sand is a desert,
and a desert is a grain of sand;
and now let us all be silent again.”
I heard the sphinx, but I did not understand.¹⁸

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

จากเรื่อง *The Prophet* ในตอนที่กล่าวถึงความดีกับความชั่ว ยิบราน กล่าวถึง ความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่งในรูปของนามธรรมและรูปธรรมในเวลาเดียวกัน คือ กล่าวถึง ความดีและความชั่วร้ายโดยเปรียบเทียบกับต้นไม้ที่มีรากและผล ดังเช่นมนุษย์ที่มีทั้งด้านดีและ ด้านเลว ไม่มีใครที่ชั่วร้ายหรือดีพร้อมเพียงด้านเดียว เปรียบเหมือนต้นไม้ที่ผลนั้นอุทิศตนเสียสละ ให้คนและสัตว์ได้ใช้เป็นอาหาร แต่ในเวลาเดียวกันส่วนรากก็เป็นฝ่ายดูดซึมอาหารจากพื้นดิน ทั้ง ผลและรากนั้นมาจากต้นไม้ต้นเดียวกัน ดังที่มนุษย์แต่ละคนย่อมมีทั้งส่วนดีและส่วนเสียคละเคล้า กันไป เห็นได้ว่ายิบรานมีความสามารถในการเลือกยกตัวอย่างที่นำมาอธิบายแนวความคิดของตน ได้อย่างเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย เพื่อนำเสนอแนวคิดที่ลึกซึ้งยากแก่การเข้าใจ และเป็นเรื่องของ นามธรรมนั้น ทำให้การสื่อสารไปยังผู้อ่านมีประสิทธิภาพมากขึ้น

You are good when you strive to give of yourself.

Yet you are not evil when you seek gain for yourself.

For when you strive for gain you are but a root that
clings to the earth and sucks at her breast.

Surely the fruit cannot say to the root,

“Be like me, ripe and full and ever giving of your abundance.

”For to the fruit giving is a need, as receiving is a need to the
root.¹⁹

แนวคิดที่ว่าสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ดำรงอยู่อย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หมายความว่าทุก สิ่งในจักรวาลนี้เกี่ยวโยงถึงกันหมด การมองความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งเช่นนี้เป็นเรื่องที่ซับซ้อน บาง คนอาจไม่เข้าใจว่าเป็นไปได้จริงหรือ ดังที่เคยมีผู้เขียนบทเพลงที่มีชื่อว่า “เด็ดดอกไม้สะเทือนถึง ดวงดาว” การเด็ดดอกไม้เพียงดอกเดียวนั้นส่งผลอย่างไรต่อสรรพสิ่งในจักรวาล เราอาจคิดว่าไม่ เป็นไร แต่ถ้าพิจารณาตามทัศนะของนักเขียนทั้งสอง ที่ถือว่าสรรพสิ่งในจักรวาลนี้ดำรงอยู่อย่าง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะพบว่าจากการเด็ดดอกไม้เพียงดอกเดียวนั้น จักรวาลได้สูญเสียดอกไม้ หนึ่งไป ความสูญเสียนั้นทำให้จักรวาลเดิมที่เคยมีดอกไม้ดอกนั้นเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นว่า ไม่มีดอกไม้ดอกนั้นแล้ว ถึงแม้การสูญเสียดอกไม้ดอกเดียวจะเป็นเรื่องเล็กน้อย แต่ทุกสรรพสิ่งใน จักรวาลต่างต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เกิดขึ้นด้วย โดยเฉพาะมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความคิด รู้จัก

¹⁹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, pp. 64-65.

ผิดชอบชั่วดี และเป็นสิ่งมีชีวิตที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติมากที่สุด อิทธิพลแนวคิดดังกล่าวได้ถ่ายทอดมาถึงผลงานของอาจารย์ระวีที่ปรากฏแนวความคิดดังกล่าวอยู่เสมอ เช่น

ชีวิตและโลกเป็นปรากฏการณ์เบ็ดเสร็จ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ แห่งความเป็นเหตุผล ซึ่งเป็นหน้าที่ของแต่ละคนที่จะต้องเรียนรู้²⁰

อนึ่ง ร่างกายของเราแต่ละคนมิได้แยกโดดเดี่ยวจากธรรมชาติ แต่เป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมแลกเปลี่ยนถ่ายเทเนื้อสารไม่ได้หยุด ในอากาศที่หายใจเข้าออก ในอาหารที่บริโภค และกากที่ขับถ่าย การรักษาสุขภาพแวดล้อม จึงเป็นการรักษาชีวิตด้วย²¹

จิตใจมนุษย์มีศักยภาพทั้งฝ่ายดีและฝ่ายร้ายที่ต่อสู้ ช่งชิง ยึดครอง ผลัดกันแพ้ชนะไม่หยุดหย่อน มีผลให้เกิดสุขและทุกข์วนเวียน อีกทั้งเป็นรากฐานของพฤติกรรมซึ่งมีผลกระทบต่อผู้อื่น รวมทั้งต่อตนเองด้วย จึงเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะสร้างสรรค์คุณธรรมความดีงามให้เกิดมีและเจริญขึ้นในดวงจิต และลดละความคิดที่ต่ำทราม ทำลายศักยภาพของฝ่ายร้ายในชีวิตโดยระดมพลังความดีถึงที่สุด

ทุกชีวิตอุบัติขึ้น และดำรงอยู่ในความสัมพันธ์กับชีวิตอื่น และจะมีความหมายอันแท้จริงก็ต่อเมื่อความสัมพันธ์ทั้งหลายถูกต้อง เป็นความสนิทสนมกลมกลืน เกื้อกูลส่งเสริมความสุขความเจริญแก่กัน²²

เมื่อยิบรานกล่าวว่า “เมื่อฉันกำมือแล้วแบออก ฉันเห็นหมอก เมื่อกำมือแล้วแบอีกครั้ง เห็นเป็นหนอน อีกครั้งเห็นนก คนและสุดท้ายเห็นเป็นหมอกอีกครั้ง” เขาได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของโลกและสรรพสิ่งที่มีวัฏจักรและเอภาพ ผู้เขียนชี้ให้เห็นว่า ทุกสิ่งเป็นวัฏจักรหมุนเวียนและต้องอาศัยพึ่งพากันจึงจะดำรงอยู่ได้ หมอกหมายถึงอากาศที่ทุกชีวิตจำเป็นต้องใช้หายใจ ไม่ว่าจะ เป็น คน นก หนอน รวมทั้งต้นไม้ นกต้องกินหนอนเป็นอาหาร และคนก็กินสัตว์เป็นอาหารเช่นกัน เมื่อวัฏจักรนี้มีความสมดุลย์ ทุกชีวิตจะอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข

²⁰ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดีงาม*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541), หน้า 165.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 136.

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

Once I filled my hand with mist.
 Then I opened it and lo, the mist was a worm.
 And I closed and opened my hand again,
 and behold there was a bird.
 And again I closed and opened my hand,
 and in its hollow stood a man with a sad face, turned
 upward.
 And again I closed my hand, and when I opened it
 there was naught but mist.
 But I heard a song of exceeding sweetness.²³

กลอนบทนี้ของยิบรานคล้ายคลึงกับข้อความของอาจารย์ระวีที่กล่าวไว้ข้างต้น กล่าวคือ มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ แม้แต่อากาศที่เราหายใจเข้าไป อาหารที่รับประทาน และของเสียที่เราขับถ่ายออกมา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีความสำคัญต่อวัฏจักรของธรรมชาติ มนุษย์ต้องอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต กินพืชเป็นอาหาร ใช้อากาศหายใจ มนุษย์เป็นหนึ่งสิ่งทั้งหลายในธรรมชาติ และเมื่อกล่าวถึงจิตใจ อาจารย์ระวีก็คิดว่าในตัวมนุษย์มีทั้งส่วนดีและส่วนเลวต่อสู้อัน เหมือนที่ยิบรานเปรียบเทียบความดีและความชั่วกับต้นไม้ที่เป็นทั้งผู้เสียสละและเห็นแก่ตัวในเวลาเดียวกัน มนุษย์ก็เช่นเดียวกัน กระทำทั้งความดีและความชั่วได้ในเวลาเดียวกัน ในท้ายที่สุดก็สรุปว่าทุกชีวิตมีคุณค่าและความสัมพันธ์ต่อกัน

เมื่อตัวตนไม่มี ความเห็นแก่ตัวก็ไม่จำเป็น อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์ สัตว์ และโลก ทั้งหมดทั้งสิ้นเป็นปรากฏการณ์อันหนึ่งอันเดียวกันเสมอ ไม่มีความแปลกแยก ไม่มีความจำเป็นต้องมีความแตกแยก²⁴

จากตัวอย่างข้างต้นทั้งหมด พบว่าแนวคิดของอาจารย์ระวีได้รับอิทธิพลมาจากยิบราน ซึ่งกล่าวถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง โลก และชีวิต ในผลงานของอาจารย์ระวีนั้น มีสาระสำคัญเกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ การประพฤติปฏิบัติตน การใช้ชีวิตโดยอาศัยปัญญาในการแก้ปัญหาและเป็นเครื่องชี้นำ แนวความคิดที่เหมือนกันในเรื่องความเป็นเอกภาพของโลกและ

²³ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 18.

²⁴ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2542), หน้า 37.

สรรพสิ่งของยิบรานและอาจารย์ระวีเป็นเรื่องของปรัชญาซึ่งสามารถสนองตอบความอยากรู้
อยากเห็นที่ไม่รู้จักสิ้นสุดของมนุษย์ได้ ในความคิดของยิบรานนั้น แม้เม็ดทรายเพียงเม็ดเดียว ก็
หมายถึงโลกเช่นกัน สำหรับอาจารย์ระวี ทุกชีวิตที่ดำรงอยู่ไม่ว่ามนุษย์ สัตว์ หรือพืช มีคุณค่าเท่า
เทียมกันทั้งสิ้น

3.1.2 โลก ชีวิตและสรรพสิ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

แนวคิดเรื่องโลก ชีวิต และสรรพสิ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นั้น มีปรากฏ
ตั้งแต่สมัยกรีกแล้ว นักปรัชญาที่ชื่อ เฮราคลิตุส (Heraclitus) สนใจในปัญหาการเปลี่ยนแปลงของ
สรรพสิ่งทั้งหลาย เขาเชื่อว่าสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ไม่มีความคงที่ ไม่มีความคงตัว แต่มีการเปลี่ยน
แปลง(Change) อยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะแท้จริงของสรรพสิ่ง มีการเกิดขึ้น ตั้ง
อยู่ และดับไป เป็นธรรมดา เมื่อมีสิ่งใดเกิดขึ้น สิ่งนั้นต้องมีการเปลี่ยนสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง
เสมอ มนุษย์และสรรพสิ่งมีความเหมือนกันคือต้องเปลี่ยนแปลง เพราะสิ่งทั้งหลายย่อมเลื่อนไหล
ไปตามกระแส ดูกองสายน้ำในลำธารที่นับวันแต่จะไหลต่อไปอย่างไม่วันหยุดนิ่ง เฮราคลิตุส
กล่าวคำคมไว้ว่า “ข้าพเจ้าไม่สามารถก้าวลงไปแม่น้ำสายเดียวกันได้ถึงสองครั้ง เพราะน้ำใหม่
ไหลผ่านตัวข้าพเจ้าอยู่ตลอดเวลา”²⁵

การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่งเป็นเรื่องที่ปรากฏชัดเจนในชีวิตประจำวันของทุกคน รวมทั้ง
ทั้งในคำสอนของพุทธศาสนาที่กล่าวว่า ถึงความเป็นอนิจจัง คือความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ในยุค
ปัจจุบัน สังคมวุ่นวายสับสน ชีวิตต้องเผชิญกับความสับสนทางวัตถุ ความปั่นป่วนทางศีลธรรม
เมื่อใดที่ชีวิตต้องเผชิญกับความโหดร้าย หรือทุกข์ภัยต่าง ๆ รุมเร้า ศาสนาพุทธสอนวิธีที่ช่วยให้
มนุษย์ยืนหยัดอยู่ได้ คือ การตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาของโลก
ชีวิต และสรรพสิ่ง ปัญหาในชีวิตก็เช่นกัน ถ้าตั้งสติให้ดีและใช้ปัญญาพิจารณา ปัญหาเหล่านั้นก็
จะผ่านพ้นไปได้

ในมุมมองของยิบรานนั้น เห็นว่าโลก ชีวิต และสรรพสิ่งมีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง
อยู่เสมอ ไม่มีสิ่งใดอยู่คงที่ ในผลงานเรื่อง *The Broken Wings* เขาเล่าในตอนแรกว่า เขาได้

²⁵ สุวัฒน์ จันทร์จาง, *ความเชื่อของมนุษย์เกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2540), หน้า 39.

พบกับเซลมา และเกิดความรู้สึกรักใคร่แบบหนุ่มสาวขึ้น ในช่วงนั้นเขาได้บรรยายความรู้สึกที่เป็นสุขอย่างยิ่งในชีวิตของเขา แต่ต่อมาไม่นาน เมื่อเขาทราบว่าเธอจะต้องแต่งงานกับคนอื่น เขาก็รู้สึกผิดหวังและเจ็บปวดเป็นอย่างมาก ยิบรานเปรียบเทียบธรรมชาติต่างๆ ที่แปรเปลี่ยนสภาพเหมือนกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เขายกตัวอย่างต้นป๊อปล่าที่สวยงามในเวลากลางวัน แต่กลับถูกมองว่าคล้ายกับควันไฟในเวลากลางคืน ก้อนหินที่ดูแข็งแรงในเวลาเที่ยง เมื่อถึงกลางคืนก้อนหินก็เปรียบเหมือนขอทานที่นอนอยู่บนพื้นดิน มีท้องฟ้าเป็นผ้าห่ม ลำธารที่มีละอองน้ำสาดกระเซ็นสวยงาม ในยามเช้ากลับกลายเป็นน้ำตาในยามค่ำ ความรักของเขาก็เช่นกัน แรกเริ่มเมื่อได้พบกับเซลมา เขามีความสุขมาก แต่เมื่อรู้ว่าเธอต้องแต่งงานกับชายอื่น ความทุกข์ก็เข้ามาแทนที่

The mountains and trees, and rivers change their appearance with the vicissitudes of times and seasons, as a man changes with his experiences and emotions. The lofty poplar that resembles a bride in the daytime, will look like a column of smoke in the evening; the huge rock that stands impregnable at noon, will appear to be a miserable pauper at night, with earth for his bed and the sky for his cover; and the rivulet that we see glittering in the morning and hear singing the hymn of Eternity, will in the evening, turn to a stream of tears wailing like a mother bereft of her child, and Lebanon, that had looked dignified a week before, when the moon was full and our spirits were happy, looked sorrowful and lonesome that night.²⁶

ในตอนท้ายของเรื่อง *The Prophet* อัลมูस्ताฟาอำลาคนทั้งหลายเพื่อเดินทางกลับไปยังบ้านเกิด เขาได้กล่าวถึงการเกิดใหม่ของจิตวิญญาณ (Reincarnation) แนวคิดเรื่องการเกิดใหม่ หรือการเวียนว่ายตายเกิดนั้น ชี้ให้เห็นความทุกข์ทรมานของชีวิต และบอกว่าอีกไม่นานเขาจะกลับมาในครุฑของผู้หญิงคนหนึ่ง

Forget not that I shall come back to you
A little while, and my longing shall gather
dust and foam for another body.

²⁶ Anthony R. Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p.78.

A little while, a moment of rest upon the wind,
and another woman shall bear me.²⁷

เห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องการเกิดใหม่ของยิบรานสอดคล้องกับความเชื่อในพุทธศาสนา เรื่องการเวียนว่ายตายเกิดของชีวิต ชีวิตเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งในสรรพสิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในงานเขียนของอาจารย์ระวีก็กล่าวถึงปรากฏการณ์และประสบการณ์ในชีวิตที่มีลักษณะเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ซึ่งเป็นความจริงที่แน่นอนที่มีเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การได้ประสบพบเห็นทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตจึงเป็นสิ่งมีค่า ไม่ควรปล่อยให้ผ่านไปโดยเปล่าประโยชน์เนื่องจากไม่อาจเรียกเวลาให้ย้อนกลับมาได้ อาจารย์ระวีเสนอเนื้อหาที่ชัดเจนและอธิบายถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ให้เข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น เช่น

ชีวิตอันเป็นปรากฏการณ์เฉพาะหน้าให้รับไว้ และให้เธอแต่ละคนรู้จักใช้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะเป็นสิ่งมีจำกัด ผ่านไปแล้วย้อนกลับไม่ได้อีก เพราะว่าชีวิตมีเวลาให้จำกัด จึงควรรู้จักใช้ทุกขณะให้คุ้มค่า ไม่ให้ผ่านไปอย่างไร้ประโยชน์ หรือกลับเป็นโทษเกิดผลร้ายโดยความมมงายไม่รู้เท่า²⁸

การเปลี่ยนแปลงเป็นธรรมดาของปรากฏการณ์ โลกและชีวิต อุปมาเช่นกระแสน้ำที่ไหลจากหุบเขาสู่ที่ลุ่ม ไม่เคยย้อนกลับบางครั้งไหลเอื่อยค่อย ผ่านไป แต่บางครั้งโหมกระหน่ำท่วมทับพังพินาศ²⁹

ชีวิตเป็นกระบวนการสืบเนื่อง ของการเกิดดับตามธรรมชาติ³⁰

ทั้งตัวเราและโลกเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ รุ่งเช้า สาย เที่ยง บ่าย ค่ำคืน ผลัดวนเวียน ส่งปีเก่ารับปีใหม่ วันเก่าไปวันใหม่มา ผู้คนก็เปลี่ยนวัย เด็กเล็กโตเป็นหนุ่มสาว ชีวิตคือการเปลี่ยนแปลง ชีวิตมีการเจริญเติบโตไม่หยุดหย่อน³¹

²⁷ Kahlil Gibran , p 94.

²⁸ ระวี ภาวิไล ,ชีวิตดั่งลม, หน้า 150.

²⁹ ระวี ภาวิไล, ความสุขในโลก, หน้า 112.

³⁰ ระวี ภาวิไล, อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่, หน้า 79.

³¹ ระวี ภาวิไล, คุณค่าชีวิต, หน้า 19.

ในเรื่องทรายและฟองคลื่น ยิบรานชี้ให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังเช่น น้ำทะเลที่ซัดหาดทรายลบรอยเท้าบนผืนทรายให้หายไป

I am forever walking upon these shores,
betwixt the sand and the foam.
The high tide will erase my foot-prints,
and the wind will blow away the foam.
But the sea and the shore will remain Forever.³²

การใช้ทะเลเป็นตัวอย่างแสดงให้เห็นความเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน และง่ายต่อความเข้าใจ เพราะทะเลมีคลื่นซัดเข้าหาฝั่งอยู่ตลอดเวลา อย่างสม่ำเสมอ ไม่ว่าจะเวลากลางวันหรือกลางคืน ไม่มีการหยุดพัก แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดนิ่ง และเป็นอยู่เช่นนี้มานับล้าน ๆ ปีแล้ว ถึงแม้มนุษย์จะมีความเจริญและพัฒนาไปมากมายเท่าใด ก็ไม่สามารถหยุดกระแสลมและคลื่นของทะเลได้ ดังจะเห็นได้จากข่าวภัยพิบัติ พายุกระหน่ำบ้านเรือนเสียหาย ผู้คนเสียชีวิต ทะเลแสดงให้เห็นถึงพลังของธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ที่มนุษย์ไม่อาจทัดทานได้

แนวคิดที่ว่าโลก ชีวิต และสรรพสิ่งมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง เป็นแนวคิดที่ปรากฏอยู่ในผลงานของนักเขียนทั้งสอง ซึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหมดมีลักษณะเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ทุกขณะ

3.1.3 โลก ชีวิต และสรรพสิ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยประสบการณ์และระบบเหตุผล

ปรัชญาเริ่มต้นขึ้นจากความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ที่มีมาตั้งแต่โบราณ คำถามหนึ่งที่มนุษย์พยายามแสวงหาคำตอบก็คือ ทำไมจึงต้องมีโลกด้วย มนุษย์พยายามหาคำตอบโดยใช้เหตุผลและประสบการณ์ เพื่อเสาะแสวงหาความจริงตั้งแต่สมัยกรีกเป็นต้นมา ต่างก็พยายามจะอธิบายแนวความคิดเหล่านี้ ดังที่ยิบรานกล่าวว่า ชีวิตมนุษย์เปรียบดังบทกวีแต่ละบทที่บันทึกประสบการณ์ชีวิต มีทั้งสุข ทุกข์ เศร้า เสียใจ สมหวัง ความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งแต่ละคนจะเผชิญกับเหตุการณ์ที่แตกต่างกันออกไป บทกวีคือการผสมประสบการณ์ชีวิตแต่ละรูป

³² คาลิล ยิบราน, ทรายกับฟองคลื่น, หน้า 17.

แบบให้คละเคล้ากัน โดยใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ ยิบรานใช้บทกวีเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และประสบการณ์ชีวิต ดังที่เขากล่าวว่า บทกวีเป็นบทเพลงที่มาจากความทุกข์และความสุขผสมผสานกัน

Poetry is not an opinion expressed.

It is a song that rises from a bleeding wound
or a smiling mouth.³³

Poetry is a deal of joy and pain and wonder,
with a dash of the dictionary.³⁴

One may not reach the dawn
save by the path of the night.³⁵

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นว่ายิบรานให้ความสำคัญกับประสบการณ์ชีวิตของมนุษย์ เขากล่าวถึงเวลายามเช้าและกลางคืนว่า เราจะไม่เข้าใจว่าตอนเช้าเป็นอย่างไรถ้าเราไม่เคยเห็นช่วงเวลากลางคืนก่อน เพราะไม่มีข้อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างช่วงเวลาทั้งสอง ไม่ว่าจะมีความรู้วิชาการด้านใด ถ้ามนุษย์ไม่ค้นคว้าหาประสบการณ์ ย่อมไม่เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ เห็นได้ว่าบทกวีบทนี้สอดคล้องกับทฤษฎีเหตุผลประสบการณ์นิยมของคานท์ (Kant) ที่ใช้การอนุมานจากหลักการทั่วไป ยิบรานอธิบายลักษณะของเวลาเช้าและเวลาค่ำ โดยเปรียบเทียบเวลาเช้าเป็นความรู้ที่มีอยู่เดิม มนุษย์ต้องอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมนั้น ช่วยในการคิดหาเหตุผล ดังนั้น การเห็นยามเช้าจึงเป็นส่วนที่ช่วยให้มนุษย์เข้าใจเวลากลางคืนหรือความมืดได้ดียิ่งขึ้น

ผลงานของอาจารย์ระวี แสดงความเชื่อมั่นของผู้เขียนว่า มนุษย์จะได้รับความรู้ความเข้าใจในชีวิตจากสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวมาโดยตลอดตั้งแต่เกิด สมองรวบรวมเก็บเกี่ยวประสบการณ์ให้อยู่ในรูปของความคิด ความทรงจำต่าง ๆ มีทั้งประสบการณ์ตรงที่ได้เกิดขึ้นกับตนเอง

³³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 50.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 51.

³⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

และประสบการณ์ทางอ้อมที่ได้จากการศึกษาเล่าเรียน แล้วพัฒนาการคิดให้เป็นระบบเหตุผล เพื่อสร้างปัญญาต่อไป

การศึกษาค้นคว้าทางด้านวิทยาศาสตร์ต้องอาศัยระบบของเหตุผล ทั้งสองสิ่งนี้มีความสัมพันธ์กับอาจารย์ระวีเป็นอย่างมาก วิทยาศาสตร์ต้องอาศัยความชัดเจนของระบบเหตุผล พื้นฐานการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ตลอดชีวิตของอาจารย์ระวี แสดงระบบเหตุผลที่ชัดเจนซึ่งสามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา เช่น การอธิบายการทำงานของร่างกายประสบการณ์ต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับจากทวารตา เช่น

มะม่วงอกร่องสุกผลหนึ่งวางอยู่บนจานตรงหน้า ฐู้ได้ทางทวารตา โดยสีเขียว และเหลืองประสานกลมกลืนกันกับความมืดสว่างในพื้นที่ที่มีขอบเขตจำกัด ตัดกับสีขาวของจาน

การรับรู้ผ่านทางทวารตาในขณะที่มองเห็นมีจริงเพียงแค่นั้น แต่ก็ประกอบด้วยหน่วยย่อยมากมายเหลือประมาณ กล่าวคือ จุดสีต่างๆ แต่ละจุดในพื้นที่นั้น เพราะแม้ในช่วงที่เหลือบมองเห็นแวบเดียว ขณะฐู้ที่เกิดขึ้นก็มีมากมายเหลือประมาณ เพื่อรับรู้จุดสีแต่ละจุด ทีละจุด³⁶

ในความเรียงชื่อ “โลกทรรศน์ที่ไร้ทุกข์นี้” อาจารย์ระวีอธิบายว่า การเรียนรู้ประสบการณ์ชีวิตในแง่มุมของท่านนั้น เป็นการเรียนรู้ถึงประสบการณ์ที่แท้จริงของชีวิต โดยไม่หลีกเลี่ยงสภาพความเป็นจริง ซึ่งต้องอาศัยปัจจัยหกประการ คือ หู ตา จมูก ลิ้น กาย และใจ

เพื่อจะตอบปัญหาโลก ชีวิต และความตาย ให้ละเอียดด้วยตนเอง ไม่ใช่โดยอ้างอิงความคิดเห็นของผู้อื่น ก็ควรต้องเลิกหลบเลี่ยง เสแสร้ง แต่หันสู้ในประสบการณ์ทั้งหลาย ปะทะจ้งหน้า รับรู้ทุกสิ่งทุกอย่างที่เข้ามาทางทวารหกทุกขณะ โดยไม่พึ่งเกราะกำบังหรือขอบฟ้งได้รุ่มเงาใด ไม่ว่าสัมผัสนั้นจะแสนร้อน หยาดกระด้าง หรือนุ่มนวล³⁷

จากความเรียงนี้ เห็นได้ว่าอาจารย์ระวีอาศัยประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับชีวิตโดยตรง ในการเรียนรู้และเข้าถึงความจริงของชีวิตอย่างตรงไปตรงมา ท่านเชื่อมั่นว่าประสบการณ์ทั้งหลายที่

³⁶ ระวี ภาวิไล, *ฐู้สึกนึกคิด*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2540), หน้า 92.

³⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 70.

เกิดขึ้นตั้งแต่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ที่น่าจดจำ หรือเหตุการณ์เลวร้าย เช่น การสูญเสียคนที่ตนรักไป เป็นประสบการณ์ที่แต่ละคนเคยเผชิญมาแล้วทั้งสิ้น การยอมรับว่ามนุษย์ไม่ควรหลีกเลี่ยงความจริงที่ว่า การสูญเสียเป็นประสบการณ์หนึ่งของการมีชีวิต เมื่อยอมรับได้ก็จะสามารถนำประสบการณ์เหล่านั้นไปใช้ประกอบกับความคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อพิจารณาตรึกตรองสิ่งต่าง ๆ และจะได้รับประโยชน์ในการดำรงชีวิตต่อไป สิ่งใดที่เคยทำผิดพลาด ประสบการณ์จะสอนให้เรียนรู้ที่จะไม่ทำผิดพลาดอีก

การเรียนรู้โลก ชีวิต และสรรพสิ่งจากประสบการณ์อย่างถูกต้อง เกิดจากความเข้าใจอย่างแท้จริง ต้องไม่หลงเชื่อมงายในพิธีกรรมความเชื่อที่มีมาก่อน หรือคล้อยตามความคิดของผู้อื่น ในโลกทัศน์ของอาจารย์ระวีนั้น ประสบการณ์มีอยู่สองระดับ คือระดับที่คนทั่ว ๆ ไปเข้าใจเช่นเดียวกัน เช่น ประสบการณ์การทำงานต่าง ๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นความเข้าใจระดับต้น ส่วนความเข้าใจในระดับที่ลึกซึ้ง ก็คือ เข้าใจว่าประสบการณ์เป็นสิ่งปฐมภูมิ เกิดขึ้นตั้งแต่มีการปรากฏของสรรพสิ่ง โลก และชีวิต เมื่อบุคคลเปิดทวารทั้งหกเพื่อรับรู้ประสบการณ์และพัฒนาสติ สมาธิ ปัญญาตามแนวปฏิบัติที่ถูกต้อง ก็จะสามารถประจักษ์แจ้งสิ่งที่เป็นสัจธรรม อาจารย์ระวีเรียกสิ่งนี้ว่า “ปรากฏการณ์บริสุทธิ์” เมื่อบุคคลนั้นเข้าใจและสามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดคือความจริง สิ่งใดคือความหลอกลวงหรือการปรุงแต่งของจิต ก็จะเข้าใจอย่างถ่องแท้ ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “แต่ละหน่วยของประสบการณ์นั้นแตกต่างกัน โลกและชีวิตจึงปรากฏความเปลี่ยนแปลง หรืออนิจจังลักษณะ ซึ่งทำให้มีสถานภาพใหม่เสมอ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ คือ มีทุกขลักษณะ แต่ไร้ความเป็นตัวตน บุคคล กล่าวคือ มีอนัตตลักษณะ สิ่งที่เขาเรียกว่าก็คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เมื่อนำประสบการณ์นี้มาวิเคราะห์ จะแบ่งได้เป็น 2 องค์ประกอบ คือ สิ่งที่ธรรมชาติรู้ คือ จิต และสิ่งที่ถูกรู้ คือ อารมณ์ เพราะฉะนั้น ประสบการณ์ของโลกและชีวิต คือ จิตรู้อารมณ์ รู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดดับอย่างรวดเร็วตลอดเวลา ซึ่งเป็นโลกทัศน์ใหม่ที่ไม่มีตัวตน ไม่ถูกจิตปรุงแต่งให้ดิ้นรนอยู่ในกรอบของเวลาและภาพมายาต่าง ๆ”³⁸

3.1.4 คุณค่าของชีวิต

เมื่อเกิดปัญหา หรือท้อแท้ใจในชีวิต คนส่วนใหญ่มักจะตั้งคำถามกับตนเองเสมอว่า “ชีวิตคืออะไร” หรือ “เราเกิดมาทำไม” คำถามเหล่านี้เป็นคำถามที่ดูเหมือนจะไม่มีคำตอบที่แน่นอน นักคิด นักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงทั้งหลายได้พยายามให้คำจำกัดความหรืออธิบายความหมาย

³⁸ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2540), หน้า 73.

ของชีวิตกันไปต่าง ๆ นานาโดยเฉพาะผู้เป็นปราชญ์ทางด้านปรัชญา โดยเฉพาะผู้เป็นปราชญ์ทางด้านปรัชญา การแสวงหาคำตอบของชีวิตและสรรพสิ่งทั้งมวล ดูจะเป็นความท้าทายของนักปราชญ์ผู้มีปัญญาอันเฉียบแหลมอย่างอาจารย์ระวี และยิบราน ทั้งสองต่างก็เห็นว่าทุกสิ่งทุกอย่างบนโลกนี้ล้วนมีชีวิต ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ดังนั้น นักปราชญ์ทั้งสองจึงให้ความสำคัญกับประเด็นนี้เป็นอย่างมาก เห็นได้จากการตั้งชื่อเรื่องของผลงานแต่ละเล่มของอาจารย์ระวี ส่วนใหญ่จะปรากฏคำว่า “ชีวิต” อยู่ในชื่อหนังสือเสมอ เช่น *บุปผชาติแห่งชีวิต* *ชีวิตดั่งลม* *คุณค่าชีวิต* *เพ่งพิณใจเรื่องชีวิต* รวมถึงผลงานแปล ก็ตั้งชื่อว่า *ปรัชญาชีวิต* เป็นต้น ส่วนยิบรานนั้นเห็นว่า ชีวิตเป็นเรื่องลึกลับ ยากที่จะหาคำตอบพบ ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “Even the masks of life are masks of deeper mystery.”³⁹

เมื่อชีวิตอุบัติขึ้น

ความตายก็แฝงตัวเขารออยู่

ไม่มีสิ่งใดเกิดแล้วไม่แตกดับ

ชีวิตและความตายจึงเป็นของคู่กัน

ส่วนหนึ่งของชีวิตที่สำคัญและเป็นช่วงเวลาที่ยาวนานที่สุด ก็คือช่วงเวลาของการดำรงชีพด้วยการทำงาน ยิบรานกล่าวว่า เมื่อมีความรักในสิ่งที่ทำ มนุษย์ก็จะมีความสุขในชีวิต และงานนั้นก็จะประสบความสำเร็จไม่ว่าจะยากลำบากเพียงใด ในทางตรงข้าม ถ้ามนุษย์ทำสิ่งใดโดยที่ใจไม่ได้รักและเต็มใจทำ แม้จะเป็นเรื่องง่ายเพียงแค่งับขนมปัง หรือร้องเพลงที่คุณเชี่ยวชาญ สิ่งนั้นก็ไร้ค่าไม่มีความหมาย

Work is love made visible.

And if you cannot work with love but only with distaste,

it is better that you should leave your work and sit
at the gate of the temple and take alms of those

who work with joy.

For if you take bread with in difference,

you bake a bitter bread that feeds but half man's hunger.

And if you grudge the crushing of the grapes,

³⁹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 78.

your grudge distils a poison in the wine.
 And if you sing though as angels, and love not
 the singing, you muffle man's ears to the voices of the
 day and the voices of the night.⁴⁰

ตลอดชีวิตของยิบราน เขาอุทิศเวลาทั้งหมดให้แก่การทำงาน การวาดรูป และการเขียนบทกวีที่เขารัก เขาไม่ต้องการจะเสียเวลาให้กับเรื่องอื่นเลย นอกจากงานของเขาเท่านั้น

ผมอยากเจอเพื่อนในกรณีที่งานว่างแล้วเท่านั้น พวกเขาไม่เข้าใจ เขาอาจจะหาว่าผมหยิ่งหรือเก็บตัว มันไม่ใช่อย่างนั้นหรอก แต่ละวันมีค่าต่อผมมาก ผมต้องทำงานแข่งกับเวลา ถ้าคนที่จะแะมาหาเรารู้จักโทรศัพท์หรือเขียนมาบอกล่วงหน้ามันก็จะ
 หรอก

คาลิล นอนน้อย บางครั้งเขาผ่านเวลาสองราตรี หรือสามโดยไม่หลับแม้แต่จับเดียว เขานอนอ่านหนังสือรอพระอาทิตย์ขึ้น ลุกมาซงกาแพ กลับไปทำงานในห้องอีกเจ็ดแปดชั่วโมง ถ้าเหนื่อยหนักก็อาจล้มตัวลงนอนตรงนั้น หลับรวดเดียวไม่มีพิธีต้องจริง ๆ⁴¹

การทุ่มเทชีวิตและเวลาทั้งหมดให้กับงานงานที่เขาสร้างจากความรักอย่างแท้จริง ทำให้ยิบรานประสบความสำเร็จ วงวรรณกรรมและแวดวงศิลปะทั่วโลกยอมรับความเป็นศิลปินที่แท้จริงของเขา

อาจารย์ระวีได้อธิบายความหมายของชีวิตไว้มากมายในหนังสือของท่าน ท่านกล่าวเสมอว่า “ชีวิตคือการทำงาน และ การงานคือชีวิต”⁴² มนุษย์หรือสัตว์แม้แต่แมดก็ทำตาม ยังต้องอาศัยการทำงานเป็นเครื่องดำรงชีพ เมื่อทุกคนพ้นวัยศึกษาเล่าเรียน ชีวิตก็เข้าสู่วงจรของการทำงาน นอกจากจะสร้างรายได้เพื่อจุนเจือ เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวแล้ว การทำงานในหน้าที่บางอย่างต้องอาศัยความเสียสละเพื่อส่วนรวมด้วย เช่น ทหาร ตำรวจ ต้องกล้าหาญและเสียสละเพื่อประเทศชาติ ถือเป็นงานที่มีเกียรติ ทำให้ผู้นั้นได้รู้สึกว่าคุณค่าต่อสังคมและชีวิตมีความหมายมากยิ่งขึ้นด้วย

⁴⁰ Kahlil Gibran, *The Prophet*, P 28.

⁴¹ เวนริจเนีย ฮิลู, *รักเร้นลับของคาลิล ยิบราน*, หน้า 167-168.

⁴² ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541), หน้า 55.

ชีวิต คือการทำงาน ผู้ที่อุทิศชีวิต ดำเนินการทำงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคมมนุษย์ เป็นผู้ให้ชีวิตอย่างสมบูรณ์เต็มเปี่ยมแล้ว⁴³

ชีวิต คือ การงานถ้าหากขาดการงานเสียแล้วชีวิตก็ปราศจากความหมาย⁴⁴

การงาน คือ ชีวิต การงานกับชีวิตแยกออกจากกันไม่ออก การรักการทำงานก็คือ การรักชีวิตอย่างแท้จริง เพื่อจะดำเนินชีวิตให้ถูกต้องถูกทาง เราควรเรียนรู้จักทำงานให้ถูกต้องถูกทางด้วย⁴⁵

จากตัวอย่างในเรื่องการทำงานนั้น จะเห็นว่ายิบรานและอาจารย์ระวีมีความคิดเห็นที่เหมือนกัน คือให้ความสำคัญกับการทำงาน เพราะงานเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการพัฒนาตนเอง ช่วยให้มีมนุษย์มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมส่วนรวม แม้จะเกษียณอายุราชการแล้ว และปัจจุบันมีอายุถึง 76 ปีแล้ว อาจารย์ก็ยังคงทำงานอยู่ที่ธรรมสถานแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การที่ท่านยังทำงานอยู่ เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าท่านถือว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการมีชีวิต และอุทิศตนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม เช่นเดียวกับยิบรานที่สร้างผลงานจนกระทั่งวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

นอกจากการทำงานจะเป็นส่วนสำคัญที่พัฒนาชีวิตแล้ว การศึกษาก็เป็นส่วนสำคัญของชีวิตเช่นกัน ปัจจุบันทุกคนตระหนักดีถึงความสำคัญของการศึกษา แต่ทุกคนก็แสวงหาความรู้ในด้านต่าง ๆ ตามความสนใจของตน ยิบรานและอาจารย์ระวีสนใจปรัชญาและศาสนาเพื่อแสวงหาคำตอบของการมีชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า แต่ก็ไม่มีสิ่งที่จะศึกษาตนเองไปด้วยพร้อม ๆ กัน คุณค่าของชีวิตจึงอยู่ที่การสำรวจตนเอง เพื่อให้ตระหนักรู้ว่าชีวิตคืออะไร กำลังทำอะไรอยู่ และดำรงอยู่เพื่ออะไร เมื่อศึกษางานของอาจารย์ระวีแล้ว พบว่าอาจารย์ระวีได้ให้คำตอบในเรื่องความหมายของชีวิตอย่างชัดเจนหลายแง่มุม เช่น

ชีวิต คือการเผชิญและตอบโต้เหตุการณ์ โดยกระบวนการความคิดและการกระทำ เมื่อผลเกิดขึ้นอย่างไรก็รับรู้แล้วก็คิดและทำสืบเนื่องต่อไปอีก เป็นอนุกรมแห่งเหตุและผลไม่สิ้นสุด⁴⁶

⁴³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 159.

⁴⁴ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดั่งงาม*, หน้า 99.

⁴⁵ ระวี ภาวิไล, *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต*, หน้า 157.

การมีชีวิต คือ ความสำนึกเป็นตัวตน ในความสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง ที่เข้าใจเอา
ว่าแตกต่างจากตัวตน⁴⁷

ชีวิต คือ การดำรงอยู่และรับรู้สรรพสิ่งที่เข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น กายและใจ
แล้วตรึงตรองแสวงหาความสัมพันธ์ของข้อรู้ เพื่อเห็นเป็นประจักษ์กฎเกณฑ์ของธรรม
ชาติ⁴⁸

คุณค่าของชีวิตไม่ได้แบ่งแยกที่การเกิดเป็นคนหรือสัตว์ ดังนั้นในความคิดของยิบราน
คนและสัตว์มีคุณค่าเท่าเทียมกัน เพราะต่างก็อยู่บนโลกใบเดียวกัน ใช้ผืนดินเดียวกันเป็นที่อยู่
อาศัย หาอาหารและสูดอากาศหายใจจากโลกใบนี้เช่นเดียวกัน กวีเป็นมนุษย์ที่มีความรู้ความ
สามารถน้อยกว่างูเหลือม งูเห่า สุนัขจิ้งจอก เป็นสัตว์มีพิษที่ใคร ๆ ก็เกลียดและกลัวว่ามันจะทำร้าย ทว่า
สิ่งมีชีวิตทั้งสองต่างก็อาศัยอยู่บนโลกใบเดียวกัน ยิบรานเห็นว่า ทุกชีวิตไม่ว่าคน สัตว์ และพืช ต่าง
มีสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ แม่มนุษย์จะเป็นผู้มีความคิดเหนือกว่าสัตว์ทั้ง
ปวงก็ไม่อาจเป็นผู้ตัดสินชี้ขาดว่า สัตว์ชนิดใดน่ารังเกียจหรือสัตว์ชนิดใดที่ตนชื่นชอบจะอาศัยอยู่
บนโลกนี้ได้

Let us not be particular and sectional.

The poet's mind and the scorpion's tail
rise in glory from the same earth.⁴⁹

เมื่อกล่าวถึงโลก ชีวิต และสรรพสิ่ง แนวคิดของอาจารย์ระวีคล้ายคลึงกับยิบราน กล่าว
คือเน้นคุณค่าของชีวิตและสรรพสิ่งในธรรมชาติซึ่งล้วนเป็นสิ่งดีงาม นำายกย่องทั้งสิ้น อาจารย์ระวี
มักกล่าวเสมอว่าการเกิดมาซึ่งชีวิตนั้นเป็นสิ่งประเสริฐ การเห็นคุณค่าและศรัทธาในการมีชีวิตอยู่
แสดงถึงการมองโลกในแง่ดีซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ตัวอย่างเช่น

⁴⁶ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดีงาม*, หน้า 215.

⁴⁷ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 105.

⁴⁸ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดีงาม*, หน้า 209.

⁴⁹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 46.

ความเชื่อมั่นว่าชีวิตมีคุณค่าประเสริฐ เป็นพื้นฐานสำคัญของการปลูกฝังคุณธรรม เพราะถ้าหากว่าแท้จริงชีวิตเป็นสิ่งเลวร้าย คุณงามความดีจะมีความหมายได้อย่างไร⁵⁰

ความเชื่อมั่นอันสำคัญของชีวิตก็คือ ความมั่นใจในศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ซึ่งมีความประเสริฐและคุณธรรมแฝงเร้นอยู่ภายใน⁵¹

ชีวิตนี้เป็นของประเสริฐ ทั้งที่การจะอยู่จะกินไปวัน ๆ มันเหนื่อยยาก แต่มันเป็นของน่าอัศจรรย์ที่ลึกลับมากขึ้นก็เห็นแสงแดดต้องไปไม่เป็นสีทอง เมฆขาวลอยในท้องฟ้าเขียวคราม ก่อนรุ่งสว่างได้ยินเสียงไก่ขัน บางครั้งนกร้องด้วย(...) ชีวิตเป็นของประเสริฐเพราะให้ออกาสที่เราจะได้อยู่กับ เห็น รู้ และตาย อย่างเต็มเหนี่ยว⁵²

ชีวิตนี้เป็นสิ่งควรทะนุถนอม และใช้ให้คุ้มค่าทุกขณะจิต ไม่ควรยอมให้ผ่านไปโดยไร้ประโยชน์ เพื่อว่าขณะสุดท้ายแห่งลมหายใจนั้นจะได้ไม่เสียใจว่าได้ปล่อยเวลาในชีวิตให้ผ่านไปอย่างสูญเปล่า⁵³

ชีวิตเป็นสิ่งมีคุณค่า และมีความงดงาม ถ้าหากว่าใครอยู่โดยไม่สำนึกในคุณค่ามหาศรรยอันปรากฏทุกหนทุกแห่ง ทุกขณะชีวิตแล้ว เป็นเรื่องน่าเสียดายไม่น้อย⁵⁴

การกล่าวถึงชีวิตในที่นี้ไม่ได้เฉพาะเจาะจงเพียงชีวิตของมนุษย์เท่านั้น อาจารย์ระวีหมายรวมถึงคุณค่าชีวิตของทุกสรรพสิ่งที่เป็นเพื่อนร่วมโลกของมนุษย์ด้วย เป็นการกล่าวถึงด้วยเมตตาธรรมตามหลักพรหมวิหารในศาสนาพุทธที่ถือว่าสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตและสรรพสิ่งทั้งหลายล้วนมีคุณค่าในตัวเอง และเป็นเพื่อนร่วมโลกที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับมนุษย์ทางใดทางหนึ่ง ในที่นี้หมายรวมถึง ความเป็นเพื่อนด้วย การมองสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัวในฐานะเพื่อนร่วมโลก เป็นการตระหนักถึงความหมายของโลกและชีวิตอย่างแท้จริง เช่น

⁵⁰ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดั่งลม*, หน้า 179.

⁵¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 180.

⁵² ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 147.

⁵³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 138.

⁵⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 39.

‘เพื่อน’ ในความหมายที่กว้างที่สุด สิ่งที่คุณสัมผัสกันด้วยถือได้ว่า เป็นเพื่อน
ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นมนุษย์ สัตว์ หรือแม้แต่ธรรมชาติแวดล้อมไว้จิตใจ เช่น ท้องทุ่ง ต้นไม้
ป่า ภูเขา เมฆ ตะวัน เดือน และดาว ฯลฯ⁵⁵

3.1.5 มนุษย์

ในบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย มนุษย์จัดเป็นสัตว์ประเสริฐที่สุด ประกอบด้วยสติปัญญาที่
ช่วยให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบาย มีศักยภาพในการพัฒนาสติปัญญา มีความ
สามารถและ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ ให้แก่ตนเอง ดังที่เรียกกันว่า
เทคโนโลยีและวัฒนธรรม นอกจากความคิดในการพัฒนาทางด้านวัตถุแล้ว มนุษย์ยังมีความ
สามารถที่จะเรียนรู้และเข้าใจถึงคุณค่า ความดีงาม ความรู้ผิดชอบชั่วดี และมีศักยภาพเพียงพอ
ที่จะเข้าถึงสัจธรรมอันแท้จริงได้โดยอาศัยปัญญา กล่าวคือมีศักยภาพทางความคิดในการรู้จักตนเอง
รู้จักโลก รู้จักคิดเพื่อที่จะตอบคำถามให้ได้ว่า ตนนั้นเกิดมาเพื่ออะไร เป้าหมายของชีวิตคือ
อะไร จากการศึกษาพบว่า ยิบรานกล่าวถึงมนุษย์ในแง่มุมของความเสมอภาคและความเท่าเทียม
กันของทุกคน ไม่ว่าคนเหล่านั้นจะเป็นผู้สูงศักดิ์ดังเช่นกษัตริย์ หรือเป็นทาสผู้ต่ำต้อย

Every man is the descendant of every king
and every slave that ever lived.⁵⁶

ยิบรานเห็นว่าความเท่าเทียมหรือความเสมอภาคไม่ใช่สิทธิหรือสถานภาพของประชาชน
คนหนึ่งตามที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่ความเท่าเทียมหมายถึง ความเท่าเทียมกันในความเป็น
มนุษย์ที่เกิดมาและอาศัยอยู่บนโลกใบเดียวกัน ไม่ว่าจะเชื้อชาติใด ศาสนาใด จะเป็นเด็กหรือเป็น
ผู้ใหญ่ จะเป็นผู้หญิงหรือเป็นผู้ชาย ทุกคนย่อมเสมอภาคกัน

นอกจากความเสมอภาคแล้ว ยิบรานยังกล่าวถึงความฝันและความหวังของมนุษย์ด้วย
เขาถือว่า มนุษย์ทุกคนมีความฝันและความหวัง ไม่ว่าจะคนรวยหรือคนจนก็มีสิทธิที่จะฝันหรือหวัง

⁵⁵ ระบุไว้ ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 105.

⁵⁶ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 148.

ด้วยกันทั้งนั้น ความฝันนั้นเป็นความคิดและจินตนาการ ส่วนความหวังเป็นกำลังใจให้สู้ชีวิตได้ต่อไป มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยสองสิ่งนี้ หากปราศจากความฝันและความหวัง ก็เท่ากับคนที่ไม่มีชีวิต ไม่มีคุณค่า เพราะไม่รู้ว่าตนนั้นมีชีวิตอยู่ไปเพื่ออะไร

I would be the least among men
with dreams and the desire to fulfill them,
rather than the greatest with no dreams and no desires.⁵⁷

จากที่อาจารย์ระวีได้ให้สัมภาษณ์กับนิตยสาร *Update* ท่านกล่าวว่า “มนุษย์มีความสามารถอันหนึ่ง คือ รู้ตรง ๆ มนุษย์เรามีศักยภาพที่ความรู้ตรง ๆ จะเกิด แล้วมีวิธีที่จะปลูกฝังศักยภาพนี้ขึ้นมา ซึ่งอยู่ในคำสอนของการปฏิบัติธรรมทางพุทธศาสนาทั้งหมด”⁵⁸ อาจารย์ระวีนิยามคำว่า ‘มนุษย์’ ว่าหมายถึง ผู้มีใจสูง ธรรมชาติของมนุษย์ หรือมนุษยธรรม คือการมีจิตใจสูงส่ง คุณสมบัติข้อนี้ควรเป็นเครื่องเตือนใจมนุษย์ทุกคนให้เกิดความสำนึกที่จะรักษาคุณงามความดีของการเป็นมนุษย์

จากมุมมองของอาจารย์ระวีข้างต้น เห็นได้ว่าท่านเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ แลเห็นส่วนดีที่มีอยู่ภายในจิตใจของมนุษย์ และมีความหวังว่า บนโลกนี้ยังมีบุคคลที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพในตนเองไปสู่แนวทางที่ถูกต้องได้ เมื่อผู้ใดฝึกฝนและปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า มนุษย์ผู้นั้นสามารถพัฒนาความสามารถที่จะรู้ตรง ๆ นั้นให้สัมฤทธิ์ผลได้ เพราะการปฏิบัติธรรม คือการทำให้ความสามารถที่ซ่อนอยู่นั้นเกิดขึ้น

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่น เพราะมนุษย์พัฒนาศักยภาพอันแฝงอยู่ในตนเองได้ จนสามารถแก้ปัญหาทุกประการของปรากฏการณ์โลกและชีวิตด้วยตนเอง และศักยภาพสำคัญภายในของมนุษย์ ก็คือ ความรู้จริง กล่าวคือ รู้เท่า รู้ทัน รู้สื่อสาร และรู้สร้างสรรค์ดังกล่าวมานี้⁵⁹

⁵⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 95.

⁵⁸ “ศ.ดร. ระวี ภาวิไล ประชาชนแห่งยุค,” *UPDATE* (พฤศจิกายน 2537) : 117.

⁵⁹ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 93.

ตามความคิดของอาจารย์ระวี มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีคุณค่าที่สุด เพราะสามารถใช้สติปัญญาในการพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ได้ สามารถพัฒนาเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ด้วยตนเอง เมื่อมนุษย์ตระหนักถึงคุณสมบัตินี้ของตน แล้วมุ่งมั่นกระทำความดี สังคมก็จะร่มเย็นเป็นสุขมากขึ้น ท่านได้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวัน que ทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติเพื่อความสุขของตน ดังที่ท่านได้ปฏิบัติเป็นประจำ ดังนี้

ตื่นขึ้นตอนเช้า
 ฝ่าฝืนเสียงนกร้อง
 ชื่นชมในชีวิต
 แผ่จิตเมตตาสรรพสัตว์
 รับรู้ความสงบนิ่ง
 สัมผัสความสงบเย็น
 มองเห็นความสว่างแห่งวัน
 ตั้งใจมุ่งมั่นทำดี
 ไม่หลีกเลี่ยงความลำบาก
 ตั้งสติมากู้ตัว
 งดทำชั่วก่อบาปกรรม
 ไม่ทำอันตรายสัตว์
 ขจัดความโลภในใจ
 เลิกหลงไหลมอมเมา
 ระวังความเร่าร้อน
 ผ่อนคลายความกังวล
 อดทนคำปริภาษ
 หมั่นมุ่งมาดสร้างคุณธรรม
 แน่วแน่นำจิตพ้นทุกข์ภัย⁶⁰

คำแนะนำข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของอาจารย์ระวีที่งดงามและมีคุณค่าซึ่งมนุษย์ทุกคนพึงกระทำเพื่อให้สมกับที่ได้มีโอกาสเกิดมาเป็นมนุษย์ เพราะว่าตามหลัก

⁶⁰ ระวี ภาวิไล, ชีวิตดีงาม, หน้า 189.

คำสอนของพุทธศาสนา การเกิดเป็นมนุษย์ถือว่าเป็นโอกาสที่ดีที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับ การเกิดของสิ่งมีชีวิตทุกชนิด มนุษย์มีสติปัญญาล้ำเลิศที่สุด มีโอกาสสร้างคุณงามความดีต่าง ๆ ได้ง่ายมากที่สุด มากกว่าพวกสัตว์หรือแม้แต่พวกเทวดา นางฟ้า แต่ขณะเดียวกันมนุษย์ก็สามารถทำความชั่วร้าย ความเสียหาย และความหายนะต่าง ๆ ได้มากมายเช่นกัน ดังที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ที่มนุษย์ทำร้ายกันเอง ในสงครามโลก และสงครามฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ จนกระทั่งปัจจุบันมนุษย์ก็ยังต่อสู้แย่งชิงกันอยู่ อาจารย์ระวีเขียนงานขึ้นเพื่อปลุกจิตสำนึกให้ผู้คนมองเห็นความเท่าเทียมกันและความดีงามในความเป็นมนุษย์ เพื่อโลกจะได้สงบสุข ไม่มีสงครามเช่นทุกวันนี้

หลายคนอาจคิดว่าชีวิต คือการทำงานของร่างกาย ขณะที่หัวใจเต้นและมีการหายใจเข้าออก สิ่งเหล่านี้เห็นชัดเจนเป็นรูปธรรม คล้ายกับการทำงานของเครื่องจักร ในยุคโลกาภิวัตน์เช่นปัจจุบันวุ่นวายสับสน ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองคิดถึงความสุขของตนเองโดยใช้เงินทองและวัตถุสิ่งของเพื่อสนองความต้องการของตน ยิบรานใช้ชีวิตอยู่ในเมืองใหญ่อย่างเช่น ปารีสและนิวยอร์ก ทว่าเขาไม่เคยชอบการใช้ชีวิตในเมืองเช่นนี้เลย เขามองเห็นสภาพชีวิตที่เร่งรีบทำงานหาเงินเพื่อเลี้ยงครอบครัว ผู้คนมองเห็นความสะดวกรสบายและความสุขทางกายเป็นสิ่งสำคัญต่อชีวิต จนกระทั่งสิ่งที่อยู่ควบคู่ไปกับการมีชีวิต ซึ่งก็คือ ความตาย ในทุกขณะของชีวิตมีความตายรวมอยู่เป็นส่วนหนึ่งด้วยเช่นกัน ไม่มีใครสามารถบอกได้ว่าแต่ละคนจะตายเมื่อใด ดังที่ยิบรานกล่าวว่า

I said to life, "I would hear Death speak."

And Life raised her voice a little higher and said,

"You hear him now."

When you have solved all the mysteries of life

you long for death, for it is but another mystery of life.⁶¹

แม้ว่ามนุษย์จะกำหนดกฎเกณฑ์หลายสิ่งหลายอย่างในชีวิต สามารถคิดค้นวิธีการรักษาและยารักษาโรคที่เอาชนะโรคร้ายไข้เจ็บได้มากมายก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงหรือกำหนดเวลาสิ้นสุดแห่งชีวิตได้ ไม่มีใครเอาชนะความตายได้ ชีวิตและความตายเป็นสิ่งคู่กัน อาจารย์ระวี

⁶¹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 115.

กล่าวไว้เช่นกันว่าความหมายของชีวิตคือความตายซึ่งมนุษย์ทุกคนต้องเผชิญ ความตายเป็นเพียงความลึกกลับอย่างหนึ่งของชีวิตที่ต้องเตรียมจิตใจและสติปัญญาให้พร้อมเพื่อเผชิญหน้า

ความตายเป็นความจริงเช่นชีวิต
จึงเป็นสิ่งควรคิดให้ชัดเจน
มิใช่เรื่องควรหลีกเลี่ยงและหวาดกลัว
หากควรเตรียมพร้อมทั้งจิตใจและสติปัญญา
เพื่อเผชิญซึ่งหน้าให้ถูกทาง
อย่าคิดเรื่องความตายด้วยใจหดหู่
หรือแสวงمينไม่ยอมรับรู้
ว่าวันหนึ่งจะต้องเกิดแก่ตนเอง
การเพ่งพินิจ ชีวิตและความตายให้ชัดเจน
ทำให้เกิดความเข้าใจและหมดกลัว⁶²

อาจารย์ระวีเห็นว่าการมีชีวิตคือการรับรู้และเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง โดยอาศัยกระบวนการคิดไตร่ตรองหาเหตุผล จึงจะเข้าใจว่าส่วนประกอบของชีวิตมีทั้งการดำรงอยู่และการตาย แนวความคิดนี้ตรงกับหลักคำสอนในพุทธศาสนา คือ การเรียนรู้ที่จะมีชีวิตอย่างมีความสุขได้ ต้องตระหนักถึงความตายทุกขณะ เพื่อความไม่ประมาทในการครองชีวิต

3.1.6 ความรัก

ในงานวรรณกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งกวีนิพนธ์ ความรักเป็นแก่นเรื่องสำคัญประการหนึ่ง การกล่าวถึงความรักจากแง่มุมของนักเขียนทำให้เข้าใจทัศนะของนักเขียนที่มีต่อโลกและชีวิตได้อย่างชัดเจน ความรักในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเฉพาะความรักของหนุ่มสาว หรือความรักที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ด้วยกันเท่านั้น การกล่าวถึงความรักในแง่มุมของนักเขียนทั้งสองนี้ หมายรวมถึงความรักในสิ่งมีชีวิตทุกชนิด มนุษย์ สัตว์ พืช ดวงดาว ท้องฟ้า อากาศ และสรรพสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลก ความรักเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะนักเขียนที่มีอารมณ์อ่อนไหวอย่างยิบรานแล้ว การพิจารณาความรักตามมุมมองของศาสนาคริสต์ที่มีความ

⁶² ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 140-141.

ศรัทธาในพระเจ้า หรือการมองความรักที่ยิ่งใหญ่ของมวลมนุษยชาติที่พร้อมจะหยิบยื่นสิ่งที่ดีให้แก่กันโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทนนั้น ถือได้ว่าความรักเป็นสิ่งที่มิขึ้นเพื่อจรรโลงโลกให้งดงาม อาจารย์ระวีก็เช่นเดียวกัน ท่านเป็นคนมองโลกในแง่ดีและสร้างสรรค์ ถึงแม้ศาสนาพุทธจะไม่ได้เป็นศาสนาแห่งความรัก แต่ก็สอนให้มนุษย์รู้จักรักและเมตตาเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทำลายล้างกัน ดังนั้นในผลงานของนักเขียนทั้งสองจึงมีการกล่าวถึงความรักเช่นกัน

ยิบรานนำเสนอความรักในรูปแบบที่เป็นนามธรรม ซึ่งเห็นได้ชัดเจนจากเรื่อง *The Prophet* การกล่าวถึงเรื่องความรักเป็นประเด็นแรกของหนังสือเล่มนี้ แสดงให้เห็นว่า ยิบรานเห็นความสำคัญของความรัก มนุษย์ต้องการความรักจากพ่อแม่ ครอบครัวยุ เพื่อน คนรัก และสิ่งรอบตัว การเริ่มต้นเรื่อง *The Prophet* โดยให้ตัวละครหนึ่งเอ่ยถามอัลมูสตาฟาเกี่ยวกับความหมายของความรัก แสดงให้เห็นว่าความรักเป็นเรื่องสำคัญ และความรักเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ชีวิต แม้ว่าประสบการณ์ครั้งแรกในชีวิตจริงที่ยิบรานได้รับมาจากความรัก จะเป็นความเจ็บปวดผิดหวัง แต่ภายในบทประพันธ์ เขาก็ยังต้องการให้มนุษย์มีความรัก ถ้ามนุษย์ปราศจากความรัก ชีวิตก็จะไม่สมบูรณ์

When love beckon to you ,follow him ,
though his ways are hard and steep.
And when his wing enfold you yield to him,
though the sword hidden among his pinions may wound
you.⁶³

ความรักใน *The Prophet* ยิบรานเปรียบเทียบความรักเหมือนฝักข้าวโพดที่นำไปทำเป็นอาหาร ข้าวโพดฝักนั้นจะต้องถูกแกะเมล็ดออก ถูกบดเป็นผงแป้งแล้วนำไปนวด และอบเพื่อเป็นอาหาร

Like sheaves of corn he gathers you unto himself.
He threshes you to make you naked.
He shifts you to free you from your husks.
He grinds you to whiteness.

⁶³ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 11.

He kneads you until you are pliant;
and then he assigns you to his sacred fire,
that you may become sacred bread for God's sacred feast.⁶⁴

ยิบรานเห็นว่าความรักของมนุษย์เป็นเหมือนอาหารของพระเจ้า และมนุษย์ที่มีความรักนั้นเป็นผักขำโพดที่ยอมเสียสละเลือดเนื้อของตนเอง การแกะ การบดและการนวดเป็นเหมือนความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมานที่มนุษย์ได้รับจากความรัก ซึ่งจะทำให้มนุษย์เข้าถึงความรักที่แท้จริงของชีวิต และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็จะเข้าใจความรักที่พระเจ้ามีต่อตนมากขึ้นด้วย เพราะว่าความรักที่แท้จริงคือการให้ การเสียสละตนเองเพื่อคนที่ตนรัก ไม่ว่าจะทุกข์ทรมานสักเท่าใดก็ยังไม่ย่อท้อ ดังที่พระเจ้ารักและเมตตาตามมนุษย์ด้วยการยอมถูกตรึงกางเขน เพื่อชำระบาปให้แก่มนุษย์ทั้งหลาย พระองค์ยอมทนทุกข์ทรมานเพื่อให้มนุษย์ได้พ้นจากบาป ยิบรานชี้ให้ผู้อ่านเห็นความรักในสองมุมมอง ประการแรก ความรักที่แท้จริงคือการเสียสละ แม้จะต้องเจ็บปวดแต่มนุษย์ก็ต้องมีความรัก ถ้าไม่มีความรักที่แท้จริงก็เท่ากับมีชีวิตที่ไม่สมบูรณ์ ประการที่สองคือความรักที่พระเจ้ามีต่อมนุษย์ ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความรักของมนุษย์และพระเจ้าในเวลาเดียวกัน ยิบรานกล่าวถึงมุมมองความรักของพระเจ้าที่มีต่อมนุษย์ว่า

When you love you should not say,
“God is in my heart,” but rather,
I am in the heart of God.⁶⁵

ข้อความข้างต้นที่ว่า “เมื่อเธอรัก อย่าได้กล่าวว่พระเจ้าอยู่ในหัวใจเธอ แต่ควรพูดว่า ฉันอยู่ในหัวใจของพระเจ้า” แสดงความคิดของยิบรานที่ให้ความสำคัญกับพระเจ้าตามความเชื่อของศาสนาคริสต์ เขามองว่ามนุษย์ไม่ได้มีความสำคัญที่สุด แต่แท้จริงแล้วพระเจ้าต่างหากที่เป็นศูนย์กลางของทุกสิ่ง มนุษย์เป็นเพียงส่วนประกอบหนึ่งเท่านั้น ความคิดนี้แสดงออกถึงความรักความศรัทธาในพระเจ้า

⁶⁴ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 12.

⁶⁵ *Ibid.*, 13.

นอกจากการกล่าวถึงความรักแล้ว เนื้อหาภายใน *The Prophet* ยังเป็นการหยิบยกเรื่องราวในชีวิตจริงของยิบรานมาเทียบเคียงด้วย เขาใช้ตัวละครอัลมุस्ताฟาแทนตนเอง และผู้หญิงที่ชื่ออัลมิตรา (Almitra) ก็คือ แม่รี ส่วนเมืองออร์ฟาริสที่อัลมุस्ताฟาอาศัยอยู่เป็นเวลาสิบสองปีนั้น คือเมืองนิวยอร์ก และเกาะซึ่งเขาได้จากมา หมายถึง เลบานอนอันเป็นบ้านเกิดของผู้ประพันธ์ เห็นได้ว่ายิบรานมักจะหยิบยกเรื่องจากชีวิตจริงของเขาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมาเชื่อมโยงกับงานเขียนของเขาเสมอ

ในเรื่อง *The Broken Wings* ยิบรานได้ถ่ายทอดประสบการณ์ความรักครั้งแรกที่ไม่สมหวังของเขา ประสบการณ์ครั้งนี้เป็นบทเรียนที่ทำให้เขาเข้าใจความรักมากขึ้น เขาได้เรียนรู้ถึงความทุกข์ทรมาน ความเจ็บปวดจากความผิดหวังและการสูญเสียคนรัก จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเขาและเซลมา (Selma) ไม่สามารถกระทำการอื่นใดได้ นอกจากปล่อยให้ไปตามกฎเกณฑ์ของสังคมเป็นตัวกำหนด แม้จะรักกันมากเพียงใดก็ไม่สมหวัง ความไม่ยุติธรรมของสังคมและประเพณีทำให้ผู้หญิงต้องตกเป็นเหยื่อและอยู่ในฐานะของผู้ถูกกระทำโดยตลอด ในเรื่อง สังฆราชได้สู้ขอเซลมากับพ่อของเธอ และพ่อของเธอก็ปฏิเสธไม่ได้ เนื่องจากอิทธิพลของสังฆราช ยิบรานได้กล่าวในตอนต้นเรื่องว่า ขณะที่เขาพบกับเซลมานั้น เขามีอายุได้สิบแปดปี เขาได้สัมผัสถึงวิญญาณของตนเองเป็นครั้งแรกเมื่อได้พบกับเธอ เซลมาเป็นผู้หญิงคนแรกที่ปลุกวิญญาณของเขาให้ “ตื่น” ขึ้นด้วยความงามของเธอ เขาได้เห็นความงามในวิญญาณของความรัก

I was eighteen years of age when love opened my eyes with its magic rays and touched my spirit for the first time with its fiery fingers, and Selma Karamy was the first woman who awakened my spirit with her beauty and led me into the garden of high affection, where days pass like dreams and nights like weddings.⁶⁶

ยิบรานกล่าวถึงความรักในรูปแบบของสัญลักษณ์ ไม่กางเขนหรือการสวมเสื้อคาเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่พร้อมจะเสียสละ เมื่อยิบรานต้องการพบเซลมาที่โบสถ์อีกครั้ง เซลมากล่าวปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่า ไม่ต้องการให้ยิบรานต้องทนทุกข์ไปกับเธอด้วย เธอยินดีรับชะตากรรมนี้เพียงลำพัง

⁶⁶ Anthony R. Ferris , *A Second Treasury of Kahlil Gibran* , p. 11.

No, my beloved , my spirit did not ask for separation , for you are a part of me. My eyes never get tired of looking at you, for you are their light; but if destiny ruled that I should walk the rough path of life loaded with shackles, would I be satisfied if your fate should be like mine?⁶⁷

เซลมามาพร้อมที่จะเสียสละความสุขของตนเอง เพื่อให้คนที่รักมีความสุขโดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้ชะตากรรมเช่นเดียวกับเธอ เธอรู้ว่าเป็นไปไม่ได้ที่เธอกับเขาจะได้แต่งงานกัน การนัดพบกันเช่นนั้น จะทำให้เขาได้รับการประนามและลงโทษจากสังคม ว่าเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น การที่เซลมากล่าวว่าเธอจะยอมสวมโซ่คทา และเดินไปบนขวากหนามของชีวิตนั้น เท่ากับเป็นการเสียสละความสุขทั้งกายและใจเพื่อให้คนที่เธอรักไม่ต้องทุกข์ทรมานตามเธอไปด้วย ความรักเช่นนี้ถือเป็นความรักที่แท้จริงตามความหมายของศาสนาคริสต์

จะเห็นได้ว่าพื้นฐานทางความคิดของยิบราน เป็นเรื่องของจิตใจเป็นสำคัญ เขาไม่สนใจแม้กระทั่งกับสุขภาพร่างกายของตน แต่ให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณ เห็นได้จากลักษณะเฉพาะในการดำเนินชีวิตของเขา โดยปกติเขาไม่ใส่ใจสุขภาพของตนเองหรือให้ความสำคัญเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น คนทั่วไปพึงมี แม้เขาจะอาศัยอยู่ในนิวยอร์ก ซึ่งเป็นมหานครหลวงที่มีความเจริญและสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน แต่ความเป็นอยู่ของเขากลับเรียบง่าย ภายในห้องมีเพียงเตียงนอน อุปกรณ์สำหรับงานเขียนและการวาดภาพเท่านั้น เขาถือว่าวัตถุเป็นเครื่องมือที่ขัดขวางการเข้าถึงสัจธรรมที่แท้จริง เขามีความคิดว่าร่างกายเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญแต่จิตวิญญาณนั้นสำคัญที่สุด ในช่วงที่เขาป่วยและหมอขอร้องให้เขาหยุดทำงาน เขายังคงทำงานเหมือนเดิม ดังที่เขาเล่าให้เพื่อนฟังทางจดหมายว่า “ในขณะที่ สุขภาพของฉันดีกว่าที่เคยเป็น แต่มันก็ยังเหมือนกับไวโอลินสายขาด สิ่งที่รบกวนฉันอยู่ก็คือ สภาพการณ์แวดล้อม ซึ่งทำให้ฉันต้องทำงานวันละสิบชั่วโมง ขณะเมื่อฉันถูกหมอห้ามไม่ให้ใช้เวลามากกว่าสี่หรือห้าชั่วโมงในการวาดภาพ ไม่มีอะไรลำบากยากเย็นไปกว่าการมีวิญญาณที่แข็งแกร่งในร่างกายที่อ่อนแอ”⁶⁸

ยิบรานกล่าวถึงความสำคัญของจิตวิญญาณในเรื่อง *Sand and Foam* เขาคิดว่ามนุษย์ควรทำความเข้าใจเรื่องชีวิตมากกว่าการเห็นเพียงความสำคัญของรูปลักษณะภายนอก หรือรู้สึกว่าคุณเป็นเพียงชิ้นส่วนที่เคลื่อนไหวไปตามจังหวะของความรู้สึกอย่างเป็นระบบในเชิงรูปธรรมเหมือน

⁶⁷ Ibid., p.110.

⁶⁸ คาลิล ยิบราน, *ปีกหัก*, หน้า 124.

หุ่นยนต์ เช่น การทำงาน การรับประทาน การพักผ่อน ฯลฯ เขาชี้ให้เห็นว่า มนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความลึกซึ้ง มีจิตวิญญาณที่เคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เมื่อมนุษย์หยั่งรู้และเข้าถึงจิตวิญญาณของตนได้มากเท่าใดก็จะเข้าใจชีวิตมากขึ้นเท่านั้น

It was but yesterday I thought myself a fragment
quivering without rhythm in the sphere of life.
Now I know that I am the sphere,
and all life in rhythmic fragments moves in me.⁶⁹

การให้ความสำคัญแก่วิญญาณเชื่อมโยงกับเรื่องความรัก ยิบรานคิดว่าคนที่รักจะมีจิตวิญญาณที่ผูกพันกันมาก่อนแล้ว ไม่จำเป็นต้องอาศัยเวลาในการทำ ความคุ้นเคยสนิทสนม ความรักของคนสองคนเกิดจากจิตวิญญาณที่มีความผูกพันกันอยู่ เมื่อมาพบกันจะเกิดความรู้สึกนั้นโดยทันที

It is wrong to think that love comes from long companionship and persevering courtship. Love is the offspring of spiritual affinity and unless that affinity is created in a moment, it will not be created in years or even generations.⁷⁰

ผลงานของยิบรานเน้นการแสดงออกด้านอารมณ์และความรู้สึกภายในที่มีอยู่ เช่น ความทุกข์ ความสุขที่ได้จากความรัก เขามองเห็นว่าความรักเป็นสิ่งมีค่าและสำคัญสำหรับจิตวิญญาณ ร่างกายเป็นเพียงที่พักพิงของจิตวิญญาณเท่านั้น แม้ว่าเขาจะไม่สมหวังในความรัก และไม่ได้แต่งงานกับหญิงที่ตนรัก เขาก็ยังเชื่อว่าจิตวิญญาณของคนที่รักและผูกพันกัน จะไม่มีวันเสื่อมคลาย

Now I know that there is something higher than heaven and deeper than the ocean and stranger than life and death and time. I know now what I did not know before.⁷¹

⁶⁹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 19.

⁷⁰ Anthony R. Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p. 53.

⁷¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

นอกจากยิบรานจะกล่าวถึงความรักในหนังสือ *The Prophet* และ *The Broken Wings* แล้ว ใน *Sand and Foam* เขาก็ยังกล่าวถึงความรักในอีกหลายแง่มุมด้วย เช่น

ยิบรานเห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่มีความหมายเหนือกาลเวลา เป็นอมตะไม่มีวันเสื่อมสลาย

If you would possess
you must not claim.⁷²

Love is the only freedom in the world because it so elevates the spirit that the laws of humanity and the phenomena of nature do not alter its course.⁷³

ยิบรานถือว่าความรักเป็นเสรีภาพประการเดียวในโลก ที่ยกวิญญาณให้สูงขึ้น และกฎเกณฑ์ของมนุษย์หรือปรากฏการณ์ทางธรรมชาติไม่สามารถทำให้เปลี่ยนแปลงได้

Love is the only flower that grows and blossoms without the aid of seasons⁷⁴

ยิบรานมองความรักเป็นสิ่งสวยงามเหมือนดอกไม้ที่ผลิบานโดยไม่ต้องอาศัยฤดูกาล

ยิบรานได้แสดงทัศนคติต่อความรักของคนทั่วไปในสังคมว่า ในความรักนั้นมนุษย์รักสิ่งที่สามารถตอบสนองตัวตนของตนเองได้ หรือรักเพราะบุคคลนั้นเป็นแบบที่ตนต้องการ

When I stood a clear mirror before you,
you gazed into me and saw your image.
Then you said, "I love you."
But in truth you loved yourself in me.⁷⁵

กลอนบทนี้ของยิบรานสะท้อนภาพความรักที่เห็นแก่ตนเอง ไม่ใช่ความรักที่บริสุทธิ์ อาจารย์ระวีก็ได้กล่าวถึงความรักแบบนี้ไว้เช่นกัน

⁷² เรื่องเดียวกัน, หน้า 61.

⁷³ Anthony R. Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p 35.

⁷⁴ Ibid., p. 54.

⁷⁵ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 136.

“บางครั้งและบ่อยครั้งที่ผู้คนสร้างภาพเนรมิตในใจตน โดยอาศัยรูปลักษณ์ของผู้หนึ่งผู้ใดที่พบปะมักคุ้นอย่างผิวเผิน แล้วหลงรักบุชานิมิตนั้นซึ่งตนตกแต่งอย่างเลอเลิศ แล้วฉายกลับไปครอบคลุมบุคคลผู้นั้น ซึ่งในสายตาของผู้อื่นแสนจะสามัญ อาจเต็มไปด้วยความบกพร่อง แต่ผู้หลงรักยอมมองไม่เห็น เพราะผู้ที่เขาเทิดทูนไว้เป็นเทพบุตรเทพธิดาในดวงใจที่ได้เข้าไปประทับในร่างทรงนั้นแล้วและได้ปรากฏเป็นบุคคลเดียวกัน คือ ยอดรัก สุดที่รักแห่งดวงใจ ตราบไต่ที่มนต์ขลังของรักเช่นนี้ยังคงอยู่

ดังนั้นก่อนที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะกล่าวแก่ใครว่า ‘ฉันรักเธอ’ นั้น ควรได้หยุดยั้งสักครู่ และถามตัวเองก่อนว่า

‘ฉันรักใครกันแน่’ ภาพเนรมิตในความเพ้อฝัน หรือบุคคลที่มีเลือดเนื้อแท้จริง”⁷⁶

จากตัวอย่าง ๆ ที่กล่าวแล้วข้างต้นจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ยิบรานให้ความสำคัญแก่ความรักมากในการสร้างสรรค์ผลงานของเขา ความรักเป็นหัวข้อสำคัญประการหนึ่ง เขาถือว่าความรักเป็นจุดศูนย์กลางของชีวิตและจิตวิญญาณของมนุษย์ จึงทำให้มีจำนวนผลงานที่เกี่ยวข้องความรักมากกว่าอาจารย์ระวี ความอ่อนไหวในอารมณ์ศิลปินที่มีอยู่ ทำให้ยิบรานกล่าวถึงความรักในลักษณะที่ลึกซึ้ง สวยงาม และเป็นธรรมชาติ แตกต่างจากอาจารย์ระวี ซึ่งกล่าวถึงความรักในมุมมองที่เป็นรูปธรรม ความรักเป็นเพียงข้อเท็จจริงของมนุษย์ในสังคมปัจจุบันที่ดำเนินอยู่ ยิบรานกล่าวถึงความรักที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ เขาเชื่อมั่นว่าจิตวิญญาณอันศักดิ์สิทธิ์ของมนุษย์เป็นอมตะนิรันดร์

I ‘m probably one of the surest of people, and stubborn when I’m sure.

If all the other inhabitants of the earth, for instance, believed that the individual soul perished with death it would move me not and atom to agree with them, because I know your soul won’t perish.⁷⁷

นอกจากความรักทั่วไปและความรักที่มีต่อพระเจ้าแล้ว ยิบรานยังได้พูดถึงความรักของแม่ ในหนังสือ *The Broken Wings* ว่า คำที่ไพเราะที่สุดบนริมฝีปากของมนุษย์ คือคำว่า ‘แม่’ ซึ่งเป็นคำที่เต็มไปด้วยความรู้สึกของความรัก ความหวัง และความเมตตา แม่เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นผู้

⁷⁶ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, หน้า 19.

⁷⁷ Anthony R. Ferris, *A Third Treasury of Kahlil Gibran*, pp.394-395.

ปลอบประโลมในยามเศร้า เป็นความหวังในยามทุกข์ เป็นพลังในยามอ่อนแอ แม่เป็นแหล่งกำเนิดของความรัก ความกรุณา และการให้อภัย ผู้ที่สูญเสียแม่ไปเท่ากับสูญเสียผู้พิทักษ์ของตนไป

The most beautiful word on the lips of mankind is the word “Mother,” and the most beautiful call is the call of “My mother.” It is a word full of hope and love, a sweet and kind word coming from the depths of the heart. The mother is every thing-she is our consolation in sorrow, our hope in misery, and our strength in weakness. She is the source of love, mercy, sympathy, and forgiveness. He who loses his mother loses a pure soul who blesses and guards him constantly.⁷⁸

นอกจากความรักแบบหนุ่มสาวที่มีอิทธิพลในการสร้างสรรค้งานแล้ว ยิบรานยังถ่ายทอดความรักของแม่ไว้ในบทประพันธ์ของเขาด้วย จะเห็นได้ว่า ยิบรานเขียนย่อหน้าข้างต้นเพื่ออุทิศให้แม่ของเขา ข้อความข้างต้นสะท้อนความรักอันเต็มเปี่ยมในจิตใจที่เขามีต่อมารดาอย่างแท้จริง การแสดงความรู้สึกส่วนตัวของกวีที่ปรากฏภายในเรื่องอย่างชัดเจนเช่นนี้ แสดงให้เห็นว่าความรักของแม่นั้นมีอิทธิพลต่อกวีด้วยเช่นกัน ประโยคสุดท้ายที่เขากล่าวถึงผู้ที่ได้สูญเสียแม่ไปแล้วนั้น มีความหมายรวมถึงตัวของผู้เขียนเองด้วย การแสดงความรักในผลงานของยิบรานส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากผู้หญิง

การที่ยิบรานให้ความสำคัญในเรื่องของความรักมาก ทั้งนี้เพราะยิบรานได้รับความคิดมาจากหลายแหล่ง เช่น ศาสนาคริสต์นิกายมารอนไนท์ซึ่งครอบครัวของเขานับถือ ศาสนาคริสต์นั้นถือว่าเป็นศาสนาแห่งความรัก ประสบการณ์จากความรักที่เขาได้รับในแต่ละช่วงของชีวิต ผู้หญิงแต่ละคนที่เขามีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธนั้น มีบทบาทต่ออารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของเขาที่ถ่ายทอดสู่ผลงานได้อย่างลึกซึ้งและละเอียดอ่อน ส่วนอาจารย์ระวีอาศัยแนวความคิดทางพุทธศาสนาเป็นหลักประกอบการวินิจฉัยของตนเอง พุทธศาสนาไม่ได้ให้ความสำคัญแก่ความรักในแง่หนุ่มสาว เพราะเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ ประกอบกับการที่อาจารย์ระวีเป็นนักวิทยาศาสตร์ ก็ทำให้ลักษณะการเขียนของท่านเป็นแบบบรรยายโวหาร และอธิบายสิ่งต่าง ๆ อย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ได้ถ่ายทอด

⁷⁸ Ibid., p. 92.

ความอารมณ์ความรู้สึก เนื้อหาในผลงานของอาจารย์ระวีเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างมีระบบของเหตุและผลที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในเรื่อง *ชีวิตดั่งลม* ท่านได้กล่าวเกี่ยวกับชีวิตและความรักได้อย่างสวยงามว่า

การมีชีวิต คือ การมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นและความสัมพันธ์อันดีงามคือความรัก

ดังนั้น ชีวิตแลความรักจึงอยู่คู่กันอยู่เสมอ ที่ได้มีชีวิตที่นั่นก็มีความรัก และที่ได้มีความรักที่นั่นก็มีความทุกข์แล้ว ย่อมหมายความว่า ชีวิตและความทุกข์เป็นของคู่กัน

อนึ่ง ไม่ว่าจะชีวิตจะเป็นอย่างไรก็ตาม นับเป็นสิ่งมีคุณค่าอันประเสริฐที่มนุษย์ทุกรูปนาม ย่อมหวงแหนรักษาทะนุถนอม

ดังนั้น ในการ**โอบรัดชีวิตไว้** เราจะต้องยอมรับทั้งความรักและความทุกข์ด้วย⁷⁹

เมื่อนำตัวอย่างจากผลงานของอาจารย์ระวีมาเปรียบเทียบกับบทกวีของยิบราน พบว่าความคิดในเรื่องของความรักของอาจารย์ระวีได้รับอิทธิพลจากยิบรานเช่นกัน เนื้อหาที่อาจารย์ระวีอธิบายไว้นี้มีความหมายเหมือนกับกวีนิพนธ์ของยิบราน

คู่รักนั้นโอบกอดสิ่งซึ่งดำรงอยู่ระหว่างกัน

มากกว่ากันและกัน

Lovers embrace that which is between them

Rather than each other.⁸⁰

ในภาษาไทยที่อาจารย์ระวีได้ถอดความบทกวีของยิบรานนั้น ใช้น้ำว่า “คู่รักนั้นโอบกอดสิ่งซึ่งดำรงอยู่ระหว่างกัน” ซึ่งตรงกับข้อความในบทแปลของ *ทรายกับฟองคลื่น* ที่ว่า “ในการโอบรัดชีวิตไว้” ข้อความทั้งสองมีความหมายเหมือนกัน กล่าวคือ สิ่งที่คู่รักโอบกอดไว้ระหว่างกันนั้น ก็คือความรักและความทุกข์

⁷⁹ ระวี ภาวิไล, *ชีวิตดั่งลม*, หน้า 44-45.

⁸⁰ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 62.

อาจารย์ระวีมองความรักในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชีวิต มีลักษณะเป็น
 รูปธรรม สามารถอธิบายได้ด้วยความรู้ ความคิดที่สั่งสมมา ด้วยความที่ท่านเป็นอาจารย์ จึงนำ
 เสนอความรักในลักษณะของการชี้แนะไปตามความเป็นจริงและอย่างเป็นเหตุเป็นผล กล่าวถึง
 ความรักใน 2 รูปแบบ คือ ความรักที่มีเงื่อนไขตามที่สังคมกำหนดมาตรฐานเอาไว้ เช่น ฐานะ การ
 ศึกษา ชื่อเสียงเกียรติยศ รูปร่างหน้าตา เป็นต้น ส่วนความรักอีกแบบหนึ่งก็คือ ความรักที่มีความ
 สุขกับการให้ และการเสียสละ เพื่อให้คนที่ตนรักมีความสุขโดยไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทน

ในเบื้องต้นควรกำหนดให้แน่ชัด
 ถึงความหมายของคำว่าความรัก
 เพราะอาจตีความได้หลายแง่มุม
 เช่นความรักอันปรารถนาครอบครอง
 ต้องการเป็นเจ้าของ
 หวงแหนไว้เฉพาะตน
 หรืออีกอย่าง ความรักปรารถนาดี
 มุ่งจะให้ผู้ที่ตนรักมีความสุข
 คิดถึงตนเองน้อยกว่าเขา
 รักทั้งสองลักษณะนี้ต่างกัน
 ชนิดแรกนั้นมุ่งเข้าหาตัว
 ถือเอาตนเป็นใหญ่
 ชนิดที่สองมุ่งออกจากตน
 แต่ลักษณะร่วมก็คือ
 เป็นความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น
 ในรูปแบบและมุ่งผลที่ตนคิดว่ามีคุณค่า⁸¹

ข้อคิดของผู้เขียนก็คือ ความรักที่มีสิ่งจูงใจให้คิดว่าเกิดขึ้นตามเงื่อนไขข้างบนไม่
 น่าจะเป็นความรักที่แท้จริง แต่เป็นความต้องการที่มุ่งประโยชน์ทางใดทางหนึ่งเข้าสู่ตนเอง
 กิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในวันวาเลนไทน์บ่งถึงการแสดงออกของความรักด้วยการให้ ซึ่ง

⁸¹ ระวี ภาวิไล, บุปผชาติแห่งชีวิต, หน้า 20.

นับเป็นการให้ความหมายดีงามของความรักว่า เป็นความปรารถนาที่จะทำให้ผู้ที่ตนรัก นั้นมีความสุขเท่าที่จะทำได้ ข้อนี้ถือเป็นด้านควรสรรเสริญ และสนับสนุนของวันแห่งความรักนี้⁸²

ในเนื้อหาด้านความรัก จะเห็นความแตกต่างระหว่างยิบรานและอาจารย์ระวีได้ชัดเจน การกล่าวถึงเรื่องความรักมักปรากฏอยู่เสมอในผลงานทุกชิ้นของยิบราน เพราะยิบรานนำความรักที่เกิดขึ้นในชีวิตของตน ความสัมพันธ์ที่เขาอยู่กับผู้หญิงหลายคนนั้นได้ถูกนำมาสอดแทรกในวรรณกรรมของเขา ส่วนอาจารย์ระวี จะนำหลักคำสอนในพุทธศาสนามาเป็นแนวคิดในการสร้างผลงาน และไม่นำเรื่องราวส่วนตัวด้านความรักมาถ่ายทอดไว้ในงาน ตามแนวความคิดของพุทธศาสนานั้นถือว่า ความรักในแบบหนุ่มสาวนั้นเป็นต้นเหตุแห่งทุกข์ ดังนั้นอาจารย์ระวีจึงไม่ได้เน้นเรื่องความรักมาก การอธิบายเป็นการชี้แนะข้อปฏิบัติที่ช่วยให้สามารถครองความรักและชีวิตควบคู่กันไปได้อย่างราบรื่นและมีความสุข และเห็นว่าความรักเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการมีชีวิตเช่นเดียวกับยิบราน

3.2 แนวความคิดเกี่ยวกับเวลา

คนส่วนใหญ่คิดว่าเวลาเป็นสิ่งสำคัญ และชีวิตขึ้นอยู่กับเวลา มนุษย์แบ่งเวลาออกเป็นวัน ชั่วโมง นาที และวินาที ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดต้องมีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมอยู่โดยตลอด พื้นฐานการใช้ชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับเวลา ทุกคนไม่สามารถหลีกเลี่ยงภาวะผูกพันของคนที่มีความสัมพันธ์กันได้ ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ทุกนาทีล้วนมีคุณค่าต่อชีวิตทั้งสิ้น การศึกษาเรื่องเวลาที่มีความสัมพันธ์กับจักรวาลและการโคจรของดวงดาวและโลก ซึ่งมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อร่างกายและจิตใจของมนุษย์ ดังนั้นการศึกษาเรื่องของเวลาจึงมีส่วนช่วยให้มนุษย์เข้าใจชีวิตได้มากขึ้น

3.2.1 เวลาตามเข็มนาฬิกา

ในที่นี้ เวลา หมายถึง เวลาที่กำหนดวัดตามเข็มนาฬิกาและปฏิทิน มีหน่วยวัดเป็นวินาที นาที ชั่วโมง เป็นเวลาประเภทที่มนุษย์เราใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงขอบเขต

⁸² ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 68.

และความจำเป็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวัน เช่น การกินอาหาร การทำงาน การพักผ่อนนอนหลับ ล้วนใช้เวลาเป็นเครื่องกำหนดทั้งสิ้น อาจารย์ระวีชี้ให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ในการพึ่งพาการหมุนเวียนเปลี่ยนไปของเวลาไว้ดังนี้

จากจังหวะเป็นรอบของเช้า สาย เย็น บ่าย เย็น วัน ฤดู และขบวนการ มนุษย์ปรุงแต่งมโนทัศน์เรื่องกาลเวลาขึ้นอาศัยการปรากฏเคลื่อนที่บนท้องฟ้าของดวงอาทิตย์ ดาว และดวงจันทร์ มนุษย์บัญญัติปี เดือน ฤดู สัปดาห์ วัน คืน โมง ยาม นาที่ วินาที อย่างถี่ถ้วน เป็นมาตรา และมาตรฐานกำหนดกิจกรรมและกิจการ ทั้งในชีวิตส่วนบุคคล ในชุมชนและสังคม

สรุปว่ามนุษย์บัญญัติกาลเวลาขึ้นในรูปแบบเหมาะสม สอดคล้องกับจังหวะการผันแปรเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติแวดล้อม เพื่อเป็นประโยชน์แห่งการดำเนินชีวิตและกิจการ⁸³

ตามความเห็นของยิบราน มนุษย์ไม่ควรให้ความสำคัญกับเวลาในอดีตและสิ่งที่ผ่านไป แล้ว เพราะจะเป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จต่าง ๆ ของตนเอง ถ้ามนุษย์ยึดติดอยู่กับอดีตมากเกินไปหรือหมกมุ่นอยู่กับเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้ว ซึ่งไม่สามารถย้อนกลับมาให้เราแก้ไขข้อผิดพลาดนั้นได้อีก ก็เท่ากับเป็นการตัดทอนเส้นทางแห่งชีวิตให้สั้นลง เพราะอดีตไม่สามารถเป็นแผนผังหรือผู้นำทางให้แก่ชีวิตได้ จึงไม่เกิดประโยชน์อันใดที่จะคิดถึงสิ่งที่ผ่านพ้นไป แต่อาจเก็บข้อผิดพลาดไว้เป็นบทเรียนให้แก่ชีวิตต่อไป

We are all seeking the summit of the holy mountain;
but shall not our road be shorter
if we consider the past a chart and not a guide? ⁸⁴

Even if they are born free, will remain slaves of strict laws enacted by their forefather; and that the firmament, which we imagine as unchanging, is

⁸³ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 82.

⁸⁴ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 107.

the yielding of today to the will of tomorrow and submission of yesterday to the will of today.⁸⁵

ในเรื่อง *The Broken Wings* ยิบรานและเซลมานัดพบกันที่สวนแห่งหนึ่ง หลังจากที่เธอแต่งงานไปแล้ว และมีชีวิตอยู่อย่างขมขื่น ยิบรานได้กล่าวถึงอิสรภาพของมนุษย์ที่ถูกบรรพบุรุษจำกัดไว้ เขาคิดว่า แม้มนุษย์จะเกิดมามีอิสระ แต่กฎเกณฑ์ที่บรรพบุรุษสร้างไว้กลับกลายเป็นพันธนาการที่ผูกมัดมนุษย์ไว้ดังทาส มนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันปล่อยให้เวลาเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของชีวิต ทุกคนยึดติดอยู่กับเวลาและอยู่ในความทุกข์ระทมที่ไม่สามารถหลุดพ้นไปได้ ไม่ว่าจะเมื่อวานนี้ วันนี้ หรือพรุ่งนี้ มนุษย์ปล่อยให้เวลาเป็นตัวควบคุมและตัดสินชีวิต ทั้งที่ความจริงนั้น มนุษย์เป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์เหล่านี้ขึ้นเอง จึงควรจะเป็นผู้ใช้และผู้ควบคุมให้เวลาเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการดำรงชีพเท่านั้น ไม่ใช่เปลี่ยนตนเองให้กลายเป็นทาสของเวลา ทว่าคนบางคนกลับยอมให้เวลาเป็นตัวกำหนดชะตาชีวิต เช่น ทำนายดวงชะตาตามเวลาตกฟากของตน ให้หมอดูทำนายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่วงหน้า การกระทำเหล่านี้เป็นการเอาชีวิตไปยึดติดไว้กับเวลาเพียงอย่างเดียว โดยไม่คิดจะต่อสู้หรือเลือกดำเนินชีวิตตามที่ตนเองเป็นผู้กำหนด การเชื่อถือคำทำนายดวงชะตาถือเป็นการยอมให้ตนเองจำนนต่อสิ่งที่มนุษย์เป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นมา

ตามความเห็นของอาจารย์ระวี มนุษย์ไม่ควรตกเป็นทาสหรือปล่อยให้เวลาเป็นตัวตัดสินชีวิตของตน มนุษย์เป็นผู้คิดบัญญัติ “เวลา” ขึ้นมาเพื่อกำหนดระเบียบแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้แก่สังคม แต่กลับลืมไปว่าสิ่งนี้เป็นเพียงสัญลักษณ์ที่สมมติขึ้นเท่านั้น นาฬิกาและปฏิทินเป็นเพียงสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์ เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ทุกคนใช้เป็นมาตรฐานในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิต แต่แล้วมนุษย์กลับยอมให้สิ่งประดิษฐ์เหล่านี้เป็นตัวกำหนดความเป็นไปของตน

สำหรับคนไม่น้อยในโลกปัจจุบัน เวลากำหนดโดยปลายเข็มหรือตัวเลข บนหน้าปัดนาฬิกาแต่เวลาของลูกจ้างกับกับเวลาของนายจ้างก็แตกต่างกัน แม้อาศัยนาฬิกาเรือนเดียวกันช่วงเวลาพลอดรัก กับช่วงเวลารอคอยลูกหนี้ที่ไม่มาตามนัด แตกต่างกันมาก⁸⁶

⁸⁵ Anthony R. Ferris , *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p 118.

⁸⁶ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 80.

กำหนดเวลาที่มีความหมายสำคัญสำหรับผู้คน เพราะการซื้อหรือบงการให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ทุกคืนวัน คนทั้งหลายยอมรับให้เวลาเป็นผู้บังคับบัญชาโดยไม่รู้สีกตัว⁸⁷

มนุษย์เราปรุงแต่งเวลาในชีวิตจิตใจขึ้น เป็นกรอบของการรับรู้โลกและชีวิต ส่วนตัวร่วมกับกำหนดเวลามาตรฐานใช้ปฏิบัติและนาฬิกาเป็นเครื่องวัด เพื่อดำเนินกิจกรรมในการอยู่ร่วมเป็นสังคม⁸⁸

ยิบรานและอาจารย์ระวีเห็นว่า การให้เวลาเป็นเพียงผู้รับใช้มนุษย์นั้นเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ ถ้ามนุษย์ตระหนักถึงคุณสมบัติและหน้าที่ของเวลาอย่างดีแล้ว เวลาที่ไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือชีวิตได้ การดำเนินชีวิตที่ดีควรเริ่มต้นตั้งแต่การรู้จักแบ่งเวลาให้เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล อย่างเกิดประโยชน์สูงสุด

3.2.2 เวลาในฐานะเป็นสิ่งสมมติ

เวลาในฐานะเป็นสิ่งสมมติ ไม่ได้เป็นสิ่งที่มียู่จริง เป็นคำที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเพื่อใช้เรียกความเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ เท่านั้น เช่น เรียกการที่โลกหมุนรอบตัวเองครบหนึ่งรอบว่า “หนึ่งวัน” หรือเรียกการที่โลกหมุนรอบดวงอาทิตย์ครบหนึ่งรอบว่า “หนึ่งปี” หากปราศจากสิ่งที่กำหนดให้เห็นความเปลี่ยนแปลงภายในเอกภพแล้ว ก็จะไม่มีความหมายในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต แต่จะมีเพียงลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและสิ่งที่มนุษย์เข้าใจว่าเป็นเวลานั้นก็จะเป็นเพียงเหตุการณ์ต่อเนื่องที่ผ่านเข้ามาสู่การรับรู้ของมนุษย์เท่านั้น

การดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขจำเป็นต้องเข้าใจลักษณะของเวลา ด้วยการพิจารณาถึงสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว การเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา และมีความแตกต่างกัน มนุษย์เป็นผู้สมมติเวลาเป็นหน่วยวินาที นาที ชั่วโมง วัน เดือน ปี หรือศตวรรษ แต่หน่วยเวลาที่สมมติขึ้นเหล่านี้กลับใช้สำหรับวัดเหตุการณ์ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นบนโลก โดยที่มนุษย์ก็ไม่ว่าจะมีบางสิ่งที่ไม่อาจวัดด้วยหน่วยเวลาเหล่านี้ได้ เพราะสรรพสิ่งล้วนมีเวลาเฉพาะของตน ไม่ว่าจะ

⁸⁷ ระวี ภาวิไล, *รู้สึกรู้คิด*, หน้า 30.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

ไต่ตะ แก้อ้อ สมุด ปากกา หรือสัตว์ แมลงบางชนิดที่มีอายุขัยเพียงไม่กี่วันก็มีเวลาเฉพาะของตัวเองทั้งสิ้น เมื่อทุกสิ่งล้วนมีเวลาเป็นของตัวเอง มนุษย์จึงไม่สามารถกำหนดได้ว่า เวลาของใครเป็นเวลามาตรฐานหรือเป็นเวลาสากลได้ แม้จะมีการพัฒนาเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นจนกระทั่งมนุษย์เดินทางไปในอวกาศได้ เช่น เดินทางไปยังดาวพุธ เวลาบนโลกกับเวลาบนดาวพุธนั้นก็แตกต่างกัน ดาวพุธใช้เวลาในการหมุนรอบตัวเองและรอบดวงอาทิตย์เท่ากับ ซึ่งเทียบกับเวลาบนโลกเท่ากับ 88 วัน หากมีมนุษย์อาศัยอยู่บนดาวพุธ มนุษย์เหล่านั้นจะมีความรู้สึกต่อสิ่งที่เรียกว่า “เวลา” ต่างจากมนุษย์โลกมาก พวกเขาจะมองไม่เห็นความแตกต่างระหว่างหนึ่งวันกับหนึ่งปี เพราะหนึ่งวันของพวกเขาเท่ากับ 88 วันของพวกเขา และหนึ่งปีของพวกเขาเท่ากับ 88 วันของพวกเขาเช่นกัน

อาจารย์ระวี อธิบายว่า เมื่อเวลาเป็นสิ่งสมมติแล้ว ทุกอย่างย่อมสำคัญที่ใจ เมื่อมนุษย์มีความคิดที่ชัดเจนจนสามารถพิจารณาเหตุการณ์ต่างๆ ได้อย่างถี่ถ้วน ก็พบว่าเวลาเป็นสิ่งสมมติที่จิตปรุงแต่งขึ้น เมื่อเข้าใจความจริงข้อนี้แล้ว มนุษย์ก็จะใช้ชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้อย่างมีความสุข เวลาจะเป็นเพียงส่วนประกอบเล็กๆ สำหรับชีวิตเท่านั้น ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า “เมื่อใคร่รู้ชัดแจ้งทันทั่วที่ไม่ว่ากาลเวลาปรากฏขึ้นในรูปลักษณะใด จิตก็ถึงทางออก”⁸⁹ มุมมองเช่นนี้แสดงถึงความเข้าใจอย่างถ่องแท้ของเนื้อหาความรู้ด้านฟิสิกส์ของอาจารย์ระวีอย่างชัดเจน ในเรื่องความแตกต่างของเวลาเฉพาะตนในแต่ละสิ่ง ถ้าหากว่ามนุษย์สามารถเข้าใจแนวคิดนี้ ก็จะดำรงอยู่เหนือเงื่อนไขแห่งกาลเวลาได้ ไม่ว่าจะอาศัยอยู่ที่ใด บนโลกหรือบนดาวพุธก็ตาม

ยิบรานก็เช่นกัน เขากล่าวว่าการที่มนุษย์ยึดติดกับเวลาทำให้มนุษย์ไม่มีความสุข มนุษย์มีสมองส่วนหนึ่งที่ใช้จดจำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น สมองจะบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วเก็บไว้เป็นความทรงจำ ความทรงจำเหล่านั้น ก็คืออดีตของมนุษย์ การหมกมุ่นกับอดีตของตนและคาดหวังกับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตนั้นเป็นสิ่งไม่เกิดประโยชน์ และมนุษย์จะยิ่งได้รับความทุกข์ทรมานจากความคิดเหล่านั้น

The bitterest thing in our today's sorrow
is the memory of our yesterday's joy.⁹⁰

⁸⁹ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 85.

⁹⁰ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 127.

หากตีความจากตัวบทกวีนิพนธ์ ดูเหมือนว่าเวลาไม่สามารถแบ่งแยกได้ เพราะเวลา เป็นสิ่งที่มนุษย์สมมติขึ้นเอง ทุกขณะของเวลาในชีวิต ก็ย่อมเป็นของชีวิตทั้งหมด และเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชีวิต ในกวีนิพนธ์บทหนึ่งยิบรานกล่าวว่ามนุษย์ไม่สามารถแบ่งแยกว่าจะอุทิศ “เวลานี้” ให้ใครหรือจะใช้ “เวลานั้น” เพื่อร่างกาย หรือเพื่อจิตใจ

Who can spread his hours before him saying,
 “This for God and this for myself;
 this for my soul, and this other for my body?”
 All your hours are wings that beat through
 space from self to self.⁹¹

ทัศนะในเรื่องเวลาของนักเขียนทั้งสองที่ปรากฏในผลงานนั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกัน นอกจากเวลาจะเป็นสิ่งสมมติแล้ว อาจารย์ระวียังตระหนักว่า สิ่งที่มีอยู่จริงก็คือปัจจุบันเท่านั้น ดังที่ท่านกล่าวอยู่เสมอว่า “ขณะเดี๋ยวนี้นี้ เท่านั้นที่มีอยู่จริง รู้ได้จริง”⁹² ในหัวข้อที่แล้วอาจารย์ระวีได้แนะนำว่ามนุษย์ไม่ควรตกเป็นทาสของกาลเวลา เพื่อที่จะไม่ตกอยู่ในสภาพจำยอมต่อเวลา ก็ควรที่จะเข้าใจธรรมชาติและลักษณะที่แท้จริงของเวลา อาจารย์ระวีได้อธิบายไว้ว่า

“วงเวียนเวลานี้ มนุษย์มีทางออกไปพ้นเป็นอิสระ
 ทางออกจากสิ่งใดก็ตาม คือ รู้ทัน รู้แต่เท่านั้นไม่พอ ต้องรู้ทันท่วงทีด้วย
 ที่ว่า รู้ นั่นคือ รู้ชัดแจ้งว่าเวลาเป็นสิ่งสมมุติบัญญัติ

.....
 เมื่อได้รู้ชัดแจ้งทันท่วงที ไม่ว่าการเวลาปรากฏขึ้นในรูปลักษณะใด จิตก็ถึงทางออก⁹³

ในหัวข้อที่กล่าวถึงเวลา ในเรื่อง *The Prophet* ยิบรานเห็นว่าในชีวิตนั้นไม่มีกาลเวลา เมื่อวานนี้เป็นเพียงอดีตของวันนี้ และพรุ่งนี้เป็นเพียงความฝันของวันนี้ เช่นเดียวกับอาจารย์ระวีที่มักกล่าวถึงความสำคัญของวันนี้ หรือขณะปัจจุบันอยู่เสมอ ยิบรานเปรียบเวลาเป็นเหมือนความรัก ก็

⁹¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 35.

⁹² ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, หน้า 88.

⁹³ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 85.

เพราะว่าความรักเป็นสิ่งที่แบ่งแยกไม่ได้ ไม่สามารถเคลื่อนที่จากความคิดหนึ่งไปสู่ความคิดหนึ่ง หรือการกระทำหนึ่งไปสู่การกระทำอีกอย่างหนึ่งได้

Yet the timeless in you is aware of life's timelessness,
And knows that yesterday is but today's memory and tomorrow is today's
dream.

And that that which sings and contemplates in you is still dwelling
within the bounds of that first moment which scattered the stars into space.
Who among you does not feel that his power to love is boundless?
And yet who does not feel that very love, though boundless, encompassed
within the centre of his being, and moving not from love thought to love
thought, nor from love deeds to other love deeds?

And is not time even as love is, undivided and spaceless?⁹⁴

ในตอน “คำถามของเด็ก” จากหนังสือเรื่อง *รู้สึกนึกคิด* แนวความคิดข้างต้นปรากฏอยู่เด็ก อายุประมาณ 7 ขวบ คนหนึ่งถามอาจารย์ระวีว่า สิ่งทั้งหมดนี้เกิดขึ้นมาตั้งแต่เมื่อใด และเกิดมา ได้อย่างไร อาจารย์ระวีได้อธิบายว่า ก่อนอื่นจะต้องเลือกแนวการตอบที่ไม่เปิดช่องให้เกิดคำถาม ยึดเยื้อต่อไปไม่สิ้นสุด โดยเฉพาะเมื่อประเด็นสำคัญนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปฐมภูมิหรือการเริ่มต้นของสรรพสิ่ง ซึ่งเกี่ยวพันกับเรื่องของเวลาด้วย อาจารย์ระวีถามเด็กว่า เวลาที่อยู่หรือเปล่า เมื่อวานนี้ที่อยู่หรือเปล่า ถ้ามี มันอยู่ที่ไหน

เด็กตอบว่า เมื่อวานมันเคยมี แต่มันหมดไปแล้ว

ระวีตอบว่า ดังนั้นเมื่อปีก่อน ร้อยปีก่อน พันปี พันห้าล้านปี หมื่นล้านปีก่อน เวลาทั้งหมดที่ผ่านไปแล้วก็ไม่มีแล้ว ถ้าเช่นนั้นป่วยการที่จะพยายามคิดถึงมัน ขณะเดี๋ยวนี้ เท่านั้นที่มีอยู่จริง รู้ได้จริง แล้วพุงนี้ เดือนหน้า ปีหน้าจะอยู่ที่ไหน มีอยู่หรือเปล่า หรือแม้แต่อีกประเดี๋ยวตอนนี้มีอยู่หรือเปล่า ยังไม่มีใช่ไหม พอมันมาถึงมันก็กลายเป็น ขณะเดี๋ยวนี้

ดังนั้น ที่จริงแล้วของจริงมีอยู่ รู้ได้ตรง ๆ ก็คือ เดี่ยวนี้ที่เปลี่ยนแปลงอยู่เรื่อย

⁹⁴ Kahlil Gibran , *The Prophet* , p.62.

ถ้าเช่นนั้น สิ่งทั้งหมดก็คือ ขณะเดี๋ยวนี้นี้ ซึ่งเปลี่ยนแปลงเป็นของใหม่อยู่เรื่อย ส่วนเรื่องเวลานั้น เป็นเรื่องที่เราคิดเอาเอง มันไม่มีอยู่อย่างแท้จริง เราจึงไม่ต้องคิดภาพว่าขณะเดี๋ยวนี้นั้นเริ่มต้นอย่างไร⁹⁵

เมื่อนำข้อความของยิบรานและอาจารย์ระวีมาเปรียบเทียบกัน เห็นได้ว่านักประพันธ์ทั้งสองมีความคิดเห็นในเรื่องเวลาที่คล้ายคลึงกันมาก การที่ยิบรานบอกว่า ในชีวิตไม่มีเวลาและเวลาไม่สามารถแบ่งแยกได้ ก็เหมือนกับที่อาจารย์ระวีบอกกับเด็กคนนี้ว่า เวลาทั้งหมดผ่านไปแล้ว ไม่มีแล้ว ขณะเดี๋ยวนี้นี้เท่านั้นที่มีอยู่จริงและรู้ได้จริง เวลาเป็นเรื่องที่มนุษย์คิดเอาเอง มันไม่มีอยู่อย่างแท้จริง การแสดงทัศนะเช่นนี้ ทำให้เข้าใจว่า สำหรับยิบรานและอาจารย์ระวี เวลาไม่ใช่สิ่งสำคัญสำหรับชีวิต แต่เป็นเพียงสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบให้แก่สังคม และเป็นบรรทัดฐานสำหรับการดำเนินชีวิตประจำวันเท่านั้น

3.3 ศาสนา

ศาสนาเป็นรากฐานที่มีอิทธิพลต่อความคิดของมนุษย์ การศึกษาปัจจัยด้านศาสนา จะช่วยให้เข้าใจแนวความคิดที่ปรากฏในผลงานนักเขียนทั้งสอง ถึงแม้ว่าคาลิล ยิบรานและอาจารย์ระวี จะนับถือศาสนาที่แตกต่างกัน อาจารย์ระวีนับถือศาสนาพุทธ และยิบรานนับถือศาสนาคริสต์นิกายมารอนไนท์ ยิบรานเติบโตขึ้นที่หมู่บ้านเบซารี ซึ่งใกล้กับดินแดนที่เรียกว่า “ต้นซีดาร์ศักดิ์สิทธิ์แห่งเลบานอน” (The Cedars of Lebanon) อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนทั่วทุกสารทิศตั้งแต่อดีตมักแวะเวียนไปนมัสการ การย้ายมาอยู่ที่นิวยอร์ก เพื่อทำงานศิลปะและเขียนหนังสือ ทำให้เขาได้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น การได้รับวัฒนธรรมตะวันตก ทั้งจากยุโรปและอเมริกา ทำให้เขามีความคิดที่แตกต่างออกไปจากเดิมที่มีความรู้ทางศาสนาเฉพาะศาสนาคริสต์ เริ่มมีการผสมผสานแนวคิดของศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธเข้ามาในภายหลัง ยิบรานคิดว่าการนับถือศาสนาใดไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญ สิ่งสำคัญอยู่ที่จิตวิญญาณ มีเพียงพระเจ้าและแก่นแท้ของศาสนาเท่านั้นที่เขาศรัทธา ยิบรานเน้นการศึกษาด้านศิลปะ ปรัชญา และศาสนาต่างๆ โดยเฉพาะปรัชญานั้น เขาศึกษาผลงานของนักเขียนหลายชาติ หลายภาษา ทั้งของฝรั่งเศส เยอรมัน กรีก โรมัน และอาหรับ ผลงานเหล่านี้ทำให้เขามีแนวคิดที่หลากหลาย

⁹⁵ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนี้กึกคิด*, หน้า 86-89.

ส่วนอาจารย์ระวีเริ่มต้นสนใจศึกษาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ด้วยความชอบตั้งแต่วัยเด็กและปรารถนาจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อเสียงดังเช่น ฟาราเดย์ ลาวัวซิเยร์ และเอ็ดิสัน ต่อมาได้มีโอกาสศึกษาต่อด้านดาราศาสตร์ในระดับปริญญาตรีบัณฑิต และศึกษาค้นคว้าความรู้ด้านพุทธศาสนาด้วยตนเอง เห็นได้ว่าพื้นฐานทางศาสนาของยิบรานและอาจารย์ระวีมีความแตกต่างกัน ยิบรานนั้นเติบโตมาจากคริสต์ศาสนา ซึ่งต้องศึกษาคัมภีร์ไบเบิลเป็นหลัก ในขณะที่อาจารย์ระวีศึกษาและบรรพชาในพระพุทธศาสนา ซึ่งไม่มีการนับถือพระเจ้า แม้จะมีความแตกต่างกัน แต่ด้วยความศรัทธาในชีวิต จึงทำให้นักเขียนทั้งสองพยายามสร้างผลงานที่มีคุณค่าออกมา เพื่อให้ผู้อื่นซาบซึ้งและเห็นคุณค่าของสรรพสิ่งที่มีอยู่ ด้วยการนำเสนอเนื้อหาของผลงาน สอดคล้องกับความสนใจของผู้ประพันธ์โดยการเปรียบเทียบระหว่างศาสตร์สองแขนง

รูปแบบการนำเสนอเนื้อหาโดยการใช้ศาสตร์สองแขนงเปรียบเทียบกันนั้น พบได้ในผลงานของยิบรานและอาจารย์ระวี ทั้งสองนำความรู้ที่ตนถนัดและชื่นชอบมาประยุกต์ใช้ โดยการเปรียบเทียบกันระหว่างศาสตร์สองแขนง ทำให้เห็นความคิดที่เหมือนหรือแตกต่างกัน อาจารย์ระวีนำพุทธศาสนามาเปรียบเทียบกับวิทยาศาสตร์ และยิบรานนำเอาศาสนาคริสต์และปรัชญามาเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบกับองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต โดยสอดแทรกความคิดของตนและอัตชีวประวัติเข้าไว้ด้วยในบางครั้ง ดังที่ปรากฏในเรื่อง *The Prophet* ยิบรานใช้ตัวละครชื่อ อัลมูस्ताฟาเป็นตัวแทนของเขา ในการกล่าวถึงแนวคิดของตน จากเรื่องน่องค์ประกอบต่างๆ ของชีวิต ได้แก่ การแต่งงาน การเกิด บุตร การตาย เป็นต้น เรื่อง *The Broken Wings* เป็นการกล่าวถึงชีวิตรักของยิบราน เขาสอดแทรกเรื่องราวตามตำนานของอดัมกับอีฟไว้ด้วย เช่น ในตอนที่เขาและเซลมาว่านางจะต้องแต่งงานกับหลายชายของสังฆราช ยิบรานรำพันว่า เขาทั้งสองไม่ได้ทำผิดกฎหรือบัญญัติใด ๆ ไม่ได้แอบกินผลไม้ต้องห้ามในสวนสวรรค์อย่างอดัมกับอีฟ แล้วทำไมเขาจึงต้องพลัดพรากจากคนที่ตนรักด้วย

We disobeyed no commandment, nor did we taste of forbidden fruit, so what is making us leave this paradise?⁹⁶

ในสมัยที่ยิบรานยังเป็นเด็ก ศาสนาคริสต์ในเมือง Besharri ซึ่งเป็นเมืองที่เขาอาศัยอยู่นั้น มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ผู้คนนับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด และบรรยากาศรอบเมืองมีความ

⁹⁶ Anthony R Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p.70.

สวยงาม แวดล้อมด้วยธรรมชาติ วิธีการดำเนินชีวิตเป็นแบบเรียบง่าย เด็กทุกคนจะต้องไปโบสถ์ และศึกษาภาษาอารบิก คัมภีร์ไบเบิล และหลักคำสอนต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ยิบรานจึงเติบโตขึ้นมา กับศาสนาคริสต์ซึ่งกลายเป็นศูนย์กลางภายในจิตใจของเขา งานเขียนทุกเล่มมีเนื้อหาของศาสนาเป็น องค์ประกอบสำคัญ ดังนั้น เมื่อยิบรานกล่าวถึงสิ่งใด เขาก็มักจะเปรียบเทียบโดยใช้สัญลักษณ์ที่มี อยู่ในคัมภีร์ไบเบิล เช่น เหล้าองุ่นเป็นสัญลักษณ์แทนโลหิตของพระเยซู ซึ่งยิบรานกล่าวถึงบ่อยครั้ง ในงานเขียนของเขา ยิบรานใช้เหล้าองุ่นเพื่อหมายถึงพระเยซู หรือพระเจ้าผู้สร้างสรรพสิ่ง

ยิบรานกล่าวถึง ขนมปังและเหล้าองุ่นในเชิงสัญลักษณ์ ที่มีความหมายตามความเชื่อใน คริสต์ศาสนา ดังที่ปรากฏอยู่ในเรื่อง *The Prophet* และ *The Broken Wings* ยิบรานกล่าวถึงองุ่น และการทำเหล้าองุ่นด้วยเครื่องบดในฤดูใบไม้ร่วง เมื่อถึงฤดูหนาวจะมีการเปิดเหล้าองุ่นนั้นออกมาดื่ม ขณะที่ดื่มก็ขอให้ทุกคนระลึกถึงไร่องุ่น และการเก็บองุ่นไปเข้าเครื่องบด ถึงแม้ว่าฤดูกาลจะ ผ่านพ้นไปแล้ว การที่ยิบรานบอกให้ระลึกถึงความทรงจำในฤดูใบไม้ร่วงในวันที่บดองุ่นขณะที่ดื่ม เช่นนี้ หมายถึงการรำลึกถึงพระเยซูผู้เสียสละเลือดและชีวิตเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์ เหล้าองุ่น เปรียบเหมือนโลหิตของพระองค์ที่หลั่งลงเพื่อมนุษย์ เครื่องบดองุ่น คือการทนทุกข์ทรมานบนไม้กางเขนของพระองค์ ยิบรานชี้ให้เห็นว่าไม่ว่าเวลาจะผ่านล่วงเลยไปเท่าใด การเสียสละของพระเยซูยังคงอยู่ในความซาบซึ้งและความศรัทธาของผู้ที่ศรัทธาเสมอ

And in the autumn, when you gather the grapes of your vineyard for the wine press, say in your heart,

“I too am a vineyard, and my fruit shall be gathered for the wine press,

And like new wine I shall be kept in eternal vessels.”

And in winter, when you draw the wine, let there be in your heart a song for each cup;

And let there be in the song a remembrance for the autumn days, and for the vineyard, and for the winepress.⁹⁷

⁹⁷ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p.24.

ในเรื่อง *The Prophet* ตอน “ความสุขและความเศร้า” เขาเปรียบเทียบเหล้าองุ่นเป็นเครื่องดื่มที่ให้ความสุข แต่ก่อนหน้าที่จะได้ดื่มเหล้าองุ่น แก้วที่บรรจุเหล้าองุ่นนั้นได้มาจากการทำงานของช่างที่นำแก้วมาเผาและหลอม เช่นเดียวกับชีวิต ก่อนจะมีความสุขก็ต้องเผชิญกับความทุกข์ก่อน มิฉะนั้นแล้วมนุษย์ก็จะไม่เข้าใจว่าความสุขเป็นเช่นไร เพราะไม่มีข้อเปรียบเทียบ และไม่อาจรู้ถึงความแตกต่างของความรู้สึกทั้งสองชนิดได้อย่างถ่องแท้ ในบทอาลา ยิบรานกล่าวว่าเหล้าองุ่นคือเลือด และขนมปังคือร่างกายของมนุษย์

Come and be one of us.

Descend and appease your hunger with our bread
and quench your thirst with our wine.⁹⁸

ตามความเชื่อในศาสนาคริสต์ ขนมปังและเหล้าองุ่นเป็นสัญลักษณ์ที่หมายถึงเลือดและเนื้อของพระเยซู ดังเหตุการณ์ที่ปรากฏในพระคัมภีร์ว่า “ในคืนวันสุดท้ายก่อนที่จะมีการประหารชีวิตพระเยซู พระเยซูตรัสกับสาวกของพระองค์ว่า

“เรามีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะกินปังคืนนี้กับพวกท่าน ก่อนเราจะต้องทนทุกข์ทรมาน แต่เราจะไม่กินปังคืนนี้กับท่าน จนกว่าจะถึงวันอันสำราญซึ่งเราจะอยู่ร่วมกัน” พระองค์ทรงหยิบขนมขึ้นหนึ่ง ขอบพระคุณพระเจ้าแล้วหักออกส่งไปให้เหล่าสาวก ซึ่งเหลือเพียงสิบเอ็ดคนเท่านั้น พระองค์รับสั่งถ้อยคำที่เขาไม่เข้าใจว่าดังนี้ “จงรับและกินขนมนี้ นี่แหละเป็นกายของเรา” พระองค์ทรงหยิบน้ำองุ่นถ้วยหนึ่ง แล้วขอบพระคุณอีก ส่งถ้วยไปให้สาวกและรับสั่งว่า “ จงดื่ม ทุกคนดื่มนี้ น้ำองุ่นนี้ เป็นโลหิตของเรา ซึ่งไหลออกเพื่อบาปผิดของมนุษย์จะได้โปรดยกเสีย ต่อไปในวันนี้จงกระทำอย่างนี้ให้เป็นที่ระลึกถึงเราเสมอ”⁹⁹

เหตุการณ์ในตอนนี้เป็นที่มาของศีลมหาสนิท และการประกอบพิธีกรรมที่เรียกว่า “มิสซา” ชาวคริสต์ได้ร่วมพิธีหักปัง หรือพิธีขอบพระคุณพระเจ้าเพื่อเป็นการรำลึกถึงงานเลี้ยงครั้งสุดท้าย พวกเขาจะมีส่วนร่วมกับพระคริสต์ที่ทรงกลับคืนชีพ และได้อยู่ในอาณาจักรใหม่ของเขา

⁹⁸ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p.90

⁹⁹ สำนักพิมพ์ เดอะ เวสต์มินสเตอร์, “*เยชู กษัตริย์ไร้บัลลังก์*, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ สุริยาบรรณ), หน้า 139.

พระองค์ในขณะที่ร่วมพิธีกรรมนี้ ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งพันธสัญญาใหม่ ซึ่งได้สมบรูณ์ในการกลับคืนชีพของพระองค์ พระองค์ทรงเป็นทั้งพระสงฆ์ ผู้ถวาย และทรงเป็นเครื่องบูชานั่นเอง ชาวคริสต์จึงร่วมสนิทกับพระองค์ โดยการรับประทานพระกาย และพระโลหิตของพระองค์ เป็นหนึ่งเดียวกับพระองค์และเป็นหนึ่งเดียวในระหว่างพวกเขาด้วย ตามความหมายของมหาสนิทหรือความเป็นหนึ่งเดียว (Communion) ในประชาคมคริสต์ที่แท้จริงซึ่งอยู่ร่วมกันด้วยสายสัมพันธ์แห่งความรัก (Agape) เป็นรากฐานที่แท้จริง และเป็นชีวิตของผู้ที่อยู่ในอาณาจักรของพระเจ้า

มีการกล่าวถึงการตรึงกางเขนในบท “ความรัก” ว่าเมื่อคนเรามีความรักเกิดขึ้น ความรักนั้นจะสวมมงกุฎให้เรา ขณะเดียวกันมันก็ตรึงกางเขนเราไว้ หมายความว่า การมีความรักนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ การตรึงกางเขนเป็นสัญลักษณ์แทนความเจ็บปวดและความทุกข์ เพราะครั้งหนึ่งพระเยซูเคยเสียดสละตนเองด้วยการถูกตรึงกางเขนเพื่อไถ่บาปให้มวลมนุษย์

For even as love crowns you so shall he crucify you.

Even as he is for your growth so is he for your pruning.¹⁰⁰

ในเรื่อง *Sand and Foam* ยิบรานได้ใช้เรื่องราวของพระเยซู เพื่อนำเสนอมุมมองของเขา ยิบรานกล่าวถึงความเจ็บปวดที่พระเยซูได้รับ และเขาก็มีความรู้สึกนั้นด้วย ยิบรานเสนอความคิดเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับพระเจ้า เขามีความรู้สึกศรัทธาอย่างแรงกล้าในพระเจ้า ดังที่เขาบอกว่า ผู้ถูกตรึงกางเขนนั้นได้ถูกตรึงบนดวงใจของเขาด้วย ตะปูที่แทงมือนั้นได้แทงลงในหัวใจของเขาเช่นกัน

Crucified One you are crucified upon my heart;

and the nails that pierce your hands
pierce the walls of my heart.

And tomorrow when a stranger passes by this Golgotha

he will not know that two bled here.

He will deem it the blood of one man¹⁰¹

¹⁰⁰ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 11.

¹⁰¹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 150.

ส่วนอาจารย์ระวีนั้น ด้วยความชื่นชอบด้านวิทยาศาสตร์ตั้งแต่เด็ก ท่านจึงเลือกศึกษา ศึกษาศาสตร์แขนงนี้ต่อในระดับมหาวิทยาลัยจนขึ้นปริญญาตรีบัณฑิต อาจารย์ระวีเป็นผู้เชี่ยวชาญ ทางด้านดาราศาสตร์คนหนึ่งในประเทศไทย ผลงานของอาจารย์ระวีแสดงทัศนะของท่านที่นำ ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์มาเปรียบเทียบกับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาที่ท่านมีความแตกฉานไม่ น้อยไปกว่ากัน แม้ว่าความสนใจในพระพุทธศาสนาจะเริ่มตื้นขึ้นภายหลังความชื่นชอบทางด้าน วิทยาศาสตร์ เมื่อท่านสั่งสมความรู้ทั้งสองแขนงมากพอ ท่านจึงนำศาสตร์ทั้งสองมาเปรียบเทียบ ค้นหาคความเหมือนและความต่าง ตั้งแต่พื้นฐาน และจุดกำเนิดของศาสตร์ทั้งสอง ดังตัวอย่างจาก บทความเรื่อง “โลกทรรศน์วิทยาศาสตร์กับโลกทรรศน์พุทธธรรม”

วิทยาศาสตร์กับพุทธธรรมอาจมีส่วนคล้ายคลึงกันในการเน้นความสำคัญของการ สังเกตการณ์หรือประสบการณ์โดยตรงเป็นเครื่องพิสูจน์ทดสอบความถูกต้องหลัก วิชา แต่วิทยาศาสตร์กับพุทธธรรมแตกต่างกันอย่างชัดเจน ในประเด็นสำคัญต่อไปนี้

(1) วิทยาศาสตร์เสนอว่า สิ่งทั้งหลายที่ปรากฏต่อประสาทสัมผัสของมนุษย์ สัตว์ มีสาระซึ่งเป็นแก่นสาร เรียกว่า สสาร (รวมทั้งพลังงานซึ่งก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของ สสาร) ซึ่งเป็นอนันต์และเป็นนิรันดร์ ในขณะที่เมื่อข้อเสนองของพุทธธรรม คือ สิ่งทั้งหลาย เหล่านั้นได้ชื่อว่า เป็นสังขารธรรม อันมีลักษณะสามัญคือ (1) ไม่เที่ยง (2) ถูกบีบคั้น และ (3) ไร้แก่นสาร ไร้ความเป็นตัวตน ไร้ความเป็นบุคคล ข้อ (3) นี้ คือหลักอนัตตา คำว่าไร้แก่นสารนั้นก็คือ อสาระ หรือ ‘อसार’ ซึ่งตรงข้ามกับคำว่า ‘สสาร’ ของวิทยา ศาสตร์¹⁰²

อาจารย์ระวีใช้การเปรียบเทียบทางพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ในการนำเสนอเนื้อหา สังเกตได้ง่ายจากข้อความเรียงซึ่งมีคำทั้งสองปรากฏอยู่คู่กันเสมอ เช่น “ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และพุทธธรรม” “ปรัชญาวิทยาศาสตร์,โลกทรรศน์วิทยาศาสตร์กับโลกทรรศน์พุทธธรรม” เป็นต้น นอกจากข้อเปรียบเทียบแล้ว ในเนื้อหาที่อาจารย์ระวีกล่าวถึง ส่วนใหญ่จะมีการสอดแทรกแนวคิด ด้านวิทยาศาสตร์ควบคู่ไปกับหลักคำสอนของพุทธศาสนาโดยตลอด

¹⁰² ระวี ภาวิไล, *รู้สึกนึกคิด*, หน้า 134.

ความล้มเหลวในการแสวงหาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ใช้แก้ปัญหาได้ นั้น มีสาเหตุสำคัญ คือ การยึดถือเอาว่า การมีชีวิตในโลกเป็นการมีตัวตน บุคคลเกิดขึ้น มารับรู้ประสบการณ์ และเสพเสวยทุกข์สุข

ในโลกทรรศน์แบบนี้ ตัวตนมีก่อน แล้วประสบการณ์ของตัวตนจึงเกิดขึ้น ตัวตนนี้ถือเอาว่ามีอยู่ตามสามัญสำนึก ไม่ต้องพิสูจน์และเป็นรากฐานของโลกทรรศน์ทั้งของชาวบ้านและวิชาการ เช่น วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมทั้งปรัชญาทั่วไปด้วย¹⁰³

จากตัวอย่างนี้ อาจารย์ระวีให้ความเห็นว่าโลกทรรศน์ของวิทยาศาสตร์และปรัชญาทั่วไป เป็นโลกทรรศน์ที่ยึดการมีตัวตน ในความคิดเห็นของท่านที่นำโลกทรรศน์ในศาสนาพุทธมาเปรียบเทียบในโลกทรรศน์แบบนี้ ไม่สามารถแสวงหาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องได้ และการอาศัยหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในการอธิบายโลกทรรศน์ทางวิทยาศาสตร์ แสดงให้เห็นความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนาของอาจารย์ระวีอย่างมาก ดังที่ท่านเคยกล่าววว่า “แต่ในที่สุดแล้วผมต้องมาสรุปว่า ผมหาความหมายอันสูงที่สุดในชีวิตได้ก็ในวรรณกรรมของพระพุทธศาสนา”¹⁰⁴

3.3.1 บทบาทของศาสนาที่มีต่อคาลิล ยิบราน

ยิบรานเป็นผู้ที่นับถือศาสนาอย่างเคร่งครัด ความศรัทธาในศาสนาของเขาไม่แบ่งแยกเป็นลัทธิ เนื่องจากเขาสังเกตเห็นว่าบางคนใช้ศาสนาและหลักคำสอนของพระเจ้าเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความเชื่อและความศรัทธาส่วนตน เช่น การยึดถือพิธีกรรมต่างๆ โดยไม่ได้พิจารณาให้ลึกซึ้งถึงความหมายที่แท้จริงของการนับถือศาสนา นั่นคือ การใช้ศาสนาเป็นแนวทางเพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุข เขาไม่เห็นด้วยกับการแบ่งแยกลัทธิทางศาสนา ซึ่งทำให้เกิดความแตกแยกและความไม่เป็นธรรม นำความศรัทธาไปสู่ความเลื่อมลทราม เขาเปรียบเทียบศาสนาต่างๆ เป็นเหมือนทางเดินหลายเส้นทางที่นำไปสู่พระเจ้าได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นทั้งห้าที่อยู่บนหัตถ์ข้างเดียวของพระเจ้าเป็นเจ้า

¹⁰³ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, หน้า 71.

¹⁰⁴ ชัชวาล บุญปิ่น, *เมืองไทยในความไม่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล*, หน้า 13.

The truly religious dose not embrace a religion and he who
embraces one has know religion ¹⁰⁵

The first thought of God was an angel.

The first word of God was a man. ¹⁰⁶

จากข้อความนี้ จะเห็นว่ายิบรานให้ความสำคัญแก่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของมาก พระเจ้าเป็นส่วน
หนึ่งที่มนุษย์พึงศรัทธา เขาเชื่อว่าพระเจ้ามีอยู่ในทุกสรรพสิ่ง

And if you would know God be not therefore a solver of riddles.
Rather look about you and you shall see Him playing with your children.
And look into space, you shall see Him walking in the cloud,
outstretching His arms in the lightening and descending in rain.
You shall see Him smiling in flowers, then rising and waving His hands in
trees. ¹⁰⁷

ในเรื่อง *The Broken Wings* เซลมา ตัวละครเอกฝ่ายหญิงได้เปรียบเทียบความทุกข์
ทรมานจากความเจ็บปวด และความผิดหวังในความรักที่ตนได้รับเหมือนกับความเจ็บปวดที่พระ
เยซูถูกตรึงกางเขน การได้รับความทุกข์แสนสาหัสในชีวิตของเธอรุนแรงมากจนกระทั่งเธอไม่
ปรารถนาที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป เธอจึงกล่าวว่าการตายเป็นทางเลือกที่จะทำให้เธอได้เข้าสู่อาณาจักร
อันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์

As the sun went down, withdrawing its rays from those gardens and
orchards, Selma moved to the middle of the temple and gazed long at its walls
and corners as if she wants to pour the light of her eyes on its pictures and
symbols. When she walked forward and reverently knelt before the picture of
Christ and kissed His feet, and she whispered, "Oh, Christ, I pleasure and

¹⁰⁵ Anthony R. Ferris , *A Third Treasury of Kahlil Gibran* , p.367.

¹⁰⁶ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 20.

¹⁰⁷ Kahlil Gibran , *The Prophet* , p.78.

happiness; I have worn the wreath of thorns and discarded the wreath of laurel and washed myself with blood and tears instead of perfume and scent; I have drunk vinegar and gall from a cup which was meant for wine and nectar; accept me, my Lord, among Thy flowers and lead me toward Galilee with those who have chosen Thee, contented with their sufferings and delighted with their sorrows.”¹⁰⁸

ความศรัทธาและแนวคิดของยิบรานที่มีต่อศาสนานั้นแตกต่างจากคนทั่วไป เขาเป็นผู้ที่ยอมรับศาสนาทุกศาสนาว่ามีความเท่าเทียมกันและสามารถทำให้มนุษย์ดำรงชีวิตได้อย่างสงบสุข การที่เขาเป็นคนที่ใจกว้างไม่แบ่งแยกศาสนาและลัทธิต่าง ๆ เป็นผู้เคารพสิทธิของผู้อื่น และเห็นว่ามีมนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกันเช่นนี้ มีที่มาจากการศึกษาที่เขาศึกษาคัมภีร์ไบเบิลและคัมภีร์ต่าง ๆ ทางศาสนาจำนวนมาก ดังที่ Anthony R. Ferris ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *A Second Treasury of Kahlil Gibran* และ *A Third Treasury of Kahlil Gibran* ได้เล่าว่า ที่บ้านของยิบรานที่เลบานอน เมือง Basherri ซึ่งปัจจุบันได้จัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑ์ของยิบรานนั้น พบหนังสือทางศาสนาจำนวนมาก คัมภีร์ไบเบิลก็มีอยู่หลายเล่มหลายภาษา รวมทั้งหนังสือคำสอนต่างๆ ของพระเยซูและศาสดาองค์อื่น ๆ หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือที่ยิบรานใช้ในการศึกษาพระธรรมต่าง ๆ อย่างละเอียดมาโดยตลอด จึงอาจกล่าวได้ว่าคัมภีร์ต่าง ๆ เหล่านี้มีอิทธิพลต่อยิบรานทั้งสิ้น จะสังเกตได้ว่า การใช้ภาษาของยิบรานมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เมื่อเปรียบเทียบกับภาษาในหนังสือ คำสอนของพระเยซูแล้ว จะพบว่างานของเขาได้รับอิทธิพลทางภาษา นอกเหนือจากความเชื่อ และความศรัทธาด้วยเช่นกัน

ยิบรานกล่าวถึงพระเจ้าในผลงานของเขาทุกเล่ม ความศรัทธาที่ยิบรานมีต่อพระเจ้านั้น คือความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระเจ้า ในบทกลอนนี้ เขากล่าวถึง พระเยซูผู้เสียสละตนเองเพื่อไถ่บาปให้แก่มนุษย์ โดยการถูกตรึงกางเขน ยอมให้ตะปูแทงทะลุมือและหัวใจ เขากล่าวว่า ขณะที่พระเยซูได้ถูกตรึงกางเขนนั้น ในความรู้สึกอันแนบแน่นที่เขามีต่อพระเจ้า ทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ถูกตรึงอยู่ในหัวใจของเขาด้วยเช่นกัน

Crucified One, you are crucified upon my heart;
and the nails that pierce your hands

¹⁰⁸ Anthony R. Ferris , *A Second Treasury of Kahlil Gibran : The broken Wings* ,p.117.

pierce the walls of my heart.

And tomorrow when a stranger passes by this Golgotha

he will not know that two bled here.

He will deem it the blood of one man.¹⁰⁹

จากความศรัทธาที่ยิบรานมีต่อศาสนา ทำให้เขามักใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ เพื่อสื่อความหมายเชิงศาสนาในผลงานเสมอ มีการอ้างเรื่องราวหรือตำนานต่าง ๆ และเทศกาลสำคัญทางศาสนาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ยิบรานอาศัยเครื่องหมายของการตรึงกางเขนเพื่อนำเสนอแนวความคิดและเนื้อหาของวรรณกรรม ที่เป็นการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ เป็นการสื่อความหมายที่ศิลปินและกวีมักนำมาใช้เพื่อต้องการแสดงคุณค่าทางจิตใจ ยิบรานเป็นผู้เลื่อมใสในศาสนาคริสต์มาก ดังนั้น การนำสัญลักษณ์ที่มีอยู่เดิมในคัมภีร์ไบเบิลหรือในความเชื่อทางศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างสรรค์งาน เพื่อสื่อความหมายบางอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับเรื่องราวในศาสนา เช่น การกล่าวถึง ไม้กางเขน โขตรวน ชื่อคา ซึ่งมีความหมายโดยตรงกับเรื่องของพระเยซูที่ถูกทรมานก่อนจะสิ้นพระชนม์ ยิบรานนำสัญลักษณ์เหล่านี้มาใช้เปรียบเทียบในผลงานของเขา

ไม้กางเขนเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ยิบรานได้ใช้อยู่บ่อย ๆ โดยเขามักใช้สื่อความหมายถึงความรักและความเจ็บปวด ดังที่พระเยซูได้ไถ่กู้มนุษย์โดยยอมรับความเจ็บปวดทั้งหมดด้วยพระองค์เอง ดังที่ชาวคริสต์ได้แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ในเรื่องนี้โดยผ่านพิธีกรรมของศีลศักดิ์สิทธิ์ (The sacrament) ศีลศักดิ์สิทธิ์ในพันธสัญญาใหม่ เป็นการสื่อสัมพันธ์โดยองค์พระบุตรของพระเจ้าเอง ซึ่งเป็นการสื่อความสัมพันธ์สูงสุด ที่ไม่ได้อยู่ในเงื่อนไขใด ๆ อีกต่อไป พระองค์ทรงสิ้นพระชนม์เพียงครั้งเดียวเพียงเพื่อไถ่กู้มนุษย์ พระองค์ คือ ศีลศักดิ์สิทธิ์ พระองค์ทรงเป็นสื่อคนกลางแต่เพียงผู้เดียว ทรงเป็นพระเจ้าและมนุษย์ในเวลาเดียวกัน หลังจากได้ทรงกลับคืนชีพและเสด็จกลับไป พระองค์ทรงส่งมอบความเป็นศีลศักดิ์สิทธิ์นี้แก่พระศาสนจักร ให้พระจิตของพระองค์ดำรงอยู่กับพระศาสนจักรนี้ ให้พระศาสนจักร ซึ่งเป็นพระกายของพระองค์ เป็นเครื่องหมายและเครื่องมือสำหรับความรอดต่อไป เป็นเครื่องหมายถึงอาณาจักรพระเจ้า ซึ่งจะปรากฏมาอย่างสมบูรณ์ในวาระสุดท้าย ศีลศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ซึ่งปรากฏออกมาเป็นรูปแบบพิธีกรรม จึงเป็นเครื่องมือที่พระคริสต์ทรงมอบชีวิตใหม่จากการกลับคืนชีพของพระองค์ให้กับประชากร ซึ่งกำลัง

¹⁰⁹ คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 150.

เดินทางมุ่งสู่อาณาจักรพระเจ้า เป็นการมอบให้ทุกขณะของการเดินทางนี้ ทุกขณะของชีวิตนับแต่เกิดจนถึงตาย จนกว่าจะถึงวาระสุดท้ายนั้น¹¹⁰

ในหนังสือ *The Prophet* ตอน “ความรัก” ยิบรานได้แสดงทัศนะเรื่องความรักผ่านอัลมูस्ताฟา ว่า หากคนเรามีความรัก ก็ควรต้องมีความอดทนควบคู่ไปด้วย ความรักอาจจะมีอุปสรรคขวากหนามมากมาย ความรักอาจทำให้เจ็บปวดโดยการตรึงกางเขน แต่ในขณะเดียวกันความรักก็ให้ความสุขแก่ผู้ที่มีความรักเช่นกัน อัลมูस्ताฟา ได้กล่าวว่า

For even as love crowns you so shall he crucify you.

Even as he is for your growth so is he for your pruning.¹¹¹

ความรักในแง่มุมที่อัลมูस्ताฟากล่าวนี้ เป็นแง่มุมเดียวกับความรักของพระเยซูที่มีให้แก่มวลมนุษยชน ขณะที่มนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากรักนั้น พระเยซูก็ได้รับความเจ็บปวดจากรักที่ให้แก่มนุษย์ โดยการถูกสวมมงกุฎหนามขณะโดนทรมานจากพวกโรมัน และการใช้คำว่า “ตรึงกางเขน” นั้นทำให้เห็นภาพความรักที่อัลมูस्ताฟากล่าวถึง เป็นเหมือนกับภาพของพระเยซูถูกตรึงกางเขน ซึ่งเกิดจากรักเช่นเดียวกัน เป็นความรักที่ต้องอาศัยความเสียสละทั้งร่างกายและจิตใจ ผู้มีความรักต้องสามารถอดทนต่อความเจ็บปวดต่าง ๆ เรียนรู้ความปวดร้าวด้วยความเต็มใจ เพื่อที่จะสามารถดีขึ้นพร้อมด้วยดวงใจอันปิติและขอบคุณความรัก เพื่อรับรู้ความสุขซาบซึ้งของความรัก เช่นเดียวกับการที่พระเยซูเสียสละชีวิตและเลือดเนื้อของพระองค์เองให้แก่มนุษย์ ความหมายที่แท้จริงของไม้กางเขน จึงเป็นสัญลักษณ์แทนความรักที่พระผู้เป็นเจ้าทรงมีต่อมวลมนุษยชน เพราะทรงยอมสละพระบุตรเป็นเครื่องสังเวยบนไม้กางเขนเพื่อไถ่บาปให้กับมนุษยชาติ

ยิบรานให้ความสำคัญแก่จิตวิญญาณอันบริสุทธิ์ ถ้าภายในใจสะอาดก็จะเกิดความสงบสุข ความศรัทธาเพียงแค่นี้ก็ไม่มีคุณค่าอันใดและยังทำให้ศาสนาหมองมืดอีกด้วย ดังที่เขาเคยวิพากษ์วิจารณ์ผู้มีตำแหน่งสูงในศาสนาที่ใช้อำนาจของตนไปในการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ในเรื่อง *The Broken Wings* ว่า

¹¹⁰ เสรี พงศ์พิศ, *ศาสนาคริสต์*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531), หน้า 231.

¹¹¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, หน้า 11.

The heads of religion in the East are not satisfied with their own munificence, but they must strive to make all members of their families superiors and oppressors. The glory of a prince goes to his eldest son by inheritance, but the exaltation of a religious head is contagious among his brothers and nephews. Thus the Christian bishop and the Moslem imam and the Brahman priest become like sea reptiles who clutch their prey with many tentacles and suck their blood with numerous mouths.¹¹²

ยิบรานเห็นว่านักบวชที่ใช้ศาสนาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน เป็นผู้ที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ในการรับใช้พระเจ้า ยิบรานมักนำเสนอความศรัทธาในพระเจ้าด้วยความซื่อสัตย์ในรูปแบบของสัญลักษณ์ โดยการใช้ปีก ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนหน้าที่ในการรับใช้พระเจ้าด้วยเหตุนี้ศิลปินจึงมักเขียนปีกให้เหล่าเทวดา ประมุขเทวดา เทพสวรรค์เซราฟิม และเทพสวรรค์เชอรูบิม¹¹³ ยิบรานเป็นทั้งกวีและจิตรกร เขาทราบความหมายในเชิงสัญลักษณ์ของปีกได้เป็นอย่างดี จากภาพวาดต่าง ๆ ในคริสต์ศาสนา และอีกประการหนึ่ง คือตามความเชื่อในคริสต์ศาสนาถือว่ามนุษย์ทุกคนดำรงเผ่าพันธุ์มาจากมนุษย์คู่แรกที่พระเจ้าสร้างขึ้น คือ อาดัมและอีฟ พระเจ้ามีบุญคุณต่อมนุษย์มาก ดังนั้นมนุษย์ตามความศรัทธาของชาวคริสต์ย่อมถือตนเป็นผู้รับใช้พระเจ้า ยิบรานจึงใช้สัญลักษณ์ของปีกให้กับตนเองเพราะถือว่าตนเองเป็นผู้มีหน้าที่รับใช้พระเจ้าเช่นกัน

ในตอนต้นเรื่อง *The Broken Wings* ยิบรานได้พรรณมาถึงความเศร้าโศกจากเหตุการณ์ได้ทำลายความสุขในชีวิตวัยหนุ่มของเขาไป ยิบรานใช้ปีกเป็นเครื่องหมายแทนชีวิตวัยหนุ่ม เขากล่าวว่าความเศร้าได้ปลดปีกแห่งความเป็นหนุ่มของเขาไปเสียแล้ว ความเสียใจจากการสูญเสียคนรักทำให้เขาทุกข์ใจตลอดเวลา และไม่ยอมทำสิ่งใดนอกจากอยู่เฉย ๆ คนเดียว

It killed in me the inclination for games and amusement. It removed from my shoulders the wings of youth and made me like a pond of water between mountains which reflects in its calm surface the shadows of ghosts and the

¹¹² Anthony R Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p 62.

¹¹³ กุลวดี มกราภิรมย์, *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*, หน้า 38.

colors of clouds and trees, but cannot find an outlet by which to pass singing to the sea.¹¹⁴

ยิบรานเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีจิตวิญญาณ ความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณทำให้ทุกคนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์ทุกคนเป็นพี่น้องกัน ดังที่เขานำเสนอภาพวาดของมนุษย์เปลือยกายในภาพวาดประกอบหนังสือเรื่อง *The Prophet* นั้น เป็นภาพของมนุษย์ที่ร่างกายเปลือยเปล่าทั้งสิ้นจำนวน 11 ภาพ ซึ่งภาพการเปลือยเปล่าจัดเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่ใช้ในเชิงศาสนา ในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการมีการใช้สัญลักษณ์นี้อยู่ 4 แบบด้วยกัน คือ

การเปลือยตามธรรมชาติ (Nuditas naturalis) เป็นสภาพตามธรรมชาติของมนุษย์เมื่อตอนแรกเกิด

การเปลือยทางโลก (Nuditas temporalis) คือการขาดแคลนสมบัติทางโลก แม้การเปลือยแบบนี้จะเป็นภาวะทางธรรมชาติของมนุษย์แรกเกิดทุกคน แต่ก็อาจเป็นภาวะที่เกิดจากวิบากกรรมที่ทำให้คน ๆ หนึ่งต้องสิ้นเนื้อประดาตัวด้วย นอกจากนี้การขาดแคลนสมบัติทางโลกอาจเป็นไปโดยยึดความสมัครใจเพื่อเทิดพระกิตติคุณแห่งพระเจ้าเป็นเจ้า ดังในกรณีของคนที่สมัครสละสมบัติทางโลกเพื่อรับใช้พระเจ้าอย่างสมบูรณ์

การเปลือยให้แก่คุณธรรม (Nuditas virtualis) การเปลือยแบบนี้เป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์ไร้เดียงสา ใช้กับคนที่ผ่านชีวิตมาโชกโชก แต่ไม่ยอมแพ้แก่ความชั่วร้ายและสิ่งยั่วยวนใจรอบข้าง การเปลือยแบบนี้จึงใช้เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม

การเปลือยให้แก่ความชั่ว (Nuditas criminalis) เป็นสภาพการเปลือยที่ตรงข้ามกับการเปลือยให้แก่คุณธรรม ใช้เป็นสัญลักษณ์ของตณฺหาราคะ ความไร้แก่นสาร และการขาดคุณธรรมทุกข้อ¹¹⁵

ภาพวาดทั้งสิบเอ็ดภาพของยิบรานที่ปรากฏในเรื่อง *The Prophet* จัดเป็นสัญลักษณ์ของการเปลือยให้แก่คุณธรรมทั้งสิ้น เป็นสัญลักษณ์แสดงความบริสุทธิ์ของมนุษย์ ขณะเดียวกันยิบรานก็ใช้ภาพมนุษย์เปลือยกายนั้นเพื่อถ่ายทอดแนวความคิดที่มีความหมายเชิงนามธรรมที่เข้าใจยาก ให้มีลักษณะเป็นรูปธรรมและเข้าใจได้ง่ายขึ้นเป็นความพยายามของยิบรานที่จะแสดงให้เห็น

¹¹⁴ Anthony R. Ferris, *A Second Treasury of Kalil Gibran*, pp 19-20.

¹¹⁵ กุลวดี มกราภิรมย์, *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*, หน้า 42.

จิตวิญญาณหรือด้านนามธรรมของมนุษย์โดยอาศัยสิ่งที่เป็นรูปธรรมอธิบายความคิดของเขา โดยใช้ร่างกายของมนุษย์ ในการวาดภาพเปลือยของมนุษย์ในผลงานของยิบรานนั้น เขาใช้ร่างกายของมนุษย์ในเชิงรูปธรรม เพื่อสื่อความหมายแทนจิตวิญญาณของมนุษย์ ที่ไม่มีการแบ่งแยก เชื้อชาติ ศาสนา ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งความรัก ที่ไม่ต้องการให้มนุษย์มีความขัดแย้ง กัน ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นไม่ใช่สิ่งดีงามและไม่ใช่พระประสงค์ของพระเจ้า

Your are the bows from which your children as living arrows are sent forth.

The archer sees the mark upon the path of the infinite, and He bends you with His might that His arrows may go swift and far.¹¹⁶

ภาพวาดที่แทรกอยู่ในประเด็นเรื่อง “บุตร” เป็นรูปชายเปลือยกายกำลังจ้ำงาธนู ซึ่งทำจากผู้หญิงเปลือยกายสามคนที่กอดรัดกันเป็นรูปคันธนู ภาพวาดของยิบรานภาพนี้ มีความสอดคล้องกับเนื้อหาที่เขานำเสนอเป็นอย่างมาก เขาได้กล่าวถึงการเลี้ยงดูบุตรว่า บุตรนั้นมาจากพ่อแม่ แต่ไม่ได้เป็นสมบัติของพ่อแม่ ยิบรานเปรียบมารดาเป็นเหมือนคันธนู และบุตรเป็นลูกธนูที่มีชีวิต ผู้ที่ยิงลูกศรก็คือพระเจ้า ซึ่งเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิตของมนุษย์

For what is it to die but to stand naked in the wind and to melt into the sun?

And what is it to cease breathing, but to free the breath from its restless tides, that it may rise and expand and seek God unencumbered?¹¹⁷

ในประเด็นเรื่องความตาย ยิบรานบรรยายว่า เมื่อความตายมาถึง วิญญาณก็จะยื่นเปลือยเปล่าในกระแสลม การหยุดหายใจ เป็นการปลดเปลื้องทุกสิ่งทุกอย่าง ยิบรานได้วาดภาพชายสามคนที่เปลือยเปล่านอนซ้อนกันอยู่บนพื้น และมีชายอีกคนหนึ่งที่เปลือยกายเช่นกัน ลุกขึ้นมาจากร่างกายของชายสามคนนั้น และลอยอยู่เหนือชายสามคนที่อยู่ที่พื้น ชายคนหลังนี้จึงเป็นภาพของวิญญาณของคนที่ยายแล้ว

¹¹⁶ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 18.

¹¹⁷ Ibid.,p 81.

จากตัวอย่างทั้งสองเห็นได้ว่ายิบรานเป็นกวีและศิลปินที่มีความสามารถในการสร้าง
สรรค์วรรณกรรมและจิตรกรรมให้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน โดยอาศัยเนื้อหาแนวความคิดที่
ต้องการนำเสนอจากศาสนาคริสต์ในการสร้างสรรค์งานทั้งสองประเภท

For what is it to die but to stand naked in the wind and to melt into the
sun?

And what is it to cease breathing but to free the breath from its
restless tides, that it may rise and expand and seek God unencumbered?¹¹⁸

ชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัวของยิบรานเองก็เป็นดังเช่นการเปลือยให้แก่คุณธรรมเช่นกัน เขา
มีชีวิตอยู่อย่างสมถะ นอกจากหนังสือและอุปกรณ์การเขียนและการวาดภาพแล้ว ภายในสตูดิโอ
ของเขาก็มีเพียงเตียงนอนและเครื่องทำความร้อนเท่านั้น ไม่มีโทรทัศน์ วิทยุ หรืออุปกรณ์อำนวยความสะดวก
ความสะดวกรื่นใด นับได้ว่าเขาเป็นผู้ที่ปฏิบัติตนดังเช่นผู้อยู่ในเพศบรพชิต อุทิศตนให้แก่งานและ
หน้าที่เขาถือว่าตนเองเป็นผู้แสวงหาสัจธรรมและมีหน้าที่ในการสร้างผลงานเพื่อประกาศสัจธรรมที่
เขาค้นพบ การที่เขามีประสบการณ์ในชีวิตมากมาย ตั้งแต่เด็กแม่ได้แยกทางกับพ่อตั้งแต่เขายังเป็น
เด็กและอพยพครอบครัวไปอยู่ที่สหรัฐอเมริกา การเดินทางไปศึกษาต่อที่เลบานอนและปารีส
ตลอดจนการสูญเสียแม่ พี่ชายและน้องสาวไปในเวลาไล่เลี่ยกัน ทำให้เขาดำเนินชีวิตอย่างโดด
เดี่ยวและอุทิศตนให้กับงานเขียนและภาพวาดของเขาตลอดเวลา

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เห็นได้ว่ายิบรานมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของแน่นอน ด้วยความศรัทธาในพระเจ้านี้ส่งผลให้เขาเป็นผู้ที่มีความรักอย่างแท้จริงให้แก่มวลมนุษย์ เขา
ถ่ายทอดความรักของเขามาสูวรรณกรรม เขาหวังว่าแนวความคิดต่าง ๆ ที่เขานำเสนอในผลงาน
ทั้งหมด จะสามารถทำประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติได้

ข้าฯ มาเพื่อจะกล่าวคำสักคำหนึ่ง และข้าฯจะได้กล่าว ณ บัดเดี๋ยวนี้ ถ้าความ
ตายเข้ามาขวางข้าฯ เสียก่อน คำกล่าวนั้นจะได้รับคำบอกเล่าในวันรุ่งขึ้น เพราะวันใน
อนาคตไม่เคยได้เหลือสิ่งใดไว้เป็นความลับอีกเลย ในบันทึกอันไม่มีกาลแตกดับ

¹¹⁸ Ibid., p 81.

ข้าฯ มาเพื่อได้อยู่กับความเรื่อรองในความรัก และแสงแห่งความงาม ซึ่งเป็นประหนึ่งเงาฉายให้เห็นองค์พระเป็นเจ้า ข้าฯ ยังอยู่ ที่นี้ มีชีวิต มิได้เคยถูกเนรเทศให้ออกไปนอกขอบเขตของความมีชีวิต ที่ผ่านเข้ามายังถ้อยคำอันมีชีวิต อยู่ในตัวข้าฯ นั้น ข้าฯ จะยังคงความเป็นอยู่ แม้ในกาลมรณะ

ข้าฯ มานี้เพื่อเป็นทุกสิ่ง และด้วยทุกสิ่ง สิ่งใดที่ข้าฯ ได้ทำในวันนี้โดยเดิรวาย จะได้รับการประกาศก้องในวันรุ่งพุ่มนี้เป็นทิวคือน

สิ่งที่ข้าฯ พูดในปัจจุบันด้วยใจเพียงดวงเดียว จะได้รับการกล่าวถึงในวันอนาคต ด้วยดวงใจนับจำนวนพัน¹¹⁹

ยิบรานเป็นคนใจกว้าง เขาศึกษาคำสอนของทุกศาสนา และไม่เคยมุ่งเกี่ยวหลักคำสอนของศาสนาใด ยอมรับในความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ แนวคิดที่เปิดกว้างเช่นนี้ ทำให้ยิบรานสามารถสร้างสรรค์ผลงานให้เป็นที่ยอมรับของคนทั่วโลกทุกชาติ ทุกภาษาและทุกศาสนาได้ โดยการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียด และยอมรับแนวความคิดต่าง ๆ ในทุกศาสนาไว้ ไม่เฉพาะเจาะจงศาสนาที่ตนนับถือเท่านั้น ยิบรานยังศึกษาพุทธศาสนาด้วย เขาไม่เคยแสดงความรังเกียจหรือต่อต้านความคิดในศาสนาอื่นใดเลย ตรงกันข้าม ยิบรานได้นำแนวความคิดหรือหลักธรรมของพุทธศาสนามาสอดแทรกในผลงานของเขาด้วย ดังที่กล่าวในหนังสือ *A Third Treasury of Kahlil Gibran*

In *The Poet From Baalbek, The Nymphs of the Valley, and "The Farewell"* of *The Prophet*, in as much as in many other passages, Gibran speaks of the reincarnation of the soul and Nirvana. (...)

A brief expose of reincarnation as propounded by Buddhism will help us to understand the spirit of Gibran.¹²⁰

เห็นได้อย่างชัดเจน ในตอนสุดท้ายของเรื่อง *The Prophet* อัลมูस्ताฟากล่าวอำลาทุกคนบนเกาะ ก่อนจะออกเดินทาง ยิบรานได้กล่าวถึงการเกิดใหม่ของจิตวิญญาณ (Reincarnation) และนิพพาน (Nirvana)

¹¹⁹ คาลิล ยิบราน, *เสียงศาสดา*, แปลโดย บุญเยี่ยม วิเลปนพฤกษ์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้าคำนำผู้เขียน

¹²⁰ Anthony R Ferris, *A Third Treasury of Kahlil Gibran*, p 230.

Forget not that I shall come back to you
 A little while, and my longing shall gather
 dust and foam for another body.
 A little while, a moment of rest upon the wind,
 and another woman shall bear me.¹²¹

แนวคิดเรื่องการเกิดใหม่ที่มีอยู่ในพุทธศาสนา หมายถึงการเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งถือเป็นความทุกข์ทรมานของชีวิตที่ต้องเผชิญกับภาวะ เกิด แก่ เจ็บ ตาย พระพุทธเจ้าทรงสอนให้เข้าใจความเป็นจริงแห่งความทุกข์ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวทุกคน และจะเกิดขึ้นกับทุกคนเช่นนี้เรื่อยไป การที่อัลมูस्ताฟากล่าวว่าเขาจะกลับมาอีกนั้น หมายถึงการกลับมาเกิดใหม่ในครรภ์ของผู้หญิงคนหนึ่ง

Yes, there is Nirvanah;
 it is in leading your sheep to a green pasture,
 and in putting your child to sleep,
 and in writing the last line of your poem.¹²²

ยิบรานได้กล่าวถึงนิพพานในเรื่อง *Sand and Foam* เขาคิดว่านิพพานมีอยู่ในธรรมชาติในทุกสรรพสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นการนำฝูงแกะออกไปในทุ่งหญ้า การกล่อมลูกให้หลับ หรือในการเขียนบทกวี กลอนบทนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่ปรากฏอยู่ในผลงานของยิบราน และแสดงให้เห็นว่ากวีผู้นี้ยอมรับปรัชญาความคิดทางพุทธศาสนาและเชื่อว่านิพพานมีอยู่จริง

3.3.2 บทบาทของศาสนาที่มีต่อระวี ภาวิไล

การศึกษาอิทธิพลของศาสนาที่มีต่ออาจารย์ระวีนั้น ต้องพิจารณาถึงพื้นฐานครอบครัว บิดามารดาที่เป็นแบบอย่างที่ชัดเจน ซึ่งบิดามารดาของอาจารย์ระวีเป็นคนไทยในยุคสมัยก่อนที่ครอบครัวไทยส่วนใหญ่จะมีความอบอุ่น ผูกพันแน่นแฟ้นมากกว่าครอบครัวในปัจจุบัน และมีความผูกพันใกล้ชิดกับสถาบันศาสนาเป็นอย่างมาก ตั้งแต่เด็ก อาจารย์ระวีเห็นยายและแม่ตื่นขึ้น

¹²¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 94-95.

¹²² คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 126.

มาทำกับข้าวใส่บาตรทุกเช้า ส่วนบิดาก็เคยบวชเรียนมาก่อน ในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นช่วงที่บ้านเมืองขาดแคลนสิ่งของเครื่องใช้ บิดาของท่านได้สร้างหูกทอผ้าขึ้นใช้ในครอบครัว สร้างเครื่องปั่นฝ้ายให้เป็นเส้นด้ายสำหรับทอใช้เอง ถึงแม้จะยากจนก็ยังนำผ้าที่ทอมาย้อมเป็นผ้าอาบ น้ำฝนถวายพระสงฆ์เมื่อถึงคราวเข้าพรรษาเป็นประจำทุกปี¹²³

ความผูกพันระหว่างบ้านกับวัดเพิ่มมากขึ้นเมื่ออาจารย์ระวีอายุได้ 9 ขวบ บิดามารดาของท่านได้ย้ายบ้านไปอยู่ที่ในสวนฝั่งธน แถวคลองบางกอกใหญ่ ซึ่งติดกับวัดสังข์กระจาย เด็กชายระวีจึงเติบโตและวิ่งเล่นแถวบริเวณวัด ป่าช้าของวัด และมีเพื่อนเป็นสามเณรและเด็กวัดหลายคน เมื่อเติบโตขึ้นระวีได้อาศัยวัดนี้เป็นแหล่งเพิ่มพูนความรู้ทางธรรม ขอยืมหนังสือของพระสงฆ์ที่วัดนี้ มาอ่านยามว่างเสมอ จนกระทั่งเกิดความซาบซึ้งและศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง หนังสือทางพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ให้แก่ท่านเป็นอย่างมาก หลังจากที่ได้ศึกษาวรรณกรรมต่าง ๆ ของนักปราชญ์ที่มีชื่อเสียงเช่น กฤษณมูรติ คาลิล ยิบราน และรพินทรนาถ ฐากูรแล้ว ท่านก็หันมาสนใจหนังสือธรรมะและคัมภีร์ทางพุทธศาสนาต่าง ๆ เหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่สองทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต้องปิดการเรียน เมื่อท่านอยู่บ้านและมีเวลาว่างมากจึงได้อ่านหนังสือธรรมะต่าง ๆ ที่ขอยืมมาจากวัดใกล้บ้านนั่นเอง หลังจากนั้นอาจารย์ระวีก็ให้ความสนใจในพุทธศาสนาเรื่อยมา หนังสือที่ท่านใช้ในการศึกษาค้นคว้านั้นมีจำนวนมาก เช่น

พระอภิธรรมปิฎก เล่ม 1 ธรรมสังคณีปกรณ์

พระอภิธรรมปิฎก เล่ม 2 วิภังคปกรณ์

อภิธัมมัตถสังคหบาลีและอภิธัมมัตถวินิฎฎิกา ฉบับแปลเป็นไทย

พระอภิธัมมัตถสังคหะเทศนา เก้าปริเฉท

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ : ปรมัตถโชติกะ หลักสูตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระสัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ : นามรูปวิถีวิจิฉัย หลักสูตรมัชฌิมอาภิธรรมิกะตรี

คัมภีร์เหล่านี้ต้องอาศัยคู่มือประกอบการศึกษาจากหลายแหล่ง คือ *คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมปิฎก เล่ม 1 ภาคจิตและเล่ม 2 ภาคเจตสิก* ของพระครูสังวรสมาธิวัตร (ประเดิม โภมโล) *พุทธจิตวิทยา ภาคสอง สาระพุทธจิตวิทยาในพระอภิธรรม* ของพระศรีวิสุทธิกวี (พิจิตร ธิวัตตโน)

¹²³ ชัชวาล บุญปิ่น , *ความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล*, หน้า 3.

พระไตรปิฎก สำหรับประชาชนของสุชีพ ปุญญานุภาพ

พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ ของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ของพระราชวรมุนี¹²⁴

อาจารย์ระวีอุทิศตนเองให้กับการศึกษาค้นคว้าคัมภีร์เหล่านี้อย่างจริงจังจนกระทั่งเกิดผลงานวิจัยชิ้นสำคัญขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2537 เรื่อง *คุณลักษณะในอุดมคติทางจริยธรรมของบุคคลจากศาสนาที่สำคัญของโลก นักปรัชญาและเมธีทั้งทางตะวันตกและตะวันออก ตลอดจนนักปรัชญา นักคิดและนักการศึกษาไทย* งานวิจัยชิ้นนี้ได้พัฒนาเป็นการสร้างแบบจำลองของจิต และนำไปสู่การเสนองานชิ้นสำคัญทางความคิดของท่าน คือ *อภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่* ปี พ.ศ. 2487 เป็นปีที่ท่านได้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ก่อนที่จะเข้าทำงานท่านได้บรรพชาเป็นสามเณรที่วัดสังข์กระจาย และต่อมาอีก 13 ปี ท่านได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดสังข์กระจายอีกครั้งในปี พ.ศ. 2502 การบวชครั้งนี้ทำให้ท่านมีโอกาสเรียนวิชาวิปัสสนาตามแบบของหลวงพ่อดอกกับอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิปัสสนาของวัดปากน้ำภาษีเจริญ ชื่อพระฉายาคณุตตโม ซึ่งเคยเป็นเพื่อนร่วมรุ่นของท่านในสมัยเรียนที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย รวมระยะเวลาที่ได้อุปสมบทประมาณเดือนเศษ

ในปี พ.ศ. 2521 ได้มีการก่อตั้งธรรมสถานขึ้น อาจารย์ระวีเป็นผู้อำนวยการธรรมสถานคนแรกและยังดำรงตำแหน่งอยู่จนถึงปัจจุบัน ถึงแม้ท่านจะเกษียณอายุราชการแล้ว มหาวิทยาลัยก็ยังเชิญให้ท่านเป็นผู้บรรยายพิเศษต่อไป เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาที่สั่งสมมาให้แก่ศิษย์และผู้สนใจ ในปัจจุบันท่านก็ยังบรรยายอภิธรรมที่ธรรมสถานเป็นประจำทุกวันอาทิตย์ รองศาสตราจารย์ บุญญวัฒน์ วิสกุล ได้กล่าวถึงอาจารย์ระวีว่า

เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2521 อาจารย์เป็นคนแรกที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้อำนวยการธรรมสถานซึ่งเป็นศูนย์กลางปฏิบัติกิจกรรมของทุกศาสนา และยังคงดำรงตำแหน่งนี้จนถึงปัจจุบัน อาจารย์เป็นผู้ที่เหมาะสมที่สุดในตำแหน่งนี้ เพราะอาจารย์มีความสนใจ เชี่ยวชาญ และศรัทธาในทุกศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนา ธรรมสถานก่อกำเนิดจากความ คิดจนกลายเป็นอาคารสถานที่ แล้วเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่มีคุณค่ามากมาย ทั้งหมดล้วนแต่เป็นความคิด ความพยายาม ความเสียสละและความศรัทธาของอาจารย์โดยแท้¹²⁵

¹²⁴ ชัชวาล บุญปัน, *เมืองไทยในความฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล*,

การเป็นพุทธศาสนิกชนไทยที่ดีตามความเข้าใจของคนทั่วไป คือ การทำบุญตักบาตร และการนั่งสมาธิเป็นประจำ ซึ่งถือว่าเป็นการปฏิบัติที่ดีที่ผู้นับถือพุทธศาสนาพึงกระทำ บางคนคิดว่า การตักบาตรเป็นการสะสมผลบุญเก็บไว้ในภายภาคหน้าหรือชาติหน้า ส่วนการนั่งสมาธิเป็นการเพ่งจิตให้จดจ่ออยู่กับสิ่ง ๆ เดียว เพื่อไม่ให้คิดฟุ้งซ่านและจิตใจสงบขึ้น แต่ในความคิดของอาจารย์ระวีท่านกล่าวว่า “คุณทำบุญตักบาตรด้วยความคิดแบบไหน บางคนทำบุญตักบาตรเหมือนเอาเงินใส่ธนาคารไปเก็บต้นเก็บดอกเบี้ยชาติหน้า ถ้าอย่างนั้น คุณก็ปฏิบัติธรรมแบบโง่ ส่วนการทำสมาธิ นั้น กล่าวว่า “คำว่า สมาธิ คือ คิดอยู่เรื่องเดียวตลอดเวลา คุณทำได้ไหม มันอาจจะช่วยได้ คือ คุณไม่คิดฟุ้งซ่านไป แล้วคุณ ก็มีความสุขสบาย แต่นั่น ไม่ใช่ว่าคุณจะเกิดปัญญา นะ คุณอาจจะเพ่งอะไรจนแสบแสบมีความสุขในความแสบแสบนั้น แต่มันไม่ช่วยให้คุณเข้าใจชีวิตหรอก”

การที่อาจารย์ระวีกล่าวเช่นนี้ เป็นการแสดงความคิดเห็นส่วนตัวว่า การปฏิบัติธรรมโดยการทำบุญตักบาตรและการนั่งสมาธิ นั้น ไม่ใช่ส่วนสำคัญของการปฏิบัติ ท่านคิดว่าสิ่งที่สำคัญกว่าสมาธิ คือ สติ พระพุทธเจ้าทรงเรียกว่า สติปัฏฐาน หมายถึง การตั้งสติ สติในความหมายนี้คือการรู้ทันปัจจุบันขณะของชีวิต ซึ่งมีประโยชน์มากต่อการดำเนินชีวิต สติทำให้เกิดปัญญา อาจารย์ระวีกล่าวว่า “ถ้าคุณเริ่มโกรธ คุณรู้ทันทันที แล้วคุณมีปัญญานำเอาความคิดมาแก้ความโกรธได้”

เราควรฝึกหัดปักใจมั่น ฝึตามดู
ทั้งอิริยาบถ และความรู้สึกนึกคิด
ของตนเองในความเป็นอยู่ประจำวัน
มีความรู้สึกตัวทั่วพร้อม
มีสติตามรู้ทัน
ความรู้สึกนึกคิด
ตลอดทุกขณะเวลา
ฝึกหัดให้รู้ชัด รู้รอบ รู้จัดเจน
ถึงสภาพของชีวิตจิตใจ ไม่ว่าจะดีหรือเลว
ในแต่ละขณะ และทุกขณะ¹²⁶

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

¹²⁶ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 170.

จากคำกล่าวของอาจารย์ระวีและจากการศึกษาวิเคราะห์พบว่า การนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับเรื่องของสติ หรือการรู้ทันปัจจุบันขณะนั้นถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินชีวิต เป็นแนวความคิดที่อาจารย์ระวีให้ความสำคัญมาก และกล่าวถึงในผลงานเสมอ เช่น

“ลักษณะของสติ คือความไม่ประมาท อันทำให้ละเลยขาดการหมั่นระลึกถึงหลักคุณธรรมอันดีงาม บทบาทของสติ คือทำให้บุคคลไม่หลงลืมคุณธรรม ผลของการมีสติก็คือ การดำรงความรู้สึกนึกคิดให้อยู่ในกรอบของคุณธรรมไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส คือ ความโกรธ ความโลภ และความงมงาย”¹²⁷

ผู้ที่ได้ฝึกฝนการระลึกถึงจิตใจของตนเอง โดยเฝ้าตามดูความรู้สึกนึกคิด ไม่ละเลยสืบเนื่องมาเป็นเวลายาวนานพอ ย่อมล่วงรู้คุ้นเคยกับสภาพของดวงจิต เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตว่า ใจของตนผองใสหรือขุ่นมัว สงบเย็นเป็นธรรมดา หรือร้อนรนและเศร้าหมอง และสามารถรู้ได้ด้วยว่าเป็นเพราะเหตุใด เพราะเมื่อสติเกิดขึ้นเพียงพอในชีวิตย่อมทำให้รู้ทันปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นในชีวิตจิตใจแต่ละขณะ และเข้าใจความเป็นเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ¹²⁸

ความเชื่อมั่นในหลักคำสอนของพุทธศาสนาของอาจารย์ระวีและความมั่นใจในศาสนธรรมนั้นเห็นได้จากในผลงาน ซึ่งไม่เฉพาะเจาะจงศาสนาพุทธเท่านั้น แต่รวมถึงทุกศาสนาด้วย เพราะทุกศาสนามีประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ ช่วยสร้างสรรค์โลกให้น่าอยู่ขึ้น ความเชื่อมั่นและความเปิดกว้างต่อทุกศาสนาส่วนหนึ่งย่อมมาจากแนวความคิดที่สอดแทรกอยู่ในผลงานของยิปวาน ซึ่งศรัทธาในความดีงามของมนุษย์โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา และถือว่าทุกคนมีคุณค่าต่อโลกเท่าเทียมกัน อาจารย์ระวีเองก็มองว่านอกจากมนุษย์แล้วเราควรใส่ใจต่อสัตว์และสิ่งมีชีวิตอื่นด้วย

สัตว์มีตาไว้มองหาอาหารและหนีอันตราย แต่คนเราควรรู้จักใช้ตาหาความรู้ โดยเฝ้าดูผู้คน บ้านเมือง ปาเขา ทะเล ท้องฟ้า จะได้เกิดความรู้สึกอัศจรรย์ใจในดลกกว้างใหญ่ ประทับใจในแสงแดด ปุยเมฆ และสายลม จะได้รู้และรักความงามและคุณค่าของชีวิต เติบโตขึ้นจะได้ไม่คิดล้างผลาญโลกนี้ เพราะจะเอื้อเอ็นดูสัตว์และผู้คนทั้งหลาย

¹²⁷ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 72.

¹²⁸ ระวี ภาวิไล, *คุณค่าชีวิต*, หน้า 83.

มดตัวเล็กที่ไต่กินเศษอาหารหวาน เอาแว่นขยายส่องส่องดู จะเห็นความน่าพิศวง นักประดิษฐ์วิทยาศาสตร์เก่งกาจในโลก มีใครบ้างสร้างมดได้สักตัว¹²⁹

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมของยิบราน และอาจารย์ระวี พบว่าการสร้างสรรค์วรรณกรรมของทั้งสองในด้านเนื้อหานั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน การนำเสนอแนวคิดในการแสวงหาความหมายที่แท้จริงเรื่องโลก ชีวิต สรรพสิ่ง ความรัก และเวลา ยิบรานเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับอาจารย์ระวีในการนำศาสนาเข้ามาใช้ในการสร้างสรรค์งาน จึงทำให้ศาสนามีบทบาทต่อนักเขียนทั้งสองเช่นกัน แม้ว่าอาจารย์ระวีจะได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมของยิบราน แต่ด้วยลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะแตกต่างกันในด้านวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งพุทธศาสนา ถือเป็นแก่นแท้ของอาจารย์ระวีเป็นส่วนที่มีบทบาทที่สุดในการสร้างสรรค์ผลงานของท่าน นอกจากอิทธิพลด้านเนื้อหา แนวความคิดแล้ว อาจารย์ระวียังได้รับอิทธิพลในด้านรูปแบบการนำเสนอที่จะกล่าวถึงในบทต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹²⁹ ระวี ภาวิไล, *คุณค่าชีวิต*, หน้า 20.

บทที่ 4

อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบรานที่มีต่อวรรณกรรมของระวี ภาวิไลในด้านรูปแบบ

จากการศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลวรรณกรรมของคาลิล ยิบรานที่มีต่ออาจารย์ระวี พบว่า นอกจากอิทธิพลทางด้านเนื้อหาและแนวความคิดที่ได้กล่าวมาแล้ว อิทธิพลที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ยิบรานมีต่ออาจารย์ระวี คือ อิทธิพลในด้านรูปแบบการนำเสนอเนื้อหา จะเห็นได้ว่า วรรณกรรมของยิบรานมีลักษณะสำคัญคือ การนำเสนอเนื้อหาโดยการแบ่งหัวข้อ และใช้รูปแบบกลอนเปล่า การใช้ภาษาของยิบรานทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามได้ง่าย ยิบรานใช้โวหารภาพพจน์หลายประเภท เช่น อุปมา อุปปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อธิพจน์ และปฏิพากย์ในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกที่รุนแรง การศึกษาด้านอิทธิพลที่นักเขียนได้รับนั้น นอกจากศึกษาการนำเสนอเนื้อหาและแนวความคิดแล้ว จำเป็นต้องศึกษารูปแบบการนำเสนอด้วย เพราะการนำเสนอเนื้อหา วรรณกรรมด้วยรูปแบบใดย่อมมีความสัมพันธ์กับอิทธิพลที่ผู้เขียนได้รับ กลวิธีการนำเสนอที่ดี สามารถช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความคิด ทักษะของผู้แต่งได้ง่ายขึ้น วรรณกรรมของอาจารย์ระวีที่นำมาศึกษาวิจัยนั้น ใช้รูปแบบการนำเสนอที่มีความคล้ายคลึงกับวรรณกรรมของ ยิบรานทั้งสามเล่มด้วย

4.1 การนำเสนอ

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการนำเสนอผลงานของนักเขียนทั้งสอง เห็นว่าเรื่อง *The Broken Wings* เป็นผลงานเรื่องเดียวจากผลงานสามเรื่องของยิบรานที่นำมาศึกษาในครั้งนี้ ที่มีรูปแบบการนำเสนอแบบนวนิยาย เป็นการนำเสนอที่ประกอบด้วยการดำเนินเรื่อง ฉาก และตัวละคร การนำเสนอรูปแบบนี้ เป็นรูปแบบที่อาจารย์ระวีไม่ใช้ในการเขียนของท่าน ผลงานของอาจารย์ระวี เป็นการนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นแก่นแท้ของแนวคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อสารให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายที่สุด และเนื้อหาจากหนังสือหลายเล่มของอาจารย์ระวีเป็นการรวบรวมผลงานที่ท่านได้เขียนขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เช่น เขียนเพื่อออกอากาศทางวิทยุศึกษาของรายการ *นัดพบ* และนิตยสารรายเดือน *Life and Family* การเขียนเพื่อให้ออกอากาศและตีพิมพ์ลงในนิตยสารจึงเขียนขึ้นในรูปแบบบรรยายหรือพรรณนา ไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างแบบนวนิยายเหมือนยิบราน สำหรับอาจารย์ระวีแล้ว การนำเสนอในรูปแบบเรียบง่าย ตรงไปตรงมา เป็นวิธีที่ดีที่สุด ซึ่งตรงข้ามกับยิบราน ผู้เป็นทั้งนักเขียนและศิลปิน ในผลงานเรื่อง *The Prophet* เขาวาดภาพประกอบเรื่องด้วยตนเอง ยิบรานสร้างสรรค์งานจากแรงบันดาลใจ และมีเอกลักษณ์ในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นตัวของตัวเอง กล่าว

คือสร้างสรรค์วรรณกรรมที่น่าเสนอเนื้อหาเชื่อมโยงระหว่างวรรณคดีกับศิลปะ ซึ่งเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน จากการพิจารณาภาพประกอบกับเนื้อเรื่อง จะพบว่าภาพวาดหลายภาพมีการเรียงลำดับตามประเด็นต่างๆ ที่ตัวละครกล่าวถึง และมีความสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องโดยตลอด ภาพสามารถสื่อความหมายที่ยิบรานต้องการนำเสนอในวรรณกรรมได้เป็นอย่างดี

4.1.1 การแบ่งหัวข้อเรื่อง

การแบ่งหัวข้อ เป็นรูปแบบการเขียนที่อาศัยการตั้งประเด็น เป็นการวางแผนหรือกำหนดขอบเขตของเนื้อหา ก่อนที่ผู้เขียนจะบรรยาย เพื่อช่วยให้การทำงานนั้นมีประสิทธิภาพและง่ายต่อการปรับปรุงแก้ไข ผลงานของอาจารย์ระวี ได้แก่เรื่อง *รู้สึกนึกคิด ความสงัด ความสุขในโลก และบุปผชาติแห่งชีวิต* ทั้งสี่เรื่องมีชื่อความเรียงปรากฏอยู่ เช่นเรื่อง *บุปผชาติแห่งชีวิต* มีชื่อความเรียงทั้งหมด 22 บท ได้แก่

1. ความสุข ความทุกข์และความรัก	12. สันติภาพ คือ อยู่เย็นเป็นสุข
2. ศึกษาเพื่อรู้จริง	13. ธรรมะกับสันติภาพ
3. พลังเพื่อบรรลุผล	14. โทสะ
4. ข้อเตือนใจ	15. การศึกษาเพื่อสันติภาพ
5. ชีวิต การเดินทางและผลงาน	16. วาจาชอบ
6. ความคิดเห็น	17. นุ่มนวลและเหมาะสมงาน
7. วิเวก	18. ชีวิตและความตาย
8. ที่นี่ และเดี๋ยวนี้	19. จริยธรรมในสังคมไทย
9. การศึกษา	20. เทียงตรงและเที่ยงธรรม
10. เผลอชีวิต	21. วัฒนธรรมกับศาสนธรรม
11. ขอวิงวอน	22. เพื่อความผลิบานของบุปผชาติแห่งชีวิต

เนื้อหาที่น่าเสนอในหนังสือเล่มนี้สอดคล้องกับชื่อของความเรียง เช่น ความเรียงที่ชื่อ “การศึกษา” พูดถึง หลักเกณฑ์ 7 ประการในการปฏิบัติตนให้สมบูรณ์พร้อม การค้นหาความหมายที่แท้จริงของการศึกษา หากทุกคนร่วมกันพัฒนาการศึกษา สังคมก็จะสงบสุข เพราะการศึกษาจะทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ด้วยความรัก รู้หน้าที่ของตนเอง รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม รู้จักขบ

ประเพณีวัฒนธรรม เป็นต้น หากการศึกษาทำได้เช่นนี้ ก็เท่ากับการศึกษาได้สร้างสรรค์คนที่
สมบูรณ์

การศึกษานี้จัดเพื่อนำมนุษย์
ให้บรรลุความดีงามสูงสุด
ดำรงชีพอยู่ในโลกด้วยความรัก
และปฏิบัติการด้วยความรู้
หนึ่ง ให้รู้จักหลักเกณฑ์กฎธรรมชาติ
ของสรรพสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้ามาเกี่ยวข้องกับ
รู้เหตุและหน้าที่ของตน
รู้เท่าทันวิถีทางธรรมดา

สอง รู้ความมุ่งหมายของกิจการที่กระทำ.....
สาม รู้จักตนถูกต้องตามเป็นจริง.....
สี่ รู้พอดีในการใช้ทรัพยากร.....
ห้า รู้จังหวะกาลเวลาของชีวิต.....
หก เรียนรู้จักชนบประเพณีวัฒนธรรม....
เจ็ด ศึกษาอุปนิสัย คุณธรรม ความสามารถ....
การศึกษาที่สามารถหล่อหลอมบุคคล
ให้พร้อมด้วยองค์ความรู้ 7 ประการนี้
นับได้ว่าทำหน้าที่ถูกต้องสมบูรณ์

เพราะได้สร้างสรรค์

คนแท้ คนจริง

คนยอดเยี่ยม คนสมบูรณ์¹

“เที่ยงตรงและเที่ยงธรรม” เป็นความเรียงที่กล่าวถึงความถูกต้อง ไม่ว่าการตัดสินเรื่องราว
ใด ไม่ควรทำด้วยอคติ เพราะการตัดสินนั้นนี้อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้อื่นได้ด้วย บุคคลที่มีความ
เที่ยงธรรม คือบุคคลที่มีใจรักความจริง มองทุกสิ่งอย่างตรงไปตรงมา ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง

¹ ระวี ภาวิไล, บุปผชาติแห่งชีวิต, หน้า 86-87.

รู้จักชีวิตได้ลึกซึ้ง ก่อให้เกิดปัญญา และสามารถพัฒนาตนเองได้ต่อไป ความเที่ยงธรรมนี้เป็นลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้นำสังคมจำเป็นต้องมี หากผู้นำกระทำการใดด้วยความเที่ยงตรงแล้ว ย่อมเกิดความเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นถูกต้อง เป็นที่เคารพยำเกรงของหมู่คณะ ความเที่ยงตรงคือพลังอันเข้มแข็งที่ผลักดันให้เกิดความเจริญขึ้นในชีวิต

ความเที่ยงตรงและเที่ยงธรรม

เป็นคุณสมบัติจำเป็นสำหรับผู้นำในสังคม
 เพราะถ้าหากบุคคลขาดคุณธรรมเช่นนี้
 ย่อมไม่อาจเป็นที่เคารพยำเกรงของหมู่คณะได้
 เมื่อกระทำการด้วยใจเที่ยงตรงมั่นคงแล้ว
 ย่อมปราศจากความหวาดหวั่นพรันพรึง
 ด้วยมีความเชื่อมั่นว่าได้ทำสิ่งที่ถูกต้อง
 ยืนหยัดเผชิญกับทั้งโลกได้อย่างอาจหาญ²

หนังสือ *รู้สึกนึกคิด* มีความเรียงทั้งหมด 25 บท ได้แก่

1. ฝ่าตามดูความรู้สึกนึกคิด	14. ปรัชญาวิทยาศาสตร์
2. รัก	15. คำถามของเด็ก
3. เกิดมาทำไม	16. โลกและชีวิต
4. เวลา	17. จะเชื่ออย่างไร
5. สุขนิยาม	18. 'จริง ดี งาม' กับ 'เท็จ เลว ทราม'
6. บุญคุณของสรรพสิ่ง	19. ทิศาบัญญัติ
7. ชชาติ ศาสนา	20. ธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และพุทธธรรม
8. ศิลปการแสดง	21. พุทธธรรมกับโลกและชีวิต
9. รู้ตน	22. ศาสนธรรมในยุคเทคโนโลยี
10. หุ่นยนต์ธรรมชาติ	23. โลกทรรศนวิทยาศาสตร์กับโลกทรรศนพุทธธรรม
11. เพื่อสันติภาพ	24. พุทธธรรมกับวิทยาศาสตร์
12. คนช่างพูด	25. สดุดีหลวงพ่อเทียน

² เรืองเดียวกัน, หน้า 154.

13. โลกทรรศน์ที่ไร้ทุกข์

“โลกและชีวิต” กล่าวถึง สิ่งที่ประกอบเป็นประสบการณ์สืบเนื่อง ซึ่งเรียกว่า ชีวิต โลก หรือ การมีชีวิตอยู่บนโลก ชีวิตเป็นกระบวนการของขณะแห่งการรับรู้ทางทวารทั้งหก เกิดดับต่อเนื่องกัน อย่างไม่มีสิ้นสุด หน่วยย่อยที่สุดขององค์ประกอบพื้นฐานของชีวิต คือ ขณะรู้ ซึ่งเกิดขึ้น ดำรงอยู่ แล้วดับไปอย่างรวดเร็ว และเกิดขณะรู้ใหม่ ตั้งอยู่ และดับไปอีกต่อเนื่องกัน ขณะรู้มีสององค์ประกอบ คือ จิตและอารมณ์ จิตคือธรรมชาติรู้ และอารมณ์คือสิ่งที่จิตรู้ทุกประการ ดังนั้น ชีวิตคือ จิตรู้อารมณ์

ตามโลกทรรศน์ชีวิตทรรศน์แบบนี้ ชีวิตหรือโลกก็ตามเป็นปรากฏการณ์เดียวกัน กล่าวคือ เป็นขบวนการของขณะแห่งการรับรู้ หรือขณะรู้ทางทวาร 6 อันเกิดดับสืบเนื่องกันไปแต่ละขณะ ๆ อย่างไม่มีสิ้นสุด³

ความเรียงชื่อ “จะเชื่ออย่างไร” กล่าวถึง การตัดสินใจของมนุษย์ในการเลือกดำเนินชีวิต มนุษย์จะต้องตัดสินใจเลือกทางเดินอยู่ทุกขณะ บางครั้งอาจทำด้วยความรู้สึกที่ชัดเจน บางครั้ง ต้องอาศัยความเชื่อประกอบ เพื่อไม่ให้เกิดความลังเลใจ ผู้คนมักแสวงหาคำแนะนำ เพื่อนำไป ปฏิบัติในแนวทางที่คิดว่าเหมาะสมที่สุด หากเปรียบลัทธิศาสนา ปรัชญา อุดมการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากมายเป็นสินค้า ซึ่งล้วนแต่อ้างว่าเป็นหลักการที่อยู่บนรากฐานสัจธรรมแห่งโลกและชีวิต ผู้ใดปลงใจเชื่อ นำไปใช้ประพฤติปฏิบัติในชีวิต ก็เท่ากับซื้อสิ่งเหล่านี้ด้วยทุกอย่างในชีวิตของตน แต่ตามหลักของพุทธศาสนาแล้ว พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ลงมือทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ก่อนตัดสินใจ สิ่งนี้ เรียกว่า ภาวนามยปัญญา

การเที่ยวเร่ร่อนทดลองศึกษาปฏิบัติตามสำนักและวิธีการต่างๆ ของนักบวช ลัทธิตถะก่อนตรัสรู้ นั้น เป็นวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างที่ทรงแสดงกับพวกกาลามชน นับว่าพระพุทธองค์ทรงแนะนำด้วยวิธีที่ทรงใช้ได้ผลแล้วจริง ๆ และก็เป็นวิธีสอดคล้องกับ หลักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันที่ว่า ทฤษฎีทั้งหลายนั้นต้องทดสอบพิสูจน์ด้วยปฏิบัติการ กล่าวคือ การทดลองและสังเกตการณ์ก่อนอย่างเพียงพอ⁴

³ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, หน้า 94.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 102.

จากหนังสือ *ความสุขในโลก* มีความเรียงทั้งหมด 26 บท

1. จิตว่าง	14. เวลา
2. เห็นแก่ลูกให้ถูกทาง	15. อดีต ปัจจุบัน อนาคต
3.ฉลาดและดี	16. อยู่ รู้จริง
4. ทางแก้ปัญหาทุกข์ภัยปัจจุบัน	17. พุด
5.ความแตกแยกขัดแย้ง	18. เพื่อน
6. พ่อ แม่ ลูก	19. ไม่ตรีจิต
7. ความสุขในโลก	20.ชีวิตวรรณนิยามวิฤติ
8. ความงาม	21. ถ้อยคำกับความคิด
9. บ่น	22. การฝึกใจเพื่อความสำเร็จ
10. อภัย	23.ปรัชญาแห่งชีวิตสำหรับผู้ที่คิดจะมีคู่ครอง
11. ใจจริง-จริงใจ	24. ศาสนากับความสุขในโลก
12. สติ	25. เด็ก ๆ รู้ใหม่ว่า
13. ความเชื่อ	26. จดหมายใส่ขวดลอยน้ำ

ในเรื่อง “ความสุขในโลก” ผู้เขียนกล่าวถึงความสุขที่บางคนอาจมองไม่เห็น ทว่าแท้จริงแล้ว หากทำใจให้สงบนิ่งก็จะเห็นได้ว่าโลกนี้น่าอยู่ ก่อนอื่นนั้น เราต้องเริ่มจากความรัก เราต้องทำใจให้รักโลกนี้และชีวิตของเราในโลกนี้ด้วย เมื่อตื่นขึ้นควรกำหนดความคิดในใจว่าเราเป็นสุขและเพื่อแผ่ความสุขนั้นไปให้คู่ครอง ลูก ครอบครัว และต่อ ๆ ไป หากคนเรารู้จักรักตนเองอย่างถูกต้องแล้ว ก็สามารถรักคนอื่นได้ด้วย และหากเราสามารถสัมผัสความสุขที่แท้จริง ก็สามารถแผ่แผ่ความสุขไปยังผู้อื่นได้ด้วย และสิ่งนี้จะก่อให้เกิดความสุขในโลกได้ในที่สุด

ความคิดที่ถูกต้องนั้นคือ ความคิดที่สอดคล้องกับคุณค่าความดีงามของโลกและชีวิต มองเห็นความสัมพันธ์อันดีงามของตนเองกับสรรพสิ่งและชีวิตทั้งหลายในรูปแบบของความรักที่มีต่อทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นความปรารถนาที่จะให้เกิดความสุข ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นในทุกขณะชีวิตปัจจุบัน⁵

⁵ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 47-48.

ในความเรียงเรื่อง “อดีต ปัจจุบัน และอนาคต” ผู้เขียนแนะนำให้คนใช้ชีวิตอยู่โดยระลึกถึงขณะปัจจุบันให้มากที่สุด เพราะเหตุการณ์ในอดีตที่เราจำได้แม้จะเป็นสิ่งที่ดั่งาม แต่ก็ลึนสลายไปนานแล้ว และไม่ย้อนกลับคืนมาอีก ในขณะที่เดียวกัน ก็ไม่ควรวิตกกังวลถึงอนาคตซึ่งยังมาไม่ถึง ดังนั้น ปัจจุบันจึงสำคัญที่สุด เพราะเป็นความจริง อดีตเป็นความฝัน อนาคตเป็นการคาดคะเน เราอยู่ในปัจจุบันซึ่งจับต้องได้แต่ก็เป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ ดังนั้น เราต้องเผชิญกับปัจจุบันด้วยความรู้เท่าทัน การฝึกฝนพัฒนาตนเองในแนวทางนี้ จะทำให้สามารถแก้ไขปัญหาของชีวิตได้เสมอ

อันที่จริง ชีวิตเป็นปัญหาอยู่เสมอ ไม่ว่าจะในยุคสมัยใด และทุกข์สุขแห่งขณะปัจจุบันก็ได้แตกต่างจากทุกข์สุขในอดีต อีกทั้งมิได้มีลักษณะโดดเด่นเป็นพิเศษกว่ากัน ในวันนี้ มีผู้ประกาศว่าโลกกำลังเคลื่อนสู่ความพินาศลามสลาย เมื่อสองพันปีมาแล้วก็มีผู้ประกาศเช่นเดียวกัน แต่โลกก็อยู่ยืนยงมาจนบัดนี้ ดังนั้น ไม่ควรวิตกกังวล หวั่นหวาด ไม่ควรคิดคาดอนาคตซึ่งยังมาไม่ถึง แต่ควรพิจารณากำหนดความสำคัญของขณะแห่งปัจจุบัน เพราะขณะเดี๋ยวนี้จริงและสำคัญ อดีตผ่านไปแล้วเหมือนความฝัน อนาคตก็เป็นเพียงการคาดคะเน ปัจจุบันต่างหากจริงจังจับต้องได้ จึงควรต้องเผชิญด้วยสติตื่นตัวรู้ทัน⁶

หนังสือ *ความสงบ* ซึ่งเป็นผลงานเล่มแรกของอาจารย์ระวี แตกต่างจากผลงานเล่มอื่น ๆ คือเป็นการรวบรวมบทความวิชาการ เช่น เรื่อง “ไตรสิกขาเพื่อพัฒนา” “พุทธธรรมกับสภาพชีวิตและการศึกษาปัจจุบัน” และ “วิทยาศาสตร์กับปรัชญาทางพุทธศาสนา” เป็นต้น เนื้อหาเชิงวิชาการแบบตำราเรียนทั้งหมด มีหัวข้อย่อยต่างๆ หลายหัวข้อที่เป็นการอธิบายให้เข้าใจในเนื้อหาความรู้ นั้น ๆ อย่างตรงไปตรงมา ยกเว้นความเรียงบทแรก คือ “ในความสงบ” ซึ่งเป็นการเขียนบันทึกความประทับใจธรรมชาติในต่างแดน ที่แฝงไว้ด้วยปรัชญาชีวิตอันลึกซึ้ง ท่านแต่งในช่วงที่ใช้ชีวิตอยู่ที่สหรัฐอเมริกา ส่วนความเรียงสุดท้ายที่ชื่อว่า “ทำไมจึงหนักแผ่นดิน” เป็นการเขียนแสดง

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87-88.

ปฏิกิริยาต่อเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สังคมไทย สมัยก่อน 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 เป็นการกล่าวถึงบุคคลที่มีอาสวะกิเลสในจิตใจที่ทำให้เบียดเบียนผู้อื่น โดยเปรียบเทียบกับเรื่องราวของเทวทัตตีในพุทธประวัติ นอกจากนี้ในท้ายเล่มยังมีประกาศของอาจารย์ระวี ที่ระบุว่าท่านขอมอบบทประพันธ์ของท่าน 4 เรื่องให้เป็นสมบัติส่วนกลางของวรรณกรรมโลก

ข้าพเจ้าขอสละสิทธิการครอบครองเป็นเจ้าของบทประพันธ์ ๔ ชิ้นนี้ ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ โดยขอมอบให้เป็นสมบัติกลางของวงวรรณกรรมโลก เพื่อเป็นประโยชน์สุขของสาธารณชน⁷

ในความเรียงชื่อ “ในความสงัด” นอกจากการชื่นชมความงามของธรรมชาติแล้วยังแฝงแง่คิดต่าง ๆ ที่ลึกซึ้ง โดยยกตัวอย่างเปรียบเทียบดอกหญ้าดอกหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของสรรพสิ่งที่อยู่บนโลก แม้ว่าดอกหญ้าจะดูไร้ค่า ไม่มีความหมาย แต่ผู้เขียนถือว่าดอกหญ้ามีคุณค่าทัดเทียมกับชีวิตมนุษย์ และทุก ๆ สิ่งมีคุณค่าเท่าเทียมกัน สิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาทั้งสิ้น ดังนั้น เราจึงไม่ควรยึดติดกับสิ่งใดทั้งนั้น

ตราบที่ปัจจุบันยังปรากฏเป็นเพียงประตูจากอดีตไปสู่อนาคต จิตก็ยังคงจ้องจำไว้ในข่ายแห่งกาลเวลา อันความอยากเป็นผู้ถูกร้อย เมื่อใดความอยากความกระหายทั้งหลายสิ้นไป สันโดษจะปรากฏความหมายแท้จริง เป็นการเห็นประจักษ์คุณค่าในปัจจุบัน จงสลัดหลุดจากพันธนาการแห่งเวลา⁸

จากตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าผลงานส่วนใหญ่ของอาจารย์ระวี มักจะมีการแบ่งหัวข้อประเด็นที่จะกล่าวถึงโดยตลอด รูปแบบการนำเสนอในลักษณะนี้ มีการเรียงลำดับเนื้อเรื่อง ซึ่งช่วยให้เข้าใจสาระที่ผู้เขียนต้องการเสนอได้ง่ายขึ้น เป็นวิธีการที่สะดวกรวดเร็วในการสร้างงานเมื่อมีเวลาน้อย เพราะบทความส่วนใหญ่ของท่านเขียนขึ้นเพื่อใช้ในการออกอากาศทางวิทยุเป็นประจำทุกวันและมีเวลาจำกัดให้ในแต่ละครั้ง ผู้เขียนจึงต้องสร้างงานเป็นจำนวนมาก แต่มีความยาวของเนื้อหาน้อย เพื่อให้ทันกับเวลาที่กำหนดไว้ และเพื่อให้ผู้ฟังทางวิทยุสามารถจับใจความสำคัญของเนื้อหาได้ชัดเจน ท่านจึงเขียนแยกย่อยเป็นประเด็นต่าง ๆ ในแต่ละวัน ขึ้นอยู่กับผู้

⁷ ระวี ภาวิไล, *ความสงัด*, หน้าประกาศ.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

เขียนว่าจะกล่าวถึงประเด็นใดที่จะนำเสนอ โดยไม่ต้องกังวลถึงประเด็นอื่น เพราะไม่มีความเกี่ยวเนื่องกัน

การเสนอความเรียงในแต่ละหัวข้อ ทำให้นักเขียนเสนอแนวความคิดอันคมคายและชัดเจน ในแต่ละประเด็นได้ง่ายและครบถ้วน การเขียนกวีนิพนธ์ด้านปรัชญาและศาสนานั้นเป็นเรื่องที่ซับซ้อน เข้าใจยาก และมีหลายแง่มุม จึงต้องขยายรายละเอียดของข้อคิดแต่ละประเด็นแยกออกจากกัน ทำให้ผู้อ่านเข้าใจง่ายและไม่เบื่อหน่าย การอ่านวรรณกรรมด้านนี้ คนส่วนใหญ่มักใช้เวลายามว่างหยิบหนังสือที่ตนมีมาอ่าน บางครั้งไม่ต้องการอ่านทั้งหมดก็เลือกอ่านเฉพาะเรื่องที่ตนสนใจหรือชื่นชอบ แตกต่างจากการอ่านนวนิยายหรือเรื่องสั้น ที่มีทั้งโครงเรื่อง การดำเนินเรื่องและตัวละคร ผู้อ่านต้องตั้งใจอ่านตั้งแต่ต้นจนจบ มิฉะนั้นจะไม่เข้าใจ ดังนั้นการอ่านปรัชญานิพนธ์จึงใช้เวลาน้อยกว่าการอ่านนวนิยาย แต่ระยะเวลาที่ใช้ทำความเข้าใจเนื้อหาปรัชญาแต่ละเรื่องและผู้ประพันธ์นำเสนอที่อ่านนั้นอาจนานกว่ามาก วิธีการนำเสนอในรูปแบบนี้จึงเป็นที่นิยมและเหมาะสมที่สุด

ในผลงานของอาจารย์ระวีเรื่อง *รู้สึกนึกคิด ความสงบ และบุปผชาติแห่งชีวิต* รูปแบบการนำเสนอโดยการแบ่งหัวข้อ หรือประเด็นที่ชัดเจนของเนื้อหาแต่ละบท คล้ายคลึงกับในเรื่อง *The Prophet* ของยิบราน แม้ว่าผลงานชิ้นนี้ของยิบรานจะมีการดำเนินเรื่อง ตัวละคร และฉาก เช่นเดียวกับเรื่องสั้นหรือนวนิยาย แต่การนำเสนอสาระที่แท้จริงของชีวิตได้ถูกแบ่งออกเป็นประเด็นเหมือนการแบ่งหัวข้อ โดยผ่านตัวละครแต่ละคนที่เอ่ยถ้อยถึงปริศนาแห่งชีวิตจากอัลมูस्ताฟา มีประเด็นที่กล่าวถึงทั้งหมด 26 ประเด็น แต่ละประเด็นเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทั้งสิ้น ได้แก่

1. On Love	14. On Reason and Passion
2. On Marriage	15. On Pain
3. On Children	16. On Self-Knowledge
4. On Giving	17. On Teaching
5. On Eating and Drinking	18. On Friendship
6. On Work	19. On Talking
7. On Joy and Sorrow	20. On Time
8. On Houses	21. On Good and Evil
9. On Clothes	22. On Prayer

10. On Buying and Selling	23. On Pleasure
11. On Crime and Punishment	24. On Beauty
12. On Laws	25. On Religion
13. On Freedom	26. On Death

ถ้าตัดการดำเนินเรื่อง ตัวละคร ฉาก และบทสนทนาออกจากเนื้อเรื่องทั้งหมด พบว่ายิบรานกล่าวถึงเนื้อหาปรัชญาแห่งชีวิตอันลึกซึ้งทั้งสิ้น การผสมผสานระหว่างเนื้อหาด้านปรัชญาอันยากที่จะเข้าใจ กับความสามารถในการสร้างสรรค์จินตนาการของศิลปินที่วาดภาพไว้ภายในจิตใจแล้วถ่ายทอดออกมาอย่างกวีที่มีชั้นเชิงในการนำเสนอ ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านได้มาก ถือได้ว่า ยิบรานเป็นตัวอย่างของนักเขียนที่มีความสามารถในการนำเสนอเนื้อหาด้านปรัชญาที่เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับอาจารย์ระวี และนักเขียนอื่น ๆ ที่สนใจงานด้านนี้

4.1.2 รูปแบบกลอนเปล่า

จากการศึกษาผลงานของอาจารย์ระวีพบว่า ผลงานของท่านที่รวบรวมเป็นเล่มนั้น มีการเขียนแบบกลอนเปล่าปรากฏอยู่สองเล่ม คือ *เรื่องเพ่งพินิจเรื่องชีวิต* และ *บุปผชาติแห่งชีวิต* ซึ่งเป็นการเขียนสำหรับออกอากาศทางสถานีวิทยุศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ในภาคท้ายของรายการ "นัดพบ" มีความยาวของความเรียงครั้งละไม่เกิน 5 นาที ท่านเขียนลักษณะเป็นกลอนเปล่าตลอดทั้งเล่ม ไม่มีสัมผัส เนื้อหาจบในตัว โดยอาจมีความสับสนเนื่องระหว่างวันด้วย ความเรียงเหล่านี้มุ่งถ่ายทอดความคิดเห็นและข้อแนะนำให้ปฏิบัติในแง่มุมต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิต

บุปผชาติแห่งชีวิต และ *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* เป็นผลงานอาจารย์ระวีที่เขียนแบบกลอนเปล่าตลอดทั้งเล่ม เป็นกลอนเปล่าขนาดยาว เนื่องจากอาจารย์ระวีเป็นนักเขียนที่มีพื้นฐานการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ไม่ชำนาญการประพันธ์ร้อยกรองตามขนบการประพันธ์ ประกอบกับการเขียนรูปแบบนี้ปรากฏในผลงานของยิบราน เรื่อง *Sand and Foam* จึงเป็นตัวอย่างให้อาจารย์ระวีได้เป็นอย่างดี เช่น

ความตายพรากทุกสิ่งที่เคยรัก
ไม่ว่าเป็นบุคคลหรือสิ่งของ
แม้กระทั่งเกียรติยศและอำนาจ

ก็สยบยอมแพ้ต่อความตาย
 เฟ่งพินิจเช่นนี้ให้กระจ่าง
 เพื่อให้จิตปล่อยวางความยึดถือมั่น
 จากทุกสิ่งทีเผลอคลายไปได้
 เพราะสิ่งเหล่านั้นมิได้มีแก่นสารแท้จริง⁹

ผู้ที่มีจิตใจเข้มแข็งแต่อ่อนโยนละมุนละไม
 พร้อมที่จะให้ความเห็นใจ ด้วยน้ำใสใจจริง
 แต่ไม่เรียกร้องความรักจากใคร
 กลับเป็นผู้ได้รับความรักมากมาย
 ความรักนั้นซื้อไม่ได้
 แต่เมื่อมีการให้
 ก็ให้เปล่าอย่างท่วมท้น¹⁰

Poetry is wisdom that enchants the heart.
 Wisdom is poetry that sings in the mind.
 If we could enchant man's heart
 and at the same time sing in his mind,
 Then in truth he would live in the shadow of God.¹¹

ตัวอย่างกลอนเปล่าของอาจารย์ระวีทั้งสองบทนี้ เมื่อเปรียบเทียบกับกลอนเปล่าของ ยิบราน พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นการเขียนแบบร้อยแก้ว รูปแบบการนำเสนอที่ช่วยให้ ผู้เขียนสร้างผลงานได้สะดวกยิ่งขึ้นในกรณีที่มีเวลาจำกัด และต้องการถ่ายทอดความคิดในรูปแบบ เนื้อหาที่มีขนาดสั้น ผลงานของอาจารย์ระวีจะมีขนาดยาวกว่าของยิบรานมาก กล่าวคือ แต่ละบท มีการแบ่งเป็นตอน ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีความยาวประมาณ 3 หน้าขึ้นไป ส่วนยิบรานนั้นมีความ ยาวเพียงประมาณ 5 บรรทัดเท่านั้น

⁹ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 79.

¹⁰ ระวี ภาวิไล, *เฟ่งพินิจเรื่องชีวิต*, หน้า 114.

¹¹ คาลิล ยิบราน, *ทรายและฟองคลื่น*, หน้า 52.

อาจารย์ระวีเป็นนักวิทยาศาสตร์ที่เชี่ยวชาญ และใช้เวลาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ท่านคลุกคลีอยู่กับหนังสือ ตำราวิชาการต่างๆ มากมาย หนังสือเหล่านั้นล้วนเขียนเป็นความเรียงมากกว่ารูปแบบอื่น เนื่องจากเนื้อหาวิชาการจำเป็นต้องใช้รูปแบบของความเรียงร้อยแก้ว จึงจะทำให้เข้าใจง่าย ดังนั้นรูปแบบการเขียนที่อาจารย์ระวีถนัดจึงเป็นรูปแบบกลอนเปล่า ซึ่งได้รับแบบอย่างมาจากการแปลกวีนิพนธ์ *ทรายกับฟองคลื่น* ของยิบราน

4.2 การใช้ภาษา

การใช้ภาษาในการประพันธ์เป็นส่วนสำคัญสำหรับการสร้างสรรค์วรรณกรรมอย่างยิ่ง การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาจำเป็นต้องศึกษาการใช้ภาษาและท่วงทำนองการเขียนของนักเขียนแต่ละคนด้วย ในการศึกษาภาษาในผลงานของยิบราน จะพบว่า ในช่วงปี ค.ศ. 1915 ขณะที่เขากำลังเขียนเรื่องราวของอัลมูस्ताฟานั้น ยิบรานกล่าวว่าเขาพยายามเสาะหาภาษาที่สมบูรณ์แบบอยู่เสมอ (Absolute Language) ภาษาที่สมบูรณ์แบบก็เหมือนรูปแบบที่สมบูรณ์แบบ และคำพูดอาจเป็นเหมือนรูปสามเหลี่ยมที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง

I am always seeking the absolute in language. And I shall find it. There is nothing to do but wait. It will come. I am finding it more than I used to¹²

การเปลี่ยนจากภาษาอารบิกมาใช้ภาษาอังกฤษในการเขียนงานของยิบราน เริ่มต้นขึ้นในช่วงที่ยิบรานเขียนเรื่อง *The Prophet* ผู้ที่เสนอแนะให้เขาเขียนงานเป็นภาษาอังกฤษ คือ แมรีซึ่งเป็นหญิงที่เขารักและเทิดทูน เธอยกตัวอย่างนักเขียนที่ชื่อ Aristides ซึ่งพยายามเขียนงานของตนเองเป็นภาษาอังกฤษ แมรีได้ให้ความเห็นว่า ถึงแม้ภาษาอังกฤษจะเป็นภาษาที่สองของยิบราน แต่ก่อนหน้านี้อาจเคยเขียนงานเป็นภาษาอังกฤษมาบ้างแล้ว ยิบรานจึงเริ่มเขียนงานชิ้นนี้เป็นภาษาอังกฤษ แมรีให้คำจำกัดความลีลาการเขียนของยิบรานว่า “เป็นภาษาอังกฤษที่มีโครงสร้างธรรมดา ไม่ซับซ้อน เป็นประโยคเดียว ซึ่งเป็นลักษณะลีลาการเขียนแบบคัมภีร์ไบเบิล” ยิบรานได้อธิบายถึงแรงจูงใจของเขาที่เลือกลีลาการเขียนแบบคัมภีร์ไบเบิลว่า ไบเบิลเป็นวรรณกรรมของชาวซีเรีย แต่เดิมไบเบิลใช้ภาษา Chaldo-Syriac และต่อมาก็มีผู้แปลเป็นภาษาอังกฤษ ยิบรานเห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่เหมาะสมที่สุดในการเขียนคัมภีร์ไบเบิลด้วย

¹² Jean Gibran and Kahlil Gibran, *Kahlil Gibran His Life and World* (New York : Avenel Books, 1981), p 313.

The Bible is Syriac literature in English words. It is the child of a sort of marriage. There's nothing in any other tongue to correspond to the English Bible. And the Chaldo-Syriac is the most beautiful language that man has made though it is no longer used.¹³

ในการตัดสินใจเลือกใช้ภาษาอังกฤษในการเขียน เรื่อง *The Prophet* แมรีเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการสร้างสรรค์ผลงานของเธอ เธอเป็นทั้งที่ปรึกษาและช่วยเหลือให้คำแนะนำในการใช้ภาษาอังกฤษของเธอ ช่วยตรวจทานภาษาอังกฤษ และช่วยออกความคิดเห็นต่าง ๆ การเขียนเป็นศิลปะแขนงหนึ่งที่บ่งบอกลักษณะเฉพาะตัวของนักเขียนแต่ละคนได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นได้ชัดทั้งรูปแบบของความคิด และการแสดงออก ซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่ว่าจะเขียนขึ้นที่ไหน ลักษณะเช่นนั้นจะยังปรากฏให้เห็นอยู่ ลีลาการเขียนสามารถแสดงเอกลักษณ์ของผู้เขียนได้อย่างชัดเจน แมรีกล่าวถึงการใช้อังกฤษของยิบรานว่า ภาษาอังกฤษของยิบรานนั้นมีลักษณะเรียบง่าย ไม่ซับซ้อน รูปประโยคมักเป็นประโยคเดี่ยว ซึ่งคล้ายคลึงกับคัมภีร์ไบเบิลนั้น เนื่องจากยิบรานเป็นนักเขียนที่ใกล้ชิดกับศาสนาคริสต์ในวัยเด็ก ประกอบกับมีพื้นฐานทางวัฒนธรรม ประเพณีแบบตะวันออกจากประเทศเลบานอนบ้านเกิดของเขา ทำให้เขามีความรู้ทางศาสนาอย่างกว้างขวาง และด้วยความศรัทธาในพระเจ้า ผลงานภาษาอังกฤษเล่มแรกของเขาจึงออกมาสมบูรณ์แบบตามที่เขาต้องการ

การใช้อังกฤษในการเขียนของอาจารย์ระวี พบว่าเริ่มต้นจากการแปล การใช้อังกฤษในการแปลวรรณกรรมนั้น จำเป็นต้องรักษาใจความสำคัญของเนื้อหาสาระโดยการเลือกใช้คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันให้มากที่สุด การแปลนั้นเป็นกระบวนการทางความคิดที่ผู้แปลจะต้องนำความจากภาษาต้นฉบับไปตีความและถ่ายทอดออกมาในอีกภาษาหนึ่งให้ได้ความหมาย และความรู้สึกใกล้เคียงกับภาษาต้นฉบับ ดังนั้นการเลือกใช้คำที่ใกล้เคียงกับต้นฉบับนั้น จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ อาจารย์ระวีมักใช้คำบางคำที่เคยใช้ในการแปลผลงานของยิบรานในผลงานของตนเอง เช่น

To melt and be like a running brook that sings its melody to the night.

To know the pain of too much tenderness

¹³ Ibid., p. 313.

To be wounded by your own understanding of love;
 And to bleed willingly and joyfully.
 To wake at dawn with a winged heart and give thanks for another day of
 loving;
 To rest at the noon hour and meditate love's ecstasy;
 To return home at eventide with gratitude;
 And then to sleep with a prayer for the beloved in your heart and a song
 of praise upon your lips.¹⁴

ลักษณะรูปแบบภาษาที่คล้ายคลึงกับงานของยิบราน ในการใช้ภาษาที่ขิ้นตันประโยคโดย
 ใช้คำคำเดียวกันหมดในการเขียน ในเรื่อง *The Prophet* ยิบรานเขียนโดยใช้คำว่า 'To' ขิ้นตัน
 ประโยคในแต่ละบรรทัด ส่วนอาจารย์ระวี ใช้คำว่า 'เพื่อ' ในการขิ้นตันประโยคเช่นกัน หรือการใช้
 คำซ้ำ ๆ กันในการขิ้นตันแต่ละบรรทัดของกลอนบทนั้น ซึ่งลักษณะที่เหมือนกันนี้จะปรากฏในผล
 งานของอาจารย์ระวี 2 เล่ม คือเรื่อง *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* *บุปผชาติแห่งชีวิต*

เพื่อจะละลายและไหลดังธารน้ำ ซึ่งส่งเสียงเพลงกล่อมราตรี
 เพื่อที่จะเรียนรู้ความปวดร้าว อันเกิดแต่ความอ่อนโยนละมุนละไมเกินไป
 เพื่อที่จะต้องบาดเจ็บ ด้วยความเข้าใจในความรักของตนเอง
 และเพื่อจะยอมให้เลือดหลังไหล ด้วยความเต็มใจและปราโมทย์
 เพื่อจะตื่นขึ้น ณ รุ่งอรุณ ด้วยดวงใจอันปิติและขอบคุณความรักอีกครั้ง
 เพื่อหยุดพัก ณ ยามเที่ยง และเพ่งพินิจความสุขซาบซึ้งของความรัก
 เพื่อจะกลับบ้าน ณ ยามพลบค่ำ ด้วยความรู้สึกสำนึกคุณ
 และเพื่อจะหลับไปพร้อมกับคำสวดมนต์ภาวนาสำหรับคนรักในดวงใจ
 และเพลงสรรเสริญบนริมฝีปากของเธอ¹⁵

ชีวิตคือการมีตาลืมขิ้นมองโลก
 ได้เห็นท้องฟ้า เมฆขาว แสงแดด และผู้คน
 ได้รับรู้ ยิ้มแย้มของยอดมิ่งปียมิตร

¹⁴ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p13-14.

¹⁵ คาลิล ยิบราน, *ปรัชญาชีวิต*, หน้า 28.

ได้ยिनสรรพสำเนียง ทั้งกิ่งก้องและแผ้วเบา
 ได้ลิ้มรสหอมหวานของพีชผล
 ได้สัมผัสดอกอุ้นแห่งมารดา¹⁶

ศาสนาคือความรู้ และความรัก
 รู้้นั้นคือรู้ตน
 รู้จักตน รู้เท่าทันตน รู้ศักยภาพสูงสุดในตน
 รู้จักควบคุมแก้ไขข้อบกพร่องของตน
 รู้จักพัฒนาตนเองไม่หยุดหย่อน¹⁷

อย่ามุ่งหาแต่ความสะดวกสบาย
 เพราะนั่นเป็นเครื่องหมายของความอ่อนแอ
 อย่าหลีกเลี่ยงความลำบาก
 เพราะมันเป็นเครื่องทดสอบความกล้าแข็ง
 อย่ากลัวความทุกข์
 เพราะเป็นสิ่งที่มีอยู่ให้เรียนรู้และเข้าใจ
 อย่าตามใจความอยาก
 เพราะจะสนองหรือปรนเปรอเท่าใดก็ไม่พอ¹⁸

การเลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมถือเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ภาษา ซึ่งนักเขียนจะสร้างสรรค์ผลงานได้มีคุณภาพเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับ การเรียงร้อยคำหลาย ๆ คำ รวมกันเป็นประโยคที่ สละสลวยและกลายเป็นผลงานที่สมบูรณ์แบบ โดยทั่วไปนักเขียนแต่ละคนจะมีคลังคำของตนเอง จำนวนหนึ่ง ซึ่งผู้อ่านสามารถสังเกตการเลือกใช้คำในงานเขียนของนักเขียนแต่ละคนได้ เพราะการ ใช้ภาษาและการเลือกใช้คำนั้นสามารถบ่งบอกลีลาการเขียนของนักเขียนผู้นั้นได้เป็นอย่างดี อาจารย์ระวีก็เช่นเดียวกัน ดูเหมือนว่าท่านจะมีคลังคำที่เป็นคำศัพท์ที่ท่านชอบใช้โดยส่วนตัวอยู่ จำนวนหนึ่ง จากการศึกษาค้นพบว่า ท่านมักใช้คำที่ท่านเคยใช้ในการแปลผลงานของยิบราน ซึ่งใน งานเขียนของท่านมักจะปรากฏคำเดิมที่ท่านเคยใช้ในการแปลเสมอ เช่น คำว่า “ความสงัด” ที่แปล

¹⁶ ระวี ภาวิไล, *พ่วงพินิจเรื่องชีวิต*, หน้า 2.

¹⁷ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 111.

¹⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 91.

มาจากคำว่า “Silence” อาจารย์ระวีจะใช้คำว่า “ความสงบ” เสมอ และจะไม่ใช้คำว่า ความเงียบ หรือคำอื่น ๆ เลย ในความเรียงของท่าน จะพบคำที่มักใช้บ่อย คือ รู้สึกนึกคิด นึกคิดตรึกตรอง เฟ่งพินิจ เป็นต้น คำที่ท่านใช้ในงานแปลและงานเขียนเหล่านี้ บางคำได้ถูกนำมาเป็นชื่อหนังสือหรือชื่อความเรียงของอาจารย์ระวีด้วย จากที่กล่าวข้างต้น จะยกตัวอย่างคำว่า “ความสงบ” ที่อาจารย์ระวีมักใช้ในความเรียงต่าง ๆ ดังนี้

ความอยาก แยกผู้อยากออกจากสิ่งอันน่าใคร่ เกิดการดิ้นรนโลดเล่นเข้าหา อัดตาเกิดขึ้น กาลเวลาเกิดขึ้นเมื่อใด ความอยากสิ้นไป อัดตาและกาลเวลาอยู่0อมไม่ปรากฏ ความสงบแท้จริงเกิดก็เมื่อความอยากทั้งหลายสิ้นลง¹⁹

For that which is boundless in you bides in the mansion of the sky, whose door is the morning mist, and whose windows are the songs and the silences of night.²⁰

เพราะสิ่งซึ่งไร้ขอบเขตในเธอนั้น ดำรงอยู่ในเคหาสน์แห่งเวหา มีหมอก ณ รุ่งอรุณ เป็นประตู และมีหน้าต่างคือเสียงเพลง และความสงบแห่งราตรีกาล²¹

Give me the silence and will outdare the night

โปรดประทานความสงบแก่ข้าฯ เพื่อว่าข้าฯจะได้เผชิญราตรี²²

Once I knew a man whose ears were exceedingly keen,

but he was dumb.

He had lost his tongue in a battle.

I know now what battles that man fought

before the great silence came.

I am glad he is dead.

¹⁹ ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 16.

²⁰ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 34.

²¹ คาลิล ยิบราน, *ปรัชญาชีวิต*, หน้า 53.

²² คาลิล ยิบราน, *ทรายกับฟองคลื่น*, หน้า 24.

The World is not large enough for two of us.

ฉันเคยรู้จักคนผู้หนึ่งซึ่งสูงใหญ่มาก
แต่เขาเป็นใบ้
เพราะลึนขาดในสงคราม
บัดนี้ฉันรู้แล้วว่า ชายผู้้นั้นทำสงครามครั้งใด
ก่อนที่ความสงบอันยิ่งใหญ่เกิดขึ้น
ฉันดีใจที่บัดนี้เขาตายแล้ว
โลกไม่กว้างพอให้เราสองคนอยู่ด้วยกัน²³

การใช้ภาษาสามารถศึกษาการใช้คำหรือสำนวนของนักเขียน ซึ่งนักเขียนแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวของตนเองในการเลือกใช้คำศัพท์บางคำ ที่ปรากฏบ่อยครั้งในงานเขียนแต่ละเล่ม อาจารย์ระวีมีคลังคำ หรือคำที่ท่านนำมาเขียนบ่อย ๆ ในความเรียงของท่าน เช่น คำว่า เฟ่ง ฟินิจ รู้สึกนึกคิด หรือนึกคิดตรึกตรอง ซึ่งคำที่ใช้เหล่านี้บางครั้งปรากฏตั้งแต่ครั้งแรกที่ท่านแปลผลงานเรื่อง *The Prophet* แล้ว หนังสือของอาจารย์ระวีทุกเล่มจะปรากฏคำศัพท์เหล่านี้อยู่เสมอ

จึงควรย้อนระลึกเฟ่งฟินิจพิจารณาตนเองว่า ในจิตใจความรู้สึกนึกคิดแต่ละขณะแต่ละโมงยาม แต่ละวันนั้น ตนสามารถระงับสิ่งไม่พึงงามอันคอยที่จะเกิดขึ้นได้หรือไม่²⁴

การเรียนรู้จักจิตใจของตนและกฎธรรมชาติที่กำหนดวิถีทางของความรู้สึกนึกคิด (...) ชีวิตเป็นเพียงกระบวนการของความรู้สึกนึกคิดที่ประสานสัมพันธ์กับรูปร่างกาย²⁵

ความสนใจนั้น แม้อาจมีน้อยเมื่อเริ่มต้น

แต่ก็ทำนุบำรุงให้เติบโตได้

โดยการหมั่นคิดนึกตรึกตรองเรื่องนั้น ๆ

และสอดส่องหาความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ²⁶

²³ เรืองเดียวกัน, หน้า 25.

²⁴ ระวี ภาวิไล, *ความสุขในโลก*, หน้า 29.

²⁵ ระวี ภาวิไล, *รู้สึกนึกคิด*, หน้า 15.

²⁶ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 25.

4.2.1 การถ่ายทอดอารมณ์

ก็แต่แต่ละคนจะแสดงความรู้สึกของตนในงานเขียนแตกต่างกันออกไป และในงานเขียนแต่ละชิ้นนั้น กวีมักจะมีอารมณ์ความรู้สึกต่องานแต่ละชิ้นแตกต่างกันด้วย เห็นได้จากตัวนิบรานเอง จากการอ่านเรื่อง *The Broken Wings* พบว่ากวีได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนเองผ่านงานชิ้นนี้ตลอดตั้งแต่ต้นจนจบเรื่อง เนื่องจากเป็นเรื่องราวของความรักที่ตัวกวีนั้นได้ประสบมา และเป็นประสบการณ์ความรักครั้งแรก จึงเป็นความรักที่มีผลกระทบต่อจิตใจเขาเป็นอย่างมาก การถ่ายทอดอารมณ์ของนิบรานในเรื่องนี้ เริ่มต้นขึ้นด้วยอารมณ์ความรักของชายหนุ่มที่ตกหลุมรักหญิงสาวตั้งแต่พบกันครั้งแรก กวีแสดงอารมณ์ของความรักที่สวยงามและสูงส่งของหนุ่มสาวที่ยังเห็นว่าชีวิตมีความสวยงาม ความบริสุทธิ์และมีความฝัน ความหวังที่จะได้แต่งงานอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และความรู้สึกที่ชื่นชมความงามของหญิงที่ตนหลงรักด้วยการพรรณนาความรู้สึกของตนออกมาว่า

Did my youth blind my natural eyes and make me imagine the brightness of her eyes, the sweetness of her mouth, and the grace of her figure? Or was it that her brightness, sweetness, and grace opened my eyes and showed me the happiness and sorrow of love?²⁷

ขณะเดียวกันกวีก็สอดแทรกการพรรณนาสภาพแวดล้อมของธรรมชาติรอบกายที่งดงาม และรื่นรมย์ของบรรยากาศที่อบอวลไปด้วยความรักของหนุ่มสาว มีการบรรยายถึงดอกไม้ นก ดวงจันทร์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์คล้อยตามกับบรรยากาศที่กวีได้พรรณนา เช่น

As the rays of the moon shone on the face, neck, and arms of Selma, she looked like a statue of ivory sculptured by the fingers if some worshiper of Ishtar, goddess of beauty and love.²⁸

เมื่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เป็นเช่นนั้น และความฝันนั้นไม่สามารถเป็นจริงได้ ขนบธรรมเนียมได้ผูกมัดคนในสังคมให้ปฏิบัติตาม เซลมาจะต้องแต่งงานไปกับชายอื่น เมื่อทั้งสองรู้ความ

²⁷ Anthony R Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p 34.

²⁸ Ibid., p 51.

จริง แต่เขาทั้งสองไม่สามารถตัดขาดจากความรักที่เกิดขึ้นได้ ทำให้ตกอยู่ในสภาพจำยอมต่อความรักของตนและยอมจำนนต่ออุปสรรคที่ขัดขวางความรักของเขา ซึ่งในช่วงนี้ก็ได้ถ่ายทอดอารมณ์เศร้าอย่างสุดซึ้ง ความรู้สึกที่ถูกบีบคั้นจากคนรอบข้างและขนบธรรมเนียมที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดขึ้นมาด้วยการพรรณนา คร่ำครวญถึงความรักของตนที่ไม่สมหวัง

ยิบรานสามารถถ่ายทอดอารมณ์ของตนเองที่มีต่อหญิงสาวที่ตนรักได้อย่างลึกซึ้ง กินใจ ทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกอย่างรุนแรงที่กวีมีต่อคนรักได้อย่างชัดเจน เขาได้พรรณนาถึงความรักที่มีต่อนางด้วยสำนวนโวหารอุปมาอุปไมย เปรียบทรวงอกของตนเป็นหลุมฝังความเศร้าโศกของเธอ และอุปมาโวหารเปรียบเทียบความรักของตนเหมือนทุ่งหญ้ารักฤดูใบไม้ผลิ และจดจำเธอเหมือนคนแปลกหน้าจำบ้านเกิดของตน เหมือนคนหิวจำการเลี้ยงอาหาร เหมือนคนเลี้ยงแกะจดจำทุ่งหญ้าและลำธารใส เป็นต้น

I answered her, saying, "I will do all you have said and will make my soul an envelope for your soul, and my heart a residence for your beauty and my breast a grave for your sorrows. I shall love you, Selma, as the prairies love the spring, and I shall live in you the life of a flower under the sun's rays. I shall sing your name as the valley sings the echo of the bells of the village churches; I shall listen to the language of your soul as the shore listens to the story of the waves. I shall remember you as a stranger remembers his beloved country, and as hungry man remembers a banquet, and as a dethroned king remembers the days of his glory, and as a prisoner remembers the hours of ease and freedom. I shall remember you as a sower remembers the bundles of wheat on his threshing floor, and as a shepherd remembers the green prairies and sweet brooks.

เมื่อได้รับความสุขจากความรัก ย่อมได้รับความทุกข์จากความรักเช่นกัน ยิบรานและเซลมาผิดหวังเมื่อได้รู้ว่าเธอต้องแต่งงานไปกับชายอื่น ยิบรานถ่ายทอดความรู้สึกรักที่มีทั้งความสุขและความทุกข์ระทมผสมอยู่ เขาไม่สามารถตัดใจจากเธอได้ ดังนั้นเขาจึงต้องยอมรับความเจ็บปวดจากความรักที่ไม่สมหวังครั้งนี้ เขาได้พรรณนาคร่ำครวญถึงความรักอันบริสุทธิ์ของเขาที่มีต่อเซลมาอย่างลึกซึ้ง และความรักที่เขามีต่อเธอจะไม่มีวันเปลี่ยนแปลงไป

Spring departed, and so did summer and autumn, but my love foe Selma increased day by day until it become a kind of mute worship, the feeling that an orphan has toward the soul of his mother in Heaven. My yearning was converted to blind sorrow that could see nothing but itself, and the passion that drew tears from my eyes was replaced by perplexity that sucked the blood from my heart, and my sighs of affection became a constant prayer for the happiness of Selma and her husband and peace for her father.²⁹

นอกจากความสุข ความเศร้าของกวีแล้ว ในนิยายรักเรื่องนี้กวียังได้ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่เกลียดชังความอยุติธรรมของสังคม ซึ่งมนุษย์เป็นผู้ตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นมาเพื่อพันธนาการมนุษย์ด้วยกันเองให้ไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือก เขาวิพากษ์วิจารณ์ขนบธรรมเนียมประเพณีที่รัดรอนเสรีภาพของผู้หญิง โดยไม่มีสิทธิเลือกคู่ครองของตนเอง ซึ่งสะท้อนภาพของหญิงตะวันออกได้อย่างชัดเจน และศาสนาที่ให้โอกาสผู้มีอำนาจในศาสนาอย่างสงฆราชช่วยโอกาสในการเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

The Bishop got everything he wanted secretly, under the protection of his ecclesiastical robe and the golden cross which he wore on his chest, (...) The Bishop went to church in the morning and spent the rest of the day pilfering from the widows, orphans, and simple-minded people.³⁰

จากการศึกษาผลงานของยิบรานทั้ง 3 เรื่อง จะพบว่า เรื่อง *The Broken Wings* เป็นเพียงเรื่องเดียวที่กวีถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของตนในงานนั้น เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่กวีได้รับจากประสบการณ์จริงของชีวิต จึงทำให้ความรู้สึกทั้งความสุข ความเศร้าและความผิดหวังของกวีนั้นถ่ายทอดออกมาอย่างสมจริง นอกจากการแสดงความรู้สึกแล้ว ยิบรานยังได้วิพากษ์วิจารณ์สังคมขนบธรรมเนียมประเพณีที่บีบบังคับผู้หญิงไม่ให้มีทางเลือกชีวิต และวงการศาสนาที่บุคคลผู้มีอำนาจได้ใช้อำนาจไปในทางทุจริตและเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

²⁹ Ibid., p 85.

³⁰ Ibid., p 86.

ส่วนเรื่อง *The Prophet* นั้น ถึงจะเป็นเรื่องที่มีการดำเนินเรื่องของตัวละครที่ชัดเจน แต่ผู้เขียนนั้นต้องการจะนำเสนอประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความหมายของชีวิต จึงทำให้การสร้างตัวละครและเนื้อเรื่องนั้น เป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น สิ่งที่สำคัญสำหรับยิบรานก็คือการนำเสนอความคิดของเขามาสู่ผู้อ่าน ซึ่งการเขียนเรื่องนี้เขาไม่ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกใด เป็นเพียงการบอกเล่าเหตุการณ์ที่ดำเนินไปตามท้องเรื่องเท่านั้น ส่วนการเขียนเป็นลักษณะบรรยายโวหาร ซึ่งบรรยายแนวความคิดในแต่ละหัวข้อโดยการยกตัวอย่างเปรียบเทียบให้เข้าใจง่ายขึ้น และเรื่อง *Sand and Foam* เป็นการรวบรวมกลอนแปลขนาดสั้นที่เขียนขึ้นในเวลาที่แตกต่างกัน และเสนอเพียงแง่มุมเล็ก ๆ ในความคิดของกวี จึงไม่สามารถถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกของกวีได้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนผลงานของอาจารย์ระวีนั้น คล้ายคลึงกับเรื่อง *The Prophet* ของยิบราน คือเป็นการเขียนโดยใช้บรรยายโวหาร เพื่อถ่ายทอดแนวความคิดที่เกี่ยวกับความจริงของชีวิต ซึ่งต้องอาศัยการบรรยายที่แสดงเนื้อหาที่ตรงไปตรงมา และชัดเจน เพื่อจุดประสงค์หลัก คือ การให้ผู้อ่านได้เข้าใจเนื้อหาของแนวความคิดที่ผู้แต่งต้องการนำเสนออย่างถูกต้องครบถ้วน ดังนั้นงานเขียนทั้งหมดของอาจารย์ระวี ซึ่งไม่มีการดำเนินเรื่องและตัวละคร จึงไม่จำเป็นที่ผู้เขียนจะต้องสอดแทรกอารมณ์เข้าไป เพราะการสอดแทรกอารมณ์เข้าไปในงานที่มีเนื้อหาแสดงปรัชญาหรือความคิด ที่ยากต่อการทำความเข้าใจนั้น หากผู้แต่งไม่สามารถสร้างสรรค์งานให้สอดคล้องกลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกันแล้วจะทำให้เนื้อหานั้นกระจัดกระจาย และทำให้ผู้อ่านไม่สามารถเข้าถึงแนวความคิดของผู้แต่ง ซึ่งเป็นจุดประสงค์หลักของการสร้างสรรค์ผลงานนั้นได้

นักเขียนแต่ละคนชอบใช้คำตามลักษณะนิสัยของตนอยู่เสมอ อาจารย์ระวีและยิบราน เป็นผู้ที่ศึกษาความรู้ในด้านศาสนา นักเขียนทั้งสองย่อมเป็นคนที่นิสัยเรียบง่าย สมถะ รักสันโดษไม่ใช้ของฟุ่มเฟือยหรือสิ่งที่เกินความจำเป็นต่อชีวิต จากจดหมายโต้ตอบระหว่างแม่รีและยิบราน ทำให้เราทราบว่าภายในห้องสตูดิโอที่เขาใช้เป็นที่พักและที่ทำงานที่นิวยอร์กนั้น มีของใช้ส่วนตัวน้อยมาก คือ เตียงนอน โต๊ะทำงาน จากรูปแบบความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และนิสัยรักสงบชอบสันโดษได้ส่งผลมาถึงการใช้ภาษาในงานเขียนด้วย ดังที่เขาชอบใช้คำศัพท์ที่ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนหรือยากแก่การทำความเข้าใจ ภาษาอังกฤษที่เรียบง่าย ใช้คำศัพท์ที่แปลง่าย โครงสร้างประโยคสั้น ไม่ซับซ้อน เป็นประโยคบอกเล่า และประโยคคำถามธรรมดา ซึ่งผู้ที่เรียนภาษาอังกฤษมานานก็สามารถอ่านเข้าใจความหมายได้ เช่น

Give your hearts, but not into each other's keeping.

For only the hand of Life can contain your hearts.
 And stand together yet not too near together:
 For the pillars of the temple stand apart,
 And the oak tree and the cypress grow not in each other's shadow.³¹

อาจารย์ระวีก็เช่นเดียวกัน ชอบใช้คำสั้น ๆ ใช้คำน้อยทว่ากินความมาก ดังคำพูดเฉพาะตัวที่มักพูดติดปากเสมอว่า “พอใช้”³² การที่อาจารย์ระวีชอบพูดคำว่า “พอใช้” สามารถบอกลักษณะนิสัยที่เป็นคนถ่อมตนของท่าน ความหมายของคำว่า พอใช้ คือปานกลาง ตรงกับแนวคิดในพุทธศาสนา คือ เดินทางสายกลาง ทำสิ่งใดให้พอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป ซึ่งคำพูดเฉพาะตัวหรือสำนวนพูดเฉพาะตัวนั้นก็คล้ายคลึงกับสำนวนเขียนที่นักเขียนแต่ละคนจะมีสำนวนของตนเองที่ใช้ในงานบ่อย ๆ ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจนำมาประกอบช่วยให้มีเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลนั้นได้

เราได้มีดวงตา
 รับรู้แสงสว่างแห่งวัน
 อันขจัดความมืดแห่งราตรี
 เราได้มีหู
 สดับสรรพสำเนียง
 เราได้มีจมูก และลิ้น
 สูดดมและลิ้มสิ่งหอมหวาน
 เรามีกายประสาธ
 รับรู้ความแข็งอ่อน ร้อนหนาว
 และเรามีใจ ที่สามารถรู้สึกนึกคิด
 นี้มิใช่ยอดสุดปาฏิหาริย์หรือหรือ ?³³

นักเขียนแต่ละคน นอกจากจะมีแนวคิด การแสดงอารมณ์และการใช้สำนวนแตกต่างกันไปแล้วการใช้ประโยคยังแตกต่างกันอีกด้วย จากตัวอย่างงานนี้ของอาจารย์ระวี จะเห็นว่าชอบใช้ประโยคสั้น (Attic Sentence) เป็นประโยคง่าย ๆ ตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อนได้ใจความ การใช้

³¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 16.

³² ชัชวาล บุญปิ่น, *เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล*, หน้า 53.

³³ ระวี ภาวิไล, *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต*, หน้า 178.

ภาษาที่ใช้คำน้อยแต่กินความมากนั้นช่วยให้การอธิบายความคิดของผู้เขียนนั้นมีประสิทธิภาพมากกว่าการใช้ภาษาที่เยิ่นเย้อ ส่วนการใช้คำศัพท์ธรรมดาทั่วไปช่วยให้ผู้อ่านที่แต่ละคนย่อมมีระดับความรู้ที่แตกต่างกัน สามารถอ่านเข้าใจได้ และบางครั้งอาจารย์ระวีมักใช้ภาษาพูด เช่น

บางสมัยถือปฏิบัติ

กระทำวัตรโง่งมมาย

ไม่สอดคล้องต้องตามกรรม

เลิกเสียที่-ทางเช่นนี้!³⁴

การใช้ภาษาพูดในการเขียน เป็นการกล่าวความคิดของผู้เขียนออกมาอย่างตรงไปตรงมา โดยไม่มีการดัดแปลง แก้ไข เป็นการเสนอความคิดอย่างเป็นธรรมชาติที่แสดงให้เห็นถึงความจริงใจของผู้เขียนที่มีต่อผู้อ่าน ขณะเดียวกันผู้อ่านจะรู้สึกคุ้นเคยกับภาษาที่ผู้แต่งใช้ทำให้มีความคิดเห็นคล้อยตามได้ง่าย และการใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ หรือเครื่องหมายตกใจในตัวอย่างนี้ เป็นการเน้นเพื่อแสดงความคิดเห็นที่จริงจังของผู้เขียนมากขึ้น ซึ่งผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะชี้แนะ และต้องการให้ผู้อ่านที่มีพฤติกรรมเช่นนี้ตระหนักถึงความมมมายที่ตนมีแล้วเปลี่ยนความคิดนั้นเสีย จะเห็นได้ว่าสำนวนที่นักเขียนทั้งสองท่านนำเสนอ นั้น เป็นปรัชญาที่มีเนื้อหาลึกซึ้ง แต่การใช้ภาษา และคำศัพท์ที่เลือกใช้นั้นล้วนเข้าใจได้ง่าย ผู้ที่มีความรู้น้อยก็สามารถอ่านได้ สามารถเข้าถึงคนทุกชนชั้น อาชีพ เพื่อสนองตอบความต้องการของผู้ที่แสวงหาความหมายที่แท้จริงของชีวิต

ส่วนงานเขียนของอาจารย์ระวีนั้น ไม่ได้ใช้สัญลักษณ์ใดเจาะจงเป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากผู้เขียนมีจุดประสงค์ที่จะนำเสนอแนวคิดทางปรัชญาและศาสนานั้น ด้วยวิธีการที่ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่าย และเข้าถึงคนทุกระดับการศึกษา จึงไม่นำการใช้สัญลักษณ์ที่ซับซ้อนและยากต่อการตีความหมายในเชิงสัญลักษณ์ การยกตัวอย่างเป็นวิธีการที่มนุษย์ใช้ในการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมาตั้งแต่ครั้งโบราณ จึงเป็นวิธีการที่เรียบง่าย และเป็นธรรมชาติที่สุด ซึ่งทุกคนสามารถเข้าใจได้ในทันที เหมาะสมสำหรับงานเขียนของอาจารย์ระวี ดังนั้นอาจารย์ระวีจึงเลือกใช้การยกตัวอย่างในการอธิบายความคิด

³⁴ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 69.

มะม่วงอกร่องสุกผลหนึ่งวางอยู่บนจานตรงหน้า รู้ได้ทางทวารตา โดยสี่เหลี่ยม และเหลืองประสานกลมกลืนกันกับความมืดสว่างในพื้นที่ที่มีขอบเขตกำหนด ตัดกับสีขาวของจาน

ถ้าตรวจสอบด้วยกายทวารคือ ลองใช้มือจับ ลองกด ก็จะได้รับรู้ความแข็งอ่อนร้อนเย็น กระบวนการทางมโนทวารยังจะทำงานต่อไปอีกโดยให้รู้ว่า เป็นอะไร เพื่ออะไร ซึ่งในกรณีนี้ก็ถือเป็นมะม่วง กินได้ ทั้งนี้โดยยังไม่มีชื่อเรียกว่า ‘มะม่วงอกร่อง’ เกิดขึ้น³⁵

การใช้ภาษาและการถ่ายทอดอารมณ์ของอาจารย์ระวีและยิบรานมีทั้งที่เหมือนกันและต่างกัน ด้วยความที่ทั้งสองมีความสามารถ และความถนัดเฉพาะบุคคลที่แตกต่างกันไปคนละด้านคือ ยิบรานมีความเชี่ยวชาญในด้านศิลปะและวรรณคดีมาก จึงมีการใช้สัญลักษณ์และโวหารภาพพจน์มาก ส่วนอาจารย์ระวี เป็นผู้เชี่ยวชาญมีชื่อเสียงทางด้านวิทยาศาสตร์และดาราศาสตร์ ทำให้ใช้ประโยคสั้น ตรงไปตรงมา การสร้างงานของนักเขียนทั้งสองท่านจึงมีความเหมือนและความต่างตามความถนัดของตน โดยที่ยิบรานและอาจารย์ระวีมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือการนำเสนอความคิดด้านปรัชญาและศาสนาเพื่อผู้ที่ต้องการแสวงหาความหมายที่แท้จริงของชีวิต และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

4.2.3 โวหารภาพพจน์ (Figures of speech)

การใช้โวหารภาพพจน์นั้น ปรากฏตั้งแต่การใช้ภาษาในคัมภีร์ทางศาสนา โดยศาสนาคริสต์มีคัมภีร์ไบเบิล ซึ่งแบ่งออกเป็นสองภาคคือ พันธสัญญาเดิม (Old Testament) และพันธสัญญาใหม่ (New Testament) คัมภีร์ไบเบิลเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ เป็นหนังสือประวัติศาสตร์แห่งความรอด ซึ่งไม่ใช่มีมนุษย์คนใดคนหนึ่งจะเขียนได้มาเองตามใจชอบ ชาวคริสต์เชื่อว่า พระเจ้าทรงเป็นผู้เขียน หมายถึงพระองค์ทรงดลใจผู้เขียนให้เขียนในสิ่งที่จะเปิดเผยถึงรหัสเกี่ยวกับความรอด³⁶ โดยเฉพาะบุคลาธิษฐานเป็นภาษาที่ผู้คนในยุคก่อนใช้เพราะเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีคิดของคนในสมัยนั้น เช่น การเปรียบเทียบชั่วร้ายดังซาตาน คนสมัยก่อนคิดว่าซาตานคือปีศาจชั่วร้ายที่มีตัวตน แต่สำหรับคนปัจจุบัน ซาตานเป็นเพียงสัญลักษณ์ คือบาป ทั้งบาปของแต่ละคนและบาปของสังคมมนุษย์ ซึ่งโลกและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างเป็นสิ่งทีล่อลวงมนุษย์ให้

³⁵ ระวี ภาวิไล, *รู้ลึกนึกคิด*, หน้า 92-93.

³⁶ เสรี พงศ์พิศ, *ศาสนาคริสต์*, หน้า 104.

ตกอยู่ในบาปทั้งสิ้น ขึ้นอยู่กับการตีความของคนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งใช้คัมภีร์เป็นศูนย์กลางของศาสนา ทำให้วิถีอย่างยิบรานที่ศึกษาคัมภีร์ไบเบิลอย่างแตกฉานนั้น มักจะใช้โวหารต่างๆ ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของเขาเสมอ

ส่วนอาจารย์ระวีนั้น มีการใช้อุปมาโวหาร อุปลักษณ์และบุคคลาธิษฐาน เพราะการเขียนงานบางส่วนของอาจารย์ระวีเป็นงานที่รวบรวมมาจากการออกอากาศทางวิทยุศึกษา ในรายการนัดพบ ถึงสามเล่ม คือ *เฟงพินิจเรื่องชีวิต* *บุปผชาติแห่งชีวิต* และ *ชีวิตดั่งลม* การออกอากาศในรายการวิทยุ นั้น ซึ่งความเรียงแต่ละบทนั้นมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ซึ่งจะต้องใช้เวลาออกอากาศเพียง 5 นาทีเท่านั้น เวลาจึงเป็นข้อกำหนดในการสร้างสรรค์ผลงาน และเป็นตัวกำหนดความสั้นยาวของความเรียงด้วย การออกอากาศนั้นจำเป็นต้องใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและชัดเจนมาก เพราะผู้รับสารเป็นผู้ฟังซึ่งมีเวลาจำกัดในการรับรู้และทำความเข้าใจ แตกต่างจากการอ่านซึ่งมีเวลาในการทำความเข้าใจได้ไม่จำกัด

4.2.3.1 อุปมา (Simile)

การอุปมา เป็นการใช้ภาษาเชิงเปรียบเทียบเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกที่กวีต้องการนำเสนอได้อย่างชัดเจนมากขึ้น การใช้โวหารอุปมาในผลงานของยิบรานนั้นมียุติตลอดเวลา เนื่องจากยิบรานนั้นชอบเปรียบเทียบความเป็นจริงของชีวิตซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรมเสมอ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความคิดที่เขาถ่ายทอดได้ เช่น จากเรื่อง *The Prophet* ในตอนที่กล่าวถึงบุตรนั้น ยิบรานได้เปรียบเทียบให้บุตรเป็นเหมือนลูกธนู และมารดาเป็นคันธนูที่ทำให้ลูกศรสามารถวิ่งฝ่าไปในอากาศได้ไกล ยิบรานต้องการจะบอกว่าบิดามารดาเลี้ยงดูบุตรได้เพียงแต่ร่างกาย ไม่สามารถบังคับจิตใจหรืออนาคตทั้งหมดของลูกได้ เหมือนกับลูกธนูที่ถูกยิงออกไป คันธนูไม่สามารถกำหนดความไกล หรือตำแหน่งที่ต้องการได้ คันธนูที่มีคุณภาพดีเหมือนกับพ่อแม่ที่เลี้ยงดูบุตรอย่างดี ให้ความรักความอบอุ่นอบรมสั่งสอน และให้การศึกษาที่ดี บุตรก็จะมีอนาคตไกลเหมือนลูกธนูที่สามารถลอบไปได้ไกล การยกตัวอย่างโดยการเปรียบเทียบความคิดที่เป็นเรื่องของนามธรรมโดยใช้วัตถุ สิ่งของ ที่เป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ชัดเจนและทำความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

Your children are not your children.

They are the sons and daughters of Life's

longing for itself.
 They come through you but not from you,
 And though they are with you yet they
 belong not to you.³⁷

ยิบรานเปรียบเทียบคนเหมือนกับต้นไม้ คนที่แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเอง เป็นเหมือนรากไม้ที่คอยดูดกินสารอาหารจากพื้นดิน เป็นฝ่ายที่เอาัดเอาเปรียบผู้อื่น ตรงข้ามกับผลไม้ ซึ่งเสียสละตนเองเพื่อเป็นอาหารให้แก่มนุษย์และสัตว์ต่าง ๆ โดยที่ไม่ได้สิ่งใดตอบแทนเลย เขาต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจถึงคุณค่าของสรรพสิ่งบนโลกที่มนุษย์เห็นเป็นเพียงทรัพยากรที่มีเพื่อให้มนุษย์ด้กตวงและบริโภคโดยไม่เคยตระหนักถึงคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งเหล่านี้ มนุษย์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่โดยไม่คำนึงว่าในขณะที่ตนเองเป็นฝ่ายรับนั้น มนุษย์ควรเป็นฝ่ายให้ด้วยจึงจะถูกต้อง

You are good when you strive to give of yourself.
 Yet you are not evil when you seek gain for yourself.
 For when you strive for gain you are but
 a root that clings to the earth and sucks at her breast.
 Surely the fruit cannot say to the root,
 “be like me, ripe and full and ever giving of your abundance.”
 For to the fruit giving is a need, as receiving
 is a need to the root.³⁸

จากเรื่อง *The Broken Wings* ยิบรานเปรียบเทียบตนเองและเซลมาเป็นเหมือนนกเสมอ ยิบรานจะใช้การเปรียบเทียบให้ตัวละครเป็นดั่งนกเฉพาะกับเหตุการณ์ที่เป็นความทุกข์และความสะเทือนใจที่ตัวละครทั้งสองได้รับจากความผิดหวังในความรักเท่านั้น เช่น เมื่อเซลมาได้ทราบจากบิดาของตนว่า เธอจะต้องแต่งงานกับคนอื่น ผู้เขียนแสดงความรู้สึกโดยเปรียบเทียบให้เห็นภาพโดยทันที ทันใดว่าตัวละครนั้นเกิดอาการตกใจระคนผิดหวังอย่างสุดขีด โดยใช้ภาพนกที่ถูกยิง และนกตัวนั้นก็ถูกเตรียมใส่กรงไว้

³⁷ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p.17.

³⁸ Ibid., pp 64-65.

Hearing these words, Selma's face clouded and her eyes froze as if she felt a premonition of death. Then she screamed, like a bird shot down, suffering, and trembling, and in a choked voice said, "What do you say? What do you mean? Where are you sending me?"³⁹

"I understand. I understand everything. The Bishop has demanded me from you and has prepared a cage for this bird with broken wings. Is this your will, Father?"⁴⁰

Now while my father and my suitor are planning the day of marriage, I see your spirit quivering around me as a thirsty bird flickers above a spring of water guarded by a hungry serpent.⁴¹

เมื่อยิบรานกล่าวถึงตนเอง เขามักจะเปรียบเทียบตนเองเป็นผู้ถูกทำร้ายหรือ ได้รับความทรมาน ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ หรือร่างกายก็ตาม เขากล่าวว่าเมื่อเขาระลึกถึงความหลังในวัยหนุ่มที่เขาเคยรักหญิงสาวคนหนึ่งแต่ไม่สมหวัง ความทุกข์จากความทรงจำครั้งนั้นทำให้เขารู้สึกเหมือนเป็นนักโทษที่ระลึกถึงซังกรงและโซ่ตรวนของห้องขัง การที่เขาเปรียบเทียบทุกข์ที่ได้จากความรักว่าเหมือนโซ่ตรวนและห้องขังนั้น เป็นการเปรียบเทียบที่แสดงความคิดและอารมณ์ ความรู้สึกของผู้แต่งได้ว่า เขายังมีความรู้สึกสะเทือนใจในเหตุการณ์ที่ผ่านไปแล้วนั้นอยู่ และเหตุการณ์นั้นยังทำให้เขารู้สึกได้ถึงความหนักอึ้งที่ถ่วงอยู่ภายในหัวใจ ดังโซ่ตรวนที่คล้องขาทั้งสองของนักโทษ และความโดดเดี่ยว ความเจ็บปวดที่ยังเกาะกุมหัวใจของเขา ดังนักโทษที่อยู่ภายในห้องขังซึ่งไม่มีทางเป็นอิสระได้ ถึงแม้ว่ายิบรานจะอุปมาตนเองไว้เพียงประโยคเดียว ผู้อ่านก็สามารถเข้าถึงความรู้สึกของกวีได้

"Here, all the hopes of Gibran, who is living as a prisoner of love beyond the seas, were is living as a this spot he lost his happiness, drained his tears, and forgot his smile."⁴²

³⁹ Anthony R Ferris, *A Second Treasury of Kahlil Gibran*, p 55.

⁴⁰ Ibid., pp 55-59.

⁴¹ Ibid., p 68.

My neighbors, you remember the dawn of youth with pleasure and regret its passing; but I remember it like a prisoner who recalls the bars and shackles of his jail.⁴³

ในเรื่องนี้ยิบรานได้สอดแทรกตำนานทางศาสนาคริสต์ เรื่องอดัมกับอีฟซึ่งเป็นมนุษย์คู่แรกที่พระเจ้าสร้าง ตั้งแต่ความเบื้องต้น (Forward) เขาเปรียบตนเองเหมือนอดัม และเซลมาเหมือนอีฟ เขากล่าวว่าเซลมาคืออีฟในชีวิตของเขา เขาเป็นอดัมที่ถูกเซลมาชักจูงเข้าสู่สวนสวรรค์แห่งความรักอันบริสุทธิ์ เขาคำครวญว่าเขาไม่ได้กระทำความผิด หรือฝ่าฝืนกฎบัญญัติใด ทำไมเขาจึงต้องออกจากสวนสวรรค์แห่งความรักของเขาดังเช่นที่อดัมถูกขับไล่ด้วย

The first Eve led Adam out of Paradise by her own will, while Selma made me enter willingly into the paradise of pure love and virtue by her sweetness and love; but what happened to the first man also happened to me, and the fiery sword which chased Adam out of Paradise was like the one which frightened me by its glittering edge and forced me away from the paradise of my love without having disobeyed any order or tasted the fruit of the forbidden tree.⁴⁴

ยิบรานเปรียบตนเองเหมือนอดัมในตอนที่ต้องจากบ้านของเซลมา ซึ่งเธอกำลังจะแต่งงานกับคนอื่น เขาเปรียบตนเองเหมือนอดัมที่ต้องออกจากสวนสวรรค์โดยที่ไม่มีอีฟนางในดวงใจติดตามมาด้วย เซลมาเป็นเหมือนอีฟที่ทำให้โลกทั้งใบนั้นเป็นเสมือนสวนสวรรค์แห่งอีเดนสำหรับเขา

My departure was like Adam 's exodus from Paradise, but the Eve of my heart was not with me to make the whole world an Eden. That night, in which I had been born again, I felt that I saw death's face for the first time.⁴⁵

⁴² Ibid., p 13.

⁴³ Ibid., p 17.

⁴⁴ Ibid., p 12.

⁴⁵ Ibid., p 57.

จากตัวอย่างการเปรียบเทียบในด้านความรักของยิบรานในเรื่อง *The Broken Wings* นั้น พบว่ายิบรานมักจะเปรียบเทียบตนเองและเซลมาเป็นนก และอดัมกับอีฟตามตำนาน นกเป็นสัตว์ปีกที่มีอิสระในการดำรงชีวิต เหมือนกับคนหนุ่มสาวที่คิดว่าตนเองมีอิสระในการเลือกคนรัก แต่เมื่อเหตุการณ์ไม่เป็นเช่นนั้น ยิบรานจึงเปรียบเทียบตนเองและคนรักเหมือนนกที่ยังหรือถูกขังกรง ซึ่งการใช้นกและการใช้ตำนานการสร้างมนุษย์คู่แรกของพระเจ้า ซึ่งเป็นความเชื่อของชาวคริสต์ที่ปรากฏหลายครั้งในเรื่องนี้ในการอุปมานั้นทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าถึงความรู้สึกของกวีได้เป็นอย่างดี จากตัวอย่างที่กล่าวถึงทั้งหมดนั้น พบว่ายิบรานเป็นนักเขียนที่มีสำนวนโวหารเปรียบเทียบต่อสิ่งต่างๆ ที่เขาพบเห็นอยู่เสมอ รวมถึงความคิดที่เขามีต่อความรู้สึกของตนเอง และการเปรียบเทียบเพื่อทำให้ผู้อ่านเข้าใจแง่มุมต่างๆ ของชีวิตได้มากขึ้น ถึงแม้จะเป็นแง่มุมที่คนส่วนใหญ่ไม่เคยนึกถึง

งานของอาจารย์ระวีนั้น พบว่ามีการเปรียบเทียบโดยการอุปมา ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบในกลอนเปล่าที่มีประโยคสั้นเป็นส่วนใหญ่ ทำให้การอุปมานั้นมีเนื้อหาที่สั้น กระชับ และตรงไปตรงมา การใช้ภาษาเรียบง่ายไม่ซับซ้อน เช่น เปรียบเทียบการขึ้นต้นของวันใหม่เหมือนเด็กทารกที่เพิ่งเกิดขึ้น มีชีวิตใหม่ที่สะอาด สดชื่น และบริสุทธิ์ และการเปรียบเทียบชีวิตโดยสอดแทรกธรรมชาติว่าชีวิตและจิตใจของมนุษย์ที่สับสน ว้าววนเปรียบเหมือนเรือซึ่งอยู่ในหมอกและระลอกคลื่นที่ไม่ชัดเจนและถ้าควบคุมชีวิตและจิตใจอย่างไม่ระมัดระวังก็จะได้รับอันตรายจากสัตว์ร้ายอย่างจระเข้ด้วย เป็นการเปรียบเทียบโดยใช้ธรรมชาติเป็นตัวอธิบายแนวคิดของผู้เขียน

กาลเวลาผ่านไป

แม้ในความฝันและความหลับสนิท

แล้วรุ่งอรุณก็จะมาถึงอีก

สะอาด บริสุทธิ์ สดชื่น

ดุจดั่งทารกผู้มีบุญแรกเกิด

วันใหม่ก็เหมือนชีวิตใหม่⁴⁶

จากชีวิตจิตที่รุ่มรมย์

เป็นอยู่เหมือนไม่อยู่

จะเรียนรู้ก็คลุมเครือ

⁴⁶ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 66.

เหมือนเรืออยู่ในหมอก

ถูกระลอกสาดซัดพา

จระเข้และเหรา

คอยโอชาจากเนื้อคน⁴⁷

ความคิดที่ซัดสายไปมา ไม่แน่นอน ล่องลอยจากเรื่องหนึ่งไปสู่อีกเรื่องหนึ่ง แล้วก็ผลไปสู่อื่นเรื่อยไป แสดงอาการของจิตใจที่ฟุ้งซ่าน อ่อนแอ ขาดความสามารถที่จะปฏิบัติงานให้เกิดผล เพราะไม่อาจกำหนดเป้าหมายได้ชัดเจน เหมือนเศษไม้ล่องลอยไปตามน้ำ อาจถูกคลื่นซัดสาดพาไปทางใดก็ได้ ทำให้เป็นคนไม่มีจุดหมายในชีวิต⁴⁸

การอุปมาในสองตัวอย่างนี้ ชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในด้านการเขียนของอาจารย์ระวี ที่มีแนวทางในการใช้ภาษาที่เป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เมื่อนำมาเทียบกับตัวอย่างถัดไปที่เป็นผลงานชิ้นแรกของอาจารย์ระวี ที่มีการใช้โวหารภาพพจน์หลายประเภทในเวลาเดียวกัน

จิตเหมือนวานร ไม่ชอบนั่งไม่อยู่สุข จับต้องลูกคำอารมณ์อยู่เสมอ คิดซ้ำแล้วซ้ำอีก ทั้งที่พอใจและไม่พอใจ ฟุ้งซ่านโลดไปมา งุ่นง่านและพลุ่งพล่าน ผูกมัดไว้ก็ดิ้นรนไม่ยอมหยุด เมื่อหมดแรงเข้า ก็ซบเซาหาวนอนทันที⁴⁹

จิตปั่นป่วนดังทะเลฤดูมรสุม แสงดาวแสงเดือนไม่อาจสะท้อนที่พื้นผิวน้ำอัน เป็นคลื่น สภาพล้าลึกแห่งห้วงเวลาไม่อาจปรากฏ⁵⁰

จากการศึกษาการใช้อุปมา สังเกตพบว่าการใช้ภาษาที่มีลักษณะพิเศษ คือ ในความเรียงชื่อ “ในความสงบ” นั้น เป็นบทที่ใช้ภาษาที่สละสลวยและมีโวหารภาพพจน์ชัดเจน ซึ่งเป็นผลงานชิ้นแรกของอาจารย์ระวี เห็นได้ชัดเจนถึงการได้รับอิทธิพลด้านการเขียนจากยิบราน อาจารย์ระวีอุปมาเปรียบเทียบจิตของมนุษย์เหมือนลิง ที่ไม่อยู่นิ่ง และมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะต่าง ๆ ตลอดเวลา เป็นการเลือกชนิดของสัตว์ที่มีลักษณะเหมาะสมกับการแปรปรวนของ

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

⁴⁸ ระวี ภาวิไล, *คุณค่าชีวิต*, หน้า 79.

⁴⁹ ระวี ภาวิไล, *ความสงบ*, หน้า 17.

⁵⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 21.

จิตในการถ่ายทอดให้เห็นภาพของจิตได้อย่างชัดเจน และเปรียบเทียบของมนุษย์เหมือนทะเลใน ถูกลมรสุมที่มีคลื่นลมแรง การใช้ธรรมชาติในการอธิบายว่า จิตที่สับสนนั้นเปรียบเหมือนทะเลที่ปั่นป่วน แม้แต่แสงดาวก็ไม่สามารถสะท้อนอยู่บนผิวน้ำได้

การใช้อุปมาในผลงานของอาจารย์ระวี พบว่าเมื่อนำตัวอย่างทั้งหมดมาเปรียบเทียบกัน เห็นได้ว่าผลงานชิ้นแรกนั้น มีความลึกซึ้งของแนวความคิด การใช้โวหารในการประพันธ์มีความละเอียดอ่อนและความหลากหลาย คือ มีทั้งการอุปมา อุปลักษณะและบุคคลาธิษฐาน ส่วนผลงานในระยะต่อมาจะมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนาเป็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัวของอาจารย์ระวีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งการใช้อุปมาจะมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน

4.2.3.2 อุปลักษณะ (Metaphor)

การใช้โวหารภาพพจน์แบบอุปลักษณะนี้ปรากฏอยู่ในผลงานทั้งสามเล่มของยิบราน ในเรื่อง *The Prophet* เขากล่าวถึงความเจ็บปวดว่าเป็นเหมือนการแตกปริของเปลือกเมล็ดพันธ์ที่เปิดออกเพื่อรับแสงแดด เพื่อความเจริญเติบโต จิตใจของมนุษย์เปรียบเหมือนเมล็ดพืชที่ก่อนจะเติบโตเป็นพันธุ์ไม้ที่งดงามได้ ต้องแตกออกเพื่อรับแสงแดด คนเราก่อนที่จะเข้าใจชีวิตดีขึ้น เราต้องเผชิญความเจ็บปวด ความทุกข์ซึ่งถือเป็นขั้นตอนหนึ่งของประสบการณ์ชีวิตก่อน จึงจะเข้าใจว่าความสุขเป็นเช่นไร

Your pain is the breaking of the shell

that encloses your understanding.

Even as the stone of the fruit must break,

that its heart may stand in the sun,

so must you know pain.⁵¹

ยิบรานเปรียบเทียบความคิดเป็นนกที่อยู่ในอากาศ ถึงจะกางปีกออกได้ แต่บินไปไม่ได้ เพราะคำพูดเป็นเหมือนกรงที่ขังความคิดไว้ นกเปรียบเป็นเหมือนความคิด และกรงนกเปรียบเป็นคำพูด การที่มนุษย์เราพูดสิ่งใดออกไปนั้น พิจารณาจากความคิดก่อนที่จะกล่าวออกมานั้น ความคิดทั้ง

⁵¹ Kahlil Gibran, *The Prophet*, p 52.

หมดจะเหลือความหมายเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น เพราะภาษาพูดและตัวอักษรนั้นเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของและความคิด จึงไม่สามารถทดแทนความคิดทั้งหมดของมนุษย์ได้

And in much of your talking, thinking is half murdered.

For thought is a bird of space, that in a cage
of words may indeed unfold its wings but cannot fly.⁵²

ยิบรานมีความคิดว่า การพูดคุยหรือการสื่อสารของมนุษย์อาศัยภาษาเป็นสื่อกลางในการติดต่อระหว่างกันนั้น เป็นการสื่อสารที่สัมฤทธิ์เพียงแค่ครั้งหนึ่งเท่านั้น คนเราไม่สามารถบอกกล่าวสิ่งที่ตนคิดไว้ออกมาได้ทั้งหมด เพราะภาษาทุกภาษาบนโลกนี้ ไม่สามารถทดแทนความรู้สึกนึกคิดอันละเอียดอ่อนของมนุษย์ได้ทั้งหมด สิ่งที่มีมนุษย์สมมติประดิษฐ์ขึ้นมา เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยให้การสื่อสารเป็นวิธีที่ง่ายและสะดวกรวดเร็วเท่านั้น แต่ไม่ลึกซึ้งพอ เพราะในบางเรื่องมนุษย์ก็ไม่สามารถอธิบายได้ เช่น ความรู้สึกโกรธ หรือ ความรู้สึกหิว เราสามารถบรรยายได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น เช่น ความรู้สึกหิว อาจเล่าว่าไม่มีเรี่ยวแรง ปวดท้อง แต่ก็ไม่มีใครจะเข้าใจสิ่งที่เราเล่านอกจากตัวผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์นั่นเอง ทุกคนจะรับรู้ได้ก็ต่อเมื่อเหตุการณ์นั้นได้เกิดขึ้นกับตนเอง

ในผลงานของอาจารย์ระวี พบว่ามีการใช้โวหารอุปลักษณ์ที่เป็นการเปรียบเทียบโดยการนำสิ่งที่เป็นธรรมชาติมาอธิบายความคิด เช่น คลื่น ลม น้ำ ลำธาร และทะเล เป็นต้นการเปรียบเทียบโดยใช้ธรรมชาตินั้นมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันกับยิบรานเช่นกัน ในส่วนของโวหารอุปลักษณ์ที่ยกตัวอย่างนี้อาจารย์ระวีได้เปรียบเทียบชีวิต คือการเดินทางไกล ที่ต้องผ่านเส้นทางในแต่ละช่วงแตกต่างกัน ช่วงที่มีความสุขราบรื่นเหมือนถนนและทุ่งนาป่าเขา ลำธาร เมื่อชีวิตอยู่ในความสับสนก็เหมือนการเดินทางที่ต้องผ่านถ้ำ หุบเหวที่มีมืดมิดและมองไม่เห็นทางออก บางครั้งอาจรู้สึกโดดเดี่ยว เหมือนท้องทะเลที่อ้างว้าง การใช้ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเป็นการอธิบายที่เทียบเคียงกับชีวิตแล้วเข้าใจง่าย ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพรวมของชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่นั่นอนเหมือนธรรมชาติ ซึ่งเราไม่สามารถคาดเดาได้ ถึงแม้อาจารย์ระวีจะใช้โวหารน้อยกว่ายิบราน แต่การอธิบายความหมายและเรื่องราวของชีวิตนั้นมีความกระจ่าง และชัดเจน

⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 60.

ชีวิตคือการเดินทางไกล
 ผ่านบ้านเมืองชอกชอยถนนใหญ่
 ผ่านทุ่งนาป่าเขาลำเนาไพร
 ผ่านน้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา
 อาจต้องผ่านหุบเหวถ้ำมืดมิด
 หรือล่องลอยอ้างว้างกลางสมุทร
 ต้านคลื่นลมสายฟ้าและพายุ
 ผู้ที่จะไปได้ตลอดรอดฝั่งนั้น
 ควรต้องช่วยตนเองได้ในทุกกรณี⁵³

จากตัวอย่างนี้ พบว่าผู้เขียนขึ้นต้นด้วยประโยคว่า “ชีวิตคือการเดินทางไกล” ถึง 4 ครั้งในประโยคแรกของย่อหน้า และอธิบายความหมายของชีวิตที่คล้ายคลึงกับตัวอย่างข้างต้น การซ้ำประโยคเดิมถึง 4 ครั้งในความเรียงขึ้นเดียวกัน เป็นวิธีการที่ผู้เขียนใช้ในการย้ำเน้นความสำคัญของเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอ คือ การย้ำว่าชีวิตเป็นการเดินทางไกล ที่ทุกคนจะต้องเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ หลากรูปแบบที่ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้

อดีตคืออุปสรรคในหมอกแห่งความทรงจำ อดีตอันไร้ปัญญา่อมผูกมัดและอุดกระชากปัจจุบัน อดีตที่ไม่ยอมตายตามสภาพธรรมสร้างภาพหลอนแห่งอนาคตขึ้นด้วยความกระหายและคร่ำครวญหาสัมฤทธิผล

อดีตผ่านไปแล้วและตายแล้ว ! จะไม่กลับมาอีกแม้ขณะหนึ่ง เมื่อจิตกอดรัดกูดอันหลอกหลอนอยู่ บุคคลย่อมจมอยู่ในกองทุกข์⁵⁴

ความเรียง “ในความสงัด” เป็นผลงานชิ้นแรกของอาจารย์ระวี ที่พบว่ามึลักษณะการใช้โวหารภาพพจน์ที่ชัดเจน การเปรียบเทียบอดีตเป็นภูต แสดงความคิดของท่านในการสื่อความหมายในแง่ลบ อดีตเป็นสิ่งที่ไม่มีประโยชน์ เป็นภาพหลอนและบั่นทอนจิตใจมนุษย์ให้ฟุ้งซ่าน นอกจากเป็นอุปสรรคแล้ว อาจารย์ระวียังเปรียบเทียบอดีตในรูปบุคลาธิษฐานด้วย การใช้กริยาผูกมัด กูดกระชาก และการตายกับสิ่งที่ไม่มีชีวิต การให้จิตทำกริยากอดรัดเหมือนมนุษย์เป็นการให้สิ่งที่เป็นนามธรรมทำกริยาเหมือนสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งมีชีวิต ลักษณะการใช้โวหารภาพพจน์ใน

⁵³ ระวี ภาวิไล, *บุปผชาติแห่งชีวิต*, หน้า 51.

⁵⁴ ระวี ภาวิไล, *ความสงัด*, หน้า 20.

หลายรูปแบบเช่นนี้ มีปรากฏในความเรียงบทนี้ของอาจารย์ระวีเท่านั้น ซึ่งทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า การสร้างงานชิ้นแรกของอาจารย์ระวีที่เป็นระยะเวลาใกล้เคียงกับการแปลผลงานของยิบรานนั้น ทำให้เห็นอิทธิพลด้านการประพันธ์ในช่วงแรกที่อาจารย์ระวีได้รับจากยิบรานอย่างชัดเจน และเมื่อเปรียบเทียบกับผลงานในระยะเวลาต่อมา จะเห็นความเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้ภาษาของอาจารย์ระวีได้อย่างชัดเจน คือ การใช้โวหารภาพพจน์น้อยลง เป็นการเปรียบที่ไม่ซับซ้อน มีความเรียบง่าย อธิบายได้ชัดเจน ตรงประเด็นและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของอาจารย์ระวี

จากการศึกษารูปแบบการนำเสนอและภาษาที่ใช้ในวรรณกรรมของอาจารย์ระวี และยิบรานนั้น พบว่ารูปแบบการนำเสนอแนวความคิดของนักเขียนทั้งสองนั้นเหมือนกัน คือมีการแบ่งหัวข้อเรื่องและการเขียนแบบกลอนเปล่า ส่วนการใช้ภาษาและโวหารภาพพจน์นั้น ผลงานของยิบรานมีลักษณะที่ซับซ้อนและต้องตีความหมายมากกว่า อิทธิพลที่อาจารย์ระวีได้รับด้านเนื้อหาแนวความคิดมีมากกว่าอิทธิพลด้านรูปแบบการนำเสนอและการใช้ภาษา การใช้ภาษาและโวหารภาพพจน์บางส่วนได้จากการแปลวรรณกรรมของยิบราน เช่น การเลือกใช้คำที่เคยใช้ในการแปล เนื่องจากการสร้างงานวรรณกรรมของนักเขียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยลีลา ลักษณะเฉพาะของการใช้ภาษาและการนำเสนอที่เป็นตัวของตัวเอง จึงจะทำให้งานนั้นมีคุณค่า เราจะพบว่าลักษณะวรรณกรรมของยิบรานนั้น เป็นแนวความคิดที่ต้องอาศัยเวลาในการขบคิด บางตอนผู้อ่านยังไม่สามารถเข้าใจได้ในวันนี้ เมื่อเวลาผ่านไปผู้อ่านได้มีวุฒิภาวะทางอารมณ์เพิ่มขึ้น ก็จะสามารถเข้าใจความลึกซึ้งของความหมายนั้นได้ ส่วนงานของอาจารย์ระวีนั้น ใช้เวลาในการทำความเข้าใจ

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แนวคิดได้ง่ายกว่าของยิบราน เนื่องจากการใช้ภาษาที่ตรงไปตรงมา มีโวหารภาพพจน์น้อยและการอธิบายที่ชัดเจนอย่างมีระบบ มีการยกตัวอย่างประกอบอ่านแล้วเข้าใจได้ทันที บางเรื่องเป็นการแนะนำให้นำไปปฏิบัติเพื่อความเจริญของชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นลักษณะเฉพาะตนของอาจารย์ระวี

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาอิทธิพลวรรณกรรมที่ระวี ภาวิไล ได้รับจากคาลิล ยิบราน นั้น ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ระวีได้รับแรงบันดาลใจจากคาลิล ยิบรานก่อนที่ท่านจะสร้างสรรค์ผลงานของตนเอง การอ่านวรรณกรรมของยิบราน เป็นการเปิดประตูบานใหม่ให้แก่อาจารย์ระวีในการมองเห็นคุณค่าความดีงามของชีวิต ความรัก และสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มุมมองของยิบรานจุดประกายความคิดด้านปรัชญาและการแสวงหาความหมายของชีวิตให้แก่อาจารย์ระวี การแสดงทัศนะต่าง ๆ ที่แตกต่างจากที่อาจารย์ระวีได้เรียนรู้มา ทั้งจากการศึกษาในแวดวงความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และฟิสิกส์ เมื่อได้มาสัมผัสกับงานเขียนของยิบราน เรื่อง *The Prophet* แล้ว ทำให้ท่านชื่นชมในวรรณกรรมชิ้นนี้มาก ถึงกับเริ่มแปลเป็นภาษาไทย ขณะเดียวกันก็เริ่มอ่านงานของยิบรานเพิ่มขึ้น และได้แปลวรรณกรรมของยิบรานอีกสองเล่ม คือ *The Broken Wings* และ *Sand and Foam* จนกระทั่งต่อมาก็ได้เริ่มเขียนงานของตนเองในปี พ.ศ. 2520

เมื่อพิจารณาในส่วนเนื้อหาของเนื้อหา จะเห็นว่าอาจารย์ระวีได้รับอิทธิพลจากยิบรานในเรื่องความเป็นเอกภาพและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสรรพสิ่ง โลกและชีวิต ในส่วนของรูปแบบการนำเสนอก็มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การแบ่งหัวข้อเป็นบท ๆ การเขียนแบบกลอนเปล่า และการสร้างงานโดยใช้ศาสตร์สองแขนงเปรียบเทียบกัน และนักเขียนทั้งสองต่างก็ใช้ศาสนาเป็นวัตถุดิบในการสร้างสรรค์วรรณกรรมเช่นเดียวกัน

เจตนคติในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของยิบราน และอาจารย์ระวีก็คล้ายคลึงกันอีก กล่าวคือ ทั้งสองต่างก็ใช้วรรณกรรมเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดแนวความคิดที่มีคุณค่าต่อสังคม ยิบรานมักเสนอสังคมนั้นเป็นกลางซึ่งสามารถเข้าถึงคนทุกชนชั้น ด้วยการใชภาษาที่ไพเราะแต่เรียบง่าย สังคมนั้นที่เขานำเสนอนั้นบุคคลทุกเชื้อชาติ ทุกศาสนาสามารถเข้าใจและนำไปใช้ได้ ส่วนอาจารย์ระวีนั้น เสนอแนวความคิดในด้านที่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อการดำเนินชีวิต โดยเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมในการดำรงชีวิต คือ การมีสติอยู่ตลอดเวลา และตระหนักถึงชีวิตในขณะปัจจุบันที่เป็นความแท้จริงของชีวิต ซึ่งจุดนี้แสดงเอกลักษณ์ของอาจารย์ระวีที่แตกต่างจากยิบราน เพราะเป็นอิทธิพลจากพุทธศาสนาโดยตรง

จากการวิจัยพบว่า อาจารย์ระวีได้รับอิทธิพลด้านเนื้อหามากกว่าด้านรูปแบบ

3 ประการ คือ ประการที่หนึ่งคือแนวคิดเรื่องโลก ชีวิตและสรรพสิ่งที่มีลักษณะเป็นเอกภาพ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ทุกชีวิตที่อาศัยอยู่บนโลกมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ประการที่สองคือแนวคิดเรื่องโลก ชีวิต และสรรพสิ่งมีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสิ่งใดสามารถดำรงอยู่ได้เป็นนิรันดร์ ประการที่สามคือแนวคิดที่ว่ามนุษย์สามารถรับรู้และเข้าใจโลก ชีวิต และสรรพสิ่งได้ด้วยประสบการณ์และระบบเหตุผล ทั้งสามประการนี้มีส่วนสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องเวลาด้วย มนุษย์ในปัจจุบันปล่อยให้เวลาเข้ามาบีบคั้นกับชีวิตมากเกินไป ซึ่งยิบรานและอาจารย์ระวีไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ทั้งสองพยายามอธิบายถึงความแท้จริงของชีวิต โดยการตระหนักว่าเวลาเป็นสิ่งที่มนุษย์สมมติคิดขึ้นเพื่อประกอบการดำรงชีวิตเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อให้มนุษย์ปฏิบัติตามข้อจำกัดทางเวลาดังที่เป็นอยู่ การนำเสนอแนวคิดที่ว่าเวลาเป็นสิ่งสมมติ เพื่อให้มนุษย์ไม่ตกเป็นทาสของเวลา ซึ่งอาจารย์ระวีเห็นว่า ขณะปัจจุบันเท่านั้นที่มีอยู่จริง

นอกจากอิทธิพลทางด้านเนื้อหาแนวความคิดแล้ว อาจารย์ระวียังได้รับอิทธิพลทางด้านรูปแบบการนำเสนอด้วย กล่าวคือ การนำเสนอโดยวิธีการแบ่งหัวข้อ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือเรื่อง *ความสงบ* เรื่อง *ผู้สืบทอด* เรื่อง *ชีวิตดั่งลม* เรื่อง *คุณค่าชีวิต* และเรื่อง *ความสุขในโลก* ซึ่งมีรูปแบบการแบ่งหัวข้อเหมือนกับรูปแบบของยิบรานในเรื่อง *The Prophet* ซึ่งเมื่อตัดการดำเนินเรื่องทิ้งไปจะพบว่าเป็นการนำเสนอในรูปแบบของการแบ่งหัวข้อเช่นกัน ยิบรานต้องการนำเสนอปรัชญาและแนวความคิดเป็นหลัก ส่วนการดำเนินเรื่องเป็นส่วนประกอบที่สอดแทรกเข้าไปเท่านั้น ส่วนการนำเสนอในรูปแบบกลอนเปล่า ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือเรื่อง *เพ่งพินิจเรื่องชีวิต* และ *บุปผชาติแห่งชีวิต* ของอาจารย์ระวี ที่มีรูปแบบของกลอนเปล่าเหมือนกับผลงานเรื่อง *Sand and Foam* ของยิบราน นอกจากรูปแบบการนำเสนอแล้ว ในเรื่องของกรใช้ภาษา ยิบรานและอาจารย์ระวีใช้ภาษาที่เรียบง่ายและตรงไปตรงมาเหมือนกัน ซึ่งแสดงลักษณะเฉพาะตนของทั้งสองได้เป็นอย่างดี ยิบรานนั้นมักใช้โวหารภาพพจน์ที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมได้อย่างชัดเจน

แม้ว่าวรรณกรรมของอาจารย์ระวีได้รับอิทธิพลหลายประการจากวรรณกรรมของคาลิด ยิบราน แต่เนื่องจากสภาพแวดล้อม พื้นฐานการดำรงชีวิตและความเชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล ทำให้ผลงานของอาจารย์ระวีมีเอกลักษณ์ของตนเองเด่นชัดกล่าวคือ ผลงานของอาจารย์ระวีมีการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา อันเป็นรากฐานสำคัญของชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน กับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่อาจารย์ระวีมีความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษเข้าใจด้วยกันอย่างกลมกลืน เพื่อนำเสนอ

มุมมองชีวิตในด้านต่าง ๆ และหลักปรัชญาในการดำรงชีวิต นอกจากนี้อาจารย์ระวีอุทิศตนเพื่อศาสนาในฐานะผู้อำนวยการธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่เกษียณอายุราชการในปี พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการเน้นย้ำให้เห็นแนวทางของอาจารย์ระวีที่เลือกพุทธศาสนาเป็นแกนหลักในการผสมผสานโลกทัศน์ชีวิตทัศน์ และการดำเนินชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เพียงอิทธิพลวรรณกรรมที่อาจารย์ระวี ได้รับจากวรรณกรรมของคาลิด ยิบราน เท่านั้น หากมีผู้สนใจจะศึกษางานด้านวรรณกรรมของนักเขียนทั้งสอง ยังมีแง่มุมอื่น ๆ ที่สามารถทำได้อีกหลายทาง เช่น การศึกษาบทบาทของศาสนาที่ส่งผลต่อการสร้างงานของนักเขียน การศึกษาอิทธิพลวรรณกรรมของคาลิด ยิบรานที่มีต่อนักเขียนอื่น ๆ ในเมืองไทย ความสัมพันธ์ของพุทธศาสนาและวิทยาศาสตร์ในการสร้างสรรค์วรรณกรรมของระวีภาวิไล เป็นต้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- คาลิล ยิบราน. ทรายกับฟองคลื่น. แปลโดย ระวี ภาวิไล. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2536.
- คาลิล ยิบราน. ปีกหัก. แปลโดย ระวี ภาวิไล. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541.
- คาลิล ยิบราน. ปรัชญาชีวิต. แปลโดย ระวี ภาวิไล. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2539.
- จอร์จ เฟอร์กูสัน. เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์. แปลโดย กุลวดี มกรภิรมย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.
- ชัชวาล บุญบัน. เมืองไทยในความใฝ่ฝันของนักคิดอาวุโส ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2539.
- ระวี ภาวิไล. คุณค่าชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2542.
- ระวี ภาวิไล. ความสุขในโลก. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2542.
- ระวี ภาวิไล. ความสงบ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541.
- ระวี ภาวิไล. ชีวิตดีงาม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2541.
- ระวี ภาวิไล. บุปผชาติแห่งชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2537.
- ระวี ภาวิไล. เพ่งพินิจเรื่องชีวิต. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2527.
- ระวี ภาวิไล. รู้สึกนึกคิด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2540.
- ระวี ภาวิไล. เทพบรรยายเรื่อง ชีวิตคืออะไร.
- เวอรวิเจเนีย ฮิลู. รักเริ่มต้นของ คาลิล ยิบราน. แปลโดย สุทธิ สภา. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อาร์ต แอนด์ ซายซ์, 2525.
- เสรี พงศ์พิศ. ศาสนาคริสต์. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.

ภาษาอังกฤษ

- Andrew Dib Sherfan, Kahlil Gibran : The Nature of Love, New York : Philosophical Library, 1971.
- Anthony R Ferris, A Treasury of Kahlil Gibran, Great Britain : Mandarin Paperbacks, 1991.

Anthony R Ferris, A Second Treasury of Kahlil Gibran, The United Kingdom : Arrow Books, 1962.

Anthony R Ferris, A Third Treasury of Kahlil Gibran, The United Kingdom : Arrow Books, 1993.

Jean Gibran, and Kahlil Gibran, Kahlil Gibran His Life and World, Avenel Books : New York, 1981.

Kahlil Gibran, The Prophet, New york : alfred A.Knopf, 1969.

Suheil Bushrui, and Joe Jenkins, Kahlil Gibran Man and Poet, One World : Oxford, 1998.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กฤษณมูรติ. แต่หนุ่มสาว. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2522.

กฤษณมูรติ. สาระสำคัญของชีวิต. แปลโดย นवलคำ จันภา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2530.

กฤษณมูรติ. แห่งความเข้าใจชีวิตและการศึกษาที่แท้. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2531.

คาลิล ยิบราน. น้ำตาและรอยยิ้ม. แปลโดย กิติมา อมรทัต. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, 2541.

คาลิล ยิบราน. พระเจ้าแห่งโลก. แปลโดย อรนุช ชินอ่อน. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2526.

คาลิล ยิบราน. สวนสาด. แปลโดย นานรังษิ กิติมา. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมชาติ, 2540.

คาลิล ยิบราน. เสียงสาด. แปลโดย บุญเยี่ยม วิเลปนพฤกษ์. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

ไซเกียล รินโปเช. เพ่งพินิจเรื่องชีวิตและความตาย. แปลโดย พจนา จันทรสันติ. พิมพ์ครั้งแรก กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2541.

จุฑาทิพย์ อุมะวิชนี. ชีวิตและการรู้จักตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

เบิร์ตสเตรนด์ รุสเซล. ปัญหาปรัชญา. แปลโดย กীরติ บุญเจือ. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2525.

พระธรรมปิฎก. ข้อคิดชีวิตทวนกระแส. พิมพ์ครั้งที่ 8 กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2537.

พระธรรมปิฎก. จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2536.

พระธรรมปิฎก. น่านาทัศนะเกี่ยวกับพระธรรมปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2538.

พระธรรมปิฎก. ลักษณะแห่งพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด, 2537.

ไพโรจน์ อยู่มณเฑียร. ปรัชญานำคิดของคาลิล ยิบราน. สำนักพิมพ์สร้อยทอง, ไม่ระบุปีที่พิมพ์

ไพโรจน์ อยู่มณฑียร. วาทะปรัชญาเมธี รพินทรนาถ ฐากูร. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สร้อยทอง, 2542.

ระวี ภาวิไล. การศึกษาเพื่ออยู่เย็นเป็นสุขและบทความอื่น ๆ. เชียงใหม่ : ติพย์เนตรการพิมพ์, 2526.

ระวี ภาวิไล. หลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นรากฐานของสังคมไทยในยุคเทคโนโลยีภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองถึงปัจจุบัน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.

ระวี ภาวิไล. อุภิธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2536.

รพินทรนาถ. หิ่งห้อย. แปลโดย ประคิดน ชุมสาย และ ระวี ภาวิไล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศึกษิตสยาม, 2517.

รพินทรนาถ. สวนนา. แปลโดย ระวี ภาวิไล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกไม้, 2532.

ชัตตสุณี สีนุสิงห์, (บรรณาธิการ). วรรณคดีที่ศนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

สุธา ศาสตรี. วรรณคดีเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพฯ : บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2525.

เสถียร พันธรังษี . ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2542.

หลวงวิจิตรวาทการ. กำลังความคิด. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรคบุ๊คส์ จำกัด, 2541.

หลวงวิจิตรวาทการ. ความฝัน. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2504.

หลวงวิจิตรวาทการ. พุทธานุภาพ กับ จิตตานุภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรคบุ๊คส์ จำกัด, 2541.

หลวงวิจิตรวาทการ. มันสมอง. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรคบุ๊คส์ จำกัด, 2541.

หลวงวิจิตรวาทการ. วิชาแปดประการ. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : บริษัทสร้างสรรคบุ๊คส์ จำกัด, 2541.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวอังสนา สมบุญ เกิดเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พุทธศักราช 2518 ที่กรุงเทพฯ จบการศึกษาระดับมัธยมปลายจากโรงเรียนสายปัญญา ปีการศึกษา 2535 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตจากคณะมนุษยศาสตร์ วิชาเอกภาษาไทย วิชาโทการท่องเที่ยวและการโรงแรม จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2539 เข้าศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2541

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย